

-: ಸಿಂಧು ನಾಗರಿಕತೆ :-

- # ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆ ನಗರ ನಾಗರಿಕತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗರು - ಸಿಂಧೂಜನ
- # ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕರೆಯುವರು - ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
- # ಭಾರತದ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆ - ಸಿಂಧೂ ಬಯಲಿನ ನಾಗರಿಕತೆ
- # ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು - ಹರಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ
- # ಹರಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ನಗರಗಳು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ - ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ
- # ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಆರಂಭ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 7000 ಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು ಹೋದವರು - ಆರ್.ಎಫ್.ಖಾನ್
- # ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕ - ಆರ್.ಎಫ್.ಖಾನ್
- # ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ಪದದ ಅರ್ಥ - ಮಡಿದವರ ದಿಬ್ಬ
- # ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದವರು - ದಯಾರಾಮ್ ಸಾಹನಿ
- # **ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಬಂದ ವರ್ಷ - 1921**
- # ಹರಪ್ಪಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಮೊದಲು ದೊರೆತದ್ದು - ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ
- # ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ನಗರವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದವರು - ಆರ್.ಡಿ.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ
- # **ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ನಗರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ವರ್ಷ - 1922**
- # ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ನಗರವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದು - ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ
- # ಪ್ರಾಚೀನ ಹಡಗುಕಟ್ಟೆ ದೊರೆತ ಸ್ಥಳ - ಲೋಥಾಲ್

www.vidhyarthimitra.in

ಪ್ರತಿದಿನ ತಪ್ಪದೇ ವಿಜಯವಾಣಿ ಮಿನಿ ಪೆಪರ್,
ವಿಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಿನಿ ಪೆಪರ್, ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಮಿನಿ ಪೆಪರ್
ಹಾಗೂ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿ
ಪಡೆಯಲು ಕೆಳಗೆ ನೀಡಿರುವ ಬಟನ್ ಮೇಲೆ
ಕ್ಲಿಕ್ ಮಾಡಿ www.vidhyarthimitra.in ಟೆಲಿಗ್ರಾಂ,
ವಾಟ್ಸಾಪ್ ಗ್ರೂಪ್‌ಗೆ **Join** ಆಗಿರಿ.

Click Here
to Join

www.vidhyarthimitra.in

Click Here
to Join

www.vidhyarthimitra.in

Click Here
to Join

www.vidhyarthimitra.in

vidhyarthimitra.in

ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ಪರ್ಧಾರ್ಥಿಗಳೇ ನೀವು ಇಟ್ಟಿರುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಬಹುಬೇಗ ತಲುಪಿ,
ಯಶಸ್ಸು ನಿಮ್ಮದಾಗಲಿ, ಶುಭವಾಗಲಿ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

www.vidhyarthimitra.in

- # ಲೋಧಾಲ್ ನ ಹಡಗು ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದವರು - ಡಾ.ಎಸ್.ಆರ್.ರಾವ್
- # ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ನಗರವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದು - 1960 ರಲ್ಲಿ
- # ಕಾಲಿಬಂಗನ್ ನಗರ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದೆ - ಪಂಜಾಬ್
- # ಗಾನ್ ವೆರಲಾಲ್ ಹಾಗೂ ರಾಖಿಗರಿ ನಗರವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದು - 1990 ರಲ್ಲಿ
- # ಗಾನ್ ವೆರಲಾಲ್ ನಗರ ಪಟ್ಟಣ ಈ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದೆ - ಹಾಕ್ರಾನದಿ
- # ಗಾನ್ ವೆರಲಾಲ್ ಪಟ್ಟಣದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ - 815 ಹೆಕ್ಟೇರ್
- # ಹರಪ್ಪಾ ಹಾಗೂ ಮೊಹಂಜೋದಾರೋ ನಗರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ನಗರ - ಗಾನ್ ವೆರಲಾಲ್
- # ಹರಪ್ಪಾದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವ ನಗರ - ರಾಖಿಗರಿ ನಗರ
- # **Jurnal Of Central Asia** ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕರ್ತೃ - ಡಾ.ರಫಿಕ್ ಮುಘಲ್
- # ಎಸ್.ಆರ್.ರಾವ್ ರವರು - ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚ್ಯ ವಸ್ತು ಸಂಶೋಧಕರು
- # ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜನರ ಲಿಪಿಗಳು - ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಬರಹವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ
- # ಈಜಿಪ್ಟ್ ಯನ್ನರು ತಮ್ಮ ದಶಮಾಂಶ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು - ಹಿರೋಗ್ಲಿಫಿಕ್ಸ್
- # ಸಿಂಧೂ ಜನರು ಮುದ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು - ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ
- # ಭಾರತದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲು - ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆ
- # ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದ ಲೋಹ - ಕಂಚು
- # ಸಿಂಧೂ ಜನರ ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿ - ವಸ್ತು ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿ
- # ಸಿಂಧೂ ಜನರು ಈ ದೇವರ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು - ಮಾತೃದೇವತೆ
- # ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಈ ನೂರನ್ನು ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು - H
- # ಜೋಡಿಸಿದ ಕೈ ಚಿಹ್ನೆ - 10 ನ್ನ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ
- # ಉಗುರಿನ ಚಿಹ್ನೆ - 20 ನ್ನ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ

ಮನುಷ್ಯನ ಆಕರ - ಸಾವಿರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು

Vedic Glossary an India seals - ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ - ಡಾ. ನಟವರ್ ರ್ಝಾ

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು

- ನಗರ ಯೋಜನೆ

Image Source: io9.gizmodo.com

- ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

Image Source: ancientxworld.wordpress.com

- ಗೃಹ ನಿರ್ಮಾಣ

Image Source: en.wikipedia.org

- ಸ್ನಾನದ ಕೊಳ

Image Source: www.harappa.com

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಕತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ - ಒಳಚರಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜನರು ಮನೆಗಳನ್ನು - ಸುಟ್ಟ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸ್ನಾನದ ಕೊಳ ಕಂಡು ಬಂದದ್ದು - ಮೊಹಂಜೋದಾರೋ

ಸ್ನಾನದ ಕೊಳದ ಉದ್ದ ಅಗಲಗಳು - 180 ಅಡಿ ಉದ್ದ 108 ಅಡಿ ಅಗಲ

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಉಗ್ರಾಣಗಳು ಕಂಡು ಬಂದಿದ್ದು - ಹರಪ್ಪಾದಲ್ಲಿ.

4.2.2) ವೈದಿಕ ಯುಗ

ವೈದಿಕ ಯುಗ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500 - ಕ್ರಿ.ಪೂ 600)

ಆರ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣ ರಷ್ಯಾದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಸ್ವೆಪ್ಟಿಸ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಆರ್ಯರ ಮೂಲ **ಪೂರ್ವ ಆಲ್ಪ್ಸ್ ಬಯಲಿನ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆರ್ಯರ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದ ಕಡೆ ವಲಸೆ ಹೊರಟ ಆರ್ಯರು ಮೊದಲು ಇರಾನ್ ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದರು. ನಂತರ ಇರಾನ್ ನಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು.

ಮಗ್ವೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಆರ್ಯರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸಪ್ತ ಸಿಂಧೂ ಪ್ರದೇಶ ಅಥವಾ ಏಳು ನದಿಗಳ ನಾಡು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ವೇದದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಆರ್ಯರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. **ಆರ್ಯ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಅಥವಾ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳ, ವಿಚಾರಯುತ ಜನ ಎಂದರ್ಥ.**

ಈ ಆರ್ಯರು ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಅವರು ಕೃಷಿಕರಾಗಿ ಜಮೀನನ್ನು ಎತ್ತುಗಳಿಂದ ಊಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಸಿಫಾಯಿಯವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ರಾಜನಿಗಿತ್ತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭರತನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಭರತವರ್ಷ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ನದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು

ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರು	ಹೊಸ ಹೆಸರು
ಸಿಂಧೂ	ಇಂಡಸ್
ಕುಭಾ	ಕಾಬೂಲ್

ಸ್ವಸ್ತು	ಸ್ವಾತ
ಸರಸ್ವತಿ	ಸರಸೂತಿ
ಅಸ್ಥಿನಿ	ಚಿನಾಬ
ಶುತದ್ರಿ	ಸತ್ಲಜ್
ಗೋಮತಿ	ಗೋಮಲ
ಕುಮು	ಕುರ್ಮ
ದೃಶದ್ವತಿ	ಗಾಗ್ಗರ್
ವಿಸತ್ತಾ	ಜೇಲಂ
ವಿಪಾಶಾ	ವ್ಯಾಸ
ಪರುಶಿನಿ	ರಾವಿ

- # ವೇದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಆರ್ಯರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ.
  - # 'ಆರ್ಯ' ಎಂದರೇ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಎಂದರ್ಥ.
  - # ಆರ್ಯರ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ 'ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾ'.
  - # ಆರ್ಯರು ಪಶುಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು.
  - # ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ವಾಸಿಸಿದ್ದು - ಸಿಂಧೂನದಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಪನದಿಗಳ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ. ಅದನ್ನು ಸಪ್ತಸಿಂಧೂ ದೇಶ ಎಂದು ಕರೆದರು.
  - # ನಂತರ ಅವರು ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಯಮುನಾ ನದಿ ಪ್ರದೇಶದವರೆಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು **ಆರ್ಯವೃತ್ತ** ಎಂದು ಕರೆದರು.
  - # ಉತ್ತರ ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡರು.
  - # ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎರೆಡು ಭಾಗ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೇ
- 1) ಪೂರ್ವ ವೇದಕಾಲ (ಮುಗ್ಧೇದ ಕಾಲ) - ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ದ ವರೆಗೆ.

2) ಉತ್ತರ ವೇದಕಾಲ - ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 600 ರವರೆಗೆ.

4.3.3) ಆರ್ಯವೇದ

ಮುಗ್ಧೇದ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 1500 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ 1000 ರವರೆಗೆ)

ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ:-

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬಬ್ಬ ರಾಜನಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಭಾ, ಸಮಿತಿ, ವಿಧಾತಾ ಮತ್ತು ಗಣ ಇವು ಆರ್ಯರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಧಾತಾ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸೈನಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸಭಾ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಎರಡು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಭಾ - ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಯು ಜನತಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಿರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನ

ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ದೇವತೆಯ ಆರಾಧನೆಯಿತ್ತು.

ಇವರು ಹಲವಾರು ಪ್ರಕೃತಿ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳೆಂದರೆ

- 1) ಇಂದ್ರ - ಯುದ್ಧ ದೇವತೆ
- 2) ಅಗ್ನಿ - ಬೆಂಕಿ ದೇವತೆ
- 3) ವರುಣ - ಜಲದೇವತೆ
- 4) ಸೋಮ - ಸಸ್ಯ ದೇವತೆ (ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು)
- 5) ಸೂರ್ಯ - ಬೆಳಕಿನ ದೇವ
- 6) ರುದ್ರ - ಬಿರುಗಾಳಿ ದೇವತೆ
- 7) ಯಮ - ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆ
- 8) ಪೃಥ್ವಿ - ಭೂಮಿತಾಯಿ

- 9) ತೃಸ್ತಿ - ವೈದಿಕ ಅಗ್ನಿದೇವತೆ
- 10) ವಿಷ್ಣು - ಸೂರ್ಯನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂರ್ತಿಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ದೇವ.
- 11) ದ್ಯುಹಸ್ - ಸ್ವರ್ಗದ ಅಧಿದೇವತೆ, ಸೂರ್ಯನ ತಂದೆ
- 12) ಅದಿತಿ - ಸೂರ್ಯನ ತಾಯಿ, ಮಹಾಮಾತೆ
- 13) ಸಾವಿತ್ರಿ - ಬೆಳಕಿನ ದೇವತೆ
- 14) ಪ್ರಪನ್ - ವಿವಾಹ ದೇವತೆ
- 15) ಮಾರುತರು - ಬಿರುಗಾಳಿ ಚೈತನ್ಯದ ದೇವರು
- 16) ಗಂಧರ್ವರು - ದೇವಲೋಕದ ಗಾಯಕರು
- 17) ಉಷಾ - ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ದೇವತೆ
- 18) ರಾತ್ರಿ - ಇರುಳು ದೇವತೆ
- 19) ಅರಣ್ಯನಿ - ವನದೇವತೆ
- 20) ದಿಶಾನ - ವೃಕ್ಷ ದೇವತೆ
- 21) ಇಲಾ - ಕಾಣಿಕೆ ದೇವತೆ
- 22) ಪ್ರರಮಾಧಿ - ಹಲವತ್ತತೆಯ ದೇವತೆ
- 23) ಅಪ್ಸರಾ - ಗಂಧರ್ವರ ರಾಣಿಯರು, ಜಲ ಸುಂದರಿಯರು

ವೇದಗಳು:-

'ವೇದ' ಎಂಬ ಪದವು 'ವಿದ್' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದೆ. 'ವಿದ್' ಎಂದರೇ **ತಿಳಿ ಎಂದರ್ಥ**. ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ:-

- 1) ಋಗ್ವೇದ
- 2) ಯಜುರ್ವೇದ
- 3) ಸಾಮವೇದ

4) ಅಧರ್ವಣವೇದ

ಋಗ್ವೇದ:- ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ವೇದವಾಗಿದ್ದು 1017 ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೋತ್ರಿ ಎಂಬ ಪುರೋಹಿತ ಇದನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರವು ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಮುಖ ಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮವೇದ:- 'ಸಮನ್' ಎಂಬ ಮೂಲ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ಸಮನ್ ಎಂದರೇ - ಗಾಯನ, ಇಂಪಾದ ಸಂಗೀತ ಎಂದರ್ಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1603 ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿದ್ದು 99 ನ್ನು ಉಳಿದು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ಪಡೆದವಾಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಉದ್ಗಾತ್ರಿ ಎಂಬ ಪುರೋಹಿತನು ಸೋಮ ಬಲಿಯ ಸಮದಯದಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಯಜುರ್ವೇದ:- ಇದು ಸಂಸ್ಕಾರ ವೇದವಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾದ ಹಲವು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಆದ್ವರ್ಯ ಎಂಬ ಪುರೋಹಿತ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣ ಯಜುರ್ವೇದ ಮತ್ತು ಶುಕ್ಲ ಯಜುರ್ವೇದ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯದು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಎರೆಡನೆಯದು ಪಾಠವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ರಾಜಯೋಗ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಾದ ರಾಜಸೂಯ ಹಾಗೂ ವಾಜಪೇಯಗಳು ಪಾಠವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ರಾಜಯೋಗ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಾದ ರಾಜಸೂಯ ಹಾಗೂ ವಾಜಪೇಯಗಳು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ.

ಅಥರ್ವಣವೇದ:- ಅಥರ್ವಣವೇದ ಅಂದರೆ ರುಕ್ಮಿಣಿ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಜಾಲದ ಜ್ಞಾನ. ಭೂತ, ಪೀಡೆ, ಪಿಶಾಚಿ ರೋಗಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ವರ್ಣನ ಮಂತ್ರಗಳು ಅಗಿವೆ. ಇದು 20 ಖಂಡಗಳಾಗಿ ಭಾಗಗೊಂಡಿದ್ದು 711 ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಉಪನಿಷತ್ ಗಳು:-

ಇವುಗಳು ವೇದಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ವೇದಾಂತಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಉಪನಿಷತ್' ಎಂದರೇ **ಗುರುವಿನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ** ಎಂದರ್ಥ. ಉಪನಿಷತ್ ಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧ್ಯಯನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬರ್ಥ ಕೂಡ ಇದೆ. ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಮೂಲ ಈ ಉಪನಿಷತ್ ಆಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು 108 ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿದ್ದು ಇವು ಕ್ರಿ.ಪೂ 800 ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಪೂ 500 ರವರೆಗೆ ರಚಿತವಾದವು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

4.4.4) ಹೊಸ ಧರ್ಮಗಳ ಉದಯ

ಜೈನ ಧರ್ಮ

Image Source: unishivaji.ac.in

ಸ್ಥಾಪಕ	ಮಹಾವೀರ (24 ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರ)
ತಂದೆ	ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ
ತಾಯಿ	ತ್ರಿಶಲಾದೇವಿ
ಕಾಲ	ಕ್ರಿ.ಪೂ 599-527
ಸ್ಥಳ	ಬಿಹಾರದ ವೈಶಾಲಿ ಬಳಿಯ ಕುಂದಗ್ರಾಮ
ಹೆಂಡತಿ	ಯಶೋಧ

ಮಗಳು	ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ
ರಾಜವಂಶ	ಇಕ್ಷ್ವಾಕು
ಜ್ಞಾನೋದಯ	42 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ
ನಿರ್ವಾಣ	ತನ್ನ 72 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 527 ರಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರದ ಪಾವಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಪಂಗಡಗಳು	1) ದಿಗಂಬರ 2) ಶ್ವೇತಾಂಬರ

ಜೈನ ಮತದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು:-

- 1) ಅಹಿಂಸೆ:- ಹಿಂಸೆ ಮಾಡದಿರುವುದು
- 2) ಸತ್ಯ:- ಸುಳ್ಳನ್ನು ಆಡದಿರುವುದು
- 3) ಅಪರಿಗ್ರಹ:- ಆಸ್ತಿಯ ನಿಗ್ರಹ
- 4) ಆಸ್ತೇಯ:- ಕದಿಯದಿರುವುದು
- 5) ಶುದ್ಧ ವಿಚಾರ:- ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಆಚರಣೆ

ಮಹಾವೀರನ ತ್ರಿರತ್ನಗಳು:-

- # ಸಮ್ಯಕ್ ವಿಚಾರ
- # ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ
- # ಸಮ್ಯಕ್ ಆಚರಣೆ ಅಥವಾ ಜೀವನ

ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು:-

ಮೊದಲ ಸಮ್ಮೇಳನ:- ಪಾಟಲಿಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 8 ನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲು ಅಂದರೆ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 310 ರಲ್ಲಿ) ನಡೆಯಿತು. ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲಭದ್ರನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇದರ ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಶ್ವೇತಾಂಬರರು ಮಾತ್ರ 14 ಅಂಗಗಳ ಬದಲಾಗಿ 12 ಅಂಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಎರಡನೇ ಸಮ್ಮೇಳನ:- ಈ ಸಮ್ಮೇಳನವು ವಲ್ಲಭಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ 512 ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾಂಬರರು ಮಾತ್ರ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ದೇವದಿಕ್ಷುಮಾಶ್ರಮಣ ಎಂಬುವವನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. 12 ಅಂಗಗಳು ಮತ್ತು 12 ಉಪ ಅಂಗಗಳ ಅಂತಿಮ ರಚನೆ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಾವೀರನ ಬೋಧನೆಗಳು:-

- 1) ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಜನ್ಮಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಬಿಡುಗಡೆಯ ಮುಕ್ತಿ
- 2) ಪಾಪಕೃತ್ಯದ ನಿವಾರಣೆ ಮೋಕ್ಷದ ಹಾದಿ
- 3) ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗ
- 4) ದೇವರ ಇರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ
- 5) ಎಲ್ಲಾ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ
- 6) ಸಮಾನತೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ವಿಶೇಷತೆ:-

ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಮೂರ್ತಿ 58 ಅಡಿ ಇದ್ದು ಇದನ್ನು ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಕ್ರಿ.ಶ 982 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ 2 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಧಿಗುಂಪಾದಲ್ಲಿ ಖಾರವೇಳ ಗುಹಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಮತ್ತು ಮಹಾವೀರ ಇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಥುರಾ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿವೆ.

ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ವಾರಾಣಾಸಿ, ಕೋಸಲ, ಪಾಂಚಾಲ, ಕಳಿಂಗ, ಕುರುಜಾಂಗಲ, ಕಾಂಭೋಜ, ಬಾಹ್ಲಿಕ, ಸಿಂಧ್ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಾರ ಮುಂತಾದ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರನು ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡನು. ಮನುಷ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ, ಸಸ್ಯ, ಭೂಮಿ, ಜಲಗಳಿಗೂ ಜೀವವಿದೆಯೆಂದು ಮಹಾವೀರನು ಬೋಧಿಸಿದನು.

4.5.5) ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

Image Source: namoamitabha.ws

ಸ್ಥಾಪಕ	ಗೌತಮ ಬುದ್ಧ
ಮೊದಲ ಹೆಸರು	ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ

ತಂದೆ	ಶುದ್ಧೋದನ
ತಾಯಿ	ಮಾಯಾದೇವಿ
ಸಾಕು ತಾಯಿ	ಪ್ರಜಾಪತಿ ಗೌತಮಿ
ಕಾಲ	ಕ್ರಿ.ಪೂ 566 - 486
ಸ್ಥಳ	ನೇಪಾಳದ ಲುಂಬಿನಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಹೆಂಡತಿ	ಯಶೋಧರಾ
ಮಗ	ರಾಹುಲ
ಜ್ಞಾನೋದಯ	ಬಿಹಾರದ ಗಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ (35 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ)
ನಿರ್ವಾಣ	ಕ್ರಿ.ಪೂ 486 ರಲ್ಲಿ ಕುಶಿನಗರದಲ್ಲಿ (80 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ)
ಪಂಗಡಗಳು	1) ಹೀನಾಯಾನ 2) ಮಹಾಯಾನ

ಅಪ್ಪಾಂಗ ಮಾರ್ಗಗಳು:-

- 1) ಒಳ್ಳೆಯ ನಂಬಿಕೆ
- 2) ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ
- 3) ಒಳ್ಳೆಯ ಆಲೋಚನೆ
- 4) ಒಳ್ಳೆಯ ಧ್ಯಾನ
- 5) ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆ
- 6) ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಚಾರ
- 7) ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತು
- 8) ಒಳ್ಳೆಯ ಜೀವನೋಪಾಯ

ಬುದ್ಧನ ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯ ಸತ್ಯಗಳು:-

- 1) ಜೀವನವು ದುಃಖಮಯವಾಗಿದೆ.
- 2) ಆಸೆಯೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮೂಲ.
- 3) ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದರೆ ದುಃಖ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ.
- 4) ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆಯಲು ಅಪ್ಪಾಂಗ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ನಾಲ್ಕು ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು

ಪ್ರಥಮ ಸಭೆ:-

ಸ್ಥಳ:- ರಾಜಗೃಹ (ಬಿಹಾರ)

ನಡೆದ ವರ್ಷ:- ಕ್ರಿ.ಪೂ 486

ಆಶ್ರಯದಾತ:- ಅಜಾತ ಶತ್ರು

ಅಧ್ಯಕ್ಷ :- ಮಹಾಕಶ್ಯಪ

ಉದ್ದೇಶ:- ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆ

ಗ್ರಂಥಗಳು:- 1) ವಿನಯ ಪೀಠಿಕೆ, 2) ಸುತ್ತ ಪೀಠಿಕೆ

ದ್ವಿತೀಯ ಸಭೆ:-

ಸ್ಥಳ:- ವೈಶಾಲಿ

ನಡೆದ ವರ್ಷ:- ಕ್ರಿ.ಪೂ 386

ಆಶ್ರಯದಾತ:- ಕಾಲಶೋಕ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ:- ಸಭಾಕಾಮಿ

ಉದ್ದೇಶ:- ವಜ್ರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ನಡುವಣ ಕಲಹ ಬಿಡಿಸುವುದು

ತೃತೀಯ ಮಹಾಸಭೆ:-

ಸ್ಥಳ:- ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ (ಬಿಹಾರ)

ನಡೆದ ವರ್ಷ:- ಕ್ರಿ.ಪೂ 247

ಆಶ್ರಯದಾತ:- ಅಶೋಕ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ/ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ:- ಮುಗ್ಧಲಿಪುತ್ರ ತಿಶ್ಯ

ಉದ್ದೇಶ:- ತ್ರಿಪಿಟಕಗಳ ಅಂತಿಮ ರಚನೆ

ನಾಲ್ಕನೇ ಮಹಾಸಭೆ:-

ಸ್ಥಳ:- ಕುಂಡಲವನ (ಕಾಶ್ಮೀರ)

ನಡೆದ ವರ್ಷ:- ಕ್ರಿ.ಶ 98

ಆಶ್ರಯದಾತ:- ಕನಿಷ್ಕ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ:- ವಸುಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಘೋಷ

ಉದ್ದೇಶ:- 18 ಪಂಥಗಳ ನಡುವಣ ಕಲಹ ತಪ್ಪಿಸಲು ನಾಲ್ಕು ಮಹಾಸತ್ಯಗಳು

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಸ್ತೂಪಗಳು:- ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಯರ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟು ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಧಗೋಳಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವರು. ಉದಾ- ಸಾಂಚಿ ಸ್ತೂಪ

ಚೈತ್ಯಗಳು:- ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರ ಅಥವಾ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಚೈತ್ಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ- ನಾಸಿಕ, ಕಾರ್ಲೆ.

ವಿಹಾರ:- ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ವಸತಿ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ವಿಹಾರ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾ- ನಾಸಿಕ, ಗಯಾ

4.6.6) ಅಶೋಕ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 273 - 232)

ಅಶೋಕ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 273 - 232)

ಮೌರ್ಯ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು ಅವನ ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳು ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತ ಧೈಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಅವನ ಪ್ರೀತಿ, ಸಹನೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ದೇವನಾಂಪ್ರಿಯ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಅಶೋಕನ ಏಳಿಗೆ

ಅಶೋಕನ ಬಾಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಏಳಿಗೆಯ ಕುರಿತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ದೀಪವಂಶ ಹಾಗೂ ಮಹಾವಂಶಗಳು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ 16 ಪತ್ನಿಯರು ಹಾಗೂ 101 ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದರು. ಸುಶೀಮ ಹಿರಿಯಮಗನಾಗಿದ್ದ ಅಶೋಕ ಎರಡನೆಯಮಗನಾಗಿದ್ದ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಶೋಕ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆತ ತಕ್ಷಶಿಲೆ ಹಾಗೂ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು.

Image Source: kn.wikipedia.org

ಪಟ್ಟಾಭೀಷೇಕ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 269)

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೊದಲು ಅಶೋಕ ಬಲು ಕ್ರೂರಿಯಾಗಿದ್ದು "ಚಂಡಾಶೋಕ" ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಅವನು ಮಹಾಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮಾಶೋಕ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅಂತೂ ಅಶೋಕ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮರಣದನಂತರ ಕ್ರಿ.ಪೂ 269ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 261)

ಅಶೋಕನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದನಂತರ 13 ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಯೂ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಒರಿಸ್ಸಾ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶ ಅಂದಿನ ಕಳಿಂಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ಶುದ್ಧವರ್ಮ ಅಲ್ಲಿನ ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಮಹಾದಾಸೆಯಿಂದ ಅಶೋಕ ಬೃಹತ್ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರಿಯರೂ, ಸಾಹಸಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಕಳಿಂಗದ ಜನ ತೀವ್ರವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಒಡ್ಡಿದರು. ಆದರೆ ದೌಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭೀಕರ ಕದನದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವರ್ಮನಿಗೆ ಸೋಲಾಯಿತು. ಆದರೂ ಈ ಎರಡು ಪಡೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಾನಿಗೊಳಗದಾವು.

ಅಶೋಕನ 13ನೆಯ ಬಂಡೆಗಲ್ಲು ಶಾಸನವು ಈ ಯುದ್ಧದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನ ಸಾವಿಗೀಡಾದರು. ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಜನ ಗಾಯಗೊಂಡರು, ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಮನೆಮರಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಗತಿಕರಾದರು.

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧದ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಆದ ಭಯಂಕರ ಕೊಲೆ, ರಕ್ತಪಾತ, ಗಾಯಗೊಂಡವರ ಅಕ್ರಂದನ, ಅಪ್ಪಂದಿರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಕ್ಕಳ ಕಿರುಚಾಟ, ಸಾವು ನೋವುಗಳು, ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರ ಯಾತನೆ, ಅಶೋಕನನ್ನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು, ಹೃದಯಮಿಡಿಯಿತು. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ದುಃಖಗಳೆರಡೂ ಅವನನ್ನು ಆವರಿಸಿದವು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಪಥ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕಿಂತ ಧರ್ಮವಿಜಯವೇ ಮೇಲೆಂಬುದಾಗಿ ಅರಿತನು.

ಇದರಿಂದ ಅಶೋಕ ಯುದ್ಧಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಭಿಸಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಘೋಷವನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಧರ್ಮಘೋಷವು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಮೊಳಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅಶೋಕನಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಮತ ಪ್ರಸಾರ

ಧರ್ಮಭೋದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸ: ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅವನು ಭಾರತದ ತುಂಬಾ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನು.

ಒಳ್ಳೆಯ ನಡೆವಳಿಕೆಯ ಪ್ರಸಾರ: ಎಲ್ಲರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ನೀತಿಯುತವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಅಶೋಕನು ಜನರಲ್ಲಿ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಅಶೋಕ ಲುಂಬಿನಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೌದ್ಧ ಸೂಪ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಭೋದಿಸಿದನು.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿನನಿತ್ಯ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿ ಬಲಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದನು.

ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಪಾಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದನು.

ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರೆಂಬ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಬೌದ್ಧಮತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೂರಾರು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದನು.

ಬಡವರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾ ಶಾಸನ

ಅಶೋಕನು ಒಟ್ಟು 154 ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದನು.

ಬಂಡೆಶಿಲಾಶಾಸನ 1 ರಿಂದ 13 ರವರೆಗೆ ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಖಂಡನೆ ಮಹತ್ವ ಧರ್ಮ ವಿಜಯದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಸ್ಕಿ ಶಿಲಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ, ಧರ್ಮದ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ವಿಜಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಿಲಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಗೌರವಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆಯಿದೆ.

ಏಳು ಸ್ತಂಭಗಳ ಶಿಲಾ ಲೇಖನಗಳು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಗೌರವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಅಶೋಕನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು

ಅಶೋಕನು ಮರಣದ ನಂತರ ಬಂದ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಕುಣಾಲ, ಜಲೌಕ, ದಶರಥ, ಬಿಂದು, ಪಾಲಿತ, ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರತಿ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಳಲಿಲ್ಲ. ಬೃಹತರಥ ಈ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ. ಈತನನ್ನು ಅವನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸೇನಾನಿಯಾದ ಪುಶ್ಯಮಿತ್ರಶೃಂಗನು ಕೊಂದು ಶುಂಗ ವಂಶವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೌರ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅವನತಿಯಾಯಿತು.

4.7.7) ಕುಶಾಣರು (ಕ್ರಿ.ಶ 15- 230)

ಕುಶಾಣರು (ಕ್ರಿ.ಶ 15- 230)

ಕುಶಾನರ ರಾಜಧಾನಿ	ಪುರುಷಪುರ ಅಥವಾ ಪೇಷಾವರ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆಗಳು	ಒಂದನೆಯ ಕುಜಲ್, ಎರಡನೆಯ ಕುಜಲ್ ಕಡಫಿಸಸ್, ಕನಿಷ್ಠ
ನಾಣ್ಯ	ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯದ ಬಳಕೆ
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ವಾಸುದೇವ ಕುಪಾಣ

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನಾಳಿದ ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರೆಂದರೆ ಕುಶಾಣರು. ಇವರು ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಕುಶಾಣರು ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ **ಯೂಚಿ** ಎಂಬ ಪಂಗಡದವರು. ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿದೇಶೀಯರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ

MadGuy Labs®

The Government Job App

History

ಬೆಳೆಯಿತು. ಪೇಷಾವರ ಅಥವಾ ಪುರುಷಪುರ ಕುಶಾನರ ರಾಜಕೀಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು.

Image Source: en.wikipedia.org

ಒಂದನೆಯ ಕುಜಲ ಕಡಫಿಸಸ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 15-65)

ಈತ ಕುಶಾನರ ಮೊದಲ ದೊರೆ. ಇವನು ಗ್ರೀಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೀಪಿನ್ ಹಾಗೂ ಕಾಬೂಲಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ತದನಂತರ ಕಂದಹಾರ್ ಅಪಘಾನಿಸ್ತಾನದವರೆಗೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಮಹಾರಾಜ್ ಹಾಗೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇವನಿಗಿದ್ದವು.

ಎರಡನೆಯ ಕುಜಲ ಕಡಫಿಸಸ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 65-78)

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTk4Hn>

Join MadGuy Unlimited for Unlimited
Learning and Practice...

ಈತನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ವಿಮಾ ಕಡಫಿಸಸ್. ಇವನು ಒಂದನೆಯ ಕುಜಲ ಕಡಫಿಸಸನ್ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆಬಂದನು. ಈತ ಕ್ರಿ.ಶ.70-110 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕಾನಿಷ್ಕ (ಕ್ರಿ.ಶ 78-120)

ಕುಶಾಣ ಅರಸರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದೊರೆಯೆಂದರೆ ಕಾನಿಷ್ಕ. ಈತನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಹಾಗೂ ಕನ್ನಿಹ್ಯಾರು ಈತನ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ 58 ವಿಕ್ರಮ ಶಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಈತ ಕ್ರಿ.ಶ 78ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆಬಂದುದರಿಂದ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾನಿಷ್ಕನ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳು

- 1) ಕಾಶ್ಮೀರ ಕಣಿವೆಯನ್ನು ಕಾನಿಷ್ಕ ಹೆಚ್ಚು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.
- 2) ಉತ್ತರಭಾರತದ ಪಂಜಾಬ ಹಾಗೂ ಮಧುರಾಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಪರರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಕೈಗೊಂಡು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.
- 3) ಮಾಳವದ ಕ್ಷತ್ರಪರನ್ನು ಸಹ ಸೋಲಿಸಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.
- 4) ಈತ ಚೀನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಕಾಸ್ಗರ್, ಖೊಟಾನ್ ಹಾಗೂ ಯಾರ್ಕಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.
- 5) ಚೀನಾದ ಪಾನ್-ಪಾನಚಾವೋನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಘೋಷಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಸೋತ ಕಾನಿಷ್ಕ ತನ್ನ ಮೊದಲ ಚೀನಾದ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದ.

ಕಾನಿಷ್ಕ ಮತ್ತು ಭೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

ಕಾನಿಷ್ಕ ಕೇವಲ ದಿಗ್ವಿಜಯಿಯಾಗಿರದೆ ಭೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಮಹಾಪೋಷಕನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾನಿಷ್ಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಮೂರ್ತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಭೌದ್ಧ ಮತಾವಲಂಬಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾನಿಷ್ಕ ಭೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಂಡನು. ಇವನ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀನಾಯಾನ ಹಾಗೂ ಮಹಾಯಾನ ಎಂಬ ಎರಡು ಪಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.

ಸಾಹಿತ್ಯ

ಈತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತತ್ವ ಕವಿಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು, ನಾಟಕಗಾರರು ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತಗಾರರಿದ್ದರು.

ಕವಿಗಳು: ಅಶ್ವಘೋಷ, ನಾಗರ್ಜುನ, ವಸುಮಿತ್ರ, ಚರಕ, ಎರಡನೆಯ ನಾಗಜುನ, ಸೂಶ್ರೂಷ, ವಾಗ್ಭಟ.

ಅಶ್ವಘೋಷ - ಬುದ್ಧಚರಿತೆ

ಚರಕ - ಚರಕ ಸಂಹಿತೆ

ಕುಶಾಣರ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಕುಶಾನರ ಆಡಳಿತ : ಕುಶಾಣರು ವಿದೇಶದಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಅಂಶಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು.

ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ : ಕುಶಾಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪರ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು.

ಶ್ರೇಣಿಗಳು : ಕುಶಾಣರ ಕಾಲದ ಸಮಾಜ ಅನೇಕ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು.

ನಾಣ್ಯಗಳು : ಕುಶಾಣರು ರೋಮನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಕುಲ ಕಸುಬುದಾರರು : ಕುಶಾಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಗರೀಕರಣ, ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತು.

ಕುಶಾಣರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಕುಶಾಣರು ಕಲೆ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅದು ಶ್ರೀಮಂತವಾಯಿತು. ಕನಿಷ್ಠನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಗರಗಳು, ಬೃಹತ್ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಬೌದ್ಧ ವಿವಾಹರಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ತೂಪಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು.

ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ಗ್ರೀಕ್ ದೇವರ ಹೋಲಿಕೆ, ಕೇಶಾಲಂಕಾರ, ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಸ್ನಾಯು, ನೆರಿಗೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರವಿನ್ಯಾಸ, ಯೋಗಾಸನ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಮೂರ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳು : ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ, ಪಾಟಲಿಪುತ್ರ, ರಾಜಗೃಹ, ಕೌಶಂಬಿ, ವೈಶಾಲಿ, ವಾರಣಾಸಿ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರ.

4.8.8) ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 240-570)

ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 240-570)

ಸ್ಥಾಪಕ:- ಶ್ರೀಗುಪ್ತ

ರಾಜಧಾನಿ:- ಪಾಟಲಿಪುತ್ರ

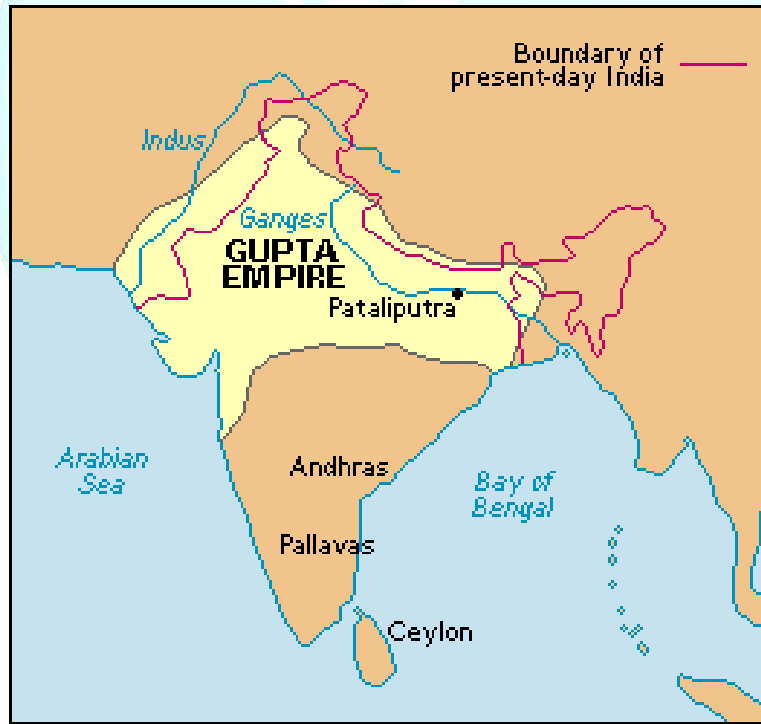

Image Source: whenintime.com

ಶ್ರೀಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 240-280)

ಮೃಗಶಿಖವನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಘರಾಮ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗುಪ್ತರಾಜ ಶ್ರೀಗುಪ್ತ.

ಶ್ರೀ ಗುಪ್ತನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಘಟೋತ್ಕಚಗುಪ್ತ.

ಒಂದನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 320-335)

ಕ್ರಿ.ಶ 320 ರಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಯುಗ ಆರಂಭಿಸಿದ ಗುಪ್ತರಾಜ ಇವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದ ಮೊದಲ ಗುಪ್ತರ ರಾಜ ಒಂದನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ

ಲಿಜ್ಜಿವಿ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಕುಮಾರಿ ದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ಗುಪ್ತರ ಅರಸ ಒಂದನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 335-375)

ಒಂದನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ಕುಮಾರ ದೇವಿಯ ಮಗ ಈ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಕಚ.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಧಗಯಾಕ್ಕೆ ಭೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಸಿಂಹಳ/ ಶ್ರೀಲಾಂಕದ ರಾಜ ಮೇಘವರ್ಮ.

ಭೋಧಗಯಾದಲ್ಲಿ ಭೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಹಾರ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಧರ್ಮ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ.

ಕವಿರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದ ಗುಪ್ತರ ರಾಜ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾರತದ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಎಂದು ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಮುದ್ರ ಗುಪ್ತನ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಾಸನ 'ಅಲಹಾಬಾದ್ ಸ್ತಂಭಶಾಸನ' ಆಗಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 375-414)

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ದತ್ತಾದೇವಿಯ ಮಗ ಎರಡನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

2ನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ.

2ನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಚೀನಿ ಪ್ರವಾಸಿಗ 'ಫಾಹಿಯಾನ'.

ಮೆಹೌಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಸ್ತಂಭಶಾಸನದ ಕರ್ತೃ ಎರೆಡನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಗುಪ್ತರ ಯುಗ ಸುವರ್ಣಯುಗವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು 2ನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ.

ನವರತ್ನ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಗುಪ್ತರ ಅರಸ ಎರೆಡನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಒಂದನೇ ಕುಮಾರಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 415-455)

ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರ ಜನಾಂಗದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ತನ್ನ ಮಗ ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ.

ನಳಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪಕ ಒಂದನೇ ಕುಮಾರಗುಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತ (ಕ್ರಿ.ಶ 455-467)

ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ

ಗುಪ್ತ ಸಂತತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜ

ಬಿರುದುಗಳು - ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತೃ

ಕಾಳಿದಾಸ - ಮಾಳವಿಕಾಗ್ನಿಮಿತ್ರ, ರಘುವಂಶ, ಕುಮಾರಸಂಭವ ನಾಟಕಗಳು

ವಿಶಾಖದತ್ತ - ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ (ನಾಟಕ)

ಶೂದ್ರಕ - ಮೃಚ್ಛಟಿಕ

ದಂಡಿ - ದಶಕುಮಾರಚರಿತ, ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶಿ

ಅಮರಸಿಂಹ - ಅಮರಕೋಶ

ಭಾರವಿ - ಕಿರಿತಾರ್ಜುನೀಯ

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು

- # ಆರ್ಯಭಟ - ಆರ್ಯಭಟೀಯಂ ಸೂತ್ರ
- # ವರಾಹಮಿಹಿರ - ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಪಂಚಸಿದ್ಧಾಂತಿಕ
- # ಬ್ರಹ್ಮಗುಪ್ತ - ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಪುಟ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಖಂಡಖ್ಯಾದಕ
- # ವಾಗ್ಭಟ - ಅಪ್ಪಾಂಗ ಸಂಗ್ರಹ.

ಗುಪ್ತರ ಶಾಸನಗಳು

- # ಅಲಹಾಬಾದ ಸ್ತಂಭಶಾಸನ
- # ಎರಾನ್ ಸ್ತಂಭಶಾಸನ - ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ
- # ನಳಂದ ಶಾಸನ - ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ
- # ಸಾಂಚಿ ಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನ - ಎರಡನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ
- # ಬಿಟಾರಿಶಾಸನ - ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತ
- # ಮಾಂಡ್ಸರ ಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನ - ಒಂದನೇ ಕುಮಾರಗುಪ್ತ

ಗುಪ್ತರ ಕಾಲದ ತೆರಿಗೆಗಳು

ಬಲಿ, ಭಾಗ, ಭೋಗ, ಹಿರಣ್ಯ, ಕರ, ಕ್ಲಿಪ್ತ, ಶುಲ್ಕ, ಉದಿಯಂಗ

ಗುಪ್ತರ ದೇವಾಲಯಗಳು

- # ದಿಯೋಘರ್ನ ದಶಾವತಾರ ದೇವಾಲಯ - ಜಾರ್ಖಂಡ
- # ಬೀಟರಗಾಂವನ್ ದೇವಾಲಯ - ಕಾನ್ಪುರ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ

ಸಾಂಚಿಯ ಶಿವ ದೇವಾಲಯ- ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ

Image Source: en.wikipedia.org

ಭೂಮಾರದ ಶಿವ ದೇವಾಲಯ

ಉದಯಪುರ ದೇವಾಲಯ

4.9.9) ವರ್ಧನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ವರ್ಧನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಸ್ಥಾಪಕ	ಪುಷ್ಯಭೂತಿ
ರಾಜಧಾನಿ	ಧಾನೇಶ್ವರ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ	ಪ್ರಭಾಕರ ವರ್ಧನ, ಹರ್ಷವರ್ಧನ,

ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿರತೆ ಹಾಗೂ ಏಕತೆ ನಾಶಗೊಂಡಿತು. ಇತಂಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆಯೆತ್ತಿದುದು ಧಾನೇಶ್ವರ ರಾಜ್ಯ.

ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕ ಪುಷ್ಯಭೂತಿ. ಮುಂದೆ ಇದೇ ವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸ ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು.

ಹರ್ಷನ ಪೂರ್ವಿಕರು : ಹರ್ಷನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಧಾನೇಶ್ವರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷ ಪುಷ್ಯಭೂತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಪುಷ್ಯಭೂತಿ ವಂಶೀಯರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾಕರ ವರ್ಧನ ಕ್ರಿ.ಶ 580ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈತನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಕೇವಲ ಮಹಾರಾಜವೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಪ್ರಭಾಕರವರ್ಧನ

ಪ್ರಭಾಕರ ವರ್ಧನ ಕ್ರಿ.ಶ 580ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈತನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಕೇವಲ ಮಹಾರಾಜವೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರವರ್ಧನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಮಹಾರಾಜಾದಿರಾಜನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಈತನನ್ನು ಪ್ರತಾಪಶೀಲ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಹರ್ಷವರ್ಷಧನ (ಕ್ರಿ.ಶ 606-646)

Image Source: www.indianembassy.hu

ರಾಜ್ಯವರ್ಧನನ ಮರಣದ ನಂತರ ಹರ್ಷವರ್ಧನ ಕ್ರಿ.ಶ 606 ರಲ್ಲಿ ಧಾನೇಶ್ವರದ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರನಾದನು. ಆಗ ಹರ್ಷನಿಗೆ ಕೇವಲ 16 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾಗಿದ್ದ ಹರ್ಷವರ್ಧನನು ತಾನು ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ನೆನಪಿಗಾಗಿ **ಹರ್ಷ ಶಕ** ಎಂಬ ಹೊಸ ಶಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳು

ಶಶಾಂಕನ ವಿರುದ್ಧ ದಂಡಯಾತ್ರೆ

ಗುಜರಾತ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ

ಪುಲಕೇಶಿಯೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ

ವಿದೇಶಿ ಸಂಬಂಧ

ಹರ್ಷನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪೂರ್ವ ಪಂಜಾಬ, ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ್, ಪಶ್ಚಿಮಬಂಗಾಳ ಹಾಗೂ ಓರಿಸ್ಸಾಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ರಜಪೂತನ ಸಿಂಧ್ ಹಾಗೂ ಪಂಜಾಬಿನ ಬಹುಭಾಗ ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹರ್ಷನ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿ

ಪುಷ್ಯಭೂತಿ ಶೈವನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಭಾಕರವರ್ಧನನೂ ಸಹ ಶಿವನ ಆರಾಧಕನಾಗಿದ್ದನು. ನಂತರ ಭೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಉತ್ಕಟ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದನು.

ಭೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹರ್ಷವರ್ಧನನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನು.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಸಾವಿರಾರು ಸ್ತೂಪಗಳು, ವಿಹಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಚೈತ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಭೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗಾಗಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಹರ್ಷನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಹರ್ಷವರ್ಧನನೇ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ರೋಚ್ಛ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ದೈವಾಂಶ ಸಂಭೂತನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಈತ ಮೌರ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುಪ್ತರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಅವನು ತನ್ನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಂತನಾಗಿದ್ದನು.

ಮಂತ್ರಿಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹರ್ಷನು ತನ್ನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವರಿಗೆ ಅಮಾತ್ಯರು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಧೂತ-ರಾಯಬಾರಿ, ಮಹಾಸಂಧಿ-ಯುದ್ಧ ಇಲಾಖೆ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶ್ವರದ ಅಶ್ವಪಡೆಯ ನಾಯಕ, ವಿಷಯಪತಿ-ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ, ಲೇಖಕ ಲಿಪಿಕಾರ, ಗುಮಾಸ್ತ ಇವರು ಇವನ ಅಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಭೂಕಂದಾಯ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲ ಆದಾಯ, ರೈತನು ತಾನು ಬೆಳೆದ ಭೂಮಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ 1/6 ಭೂಕಂದಾಯವೆಂದು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಿತ್ತು.

ಹರ್ಷವರ್ಧನೇ ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ನ್ಯಾಯವೇ ಅಂತಿಮವಾಗಿತ್ತು.

ಈತನ ಸೈನ್ಯವು ಕಾಲ್ದಳ, ಅಶ್ವದಳ, ರಥದಳ, ಗಜದಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಪೋಲಿಸ್ ಇಲಾಖೆ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಇದರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಹರ್ಷವರ್ಧನನು ಸ್ವತಃ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ರತ್ನಾವಳಿ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಕಾ ಹಾಗೂ ನಾಗಾನಂದ ಎಂಬ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಬಾಣನು ಹರ್ಷ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಬಾಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಹ್ಯೂಯನ್ ತ್ಸಾಂಗ್:-

ಚೀನಾ ಪ್ರವಾಸಿಗನಾಗಿದ್ದ ಹ್ಯೂಯನ್ ತ್ಸಾಂಗನು ತನ್ನ 20 ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ತವರೂರಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಗೋಬಿ ಮರಭೂಮಿ ದಾಟಿ ಕ್ರಿ.ಶ 629 ರಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ನಂತರ ಕನೌಜ್, ಧಾಣೇಶ್ವರಗಳನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಹರ್ಷನ ಅತಿಥಿಯಾದನು.

Image Source: www.silkroute.cn

ನಾಲಂದಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಮಹಾಯಾನ ಬೌದ್ಧ ಪಂಥದ ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನಾದನು. ಕನೌಜ್, ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನು.

ಬಾದಾಮಿ, ಬನವಾಸಿ, ಕಂಚಿ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿದನು. ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥ **ಸಿ.ಯು.ಕಿ** ಯಲ್ಲಿ ಬರೆದನು.

ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರೀಲಂಕಾ, ಜಾವಾ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ 645 ರಲ್ಲಿ ಚೀನಾ ದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ 664 ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

4.10.10) ಪಲ್ಲವರು

ಪಲ್ಲವರು

ಮೂಲ ಪುರುಷ

ಶಿವಸ್ತಂದವರ್ಮ

ರಾಜಧಾನಿ	ಕಂಚಿ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆಗಳು	ಒಂದನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮ, ಒಂದನೇ ನರಸಿಂಹವರ್ಮ
ಲಾಂಛನ	ನಂದಿ

ಒಂದನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ 600-630)

ಸಿಂಹವಿಷ್ಣುವಿನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ.

ಪಲ್ಲವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಮಹಾನ್ ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಈತ ಶತ್ರುಮಲ್ಲ, ಮತ್ತವಿಲಾಸ, ವಿಚಿತ್ರಚಿತ್ತ, ಗುಣಭರ, ಅವನಿಭಾಜನ, ಸಂಕೀರ್ಣಜಾತಿ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು.

ಬಾದಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ವಂಶದ ಎರಡನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಪಲ್ಲವರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಕಂಚಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು.

ಕಂಚಿಯು ಪುಲಕೇಶಿಯ ಕೈವಶವಾಯಿತು.

ಇದು ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ.

ಒಂದನೇ ನರಸಿಂಹವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ 630-655)

ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈತ ಪಲ್ಲವ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ನರಸಿಂಹವರ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಮುಂದಾದನು.

ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಎಂಬುವವನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸೇನೆಯನ್ನು ಪುಲಕೇಶಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಪಲ್ಲವ ಸೇನೆಯು ಪುಲಕೇಶಿಯನ್ನು ಪರಿಯಾಲ, ಮಣಿಮಂಗಲ ಹಾಗೂ ಸರಮಾರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿತು.

ಬಾದಮಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಒಂದನೇ ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮ

- # ಪಲ್ಲವರ ಚಾಲುಕ್ಯ ಯುದ್ಧಗಳು ಮತ್ತೇ ಆರಂಭವಾದವು.
- # ಪಲ್ಲವ ಪರಮೇಶ್ವರ ವರ್ಮವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- # ಈತ ವಿದ್ಯಾವಿನೀತ ಪಲ್ಲವ, ಶ್ರೀಭಾರ, ಚಿತ್ರಮಯ, ಗುಣಭಾಗ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು.

ಪಲ್ಲವರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ

- # ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನೇ ರಾಜನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜ್ಯದ ಪರಮಾಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ಅರಸನಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದಿತು.
- # ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನಾನಿ, ಮಂತ್ರಿ, ಪುರೋಹಿತ, ಸಲಹೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.
- # ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹಾಳಗದಂತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.
- # ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ, ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳು ಇದ್ದವು.

ಪ್ರಾಂತಾಡಳಿತ

- # ಪಲ್ಲವರು ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರು.
- # ಕೊಟ್ಟಂ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದರು.
- # ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸಭೆಗಳಿದ್ದವು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಊರ್ ಮಹಾಸಭಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- # ಪಲ್ಲವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭೌದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡಿದ್ದವು.
- # ಶೈವ ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥಗಳೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಭೌದ್ಧ ವಿಹಾರಗಳಿದ್ದು ಹಾಗೂ 10000 ಭೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಕರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಕಾಲದ ಒಟ್ಟು 63 ಜನ ಶೈವನಾಯನ್ನಾರಗಳು ಶೈವ ಪಂಥವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಕಲೆ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲವರು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡ ವಾಸ್ತು ಪರಂಪರೆಗೆ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು.

ಗಾರೆ ಹಾಗೂ ಮರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳದೆ ಕೇವಲ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳು - ಏಕಾಂಬರನಾಥ, ಕಾಮಕೋಟ್ಯಂ, ಕಾಮಕ್ಕಿ, ವರದರಾಜ, ಕಶ್ಯಪೇಶ್ವರ, ಪೆರುಮಾಳ, ಜ್ವರಹೇಶ್ವರ, ಮುಕ್ಕೇಶ್ವರ, ಪಣಮೇಶ್ವರ, ಸರ್ವತೀರ್ಥೇಶ್ವರ, ಧನ್ವಂತರಿ, ಗಣಪತಿ, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಾಹಿತ್ಯ

ಒಂದನೇ ಮಹೇಂದ್ರವರ್ಮನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು 'ಮತ್ತ ವಿಲಾಸ ಪ್ರಹಸನ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು.

ದಂಡಿಯು 'ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ' ಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

4.11) LR06 - History

4.1.1) ಶಾತವಾಹನರು (ಕ್ರಿ.ಪೂ 230- ಕ್ರಿ.ಶ 203)

ಶಾತವಾಹನರು (ಕ್ರಿ.ಪೂ 230- ಕ್ರಿ.ಶ 203)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಸಿಮುಖ
ರಾಜಧಾನಿ	ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಅಥವಾ ಪೈರಾಣ

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜರು

ಎರಡನೇಯ ಶಾತಕರ್ಣಿ, ಹಾಲ, ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿ

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ನಂತರ ಶಾತವಾಹನರು ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಪೂ 230 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ 220 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದರು. (ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ). ತಾವು ಕಟ್ಟಿದ ಭಾರಿ ಬೌದ್ಧ ಚೈತ್ಯಗಳು (ಕಾರ್ಲೆ, ಕನ್ನೇರಿ, ನಾಸಿಕ) ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಶಾತವಾಹನರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ನಂತರ ಅವರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಶಾತವಾಹನರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಶಾಸನಗಳು, ನಾಣ್ಯಗಳು, ಪುರಾಣಗಳೇ ಆಧಾರ.

ದಖನ್ನಿನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಏಳು ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮದ 19 ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಪಾಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಗುಣಾಧ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥಾ, ಶಾತವಾಹನ ಅರಸ ಹಾಲನ ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ, ಗ್ರೀಕ್ ಅನಾಮಧೇಯನ 'ಪೆರಿಪ್ಲಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಎರಿತ್ರಿಯನ್ ಸಿ' ಕೃತಿಗಳು ಶಾತವಾಹನರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

Image Source: kn.wikipedia.org

ಒಂದನೇ ಶಾತಕರ್ಣಿ:-

ವಿಂಧ್ಯದಿಂದ ಕೊಂಕಣದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ. ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿ 'ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ ಸಾರ್ವಭೌಮ' ಎನಿಸಿದ. ಇವನ ಪತ್ನಿ ನಾಗನಿಕ ನಾನಾಘಾಟ್ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಕೊರೆಯಿಸಿದಳು.

ಹಾಲ:- ಇವನು ಶಾಂತಿಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು, ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದನು. "ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ" ಎಂಬುದು ಇವನ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 106 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ 130):-

ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿಯು ಶಾತವಾಹನ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಇವನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುನ್ನ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಪಲ್ಲವರು ಶಾತವಾಹನರ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಿಡಿದೆದ್ದ ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿ ಶಕರ ನಹಪಾನನನ್ನು ಸೆದೆಬಡಿದನು. ಅದರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹೊಸ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಶಕ ಪುರುಷನಾದನು. ಇವನ ತಾಯಿ ಗೌತಮೀ ಬಾಲಾಶ್ರೀಯು ಹೊರಡಿಸಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನ ನಮಗೆ ನಾಸಿಕದ ಬಳಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಗೌತಮೀ ಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿಯ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಕುರಿತುದಾಗಿದೆ.

ಇವನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶಾತವಾಹನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಋಷಿಕ (ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ದಂಡೆ), ಅಸ್ತಾಕ (ಹೈದರಾಬಾದ್), ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ (ಗುಜರಾತ್ ಸಮೀಪ), ಮುಲಕ (ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ಪ್ರದೇಶ), ವಿದರ್ಭ (ಬಿರಾರ್), ಆವಂತಿ (ಮಾಲ್ವದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ), ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಾಲ್ವ ಮತ್ತು ಕಾಠೇವಾಡದವರೆಗೂ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿರಾರ್ ನಿಂದ ವಿದರ್ಭದವರೆಗೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣದವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ಗೌತಮೀಪುತ್ರ ಶಾತಕರ್ಣಿ "ತ್ಯಸಮುದ್ರ ತೋಯಪಿತವಾಹನ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅಂದರೇ ಮೂರು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಪೀತಾಂಬರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದವನು ಎಂದರ್ಥ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಇವರ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೇ -

ಹಾಲರಾಜ - ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ (ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ)

ಸರ್ವವರ್ಮ - ಕಾತಂತ್ರ ವ್ಯಾಕರಣ (ಸಂಸ್ಕೃತ)

ಗುಣಾಡ್ಯ - ವಡ್ಡ ಕಥಾ (ಸಂಸ್ಕೃತ)

ನಾಗಾರ್ಜುನ - ಶತಸಹಸ್ರಿಕಾ, ಪ್ರಜ್ಞಾಪಾರಮಿತ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಸೂತ್ರ. ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಚೈತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಹಾರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಅಜಂತಾದಲ್ಲಿ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಚೈತ್ಯಗಳೆಂದರೆ - ಕಾರ್ಲೆ, ಕನ್ನೇರಿ, ಅಜಂತಾ, ಜುನ್ನಾರ್, ಬೇಡ್ಸ್, ನಾಸಿಕ್, ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ, ಅಮರಾವತಿ, ಜಗ್ಗಯ್ಯಪೇಟೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಾಂಚಿಯ ಸ್ತೂಪ (Image Source: kn.wikipedia.org)

ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ:-

ಕೃಷಿ ಶಾತವಾಹನರ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬಾಗಿತ್ತು. ಭೂಕಂದಾಯವು ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಆದಾಯದ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ರೋಮ್ ನೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂದು ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ರೂಮಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ವಜ್ರ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಆಭರಣಗಳು, ಮೆಣಸು, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಸಾಂಬಾರ್

ಪದಾರ್ಥಗಳು ರಫಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮದ್ಯ, ತಾಮ್ರ, ಸೀಸೆ, ಗಾಜು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಆಮದಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ವಿದೇಶಿಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತು ಹರಿದು ಬಂದಿತ್ತು.

ನಾಣ್ಯಗಳು:-

ಶಾತವಾಹನರು ದಿನಾರ, ಸುವರ್ಣ ಎಂಬ ಚಿನ್ನದ, ಕುಷಣ ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕರ್ಪಪಣ, ದ್ರಮ್ಮ, ಪಣ, ಗದ್ಯಣ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದರು. ಅವು ಹಡಗು, ರಾಜರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ.

ಶಾತವಾಹನರು ತಮ್ಮ ರಾಜರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ ಮೊದಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾರತೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಇವರೇ. ಶಾತವಾಹನರ ನಾಣ್ಯಗಳೂ ಅನೇಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಅವರ ಕಾಲಗಣನೆ, ಭಾಷೆ ಹೀಗೆ ಅನನ್ಯ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಾರಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಭಾವಚಿತ್ರ ಶೈಲಿಯ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

Image Source: www.wikiwand.com

4.2.2) ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು

ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು

ಸ್ಥಾಪಕ	ಮಯೂರವರ್ಮ ಅಥವಾ ಮಯೂರ ಶರ್ಮ
ರಾಜಧಾನಿ	ಬನವಾಸಿ
ಲಾಂಛನ	ಸಿಂಹ
ನಾಣ್ಯ	ಗದ್ಯಾಣ, ಪಣ, ಪದ್ಮಟಂಕ
ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು	ಮಯೂರವರ್ಮ, ಕಾಕುತ್ಸವರ್ಮ, ಶಾಂತಿವರ್ಮ

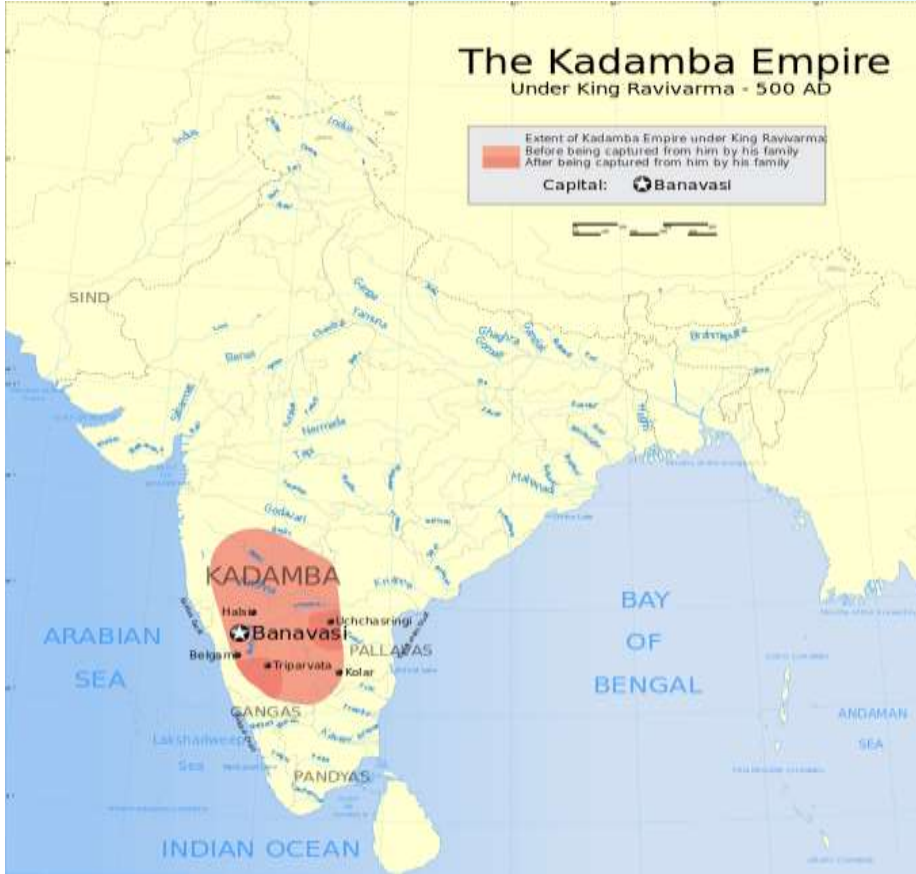

Image Source: commons.wikimedia.org

ಕದಂಬರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶಗಳು

- 1) ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ರಾಜವಂಶ ಕದಂಬವಂಶ
- 2) ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ದೊರೆ ಮಯೂರವರ್ಮ
- 3) ಇವರ ರಾಜಧಾನಿ ಬನವಾಸಿ (ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ).
- 4) ಇವರದು ಸಿಂಹ ಲಾಂಚನ ಮತ್ತು ವಾನರ ದ್ವಜವಾಗಿತ್ತು.
- 5) ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿಯನ್ನು 'ವನವಾಸ' ಅಥವಾ 'ವೈಜಯಂತಿ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.
- 6) ಕಾಕುತ್ಸ್ಥ ವರ್ಮನ ತಾಳಗುಂದದ ಶಾಸನವು ಕದಂಬರ ಮೂಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.
- 7) ಇವರು ಮಾನವ್ಯ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಾರೀತಿಪುತ್ರನೆಂಬ ಸನಾತನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದವರು.
- 8) ಇವರ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷ ಇದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕದಂಬ ವಂಶ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.
- 9) ಮಯೂರವರ್ಮನು ಕದಂಬರ ಮೊದಲ ಅರಸನಾಗಿದ್ದು ಬಂಧುಪೇಣನ ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- 10) ಮಯೂರವರ್ಮನು ಪಲ್ಲವರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.
- 11) ಹ್ಯೂಯನ್ಸ್ ತ್ಯಾಂಗ್ ನು ಕದಂಬರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದನು.
- 12) ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಶಾಸನವಾದ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ ಇವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತಹದಾಗಿದೆ. ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ 450 ಕಾಲದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಯೂರವರ್ಮನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು

ಮಯೂರನ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂಗವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ - 360)

ಭಗೀರಥವರ್ಮ

ರಘುಪತಿವರ್ಮ

ಕಾಕುತ್ಸ್ಥವರ್ಮ

ಶಾಂತಿವರ್ಮ

ಮೃಗೇಶವರ್ಮ

ರವಿವರ್ಮ

ಹರಿವರ್ಮ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

• # ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು.

ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ತಂದೆಯೇ ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದನು.

ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಪುತ್ರ ಸಂತಾನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇ ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಸ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜನರು ಆಭರಣಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸತಿ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ವ್ಯವಸಾಯ ಪ್ರಮುಖ ಕಸುಬಾಗಿತ್ತು.

ನೂಲುವುದು, ನೇಯುವುದು, ಆಭರಣ ತಯಾರಿಕೆ, ಎಣ್ಣೆ ತೆಗೆಯುವುದು ಇತರೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಸುಬುಗಳು.

ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಗದ್ಯಾಣ, ಪಣ, ಪದ್ಮಟಂಕ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಪದ್ಮಟಂಕ ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದವರಲ್ಲಿ ಕದಂಬರೇ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಬೆಳಗಾವಿ - ಹಲಸಿಯಲ್ಲಿನ ಜೈನ ಬಸದಿ, ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ರಾಮೇಶ್ವರ ವರದ ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯ, ಶಂಕರದೇವ ಮಂದಿರ.

ತಾಳಗುಂದ - ಪ್ರಣವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

ಬನವಾಸಿ - ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

ಗೋವಾ - ದೇವಗಾಂವೆಯ ಕಮಲನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ.

ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು

ಶಾಂತಿನಾಥ (ಕೃತಿ - ಸುಕುಮಾರ)

ನಾಗವವರ್ಮ - ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿ

ಚಂದ್ರರಾಜ - ಮದನರಾಜ ತಿಲಕ

ಕಾಳಿದಾಸ - ಕೌಂತಲೇಶ್ವರ ದೌತ್ಯಂ

ಕದಂಬರ ಆಡಳಿತ

ರಾಜರಿಗೆ ಧರ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಎಂಬ ಬಿರುದಿತ್ತು.

ರಾಜನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಐದು ಸಚಿವರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿತ್ತು. ಅವರುಗಳೆಂದರೆ - ಪ್ರಧಾನ, ತಂತ್ರಪಾಲ, ಕ್ರಮಾಂಕ ಪಾಲ, ಮನೆವರ್ಗಡೆ, ಸಭಾಕಾರ್ಯ

ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜಕುಮಾರರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದನು.

ಮಾರಾಟ ಮತ್ತು ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಧಾನ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

4.3.3) ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಜನರ ಜೀವನ

ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ

ಸಿಂಧೂ ಜನರು - ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವುದು ಕಲಿತಿದ್ದರು

ಸ್ತ್ರೀಯರು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಈ ವಿಚಾರ - ಮುದ್ರೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ

ಇವರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಆಭರಣಗಳು - ತೋಳಬಂದಿ , ಮಣಿಸರ ,ಓಲೆ , ಮೂಗುತಿ ಹಾಗೂ ಡಾಬು

Image Source: www.indianetzone.com

ಸಿಂಧೂ ಕೊಳದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆಧುನಿಕ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತವರುಮನೆಯಾಗಿತ್ತು - ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದವರು - ಮಾರ್ಷಲ್

ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನ

- # ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ - ಕೃಷಿ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸಾಯ
- # ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳು - ಗೋಧಿ , ಬಾರ್ಲಿ, ಅಕ್ಕಿ ಹಾಗೂ ಹತ್ತಿ
- # ಹರಪ್ಪಾದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಧಾನ್ಯಗಳು - ಬಟಾಣಿ ಮತ್ತು ನವಣಿ
- # ಹರಪ್ಪಾ ಜನರು ಈ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದರು - - ಮೆಸಪೋಟೋಮಿಯ ಹಾಗೂ ಈಜಿಪ್ಟ್
- # ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿ - ಗೂಳಿ, ಹಸು, ಕೋಣ, ಫೇಂಡಾಮ್ಯಾಗ

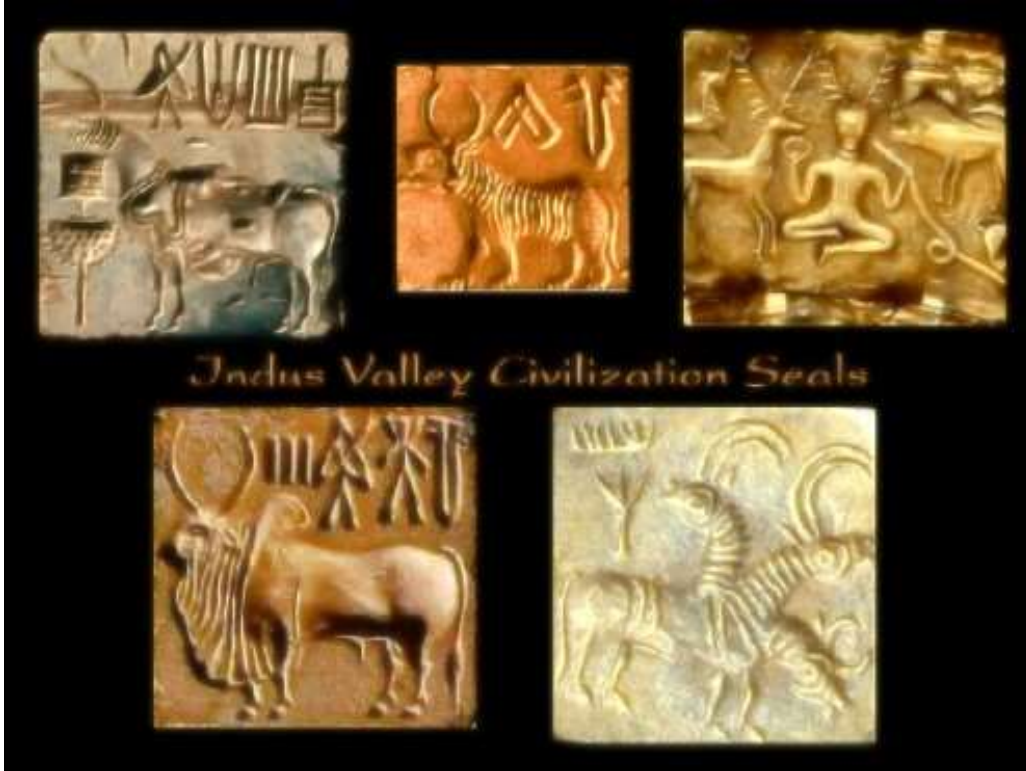

Image Source: dilipchandra12.hubpages.com

- # ಪ್ರಮುಖ ಆಯುಧಗಳು - ಭರ್ಜಿ, ಶೂಲ, ಬಾಣ, ಚಾಕು ಹಾಗೂ ಕತ್ತಿ

Image

Source: www.flickr.com

ಸಿಂಧೂ ಜನರ ಕುಶಲ ಕಲೆಗೆ ಕುರುಹುಗಳು - ಮಡಿಕೆಗಳು, ಆಟದ ಸಾಮಾನು ಹಾಗೂ ಮುದ್ರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊರೆದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ರ.

ಸಿಂಧೂ ಜನರ ನರ್ತಕಿಯರ ವಿಗ್ರಹ ದೊರೆತದ್ದು - ಹರಾಪ್ಪದಲ್ಲಿ

Image Source: www.google.co.in

4.4.4) ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 325-185)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 325-300)
ರಾಜಧಾನಿ	ಪಾಟಲಿಪುತ್ರ
ಲಾಂಛನ	ಧರ್ಮಚಕ್ರ
ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯ, ಬಿಂದುಸಾರ, ಅಶೋಕ
ನಾಣ್ಯ	ನಿಷ್ಕ, ಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಧರಣ, ಕರ್ಷಪಣ

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಆಧಾರಗಳು

ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ: ಇದರ ಕರ್ತೃ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕೌಟಿಲ್ಯ. ಈತನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯ, ದ್ರಾವಿಡಾಚಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದ್ದು ಒಟ್ಟು 15 ಅಧ್ಯಾಯಗಳು, 108 ಉಪವಿಭಾಗಗಳು ಹಾಗೂ 6000 ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಇಂಡಿಕಾ: ಮೆಗಾಸ್ತಾನೀಸ್ ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ. ಈತ ಗ್ರೀಸಿನ ಸೆಲ್ಯುಕಸನ ರಾಯಬಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೇಟೆ ನೀಡಿದ್ದನು.

ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ: ಇದರ ಕರ್ತೃ ವಿಶಾಖದತ್ತ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದೊಂದು ನಾಟಕ

ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ: ದಿವ್ಯಾವದಾನ, ತ್ರಿಪಿಟಕಗಳು, ಸಿಲೋನಿನ ಮಹಾವಂಶ ಹಾಗೂ ದೀಪವಂಶ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ: ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಮೌರ್ಯ ಜೈನಗುರು ಭದ್ರಬಾಹುವಿನೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಈಗಿನ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದನು.

ಗ್ರೀಕ್ ಬರಹಗಳು: ಜಸ್ಟೀನ್, ಫ್ಲಿನಿ, ಸ್ಟ್ರಾಬೋ, ಪುಟಾಕ ಹಾಗೂ ನಿಯಾರ್ಕಸ್ ಎಂಬ ಗ್ರೀಕ್ ಬರಹಗಾರ.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿ ಬಯಲಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಿಂದೂಕೂಶ ಪರ್ವತಾವಳಿಯವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು

- 1) ಧಾರ್ಮಿಕ ಧೋರಣೆಗಳು
- 2) ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
- 3) ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಕಲಹ
- 4) ಅಹಿಂಸಾ ನೀತಿ
- 5) ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕಗಳ ಅಭಾವ
- 6) ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ
- 7) ಗ್ರೀಕರ ದಾಳಿ
- 8) ಗಡಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ
- 9) ಅಸಮರ್ಥ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು
- 10) ದಕ್ಷ ಆಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದ ಕೊರತೆ

ಮೌರ್ಯರ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ: ರಾಜನೇ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು.

ಮಂತ್ರಿಪರಿಷತ್ತು: ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುಗುಮಗೊಳಿಸಲು ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.

ಸಚಿವಾಲಯ: ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು 32 ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತ: ರಾಜನೇ ರಾಜ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿದ್ದನು.

ಸೇನಾಡಳಿತ: ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನೇ ಸೇನೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ

ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ: ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು: ಮೌರ್ಯರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ನೀಡಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಗುಲಾಮಿ ಪದ್ಧತಿ: ಮೌರ್ಯರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮಿ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತ್ತು.

ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆ: ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ವಾದ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳು, ಆನೆಗಳ ಕಾಳಗ, ರಥಗಳ ಓಟ, ಕುದುರೆಗಳ ಓಟ ಮುಂತಾದವು.

ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿ: ಮೌರ್ಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಏಕ ಪತ್ನಿತ್ವ ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಕೃಷಿ: ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮೂಲ ಉದ್ಯೋಗ ಕೃಷಿ ಆಗಿತ್ತು.

ಉದ್ಯಮಗಳು: ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು: ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು.

ನಾಣ್ಯ ಪದ್ಧತಿ: ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಮೌರ್ಯರ ಕಾಲದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಸ್ತೂಪಗಳು: ಬುದ್ಧನ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸ್ಮಾರಕಗಳೇ ಸ್ತೂಪಗಳು. ಸಾಂಚಿ, ತಕ್ಷಶಿಲಾ, ಶ್ರೀನಗರ, ಕುಶಿನಗರ, ಕಪಿಲವಸ್ತು, ಕಾಶಿ, ಅನೇಕ ಸ್ತೂಪಗಳಿವೆ.

ಅರಮನೆಗಳು: ಪಾಟಲಿ ಪುತ್ರದಲ್ಲಿನ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅರಮನೆ ಅಂದು ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಿತು. ಈಜುಕೊಳವಿತ್ತು, ಈ ಅರಮನೆಯ ಕಂಬಗಳಿಗೆ ಚಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೇಪನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದಿತು.

ಗುಹಾಲಯಗಳು: ಜೈನ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ವಾಸಮಾಡಲು ಗಯಾ ಸಮೀಪದ ಬರಾಬರ್ ಹಾಗೂ ನಾಗಾರ್ಜುನ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಗುಹಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ತಂಭಗಳು: ಇವು ಮೌರ್ಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿವೆ, ದುಂಡಾದ ಮೇಲೆರಿದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗುವ ಏಕಶಿಲೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಕಂಬಗಳೇ ಸ್ತಂಭಗಳು.

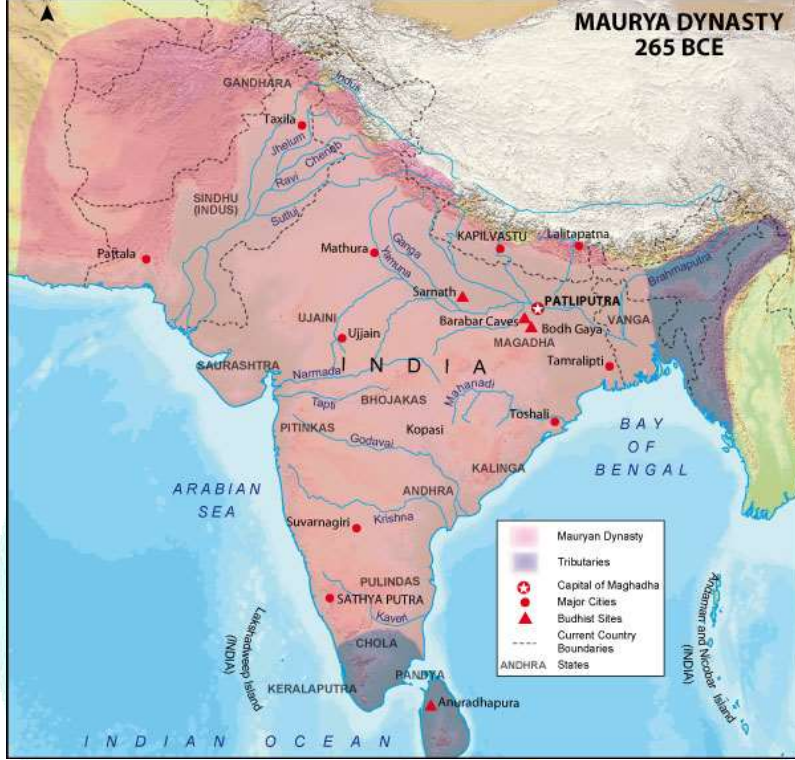

Image Source: www.mapsofindia.com

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 325-300)

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕ್ರಿ.ಪೂ 305 ರಲ್ಲಿ ಸೆಲ್ಯುಕಸ್ ನಿಕೇಟರ್ ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನಿಂದ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಸೆಲ್ಯುಕಸ್ ನು ಮೆಗಸ್ತನೀಸ್ ನನ್ನು ಗ್ರೀಕ್ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಉತ್ತರಭಾರತವು ಏಕ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ತೆರಿಗೆ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಬರ ನಿವಾರಣೆಗಳು ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಜೈನನಾಗಿ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಲ್ಲಿಖನ ವ್ರತ ಕೈಗೊಂಡು ಜೀವ ತ್ಯಜಿಸಿದನು.

ಬಿಂದುಸಾರ (ಕ್ರಿ.ಪೂ 300 - 272)

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮರಣಾನಂತರ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬಿಂದುಸಾರನು ಆಯ್ಕೆಯಾದನು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿ 24 ವರ್ಷ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಬಿಂದುಸಾರನು ಸಿರಿಯಾದ ಒಂದನೇ ಅಂಟಿಯೋಕಸನೊಂದಿಗೆ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಬಂಧ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

4.5.5) ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು

ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು

ಸ್ಥಾಪಕ	ಜಯಸಿಂಹ
ರಾಜಧಾನಿ	ಬಾದಾಮಿ
ಲಾಂಛನ	ವರಾಹ
ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು	ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿ, ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರು ಚಾಲುಕ್ಯರು. ಎರಡೂವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಏಕಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ನರ್ಮದಾ ನದಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. **ಬಾದಾಮಿ** (ಹಿಂದೆ ವಾತಾಪಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು) ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ 6 ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 12 ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಇವರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವೆಂದರೆ

1) ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಥವಾ ಮೊದಲ ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು. (ಕ್ರಿ.ಶ 6 ರಿಂದ 8 ನೇ ಶತಮಾನ)

2) ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಥವಾ ತರುವಾಯದ ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು. (ಕ್ರಿ.ಶ 8 ರಿಂದ 12 ನೇ ಶತಮಾನ)

3) ವೆಂಗಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಥವಾ ಪೂರ್ವ ಚಾಲುಕ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ 7 ರಿಂದ 12 ನೇ ಶತಮಾನ)

ಒಂದನೇ ಪುಲಕೇಶಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 535-566)

ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ದೊರೆ ಬಾದಾಮಿಯ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗುಹಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ಮಂಗಳೇಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 597-610)

ಒಂದನೇ ಪುಲಕೇಶಿಯ ಮಗ ಒಂದನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ ಗತಿಸಿದಾಗ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕವರಿದ್ದ ಕಾರಣ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ ತಮ್ಮ ಮಂಗಳೇಶ ಕ್ರಿ.ಶ 597-598 ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ ಏರಿದನು. ಒಂದನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೂ ಮಂಗಳೇಶ ಅಧಿಕಾರ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ್ಯುದ್ಧ ಉಂಟಾಗಿ ಮಂಗಳೇಶ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅನಂತರ ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದನು.

ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 610-642)

ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಂತರನ್ನು ಸೆದೆಬಡಿದನು. ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರನ್ನು, ದಕ್ಷಿಣದ ಆಳುಪರನ್ನು, ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರನ್ನು, ಕೊಂಕಣದ ಮೌರ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೇ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಲಾಟರು, ಮಾಳವರು, ಗುರ್ಜರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಅರ್ಧ ಶತಮಾನ ಕಾಲ ದಕ್ಷಿಣ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಏಕೈಕ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ "ರವಿ ಕೀರ್ತಿ" ರಚಿಸಿದ ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನ ಪುಲಕೇಶಿಯ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಾಪಥೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀ ಹರ್ಷನನ್ನು ಪುಲಕೇಶಿಯು ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ 'ಪರಮೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದನು.

ವಾತಾಪಿ ಕದನ (642)

ಕ್ರಿ.ಶ 630 ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪಲ್ಲವರ ನರಸಿಂಹವರ್ಮನು ಪಾಂಡ್ಯರು, ಕೇರಳರು ಮತ್ತು ಸಿಂಹಳರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪುಲಕೇಶಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪುಲಕೇಶಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಲೇ

ಮಡಿದನು. ವಿಜಯಿಯಾದ ನರಸಿಂಹವರ್ಮ 'ವಾತಾಪಿಕೊಂಡ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ

ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಮಗ ಇಮ್ಮಡಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಶ 733 ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೇರಿದನು. ಸಿಂಧ್ ಪ್ರದೇಶ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಗುಜರಾತಿಗೂ ಬಂದಾಗ ಅರಬ್ಬರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಂಚಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಚೋಳರು, ಪಾಂಡ್ಯರು ಮತ್ತು ಕಳಭರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ಸಾಗರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯಸ್ತಂಭ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಕವಿಗಳು	ಕೃತಿಗಳು
ವಿಜಯಮಹಾದೇವಿ (ವಿಜ್ಞಕೆ ಅಥವಾ ವಿಜಯಭಟ್ಟಾರಿಕೆ)	ಕೌಮುದಿ ಮಹೋತ್ಸವ
ಶಿವಭಟ್ಟಾರಕ	ಹರಪಾರ್ವತಿಯ ನಾಟಕ
ರವಿಕೀರ್ತಿ	ಐಹೊಳೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಶಾಸನ
ಅನಾಮಧೇಯ	ಕರ್ನಾಟೇಶ್ವರ ಕಥಾ (ಪುಲಕೇಶಿಯ ಕಥೆ)

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಶಿಲ್ಪ ವಿಮರ್ಶಕರು ಭಾರತದ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

- 1) ನಾಗರ ಶೈಲಿ (ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ)
- 2) ವೇಸರ ಶೈಲಿ (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ)
- 3) ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿ (ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ)

ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಗೋಕಾಕದ ಶಿವದೇವಾಲಯ, ಕೊಲ್ಲಪುರದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವಾಲಯ, ಬಾದಾಮಿ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ಐಹೊಳೆ, ಲಕ್ಕುಂಡಿ, ಇಟಗಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿಮರ್ಶಕ ಪರ್ಸಿ ಬ್ರೌನ್ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು, ಐಹೊಳೆಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ "**ದೇಗುಲಗಳ ತೊಟ್ಟಿಲು**" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ವಿರುಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯ:- ಪಲ್ಲವರ ಮೇಲೆ ಎರಡನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ವಿಜಯದ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಆತನ ರಾಣಿ ಲೋಕಮಹಾದೇವಿ ಈ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಿದಳು.

ವಿರುಪಾಕ್ಷ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು (Image Source: en.wikipedia.org)

ಬಾದಾಮಿಯ ಗುಹೆಗಳು:- ಬೃಹದಾಕಾರದ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಕೊರೆದು ನಾಲ್ಕು ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಚಿತ್ರ ಹೊಂದಿರುವ ಶೈವ ಗುಹೆ, ವೈಷ್ಣವ ಗುಹೆ, ಜೈನ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆ (Image Source: en.wikipedia.org)

ಮೂರನೇ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿತ್ರ (Image Source: en.wikipedia.org)

ಮೇಗುತಿ ದೇವಾಲಯ:- ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಕೇಶಿಯ ಆಸ್ಥಾನದ ಜೈನ ಕವಿ ರವಿಕೀರ್ತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಲಾಂಛನ (Image Source: en.wikipedia.org)

4.6.6) ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರು

ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರು

ಸ್ಥಾಪಕ	ಕೊಂಗಣಿವರ್ಮ
ರಾಜಧಾನಿ	ಕೋಲಾಹಲ (ಕೋಲಾರ), ತಲಕಾಡು
ಲಾಂಛನ	ಮದಗಜ
ಪ್ರಮುಖ ರಾಜರು	ದುವಿನೀತ, ಶ್ರೀಪುರುಷ, ಅವನೀತ

ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಗೇರಿ, ಜಾವಳಿ, ಮನ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಕೋಲಾರ,

ಮನ್ನಿ, ತಲಕಾಡು, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ಬೇಲೂರು, ಗಂಗವಾಡಿಗಳು ಗಂಗರ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೊಂಗಣಿವರ್ಮ (ಕ್ರಿ.ಶ 350 ರಿಂದ 400):-

ಈತನು ತಮಗೆ ಕಿರುಕುಳ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಣರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ. ತನ ಜೈನಗುರು ಸಿಂಹನಂದಿಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗಯ ದುಂಡಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಮೂರನೆಯ ಮಾಧವ (ಕ್ರಿ.ಶ 460-500):-

ಮಲ್ಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣ ಕಾಕುತ್ಸ್ತವರ್ಮ (ಕದಂಬನ) ಮಗಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದ. ಪಲ್ಲವರ ವಿರುದ್ಧದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರಿಗೆ ನೆರವಾದ ಧರ್ಮಸಹಿಷ್ಣುವು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿದ್ದ.

ಅವನೀತ (ಕ್ರಿ.ಶ 500-540):-

ಇವನು ಗಂಗರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಅರಸನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ದಂಗೆ ಏಳುವವರನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿದನು. 40 ವರ್ಷಗಳ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತ ನೀಡಿದನು. ಜೈನಮುನಿ ವಿಜಯ ಕೀರ್ತಿ ಅವನೀತನ ಗುರುವಾಗಿದ್ದ. ಜೈನ ಬಸದಿಗಳಿಗೆ ಅವನೀತ ದಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೊಸಕೋಟೆಯ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ದುವಿನೀತ (ಕ್ರಿ.ಶ 540-600):-

ಗಂಗರಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರ, ವಿದ್ವಾಂಸ, ಕಲಾಭಿಜ್ಞ, ದುವಿನೀತ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ವಿನಯಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ಸೇಲಂ, ಚೆಂಗಲ್ ಪೇಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ದುವಿನೀತನು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಘನ ವಿದ್ವಾಂಸ 'ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ' ಬರೆದ ಭಾರವಿಯು ಇವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದನು.

ಒಂದನೇ ಶಿವಮಾರ (ಕ್ರಿ.ಶ 679-725):-

46 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಯಶಸ್ವಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಈತ ಪಲ್ಲವರ ಆಕ್ರಮಣ ತಡೆಗಟ್ಟಿದನು. ಅವನಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.

ಶ್ರೀ ಪುರುಷ (ಕ್ರಿ.ಶ 725-788):-

ಈತ ಒಂದನೇ ಶಿವಮಾರನ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಗಂಗ ವಂಶದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಇವನು 63 ವರ್ಷಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಗಂಗರಾಜ್ಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿತ್ತು. ಪಲ್ಲವರನ್ನು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು, ನೊಳಂಬರನ್ನು

ಸೋಲಿಸಿದನು. ಗಂಗವಂಶದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಪಾಂಡ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಈತ 'ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೇ ಶಿವಮಾರ (ಕ್ರಿ.ಶ 788-812):-

ಇವನು ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧನೆಗೈದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೋಳದ ಜೈನ ಬಸದಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ. ಶಿವಮಾರ ತರ್ಕ, ವೇದಾಂತ, ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದನು.

ಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ:-

ಈತ ಎರಡನೇ ಮಾರಸಿಂಹನ ಕಾಲ (963-75)ದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಹಾಗೂ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ನಿಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ನಾಲ್ಕನೇ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರೆದನು. ಜೈನನಾದ ಇವನು ಅಜಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ ಮತ್ತು ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮುನಿಯ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಚರಿತ್ರಸಾರ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ' ಅಥವಾ ತ್ರಿಪಿಠಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಹಾಪುರಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿ ರನ್ನನು ಇವನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. 981-82 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೋಳದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ವಿಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಮರನಾದನು.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಕವಿಗಳು	ಕೃತಿಗಳು
ಶ್ರೀಪುರುಷ	ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ
ನಾಗವರ್ಮ	ಛಂದೋಂಬುಧಿ
ಚಾವುಂಡರಾಯ	ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ
ಎರಡನೇ ಶಿವಮಾರ	ಸೇತುಬಂಧ
ದುವಿನೀತ	ಬೃಹತ್ಕಥಾ, ಭಾರವಿಯ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯದ ರಚನೆ
ಪೂಜ್ಯಪಾದ ದೇವನಂದಿ	ಶಬ್ದಾವತಾರ ವ್ಯಾಕರಣ
ವಿದ್ಯಾಧನಂಜಯ (ಹೇಮಸೇನ)	ರಾಘವ ಪಾಂಡವೀಯಂ

4.7.7) ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು (ಕ್ರಿ.ಶ 757-973)

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು (ಕ್ರಿ.ಶ 757-973)

Image Source :en.wikipedia.org

ಮೂಲ ಪುರುಷ	ದಂತಿದುರ್ಗ
ರಾಜಧಾನಿ	ಮಾನ್ಯಖೇಟ
ಲಾಂಛನ	ಗರುಡ

**ಪ್ರಮುಖ
ರಾಜರು**

ಒಂದನೇ ಕೃಷ್ಣ, ಮೂರನೇ ಗೋವಿಂದ, ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗ,
ಮೂರನೇಯ ಇಂದ್ರ

ದಂತಿ ದುರ್ಗ:-

ಇವನು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸಾಮಂತ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಗುಜರಾತ್ ಶಾಖೆಯ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೊನೆಯ ಅರಸ ಎರಡನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಒಂದನೇ ಕೃಷ್ಣ (ಕ್ರಿ.ಶ 756-774):-

ಸಮರ್ಥ ಯೋಧ, ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿದ್ದ ಈತ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲೋರದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯ ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಧೃವ (ಕ್ರಿ.ಶ 780-793):-

ಈತ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಎರಡನೇ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಕ್ರಿ.ಶ 780 ರಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗಂಗರ ಶಿವಮಾರ, ಪಲ್ಲವರ ದಂತಿವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದೆಯವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು.

ಮೂರನೇ ಗೋವಿಂದ (ಕ್ರಿ.ಶ 793-814):-

ಸಮರ್ಥ ಯೋಧನಾಗಿದ್ದ ಈತನು ಗಂಗರ ಶಿವಮಾರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ವೆಂಗಿ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಕನೌಜಿನ ಚಕ್ರಾಯುಧ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅಧೀನನಾದ ಧೃವನು ಕ್ರಿ.ಶ 805 ರ ಶಾಸನದಂತೆ ಗೋವಿಂದನು ಪಾಂಡ್ಯರಿಂದ ಮತ್ಸ್ಯವನ್ನೂ, ಪಲ್ಲವರಿಂದ ವೃಷಭವನ್ನೂ, ಚೋಳರಿಂದ ವ್ಯಾಘ್ರವನ್ನೂ, ಗಂಗರಿಂದ ಗಜವನ್ನೂ, ಕೇರಳದಿಂದ ಚಾಪವನ್ನೂ, ಪೂರ್ವದ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ವರಾಹ ಲಾಂಛನಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯಿಂದ ಕನೌಜಿನವರೆಗೆ ಕೀರ್ತಿಪತಾಕೆ ಹಾರಿಸಿದ.

ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗ:-

ಅಮೋಘವರ್ಷನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೇವಲ 14 ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವರು ಸಾಮಂತರು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಆಗ ಕೆಲಕಾಲ ಅಜ್ಞಾತದಲ್ಲಿದ್ದು

ನಂತರ ನಿಧಾನವಾಗಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು. ಇವನು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಗರ ರಾಜಕುಮಾರ ಬೂತುಗ, ಚಾಲುಕ್ಯರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರ ನಂದಿವರ್ಮರಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡನು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳತ್ತ ಗಮನಹರಿಸಿದ. ಹಿಂದೂ ಜೈನ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ.

ಮೂರನೆಯ ಇಂದ್ರ (ಕ್ರಿ.ಶ 914-929):-

ಇವನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದನು. ಇವನು ಕನೌಜಿನ ಗುರ್ಜರ ಪ್ರತಿಹಾರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ. ಇವನ ನಂತರದ ರಾಜರೆಂದರೆ - ಗೋವಿಂದ, ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣ, ಖೊಟ್ಟಿಗ ಕೊನೆಯ ಅರಸ ಕರ್ಕನನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಎರಡನೆಯ ತೈಲಪನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಳಹದಿ ಹಾಕಿದನು.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಕವಿ	ಕೃತಿ
ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯ	ಹರಿವಂಶ, ಆದಿಪುರಾಣ, ಜಯಧವಲಾ
ಮಹಾವೀರಾಚಾರ್ಯ	ಗಣಿತ ಸಂಗ್ರಹ
ಕುಮುಧೇಂದು	ಸಿರಿಭೂವಲಯ
ಶ್ರೀವಿಜಯ	ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ
ಅಮೋಘವರ್ಷ	ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಮಾಲ

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ದಶಾವತಾರ ಗುಹೆ, ರಾಮೇಶ್ವರ ಗುಹೆ, ಎಲಿಫೆಂಟಾಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕೈಲಾಸ ನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಶಿವನ ಮೂರ್ತಿ (Image Source: en.wikipedia.org)

ಎಲ್ಲೋರಾದ ಕೈಲಾಸನಾಥ ದೇವಾಲಯ Image Source: en.wikipedia.org

4.8.8) ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ 973-1200)

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ 973-1200)

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTK4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

ಮೂಲಪುರುಷ	ಎರಡನೇ ತೈಲಪ
ರಾಜಧಾನಿ	ಕಲ್ಯಾಣಿ
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಗದ್ಯಾಣ, ಕಳಂಜ, ಕಾಸು, ಮಂಜರಿ, ಅಕ್ಕ
ಲಾಂಛನ	ವರಾಹ
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ (ಕ್ರಿ.ಶ 1184-89)
ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು	ಇರಿವ ಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ, ಮೊದಲನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಎರಡನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ, ಆರನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ, ಮೂರನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲವು ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ, ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಇವರು ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದರು.

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇದೇ ಕಾಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳು ಬಳಪದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ ಕುಸುರಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಎರಡನೇ ತೈಲಪನು ಕ್ರಿ.ಶ 973 ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅರಸು ಎರಡನೆಯ ಕರ್ಕನನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕ್ರಿ.ಶ 997 ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈತನು ಕವಿ ರನ್ನನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ (1076-1126) ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನಾಗಿದ್ದನು. ಕ್ರಿ.ಶ 1076 ರರಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಶಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಲಂಕೆಯ ಅರಸ ವಿಜಯ ಬಾಹುವಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದನು.

"ಮಿತಾಕ್ಷರ" ಎಂಬ ಹಿಂದೂ ನ್ಯಾಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನು ರಚಿಸಿದನು. ಇವನು ರಾಜಾ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು "ಕ್ಷಿತಿ ತಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದಂಥ ನಗರ ಹಿಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಮುಂದಿರಲಾರದು, ವಿಕ್ರಮಾಂಕನಂಥ ದೊರೆಯನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಮೂರನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಅವನತಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕಲಚೂರಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.

22 ವರ್ಷ ಕಲಚೂರಿ ವಂಶವು ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿತು.

1184 ರಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಮತ್ತೆ ಕಲಚೂರಿಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ 1189 ರಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶವು ಕೊನೆಯಾಯಿತು.

ಆಡಳಿತ :-

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ವಂಶ ಪರಂಪರಾನುಗತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಂಡಲಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾಂತ - ನೊಳಂಬವಾಡಿ 32000 ರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ನಾಡು - ಬೆಳ್ಳೊಲ 300 ಗ್ರಾಮಗಳ ಒಂದು ನಾಡಾಗಿತ್ತು.

ಕಂಪಣ - ಮುಗುಂದ 30 ಗ್ರಾಮಗಳ ಒಂದು ಕಂಪಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕಂಪಣ ಎಂದರೇ ಗ್ರಾಮಗಳ ಒಂದು ಗುಂಪಾಗಿತ್ತು.

ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲಾದಾಯ ಭೂಕಂದಾಯ 'ಕಡಿತವೆರ್ಗಡೆ' ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿ ಭೂಕಂದಾಯದ ಲೆಕ್ಕವಿಡುವ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಪರನಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಿ ಸಂಘಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ, ಡಂಬಳ, ಕೋಳಿವಾಡ ಬೌದ್ಧರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರು ಮತ, ದೇವಾಲಯ, ಅಗ್ರಹಾರ, ಬ್ರಹ್ಮಪುರಿ, ಘಟಿಕಸ್ಥಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಕೃತಿಗಳು:-

ಕವಿ	ಕೃತಿಗಳು
ರನ್ನ	ಗದಾಯುದ್ಧ (ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ), ಅಜಿತನಾಥ ಪುರಾಣ
2 ನೇ ಚಾವುಂಡರಾಯ	ಲೋಕೋಪಕಾರ (ವಿಶ್ವಕೋಶ)
ದುರ್ಗಸಿಂಹ	ಪಂಚತಂತ್ರ
ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ	ಗೋವೈದ್ಯ
ವಾದಿರಾಜ	ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ (ಸಂಸ್ಕೃತ)
ಬಿಲ್ಹಣ	ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವ ಚರಿತಂ
ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ	ಮಿತಾಕ್ಷರ
3 ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ	ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ (ಮನಸೋಲ್ಲಾಸ)

ಬಸವಣ್ಣ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಇವರು ಕಲೆಗೆ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ವೈಶ್ಯರ ಶೈಲಿಯು ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತು. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮುಂಭಾಗದ ಬದಲು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿವೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಪಥವಿಲ್ಲ. ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳು ಎಂದರೇ:-

ಗದುಗಿನ - ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಾಲಯ, ತ್ರಿಕೂಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

Image Source: en.wikipedia.org

ಇಟಗಿಯ - ಮಹಾದೇವ ದೇವಾಲಯ

Image Source: en.wikipedia.org

ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ - ಕಾಶಿವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಮಂದಿರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಜಿನಾಲಯ

Image Source: raobharata.wordpress.com

ಕುಕ್ಕನೂರಿನ - ಕಲೈಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

Image Source: www.koppal.nic.in

ಡಂಬಳದ - ದೊಡ್ಡಬಸಪ್ಪ ದೇವಾಲಯ

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

Image Source: en.wikipedia.org

ಕುರುವತ್ತಿಯ - ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮಂದಿರ

Image Source: en.wikipedia.org

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTk4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

4.9.9) ಹೊಯ್ಸಳರು (ಕ್ರಿ.ಶ 1006-1346)

ಹೊಯ್ಸಳರು (ಕ್ರಿ.ಶ 1006-1346)

ಮೂಲ ಪುರುಷ	ಸಳ
ರಾಜಧಾನಿ	ಶಶಕಪುರ (ಮೊದಲು), ದ್ವಾರಸಮುದ್ರ (ನಂತರ)
ಧರ್ಮ	ಜೈನ, ವೈದಿಕ
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಗದ್ಯಾಣ, ಪಣ, ಹೊನ್ನು
ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು	ನೃಪಕಾಮ, ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ, 2ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ, 3 ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ

ಗಂಗವಂಶದ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ಚೋಳರಿಂದ ಹೊಯ್ಸಳರು ಗೆದ್ದರು.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮಾಂಡಲೀಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದರು.

ಈ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷ **ಸಳ**. ಈತನು ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಚಿತ್ರವೇ ಹೊಯ್ಸಳರ ಲಾಂಛನವಾಗಿದೆ.

ನೃಪಕಾಮನು ಮೊದಲ ಸಮರ್ಥ ಗಣ್ಯ ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು.

ನೃಪಕಾಮನ ಮಗ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಕ್ರಿ.ಶ 1040 ರಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದನು. ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬೇಲೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು.

ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ಮಗ ಎರೆಯಂಗ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗ ಚಾಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟರ ಬಲಗೈಯಂತಿದ್ದನು. ಅವನ ಪುತ್ರ ಒಂದನೇ ಬಲ್ಲಾಳ, ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದನು.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ (ಕ್ರಿ.ಶ 1108-1152):-

ಇವನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದು ಚೋಳರಿಂದ ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗಿದ್ದು "**ತಲಕಾಡುಗೊಂಡ**" ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಡೆದನು. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಆರನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂದ ಸೋತನು.

ತಲಕಾಡಿನ ವಿಜಯದ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ, ತಲಕಾಡಿನ ಕೀರ್ತಿನಾರಾಯಣ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವು ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಗ ನರಸಿಂಹ ಈತನ ಮಗ ಎರಡನೇ ಬಲ್ಲಾಳನು ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೇ ಬಲ್ಲಾಳನು ದೇವಗಿರಿಯ ರಾಜ ಯಾದವ 5ನೇ ಭಿಲ್ಲಮನನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1190 ರಲ್ಲಿ ಗದುಗಿನ ಸಮೀಪ ಸೊರಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಉಪ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. "**ದಕ್ಷಿಣ ಚಕ್ರವರ್ತಿ**" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಇವನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ ಜನ್ನನಿಗೆ "**ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ**" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು.

ಆಡಳಿತ:-

ಗಂಗರು, ಚಾಲುಕ್ಯರಂತೆ ಇವರ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇದ್ದಿತು.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೌಡ, ಸೇನ, ಬೋವ, ತಳವಾರ ಎಂಬ ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿದ್ದರು.

ಕಡಿತತವೆಂಬ ಭೂಕಂದಾಯದ ದಾಖಲೆ ಕೇಂದ್ರ ಇತ್ತು.

ಹೊಯ್ಸಳ ಅರಸರಿಗೆ ಗರುಡರೆಂಬ ವಿಶೇಷ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೊಂದಿಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ರಾಜನು ಸತ್ತಾಗ ತಾವೂ ಪ್ರಾಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಆಶ್ರಯ ಲಭಿಸಿ, ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಮತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಲಾ ಜೈನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳು ಖ್ಯಾತ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯಕಲಾವಿದೆಯಾಗಿದ್ದಳು.

ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಾರಗಳು, ಮಠಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ...

ಕವಿ	ಕೃತಿಗಳು
ನಾಗಚಂದ್ರ	ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣ
ನಯಸೇನ	ಧರ್ಮಾಮೃತ
ರುದ್ರಭಟ್ಟ	ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯ
ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜನ್ನ	ಯಶೋಧರ ಚರಿತ, ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣ
ಹರಿಹರ	ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ. ಪಂಪಾಶತಕ, ಬಸವರಾಜ ದೇವರ ಚರಿತ, ರಕ್ಷಾಶತಕ
ರಾಘವಾಂಕ	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ. ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ, ಶರಭ ಚರಿತೆ
ಕೇಶಿರಾಜ	ಶಬ್ದಾಮಣಿ ದರ್ಪಣ
ಪದ್ಮರಸ	ದೀಕ್ಷಾಭೋದೆ
ನೇಮಿಚಂದ್ರ	ಲೀಲಾವತಿ

ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತ, ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ನಮಗೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಇವರು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯಂತೆ ಬಳಪದ ಮೃದುಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಯ್ಸಳರು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಎತ್ತರವಾದ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಇವರ ದೇವಾಲಯ ಗರ್ಭಗೃಹ ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರದ್ದು, ಇದರ ಕಂಬಗಳು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರಂತೆ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ.

ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಹಳೆಬೀಡಿನ ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ದಂಡನಾಯಕ ಕೇತುಮಲ್ಲನೆಂಬ ಸೇನಾನಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1121 ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಸೋಮದಂಡನಾಯಕನು ಕ್ರಿ.ಶ 1258 ರಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥಪುರದ ಭವ್ಯ ಮಂದಿರ ಕಟ್ಟಿದನು.

ಚಾವಣ ಬೇಲೂರಿನ ಖ್ಯಾತ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳು

ಸ್ಥಳ	ದೇವಾಲಯಗಳು
ಬೇಲೂರು	ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ
ಬೇಲೂರು	ಕಪ್ಪೆಚೆನ್ನಿಗರಾಯ ದೇವಾಲಯ
ಹಳೆಬೀಡು	ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಶಾಂತಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು
ಸೋಮನಾಥಪುರ	ಕೇಶವದೇವಾಲಯ, ಭವ್ಯ ಮಂದಿರ, ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ
ಬೆಳಗಾವಿ	ತ್ರಿಪುರಾಂತಾಕ ದೇವಾಲಯ
ತಲಕಾಡು	ಕೀರ್ತಿ ನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ
ಮೇಲುಕೋಟೆ	ಚೆಲುವ ನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ

ಹೊಯ್ಸಳರ ಲಾಂಛನ

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

Image Source: en.wikipedia.org

ಹಳೆಬೀಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಗರುಡಗಂಬ

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTk4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

Image Source: en.wikipedia.org

ಸೋಮನಾಥಪುರದ ವೈಷ್ಣವ ಮಂದಿರ

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTk4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

Image Source: en.wikipedia.org

ಹಳೆಬೀಡಿನ ಜೈನ ಮಂದಿರ

Image Source: en.wikipedia.org

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTK4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ

Image Source: en.wikipedia.org

4.10.10 ಚೋಳರು (ಕ್ರಿ.ಶ 850-1258)

ಚೋಳರು (ಕ್ರಿ.ಶ 850-1258)

Image Source: kn.wikipedia.org

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTK4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

- # ಸಂಘಂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಕರಿಕಾಲ ಚೋಳನು ಈ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಉರೈಯೂರ (ಉರಗಪುರ) ಈತನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಚೇರ ಮತ್ತು ಪಾಂಡ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- # ವಿಜಯಾಲಯನು ಚೋಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದನು. ತಂಜಾವೂರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅದನ್ನೂ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.
- # ಒಂದನೆಯ ಆದಿತ್ಯನು (ಕ್ರಿ.ಶ 871-907) ಪಲ್ಲವರ ಅಪರಾಜಿತನನ್ನು ತೊಂಡೈಮಂಡಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಪ್ರಬಲನಾದನು.
- # ಗಂಗ ಅರಸ ಪೃಥ್ವಿಪತಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನಿಂದ ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.
- # ಪರಾಂತಕನು (ಕ್ರಿ.ಶ 907-953) ಪಾಂಡ್ಯ ಒಂದನೇ ರಾಜಸಿಂಹವರ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮಧುರೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದು "ಮಧುರೈಕೊಂಡ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.
- # ಕ್ರಿ.ಶ 949 ರಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೋಳಂ ಕದನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ 3 ನೇ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಸೋತನು.
- # ಒಂದನೇ ಪರಾಂತಕನು 'ಉತ್ತರ ಮೆರುರು' ಶಾಸನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು, ಅದು ಚೋಳರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- # ಒಂದನೇ ರಾಜರಾಜನು ಪಾಂಡ್ಯ, ಚೇರ, ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗ ರಾಜರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.
- # ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಮತ್ತು ಮಾಲ್ದಿವ್ಸ್ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ತಂಜಾವೂರಿನ ಬೃಹದೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.
- # ಒಂದನೇ ರಾಜೇಂದ್ರನು ನೌಕಾಪಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಸಿಂಹಳದ ಮಹೇಂದ್ರನನ್ನು, ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಮಸ್ಕಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನು.
- # ಬಂಗಾಳದ ಮಹಿಪಾಲನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ 'ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಚೋಳ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಡೆದನು. 'ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರಂ' ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಜಧಾನಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.
- # ಒಂದನೇ ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ತಂದೆ ರಾಜೇಂದ್ರನಂತೆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಒಂದನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ 'ಕೊಪ್ಪಂ' ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕೊಂದರು. ನಂತರ ಚೋಳ ಚಂಶವು ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋಯಿತು.

ಆಡಳಿತ:-

- # ಇವರದು ಬಲಿಷ್ಠ ಸೇನಾಪಡೆ ಇತ್ತು. ಸಾಗರೋತ್ತರ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿತು.
- # ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಂಡಲ, ನಾಡು, ಒಳನಾಡು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳೆಂದು ವಿಭಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
- # ಭೂ ಆದಾಯದ ಆರನೇ ಒಂದುಭಾಗ ಕಂದಾಯವಾಗಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
- # ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಸುಂಕದ ಆದಾಯವಿತ್ತು.

ಕಲೆ:-

- # ಚೋಳರು, ಶೈವರು ಅನೇಕ ಶೀವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ತಂಜಾವೂರಿನ ಬೃಧದೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಇಲ್ಲಿನ ಏಕಶಿಲಾ ನಂದಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡದು.
- # ರಾಜೇಂದ್ರನು ಕಟ್ಟಿದ ಗಮ್ಮಕ್ಕೊಂಡ ಚೋಳಪುರದ ಚೋಳೇಶ್ವರ ಮಂದಿರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.
- # ಇವರ ಭವ್ಯ ಕಂಚಿನ ನಟರಾಜನ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಭಾರತದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ:-

ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. (ಉತ್ತರ ಮೇರೂರು ಅಗ್ರಹಾರ)

ಕವಿಗಳು	ಕೃತಿಗಳು
ಕವಿಕಂಬನು	ಕಂಬರಾಮಾಯಣ
ಸೆಕ್ಕಿಲಾರ್	ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣ
ತಿರುಕ್ಕದೇವ	ಜಿವಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ

ಜಯಗೊಂಡ	ಕಳಿಂಗತ್ತುಪ್ಪರಣಿ
ಬುಧಮಿಶ್ರ	ವೀರ ಸೋಲಿಯಂ

ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಪ್ರಗತಿಯ ಕಾಲವಿದು.

ಶೈವ ನಾಯನ್ನಾರರು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವ ಆಳ್ವಾರರು ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ, ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು.

ಇವರ ಸಾಗರೋತ್ತರ ವಿಜಯಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು.

ತಂಜಾವೂರಿನ ಬೃಹದೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನ ಪ್ರತಿಮೆ

Image Source; en.wikipedia.org

MadGuy Labs®
The Government Job App

History

ತಂಜಾವೂರು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಮುಖ್ಯ ವಿಮಾನಂ

Image Source; en.wikipedia.org

ನಟರಾಜನ ಕಂಚಿನ ಚೋಳ ವಿಗ್ರಹ

Website: <https://madguy.co/>

Play Store: <https://goo.gl/QTk4Hn>

Join **MadGuy Unlimited** for Unlimited
Learning and Practice...

Image Source; en.wikipedia.org

ನಿಂತಿರುವ ಹನುಮಂತ

Image Source; en.wikipedia.org

4.11) LR11 - History

4.1.1) ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ವಿದೇಶೀಯರ ದಾಳಿ

ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಅರಬ್ಬರು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತುರ್ಕರು, ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಅಫಘನ್ನರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು.

ಅರಬ್ಬರು:-

ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ದಾಳಿಗಾರ ಎಂದರೇ ಅದು 'ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ಖಾಸಿಂ' ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ಖಾಸಿಂನು ಕ್ರಿ.ಶ 712 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯ (ಈಗಿನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ)ದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ದೊರೆ 'ದಾಹಿರ್' ಆಗಿದ್ದನು. ಖಾಸಿಂ ನು 'ದಾಹಿರ್' ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋತ ದಾಹಿರ್ ಮುಲ್ತಾನ್ ಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ಖಾಸಿಂ ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 713 ರಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ಖಾಸಿಂ ಮುಲ್ತಾನ್ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ದಾಹಿರ್ ನನ್ನು ಕೊಂದು ಮುಲ್ತಾನ್ ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅರಬ್ಬರ ನಂತರ ತುರ್ಕರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ತುರ್ಕರು:-

ತುರ್ಕರ ದಾಳಿಗಾರ ಮಹ್ಮದ್ ಘಜ್ನಿಯು ಭಾರತದ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದೋಚಲು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು.

ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1000 ದಿಂದ 1027 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ 17 ಬಾರಿ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು.

ಮಹ್ಮದ್ ಘಜ್ನಿಯು 17 ದಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಾಳಿ ಎಂದರೇ ಅದು 16 ನೇ ದಾಳಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಕ್ರಿ.ಪೂ 1025-26 ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ (ಗುಜರಾತ್)ದ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶಮಾಡಿ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತು ದೋಚಿ ಅಪಘಾನಿಸ್ತಾನದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂದರೇ ಘಜ್ನಿಗೆ ಹೋದನು.

ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಅಲ್ಬೆರೋನಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಬೆರೋನಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ "ತಹ್ಕೀಕ್ ಇ ಹಿಂದ್" ಇದು ಘಜ್ನಿಯ ದಾಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೇ ಪಿರ್ದೌಸಿಯ ಕೃತಿ "ಪಹನಾಮ" ಕೂಡ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪಿರ್ದೌಸಿಯನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಹೂಮರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಮಹ್ಮದ್ ಘೋರಿ:-

ಇವನು ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ದಾಳಿಗಾರನಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು.

ಒಂದನೇ ತರ್ಮಿನ ಯುದ್ಧ:- ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ 1191 ರಲ್ಲಿ 3 ನೇ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ ಚೌಹಾಣ್ ಮತ್ತು ಮಹ್ಮದ್ ಘೋರಿಯ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಮೀರ್ ರಾಜ್ಯಗಳ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ ಚೌಹಾಣ್ ನು ಘೋರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಎರಡನೇ ತರ್ಮಿನ ಯುದ್ಧ:-

ಕ್ರಿ.ಶ 1192 ರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ ಚೌಹಾಣ್ ಮತ್ತು ಘೋರಿಯ ನಡುವೆ ಈ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚೌಹಾಣ್‌ನು ಸೋತು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹ್ಮದ್ ಘೋರಿಯು ಜಯಶಾಲಿಯಾದನು.

ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಳಗ ಇದಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಮರಣದೊಂದಿಗೆ ರಜಪೂತರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು.

ರಜಪೂತರ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ 3 ನೇ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ ಚೌಹಾಣ್‌ನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

1196 ರಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಘೋರಿಯು ಚಾಂದವಾರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಜಯಚಂದ್ರನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಇವನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ ನ ಮಾವನಾಗಿದ್ದನು. ರಜಪೂತ ವಂಶದ ಈ ದೊರೆಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ನಂತರ ದೆಹಲಿ, ಅಜ್ಮೀರ್, ಕನೌಜ್ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಘೋರಿಯು ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಐಬಕ್ ನನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಘೋರ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ 1206 ರಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವನು "**ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಐಬಕ್**". ಇವನು ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

4.2.2) ದೆಹಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು (ಕ್ರಿ.ಶ 1206 ರಿಂದ 1526)

ದೆಹಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು (ಕ್ರಿ.ಶ 1206 ರಿಂದ 1526)

ಭಾರತದ ರಾಜರು ಸದಾ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆದ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರು ಇವರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅವರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಮೊಹ್ಮದ್ ಘೋರಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಆಕ್ರಮಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಂತರ ದೆಹಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದನು. ದೆಹಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರಲ್ಲಿ 5 ಸಂತತಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ...

- 1) ಗುಲಾಮಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1206-1290)
- 2) ಖಿಲ್ಜಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1290-1320)
- 3) ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1320-1414)
- 4) ಸೈಯದ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1414-1451)
- 5) ಲೋಧಿ ಸಂತತಿ (1451-1526)

ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿಯು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅವಧಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿತು.

ಖಿಲ್ಜಿ ಸಂತತಿಯು ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.

ಗುಲಾಮಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1206-1290)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಐಬಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1206-1210)
ರಾಜಧಾನಿ	ಲಾಹೋರ್
ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ	ಪರ್ಷಿಯನ್
ನಾಣ್ಯಗಳು	ದಿನಾರ್, ಜಿತಾಲ್, ಟಂಕ್
ಕೊನೆಯ ಸುಲ್ತಾನ	ಕೈಖುಬಾದ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1286-1290)

ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಐಬಕ್:-

ಇವನು ಗುಲಾಮಿ ಸಂತತಿಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ "ಖಾವುತ್ ಉಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ" ಎಂಬ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ. ಈ ಮಸೀದಿಯು ಭಾರತದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಮಸೀದಿಯಾಗಿದೆ.

ಕುತುಬ್ ಮಿನಾರ್ ನ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಇವನನ್ನು ಲಾಕ್ ಭಕ್ಷ ಎಂದರೇ ಲಕ್ಷಗಳ ದಾನಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇವನು ಪ್ರೋಲೋ ಅಥವಾ ಚೌಗನ್ ಆಟ ಆಡುವಾಗ ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನು. ಇವನ ಸಮಾದಿಯು ಲಾಹೋರ್ ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ತಮಿಶ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1211-1236)

ಇವನನ್ನು ಗುಲಾಮಿ ವಂಶದ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾಪಕ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇವನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಾಗ್ದಾದಿನ ಖಲೀಫನಿಂದ "ಸುಲ್ತಾನ್ ಈ ಆಜಂ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಇವನು "ತುರ್ಕನ್ ಈ ಚಹಲ್ಕಾನಿ" ಅಂದರೆ 40 ತುರ್ಕಿ ಸರ್ಧಾರರ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಇವನು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಖ್ತಾ ಸೈನ್ಯ (ಸೈನಿಕ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ) ದ ಸುಧಾರಣೆ, ನಾಣ್ಯ ಚಲಾವಣೆ ಇವನ ಆಡಳಿತದ ಸಾಧನೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಇವನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅರೆಬಿಕ್ ಮಾದರಿಯ ಟಂಕಾ (ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯ), ಜಿಲಾಲ್ (ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯ) ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಇವನು ಅರ್ಧ ಆಗಿದ್ದ ಕುತುಬ್ ಮಿನಾರ್ ನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು.

ಇವನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಲಾಹೋರ್ ನಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು.

ರಜಿಯಾ ಸುಲ್ತಾನ (ಕ್ರಿ.ಶ 1236-1240)

ದೆಹಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ ಏರಿದ ಪ್ರಥಮ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆ ಈ ರಜಿಯಾ ಸುಲ್ತಾನ ಅಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ಇಲ್ತಮಿಶನ ಮಗಳಾಗಿದ್ದಾಳು.

ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಆಳಿದ ಏಕೈಕ ಮಹಿಳಾ ದೊರೆ ಈ ರಜಿಯಾ ಸುಲ್ತಾನ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ.

ರಜಿಯಾ ತನ್ನ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಯಾಕೂತ್' ಎಂಬ ಗುಲಾಮನೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳಸಿ ಅಶ್ವಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನಾಗಿಸಿದಳು.

ರಜಿಯಾ ಅಲ್ತೂನಿಯಾನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಳು. ಮುಂದೆ ಸರದಾರರಿಂದ ದೆಹಲಿಯ ಬಳಿ ರಜಿಯಾ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಗಂಡನ ಕೊಲೆಯಾಯಿತು.

ಫಿಯಾಸುದ್ದೀನ್ ಬಲ್ಘನ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1266-1286)

ಇವನನ್ನು ಗುಲಾಮಿ ವಂಶದ ಮರುಸ್ಥಾಪಕ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಈತ ಸುಲ್ತಾನನ ಪದವಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ "ದೇವಾಂಶ ರಾಜತ್ವ"ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಅಂದರೆ 'ರಾಜ ದೇವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ' ಎಂದರ್ಥ.

ಮಂಗೋಲರ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು 'ದಿವಾನ್ ಇ ಆರಿಜ್' ಎಂಬ ಸೈನಿಕ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ಲಾಹೋರ್ ನಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ.

ಇವನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯ ದರ್ಬಾರನ್ನು ಅದ್ದೂರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದನು. ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇವನು 'ಸಿಜ್ಜಾ' (ರಾಜನ ಮುಂದೆ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ತಲೆಬಾಗಿಸುವುದು) ಮತ್ತು 'ಪೈಬಸ್' ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಇವನು 'ತುರ್ಕ್ ಇ ಚಹಲ್ಗಾನ್' ಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದು ಇವನ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ.

ಈತನು ಗೂಡಚರ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಮಧ್ಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ರಕ್ತ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದನು.

ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು 'ಜಿಲ್ ಇ ಇಲಾಹಿ' ಮತ್ತು ನಾಸಿರ್ ಅಮೀರ್ ಲಾ ಮಾಮಿನ್ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡನು.

ಈತನಿಗೆ 'ಖಾಸ್ ಇ ಪಾಹೀದ್' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಕೂಡ ಇತ್ತು.

ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳೆಂದರೆ - ಲಾಹೋರ್, ದೆಹಲಿ, ಮುಲ್ತಾನ್, ಸಿರಹಿಂದ್, ಉಚ್, ಬದೌನ್, ದೀಪಲ್ ಪುರ್, ತರೈನ್, ಮೀರತ್.

ಗುಲಾಮಿ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಕೈಕೋ ಬಾದ್ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

4.3.3) ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1320-1414)

ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1320-1414)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಫಿಯಾಸುದ್ದೀನ್ ತುಘಲಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1320-25)
ರಾಜಧಾನಿ	ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ದೇವಗಿರಿ

ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ	ಪರ್ಷಿಯನ್
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಟಂಕ್, ಜಿತಾಲ್ ಮತ್ತು ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ನಾಣ್ಯಗಳು

ಫಿಯಾಸುದ್ದೀನ್ ತುಘಲಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1320-25) :-

- # ಇವನು ತುಘಲಕ್ ಸಂತತಿಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು 'ಫಾಸಿ ಮಲ್ಲಿಕ್'.
- # ಇವನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಕಾಮಗಾರಿಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಇವನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜುನಾಖಾನ್ ನ ಸಹಾಯದಿಂದ 'ವಾರಂಗಲ್ ಮತ್ತು ಜಾಮ್ ನಗರ' ಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1325-1351):-

ಇವನನ್ನು ದೆಹಲಿಯನ್ನಾಳಿದ 'ಶತಮೂರ್ಖ', 'ದುರದೃಷ್ಟವಂತ ಆದರ್ಶವಾದಿ', 'ಹುಚ್ಚುದೊರೆ', 'ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ವ್ಯಕ್ತಿ', 'ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಗುಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣ' ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು '**ಜುನಾಖಾನ್**'.

ಇವನ ನಾಲ್ಕು ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಮೂರ್ಖ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ:-

- 1) ದೋ-ಅಬ್ (ದೋ- ಆಬ್ ಎಂದರೇ ಎರೆಡು ನದಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಅವೆಂದರೆ ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಯಮುನಾ ನದಿಗಳು) ಪ್ರದೇಶದ ಕಂದಾಯ ನೀತಿ.
- 2) ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದೆಹಲಿಯಿಂದ ದೇವಗಿರಿಗೆ (ದೌಲತಾಬಾದ್), ನಂತರ ದೇವಗಿರಿಯಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದನು. ದೇವಗಿರಿಗೆ ದೌಲತಾಬಾದ್ ಎಂದು ಕರೆದನು.
- 3) ಚಿನ್ನದ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳ ಬದಲಾಗಿ ತಾಮ್ರದ ಮತ್ತು ಚರ್ಮದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದನು.
- 4) ಖೊರಾಸ್ ಮತ್ತು ಕರಜಲ್ ಮೇಲಿನ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಯಿಂದ ಅಪಾರವಾದ ಹಾನಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು.

ಇವನ ವಿಫಲತೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಆತುರದ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು.

ಈತನ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಬಹುಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.

ಫಿರೋಜ್ ಪಾ ತುಘಲಕ್ (1351-1388):-

ಇವನು "ಜಿಜಿಯಾ" ಕಂದಾಯವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದವರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಿಜಿಯಾ ಎಂದರೆ ಹಿಂದುಗಳ ಮೇಲಿನ ತಲೆಕಂದಾಯ ಎಂದರ್ಥ.

ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ದಿವಾನ್-ಇ-ಬಂಧಗಾನ್' ಎಂಬ ಗುಲಾಮ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ದಿವಾನ್-ಇ-ಖೈರತ್ ಎಂಬ ಸಮಾಜ ಕಲ್ಯಾಣ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಈತ ಫಿರೋಜಾಬಾದ್, ಫತೇಹಾಬಾದ್, ಹಿಸ್ಸಾರ್, ಜಾನ್ ಪುರ್ ಎಂಬ ನಗರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ರೈತರಿಗೆ ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದನು.

1398 ರಲ್ಲಿ ತೈಮೂರನು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ತುಘಲಕ್ ವಂಶದ ಅವನತಿಯಾಯಿತು. ಇವರ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಮಹ್ಮದ್ ಪಾ ತುಘಲಕ್ ಆಗಿದ್ದು ಇವರ ವಂಶವು 1414 ರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಂತ್ಯವಾಯಿತು.

4.4.4) ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1336 - 1648)

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1336 - 1648)

ಸ್ಥಾಪಕರು	ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರು
ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾಲ	ಕ್ರಿ.ಶ 1336
ರಾಜಧಾನಿ	ಮೊದಲು ಆನೆಗುಂದಿ ನಂತರ ಹಂಪೆ
ಲಾಂಛನ	ವರಾಹ

ನಾಣ್ಯಗಳು	ವರಾಹ, ಗದ್ಯಾಣ, ಪೊನ್, ಪಗೋಡ
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ಸದಾಶಿವರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1542-65)

ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರು ಕ್ರಿ.ಶ 1336 ರಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನರಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಡದ ಮೇಲೆ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಹಂಪೆಯು ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಮನೆತನಗಳು:- ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಮನೆತನಗಳೆಂದರೆ

1) ಸಂಗಮ ವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 1336-1485)

ಮೊದಲ ಅರಸ - ಹರಿಹರ (ಕ್ರಿ.ಶ 1336-1356)

ಕೊನೆಯ ಅರಸ - ವಿರುಪಾಕ್ಷ (ಕ್ರಿ.ಶ 1485)

2) ಸಾಳುವ ವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 1485-1505)

ಪ್ರಥಮ ಅರಸ - ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹ (ಕ್ರಿ.ಶ 1485-91)

ಕೊನೆಯ ಅರಸ - ಎರೆಡನೆಯ ನರಸಿಂಹ (ಕ್ರಿ.ಶ 1491-1505)

3) ತುಳುವ ವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 1505-1565)

ಪ್ರಥಮ ಅರಸ - ವೀರನರಸಿಂಹ (ಕ್ರಿ.ಶ 1503-09)

ಕೊನೆಯ ಅರಸ - ಸದಾಶಿವರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1542-70)

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸ - ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1509-29)

ಅರವೀಡು ವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 1565-1646)

ಪ್ರಥಮ ಅರಸ - ತಿರುಮಲರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1565-72)

ಕೊನೆಯ ಅರಸ - ಮೂರನೇಯ ಶ್ರೀರಂಗರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1642-46)

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನಗಳು

ಶಾಸನಗಳು	ಕಾಲದ ರಾಜರು
ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರಪತ್ರ ಶಾಸನ	ಒಂದನೇ ಹರಿಹರ
ಬಿತ್ರಗುಂತ ತಾಮ್ರಪತ್ರ ಶಾಸನ	ಎರಡನೇ ಸಂಗಮ
ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ಶಾಸನ	ಮೂರನೇ ಹರಿಹರ
ಶ್ರೀರಂಗ ತಾಮ್ರಪತ್ರ ಶಾಸನ	ಎರಡನೆಯ ದೇವರಾಯ
ದೇವುಲಾಪಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ	ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹ
ಸೊರೈಕ್ಕವುರ್ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ	ವಿರೂಪಾಕ್ಷ

ಪ್ರಮುಖ ಅರಸರು

ಒಂದನೇಯ ಹರಿಹರ (ಕ್ರಿ.ಶ 1336-56):- ಈತನು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ವಿಜಯನಗರ (ಹಂಪಿ)ಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಈತನು ಹೊಯ್ಸಳ ಹಾಗೂ ಕದಂಬರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು.

ಒಂದನೇ ಬುಕ್ಕ (ಕ್ರಿ.ಶ 1356-77):- ಈತನು ಸುಲ್ತಾನ ಮಹ್ಮದ್ ಪಾನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಚೀನಾಕ್ಕೆ ರಾಯಭಾರಿ ನಿಯೋಗವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಕಂಪಣನ ಹೆಂಡತಿ ಬರೆದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿ 'ಮಧುರಾವಿಜಯಂ' ನಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದನೇ ದೇವರಾಯ:- ಈತನು ತುಂಗಭದ್ರ ಮತ್ತು ಹರಿಹರ ನದಿಗಳಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಎರಡನೆಯ ದೇವರಾಯ:- ಶ್ರೀಲಂಕಾದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ನೌಕಾ ಪಡೆಯೊಂದನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ದಂಡನಾಯಕ ಲಕ್ಕಣ ದಂಡೇಶನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ 'ಗಜ ಬೇಟೆಗಾರ' 'ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದವು. ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1509-29)

ಇವನು ಗುರು ವ್ಯಾಸರಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವನು ಬಾಬರನ ಸಮಕಾಲಿನ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮಂತ್ರಿ ಸಾಳುವ ತಿಮ್ಮರಸ

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ತುಳುವ ರಾಜವಂಶದವನಾಗಿದ್ದು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರಲ್ಲೇ ಖ್ಯಾತ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು.

ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬಹುಮನಿ ಪಾ ದೊರೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿಸಿದ. ಇದರಿಂದ 'ಯವನ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಪ್ರಮುಖ ಬಿರುದುಗಳೆಂದರೆ:-

ಅಭಿನವ ಭೋಜ, ಆಂಧ್ರ ಪಿತಾಮಹ, ಆಂಧ್ರಭೋಜ, ರಸಮಂಜರಿ, ಉಪಾಪರಿಣಯ ಇವೆ ಆಗಿವೆ.

ಈತನ ಕೃತಿಗಳು:-

ಅಮುಕ್ತಮೌಲ್ಯದ - ತೆಲಗು

ಜಾಂಬವತಿ ಕಲ್ಯಾಣ - ಸಂಸ್ಕೃತ

ಈತನು 'ನಾಗಲಾಪುರ' ಎಂಬ ನಗರವನ್ನು ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಹಜಾರ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ವಿಠಲ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಅಪ್ಪದಿಗ್ಗಜರು

ನಂದಿತಿಮ್ಮಣ್ಣ

ಮಾಧಯ್ಯ

ಧೂರ್ಜಟೆ

ಪಿಂಗಳಿಸೂರಣ

ತೆನಾಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ

ರಾಮರಾಜ ಭೂಪಣ

ರಾಮರಾಜ ಭೂಪಣ

ಅಯ್ಯಲರಾಜು ರಾಮಭದ್ರ

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಲೇಖಕರು	ಕೃತಿಗಳು
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು	ವೀರಭಾಷ್ಯ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ	ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ
ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ	ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ
ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ	ಗದುಗಿನ ಭಾರತ
ಕನಕದಾಸರು	ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ, ನಳ ಚರಿತೆ, ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸಾರ, ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತೆ
ಪುರಂದರ ದಾಸರು	ಕೀರ್ತನೆಗಳು
ಚಾಮರಸ	ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ
ಭೀಮಕವಿ	ಬಸವ ಪುರಾಣ
ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ	ಅಮುಕ್ತಮೌಲ್ಯದ, ಜಾಂಬವತಿ ಕಲ್ಯಾಣ
ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ	ಭರತೇಶ ವೈಭವ
ಗಂಗಾದೇವಿ	ಮಧುರಾವಿಜಯಂ
ಅಲ್ಲಾಸಾನಿ ಪೆದ್ದಣ್ಣ	ಮನುಚರಿತಮು
ತೆನಾಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ	ಉಭಟಾರಾಧ್ಯ ಚರಿತಂ

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ತೆಲಗು, ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರು

ಇಬನ್ ಬತೂತಾ:- ಇವನು ಮೊರಕ್ಕಾದವನು. ಒಂದನೇಯ ಹರಿಹರನ ಬಗ್ಗೆ 'ರೆಹ್ಲಾ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಕೊಲೋ ಡಿ ಕೊಂಟಿ:- ಇವನು ಇಟಲಿ ಪ್ರವಾಸಿಗನಾಗಿದ್ದು ಒಂದನೇ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಅಬ್ದುಲ್ ರಜಾಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1422):- ಇವನು ಪರ್ಷಿಯಾದ ಖುಸ್ಸಾನ ಸುಲ್ತಾನ ಪಾರುಖ್ ನ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಕ್ಯಾಲಿಕಟ್ ನ ಜಾಮೂರಿನ್ ದೊರೆಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಈತನ ಕೃತಿ 'ಮತ್ಲಾ-ಉಸ್-ಸದಾಯಿನ್ ವ ಮುಜ್ಮಾಉಲ್ ಬಹ್ರೈನ್' ಆಗಿದೆ.

ಅಥೇನಿಯಸ್ ನಿಕೇಟಿನ್:- ರಷ್ಯಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾದ ಇವನು ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನ ಮೂರನೇ ಮಹ್ಮದ್ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ 'ವೋಯೇಜ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಡ್ಯೂರಾಟ್ ಬಾರ್ಬೋಸ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1522):- ಇವನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ನ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಕೃತಿ "ಆನ್ ಅಕೌಂಟ್ ಆಫ್ ಕಂಟ್ರಿಸ್ ಬೋರ್ಡರಿಂಗ್ ದ ಇಂಡಿಯನ್ ಓಪೇನ್ ಆಂಡ್ ದಯರ್ ಇನ್ ಹೆಬಿಟೆಂಟ್ಸ್.

ಡೋಮಿಂಗೋ ಫೇಸ್ ಕ್ರಿ.ಶ 1522 ರಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದನು.

ಫೆರ್ನೋ ನ್ಯೂನಿಜ್ ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1535-37 ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದನು.

ವಿಜಯನಗರದ ಆಡಳಿತ

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವು ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ರಾಜರು ತಮ್ಮ ಜೀಷ್ಮ ಪುತ್ರನನ್ನೇ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜನು ಆಡಳಿತದ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದನು.

ರಾಜನ ನೆರವಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿದ್ದು, ಇದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಿಗೆ ಸಾಳುವ ತಿಮ್ಮರಸ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ನಾಯಕರ ಪದ್ಧತಿ - ಆಡಳಿತ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇವರು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆಯಾಗಾರ ಪದ್ಧತಿ - ಗ್ರಾಮಾಡಳಿತವನ್ನು ಗೌಡ, ಶಾನುಭೋಗ, ತೋಟಿ, ತಳವಾರ, ನೀರಗಂಟಿ, ಅಗಸ, ಕಮ್ಮಾರ ಮುಂತಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ

ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಆಯಗಾರ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ರಹಿತ ಭೂದತ್ತಿಗಲನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇವರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯ, ಮಂಡಲ, ಚಾವಡಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

ದಂಡನಾಯಕ	ಸೇನಾ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ
ರಾಯಸಾನಿ	ರಾಜನ ಮೌಖಿಕ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವವನು
ಕರಣಿಕ	ಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿ
ಮುದ್ರಕರ್ತ	ಟಂಕಸಾಲೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ
ಕಡಮೈ, ವರಿ, ಇರೈ	ತಮಿಳು ಪ್ರದೇಶದ ತೆರಿಗೆಗಳು
ಶಿಸ್ತು	ಭೂ ಕಂದಾಯ
ಅಟ್ಟವಣೆ	ಭೂ ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆ
ಕಂದಾಚಾರ	ದಂಡನಾಯಕನ ನೇತೃತ್ವದ ಸೇನಾ ಇಲಾಖೆ
ಶಾನುಭೋಗ	ಗ್ರಾಮಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿ
ತಳವಾರ	ಗ್ರಾಮರಕ್ಷಕ (ಕಾವಲುಗಾರ)

ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳು

ಹಂಪೆ	ವಿಠ್ಠಲಸ್ವಾಮಿ, ಹಜಾರ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ವಿರುಪಾಕ್ಷ
ಚಿದಂಬರಂ	ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಾಲಯಗಳು
ಶೃಂಗೇರಿ	ಶಂಕರ ದೇವಾಲಯ
ಬೇಲೂರು	ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ದ್ವಾರಗೋಪುರ

ಕಂಚಿಪುರಂ	ವರದರಾಜ ಮತ್ತು ಏಕಾಂಬರನಾಥ ದೇವಾಲಯ
ಲೇಪಾಕ್ಷಿ	ವೀರಭದ್ರ ದೇವಾಲಯ
ತಂಜಾವೂರು	ಬೃಹದೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ
ಶ್ರೀರಂಗ	ರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯ
ಮೂಡಬಿದರೆ	ಸಾವಿರ ಕಂಬಗಳ ಜೈನ ಬಸದಿ

4.5.5) ಬಹುಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1347 - 1532)

ಬಹುಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1347 - 1532)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಹಸನ್ ಗಂಗೂ ಬಹುಮನ್ ಪಾ (ಕ್ರಿ.ಶ 1347)
ರಾಜಧಾನಿ	ದೌಲತಾಬಾದ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ಬೀದರ್
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಹನ್ (ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ), ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ಖಲೀಮುಲ್ಲಾ (ಕ್ರಿ.ಶ 1525-27)
ಧರ್ಮ	ಇಸ್ಲಾಂ

Image Source: en.wikipedia.org

ಶಾಸನಗಳು/ ದಾಖಲೆಗಳು

ನಿಕಿಟಿನ್ ನಂತಹ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಬರಹಗಳು

ಫರಿಸ್ತಾನ ತಾರಿಕ-ಇ-ಫರಿಸ್ತಾ (1606)

ತಬತಬನ 'ಬುರ್ ಹಾನ್-ಇ-ಅಕ್ಬರಿ (1599)

ಮಹ್ಮದ್ ಪಾ I :-

- # ಈತನು ಜಫರ್ ಖಾನ್ ನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು.
- # ಇವನು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಖ್ಯಾತ ವಿಶಾಲ ಜಾಮೀ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.
- # ಇವನ ನಂತರ ಆಳಿದ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಫಿರೋಜ್ ಪಾ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು.
- # ಈತನು ಫಿರೋಜಾಬಾದ್ ಎಂಬ ಹೊಸ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಮಹ್ಮದ್ ಗವಾನ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1411-81):-

- # ಮಹ್ಮದ್ ಗವಾನನು ನಿಷ್ಠೆ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥತೆಯಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದನು. ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಹುಮನಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು. ಈತ ಪರ್ಷಿಯಾದ ಗಿಲಾನ್ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಈಜಿಪ್ಟನ ಕೈರೋದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅರಬ್ಬೀ, ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡನು.
- # 1477ರಲ್ಲಿ ಬೀದರ್ ನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ನಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗೆ ನಿಯುಕ್ತನಾದನು.
- # ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರಾದ ಹುಮಾಯೂನ್, ನಿಜಾಂಪಾ ಹಾಗೂ ಮೂರನೇ ಮಹ್ಮದ್ ಪಾನ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು.
- # ಕ್ರಿ.ಶ 1469 ರಲ್ಲಿ ಗವಾನನು ಕೊಂಕಣ, ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1481 ರಲ್ಲಿ ಕಂಚಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1481 ರಲ್ಲಿ ಇವನ ಮೇಲೆ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆರೋಪ ಮಾಡಿ ಇವನ ಶಿರಚ್ಛೇದನ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಆಡಳಿತ:-

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಾಂತೀಯ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಆಡಳಿತವೆಂಬ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯ ಆಡಳಿತಗಳಿದ್ದವು.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನೇ ಆಡಳಿತದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕೆ 'ಮಜ್ಲಿಸ್-ಇ-ಇಲ್ವಿತ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ತರಘ್ (ಪ್ರಾಂತ್ಯ) ಗಳನ್ನು ಎಂಟು ಘಟಕಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ :-

ಮಹ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ನು ಬೀದರ್ ನಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಕ್ರಿ.ಶ 1472 ರಲ್ಲಿ ಮದರಸಾವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದು ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನ ದಖನ್ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ.

ಇವರ ಕಾಲದ ಕೃತಿಗಳು:-

ಖ್ವಾಜೆ ಬಂದೇ ನವಾಜ - ಮೇರಾಜುಲ್ ಆಶಕಿ

ಮುಲ್ಲಾನುಸ್ಸತಿಯ - ಅಲಿನಾಮ

ಶಾಮೀರಂಜಿಯ -ಖುಷ್ ನಾಮ, ಖುಷ್ ನಗಾಜ್

ಅಬ್ದುಲ್ - ಇಬ್ರಾಹಿಂ ನಾಮ

ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್ ಷಾ - ಕಿತಾಬಿ ನೌರಸ್, ಗುಲ್ಮನಿ ಇಶ್ಕ್

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ:-

ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಇಂಡೋ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಇವರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಮಾರಕವೆಂದರೆ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಪಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಜಾಮಿಯಾ ಮಸೀದಿ.

ಬೀದರ್ ಕೋಟೆಯು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದು, ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ಜನಾನ್ ಮಹಲ್, ರಂಗೀನ್ ಮಹಲ್, ಸೋಲಾಕಂಬ, ಮಸೀದಿ, ದಿವಾನ್ ಖಾನ್ ಮುಂತಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿವೆ.

ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜಾ, ಗೋಲಗುಂಬಜ್, ಗಗನ್ ಮಹಲ್, ಅಸಾರ್ ಮಹಲ್ ಗಳು ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಮಾರಕಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಹ್ಮದ್ ಗವಾನ್ ಬೀದರ್ ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮದರಸಾ 242 ಅಡಿ ಉದ್ದ, 222 ಅಡಿ ಅಗಲ, 56 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಇದು ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ. ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 3000 ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಾಲಯವೂ ಇತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಗೋಲ್ ಗುಂಬಜ್ (Image Source: (www.pinterest.com))

ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜಾ (Image Source: en.wikipedia.org)

ಗಗನ್ ಮಹಲ್ (Image Source: en.wikigogo.org)

ಅಸಾರ್ ಮಹಲ್ (Image Source: www.bijapur.nic.in)

4.6) LR16 - History

4.1.1) ಮರಾಠರು

ಮರಾಠರು

ಸ್ಥಾಪಕ	ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ
ಜನನ	ಕ್ರಿ.ಶ 1627 ರಲ್ಲಿ ಶಿವನೇರಿ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ
ತಂದೆ	ಷಹಾಜಿ ಬೋಸ್ಲೆ
ತಾಯಿ	ಜೀಜಾಬಾಯಿ
ಗುರು	ದಾದಾಜಿ ಕೊಂಡದೇವ
ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುರು	ಸಂತರಾಮದಾಸ ಮತ್ತು ತುಕಾರಾಮ

ಶಿವಾಜಿ:-

Image

Source: nmu.ac.in

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವರು ಅವನ ತಾಯಿ. ಅವನಿಗೆ ಅವನ ತಾಯಿಯು ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರು ದಾದಾಜಿಕೊಂಡದೇವ ಅವರು ಕಲಿಸಿದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ತಂದೆ ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನನ ಬಳಿ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸುಲ್ತಾನರಿಂದ ಆಹ್ವಾನ ಬಂದರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನು.

ಇವನ ಯುದ್ಧ ಕಲೆ "ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರ" ಕಲೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1648 ರಲ್ಲಿ ತೋರಣಗಲ್ಲು ಕೋಟೆಯನ್ನು (ಬಿಜಾಪುರ) ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದು ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು. ನಂತರ ರಾಯಗಡ, ಚಾಕಣ್, ಸಿಂಹಗಡ, ಪುರಂದರಗಡಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1655 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೊಂಕಣ ಪ್ರದೇಶದ ಕಲ್ಯಾಣ, ಜಾವಳಿ, ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಸುಲ್ತಾನನು ಶಿವಾಜಿಯ ದಾಳಿ ತಡೆಯಲು ಕ್ರಿ.ಶ 1659 ರಲ್ಲಿ ಅಫಜಲ್ ಖಾನನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೇ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಾಪಗಡದ ಬಳಿ ವಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1660 ರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿಯಲು ಶಾಯಿಸ್ತಾಖಾನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೇ ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1663 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿ ಶಾಯಿಸ್ತಾಖಾನನ ಡೇರಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅವನನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1664 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಗರವಾದ ಸೂರತ್ ನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಔರಂಗಜೇಬನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಯಸಿಂಗನು ಕ್ರಿ.ಶ 1665 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ "ಪುರಂದರ ಒಪ್ಪಂದ"ವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1670 ರಲ್ಲಿ ಎರೆಡನೇ ಬಾರಿಗೆ 'ಸೂರತ್' ನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1674 ರಲ್ಲಿ ರಾಯಗಡದಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು '**ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ**' ಎನಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1673 ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ರಾಜ್ಯದ ಅಂತಃ ಕಲಹದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮಾಜಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1680 ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗ 'ಸಾಂಬಾಜಿ' ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು, ನಂತರ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಸಾಹು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಗಳು ಪ್ರಬಲರಾದರು.

ಪೇಶ್ವೆಗಳು:-

ಬಾಲಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥನು ಮರಾಠರ ಮೊದಲ ಪೇಶ್ವೆಯಾಗಿದ್ದು ಇವನನ್ನು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ **ಎರೆಡನೇ ಸ್ಥಾಪಕ** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾಜಿರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1720-1740)

ಇವನು ದಕ್ಷ ಪ್ರಬಲ ಸೇನಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹಿಂದೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಪದಪಾದಪಾಹಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1723 ರಲ್ಲಿ 'ಮಾಳ್ವ' ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಸೇನಾಪತಿ ತ್ರಯಂಬಕರಾವ್ ದಾಬಡೆ ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದನು.

ಈತನು ಬುಂಡೇಲಖಂಡದ ಛತ್ರಸಾಲನಿಗೆ ಮೊಘಲರ ವಿರುದ್ಧ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1739 ರಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಲ್ಸೆಟ್ ಮತ್ತು ಬಸ್ಸೀನ್ ಬಂದರುಗಳು ಮರಾಠರ ವಶವಾದವು.

ಈತನು ಜಾಗೀರು ನೀಡಿ ತನ್ನದೇ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಈ ರೀತಿಯಿದ್ದಾರೆ.

ಬರೋಡ - ಗಾಯಕವಾಡ

ಗ್ವಾಲಿಯರ್ - ಸಿಂಧೆ

ಇಂಧೂರ್ - ಹೋಳ್ಕರ್

ನಾಗಪುರ - ಭೋಸ್ಲೆ. ಇವರು ಕೂಟದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು.

ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ "ಎರೆಡನೇ ಶಿವಾಜಿ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ 1740 ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಬಾಳಾಜೀ ಬಾಜೀರಾಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1740-1761)

ಇವನನ್ನು ನಾನಾಸಾಹೇಬ್ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1761 ರಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನವು ನಡೆಯಿತು. ಈ ಕದನವು ಅಫ್ಘಾನ್ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರ ಹಾಗೂ ಅಹ್ಮದ್ ಷಾ ಅಬ್ದಾಲಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠರ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು.

ಬಾಳಾಜೀ ಬಾಜೀರಾಯನ ನಂತರ ಮಾಧವರಾಯನು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇವನು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮಗನಾದ ಸವಾಯ್ ಮಾಧವರಾಯನನ್ನು ಪೇಶ್ವೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸನು ಪೇಶ್ವೆಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1795 ರಲ್ಲಿ ಸವಾಯ್ ಮಾಧವರಾಯನು ಕಾಲವಾದನು. ನಂತರ ರಾಘೋಬನ ಮಗ ಎರೆಡನೇ ಬಾಜೀರಾಯನು ಪೇಶ್ವೆಯಾದನು.

ಪೇಶ್ವೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಕ್ರಿ.ಶ 1818 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

ಇಂದೋರಿನ 'ಅಹಲ್ಯಾಬಾಯಿ ಹೋಳ್ಕರ್' ಮರಾಠಾ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ರಾಣಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ಕ್ರಿ.ಶ 1793 ರಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದಳು.

ಮರಾಠರ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರ (8 ಮಂತ್ರಿಗಳು) ವ್ಯವಸ್ಥೆ:-

ಶಿವಾಜಿಯು ಆಡಳಿತದ ಅನಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟು ಮಂತ್ರಿಗಳುಳ್ಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನು. ಅವೆಂದರೆ

ಪೇಶ್ವೆ:- ಇವನು ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಆಡಳಿತದ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮುಜುಮದಾರ್:- ಅಮಾತ್ಯ, ಇವನು ಹಣಕಾಸು ಮಂತ್ರಿ.

ಮಂತ್ರಿ:- ಇವನು ಆಸ್ಥಾನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸುನರ್ವಿಸ್ ಅಥವಾ ಸಚಿವ:- ಇವನು ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದು, ರಾಜನ ಸಂಪರ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಸುಮಂತ ಅಥವಾ ದಾಭಿರ್:- ವಿದೇಶಾಂಗ ಸಚಿವ

ಸೇನಾಪತಿ ಅಥವಾ ಸಾರ್-ಇ-ನೌಬತ್:- ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾನಿ

ಪಂಡಿತರಾವ್ ಅಥವಾ ದಂಡಾಧ್ಯಕ್ಷ:- ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಲಹೆಗಾರ, ದತ್ತಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ:- ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ.

4.2.2) ಖಿಲ್ಜಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1290-1320)

ಖಿಲ್ಜಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1290-1320)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಜಲಾಲುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1290-96)
ರಾಜಧಾನಿ	ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಕಿಲೋಖಿ
ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ	ಪರ್ಷಿಯನ್
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಟಂಕ್ ಮತ್ತು ಜಿತಾಲ್

ಜಲಾಲುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿ (1290-96)

ಇವನು ಖಿಲ್ಜಿ ವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದು ಹಿಂದುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾರವಾದ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.

ಈತನನ್ನು 'ನವ ಮುಸಲ್ಮಾನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲಜಿ (1296-1316)

ಈತನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು 'ಅಲಿಗುರ್ಸಾಪ್' ಆಗಿದೆ. ಇವನನ್ನು ಎರಡನೇ ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈತನ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು:-

ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪಾನ ಮತ್ತು ಜೂಜಾಡುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದನು.

ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಸೈನಿಕರಿಗೆ ನಗದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಬಳವನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ "ಚಹರಾ ಪದ್ಧತಿ"ಯನ್ನು (ಸೈನಿಕರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬರೆದಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ) ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಶಹನಾ-ಇ-ಮಂಡಿ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಭೂಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಭೂಮಾಪನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಇವನು ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಾರವಾದ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು.

ಆಡಳಿತದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಮುಸ್ಲಿಂ 'ಉಲೆಮಾನ್' ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಿದನು. 'ಉಲೆಮಾನ್' ಎಂದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡ ಎಂದರ್ಥ.

ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ "ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರು" ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂಫಿ ಸಂತ ಅಥವಾ ಕವಿಯಿದ್ದನು. "ತಾರಿಕ್-ಇ-ಅಲ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಈತನ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಅಮೀರ್ ಖುಸ್ರು ಒಬ್ಬ ಸಂಗೀತಗಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಸಿತಾರ್ ಮತ್ತು ತಬಲಾ ವಾದ್ಯಗಳೆರಡನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನನ್ನು "ಭಾರತದ ಗಿಳಿ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ "ಅಲ್ಯೆ ದರ್ವಾಜಾ ಮತ್ತು ಹಜಾರ ಸಿತೂನ್" ನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ದಿಗ್ವಿಜಯಗಳು:-

1297 ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್ ನ ಕರ್ಣದೇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಗುಜರಾತ್ ನನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು.

1305 ರಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರ ಮೇವಾಡ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ರತನ್ ಸಿಂಗ್ ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಾಳಿಮಾಡಲು ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲ್ಜಿ "ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ" ನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ:-

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ 1307 ರಲ್ಲಿ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರ ದೊರೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ದೇವಗಿರಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1309-1310 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಾರಂಗಲ್ ದ ಕಾಕತೀಯ ದೊರೆ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

1310-1311 ರಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ 3ನೇ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1311-1312 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಧುರೈನಲ್ಲಿ ಪಾಂಡ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಸುಂದರ್ ಪಾಂಡ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರಪಾಂಡ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷ ಏರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಇವನು ಸುಂದರ್ ಪಾಂಡ್ಯನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಒದಗಿಸಿ ವೀರಪಾಂಡ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನ ದಾಳಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು:-

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವನತಿಯಾದವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ "ವಿಗ್ರಹ ವಂಚಕ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದನು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದೆಹಲಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು.

ಕುತುಬುದ್ದೀನ್ ಮುಬಾರಕ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1316-1320)

ಇವನು ಖಿಲ್ಜಿ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಖಲೀಫನೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು "ಅಲ್-ವಾಸಿಖ್-ಬಿಲ್ಲಾ" ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.

ಇವನನ್ನು ನಾಸೀರುದ್ದೀನ್ ಖುಸ್ರುಫಾ ಕೊಲೆಮಾಡಿದನು.

4.3.3) ಸೈಯದ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1414-1451)

ಸೈಯದ್ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1414-1451)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಖಿಜರ್ ಖಾನ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1414-1421)
ರಾಜಧಾನಿ	ದೆಹಲಿ
ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ	ಪರ್ಷಿಯನ್
ನಾಣ್ಯಗಳು	ಟಂಕ್, ಜಿತಾಲ್, ಕೌಡಿ
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ಆಲಂ ಪಾ (ಕ್ರಿ.ಶ 1444-51)

ಖಿಜರ್ ಖಾನ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1414-21)

ಈತನು 1414 ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಶಾಂತಿ, ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಹೆಸರುಗಳಿಸಿದನು. 1434 ರಲ್ಲಿ ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗ ಸುಲ್ತಾನನಾಗಿ 1445 ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು.

ಲೋದಿ ಸಂತತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1451 ರಿಂದ 1526)

ಸ್ಥಾಪಕ	ಬಹಲೂಲ್ ಲೋದಿ
ರಾಜಧಾನಿ	ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಆಗ್ರಾ
ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ	ಪರ್ಷಿಯನ್

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ	ಸಿಕಂದರ್ ಲೋದಿ
ಕೊನೆಯ ಅರಸ	ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಲೋದಿ

ಸಿಖಂದರ್ ಲೋದಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1489-1517)

ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ ಸಿಖಂದರ್ ಲೋದಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. "ಸಿಕಂದರ್ ಷಾ" ಎಂಬುವುದು ಈತನ ಬಿರುದಾಗಿದೆ. ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1504 ರಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆಗ್ರಾ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಜ-ಇ-ಸಿಕಂದರಿ ಎಂಬ ಭೂಮಾಪನ ದಂಡವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದನು.

ಸಿಖಂದರ್ ಲೋದಿಯು "ಗುಲರುಖಿ" ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಿಂದ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಲೆಕ್ಕಪರಿಶೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಲೋದಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1517-1526)

ಇವನು ಮೇವಾರದ ದೊರೆ ರಾಣಾಸಂಘನಿಂದ ಪರಾಜಿಯಾಗಿದ್ದನು. ದೌಲತ್ ಖಾನನ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಬಾಬರನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1526 ರಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನವು ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಲೋದಿ ಮತ್ತು ಬಾಬರನ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲೋದಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಈ ವಂಶವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದ ಇಲಾಖೆಗಳು:-

ವಜೀರ್	ಪ್ರಧಾನಿ
ದಿವಾನ್-ಇ-ಅರ್ಜ್	ಸೈನಿಕ ವಿಭಾಗ
ದಿವಾನ್-ಇ-ಅಮೀರ್-ಇ-ಕೋಹಿ	ವ್ಯವಸಾಯ
ದಿವಾನ್-ಇ-ಇಸ್ತಿಕ್ಶಾಕ್	ವೇತನ, ಟಂಕಶಾಲೆ

ದಿವಾನ್-ಇ-ಬಂದಗಾಂವ್	ಗುಲಾಮರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ
ದಿವಾನ್-ಇ-ಖಾಜಿ	ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಭಾಗ
ಮುಸ್ತಾಫಿ-ಮಮಾಲಿಕ್	ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ
ಬಕ್ಷ್-ಇ-ಫೌಜ್	ಸೇನಾಪಡೆಗಳ ವೇತನಾಧಿಕಾರಿ
ಮಜಲಿಸ್-ಇ-ಕಲ್ವತ್	ಸುಲ್ತಾನನ ಆಪ್ತವರ್ಗ
ದಿವಾನ್-ಇ-ಇನ್ನಾ	ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಜಾರಿ ಇಲಾಖೆ

ಇವರ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರವಾಸಿಗಳು:-

- # ಅಲ್ ಮಸೂದಿ = ಕ್ರಿ.ಶ 957 ರಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದನು.
- # ಅಲ್ ಬರೂನಿ = ಕ್ರಿ.ಶ 1018 ರಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಫಜ್ಜಿ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದನು.
- # ಮಾರ್ಕೋ ಪೋಲೋ = ಇವನು ಇಟಲಿಯಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಇಬ್ನ್ ಬತೂತ = ಕ್ರಿ.ಶ 1333-47 ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದನು.

4.4.4) ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1526-1707)

ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ 1526-1707)

ಬಾಬರ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1526-1530):-

ಬಾಬರನು ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಮೊದಲ ಪಾಣಿಪತ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಲೋದಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈತನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು "ಜಾಹಿರುದ್ದೀನ್ ಮೊಹ್ಮದ್" ಆಗಿದೆ.

ಸಾಧನೆಗಳು:-

- # ಕ್ರಿ.ಶ 1526 ರಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ದೊರೆ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಲೋದಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1527 'ಕಣ್ವ' ಕದನದಲ್ಲಿ ಮೇವಾರದ ರಾಣಾ ಸಂಘನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಇದು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

1528 ರಲ್ಲಿ ಚಾಂದೇರಿಯ ಮೇದಿನಿರಾಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1521 ರಲ್ಲಿ ಫಾಫ್ರಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಫಘನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು.

ಇವನು ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ "ಬಾಬರ್ ನಾಮಾ" ಅಥವಾ "ತುಜಕ್-ಇ-ಬಾಬರಿ" ಎಂಬ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1530 ರಲ್ಲಿ ಬಾಬರ್ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಇವನ ಸಮಾಧಿಯು ಕಾಬೂಲ್ ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗ ಹುಮಾಯೂನ್ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಹುಮಾಯೂನ್ :-

ಮೊದಲ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿ - 1530-40

ಎರಡನೇ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿ - 1555-1556

ಇವನು ಬಾಬರನ ಮಗನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಮೂವರು ಸಹೋದರರನ್ನು ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಇವನು 1532 ರಲ್ಲಿ ಮಹ್ಮದ್ ಲೋದಿಯನ್ನು 'ದೌರಹ'ದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಪೇರಪಹನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಚುನಾರ ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಪೇರಪಹ ಶರಣಾಗತನಾದನು.

ಇವನು "ದಿನ್ ಪನಾ" ಎಂಬ ಹೊಸ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1539 ರ ಚೌಸಾ ಕದನ ಹಾಗೂ 1540 ರ ಕನೌಜ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಪೇರಪಹನಿಗೆ ಸೋತ ಹುಮಾಯೂನನು 15 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಷ್ಟ್ರಭ್ರಷ್ಟನಾದನು.

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1542 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 15 ರಂದು ಅಮರಕೋಟ್ ನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಬರ್ ಜನಿಸಿದ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1555 ರಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿರಹಿಂದ್ ಬಳಿ ಅಫಘಾನ್ ರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಡೆದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1556 ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿಂದ ಜಾರಿ ಬಿದ್ದು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ಸೂರ್ ವಂಶ (ಕ್ರಿ.ಶ 1540-1555)

ಪೇರ ಪಾ ಸೂರಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1540-1545)

- # ಇವನು ಸೂರ್ ವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು 'ಫರೀದ್' ಆಗಿತ್ತು.
- # ಇವನು ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಪೇರ್ ಖಾನ್ ಆದನು. ನಂತರ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ 'ಪೇರ್ ಪಾ' ಆದನು.
- # ಇವನು ಬೃಹತ್ತಾದ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. "ದಿ ಗ್ರಾಂಡ್ ಟ್ರಂಕ್ ಹೆದ್ದಾರಿ" ಅಥವಾ 'ಸಡಕ್-ಇ-ಆಜಂ' ಎಂಬ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಇದು ಕಲ್ಕತ್ತಾದಿಂದ ಪೇಷಾವರದವರೆಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
- # ಹೆದ್ದಾರಿಗುಂಟ 1700 ಸರಾಯ್ (ತಂಗುದಾಣ) ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.
- # ಇವನು 'ದಾಮ್' ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಚಲಾವಣೆಗೆ ತಂದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನನ್ನು "ಭಾರತದ ರೂಪಾಯಿ ನಾಣ್ಯದ ತಳಹದಿಗಾರ" ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.
- # ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾನಾ ಕಿಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.
- # ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1545 ರಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಂಜರ್ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತನು. ಇವನ ಸಮಾಧಿ ಬಿಹಾರದ ಸಸ್ರಾಮದಲ್ಲಿದೆ. ಇವರ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಸಿಕಂದರ್ ಸೂರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಸೂರ್ ವಂಶದ ನಂತರ ಹುಮಾಯೂನ್ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1555 ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಹುಮಾಯೂನ್ ನ ನಂತರ ಅವನ ಮಗ ಅಕ್ಬರ್ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

4.5.5) ಮೊಘಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಭಾಗ - 2

ಅಕ್ಬರ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1556-1605)

ಅಕ್ಬರ್ ನು ಹುಮಾಯೂನ್ ನ ಮಗನಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ 1542 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 15 ರಂದು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಮರಕೋಟೆಯ ವೀರಸಾಲನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನ ತಾಯಿ ಹಮೀರಾಬಾನ್ ಬೇಗಂ ಆಗಿದ್ದಳು.

ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1556 ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಇವನಿಗೆ ಕೇವಲ 14 ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ. ಇವನ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ ಬೈರಾಮ್ ಖಾನ್ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಶಾಲವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1556 ರಲ್ಲಿ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ನ ಮಂತ್ರಿ ಹೇಮುನನ್ನು ಎರಡನೇ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1561 ರಲ್ಲಿ ಚುನಾರನ್ನು, 1564 ರಲ್ಲಿ ಗೊಂಡವಾನದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ, 1562 ರಲ್ಲಿ ಅಂಬರ (ಜೈಪುರ)ದ ದೊರೆ ಬಿಹಾರಿ ಮಲ್ಲನು ಅಕ್ಬರನಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1576 ರಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಘಾಟಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಗ್ ನು ಅಕ್ಬರ ನ ವಿರುದ್ಧ ಸೋತನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1592 ರಲ್ಲಿ ಅಹ್ಮದ್ ನಗರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ ಬಿಬಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಬರನ ಮಧ್ಯೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದು ಇದರಲ್ಲಿ ಇವಳು ಸತ್ತಳು.

ಅಕ್ಬರನು ಉದರವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದನು. ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1563 ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದ ಯಾತ್ರಾ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ 1564 ರಲ್ಲಿ ಜಿಜಿಯಾ ತೆರಿಗೆಂದಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದನು.

ಅಕ್ಬರ್ ಮನ್ಸ್ ಬಾದರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 1595-96 ರಲ್ಲಿ ಮಂಗೋಲಿಯನ್ ರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಇವನು ಹಿಂದುಗಳ ಮೇಲಿನ ಯಾತ್ರಾ ಕರವನ್ನು 1563 ರಲ್ಲಿ ರದ್ದುಪಡಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1564 ರಲ್ಲಿ 'ಜಿಜಿಯಾ' ಎಂಬ ತೆರಿಗೆಂದಾಯವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದನು.

ಅಕ್ಬರನು 'ದಿನ್-ಇ-ಇಲಾಹಿ' ಎಂಬ ಹೊಸ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1582 ರಲ್ಲಿ ಫತೇಪುರ್ ಸಿಕ್ರಿಯ ಇಬಾದತ್ ಖಾನಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದು ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇವನ ಮತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಏಕೈಕ ಹಿಂದು ಮಂತ್ರಿ ಎಂದರೆ 'ಬೀರಬಲ್' ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂಫಿ ಸಂತ 'ಸಲೀಂ ಚಿಸ್ತಿ' ಇವನ ನೆನಪಿಗಾಗಿ 'ಫತೇಪುರ್ ಸಿಕ್ರಿ' ಎಂಬ ನಗರವನ್ನು ಅಕ್ಬರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಫತೇಪುರ್ ಸಿಕ್ರಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಲೀಂ ಚಿಸ್ತಿ'ಯ ಸಮಾಧಿ, ಪಂಚಮಹಲ್, ಇಬಾದತ್ ಖಾನಾ, ದಿವಾನ್-ಇ-ಕಾಸ್, ಬುಲಂದ್ ದರ್ವಾಜಾ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ.

ಬುಲಂದ್ ದರ್ವಾಜಾವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1572 ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ್ ಮೇಲಿನ ಜಯದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಕರನ ಸಮಾದಿಯು ಸಿಕಂದರ್ ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿಯಿತ್ರಿ ಇವನ ಅತ್ತೆ- ಗುಲ್ ಬದನ್ ಬೇಗಂ ಆಗಿದ್ದು ಹುಮಾಯೂನ್ ನಾಮಾ ಇವಳ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಬುಲ್ ಫಜಲ್ ನು ಅಕ್ಕರ್ ನಾಮಾ ಮತ್ತು ಐನ್-ಇ-ಅಕ್ಕರಿ ಆಗಿದೆ.

ಜಹಾಂಗೀರ್ (1605-1627)

ಜಹಾಂಗೀರನು ಅಕ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಜೋಧಾಬಾಯಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು 'ಸಲೀಂ' ಆಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1599 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆಯೆದ್ದನು. ತನ್ನ ತಮ್ಮೆಯ ಮರಣದ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ 1605 ರಲ್ಲಿ ಜಹಾಂಗೀರನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1611 ರಲ್ಲಿ ಜಹಾಂಗೀರನು ಮೆಹರುನ್ನೀಸಾ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು. ಇವಳಿಗೆ ನೂರ್ ಮಹಲ್ ಅಥವಾ ನೂರ್ ಜಹಾನ್ ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1615 ರಲ್ಲಿ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪನ ಮಗ ಅಮರಸಿಂಗನನ್ನು ಮಣಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1620 ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರಾವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1622 ರಲ್ಲಿ ಕಂದಹಾರನ್ನು ಪರ್ಷಿಯಾದ ಪಾ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಮೊಘಲರಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇವನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಯಭಾರಿ 'ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ರೋ' 1615-18 ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜಹಾಂಗೀರನು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇವನು ಸಿಖ್ಖರ್ ಐದನೇ ಗುರು 'ಅರ್ಜುನದೇವ'ನನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದನು.

ಇವನ ಆಧಿಕಾರ - "ತುಜಕ್-ಇ-ಜಹಾಂಗೀರ್" ಆಗಿದೆ.

ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ವರ್ನಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1627 ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ಸಮಾದಿಯು ಲಾಹೋರನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪಹಜಹಾನ್ (ಕ್ರಿ.ಶ 1627-58)

ಪಹಜಹಾನ್ ನು ಜಹಾಂಗೀರನ ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಬಾಲ್ಯದ ಹೆಸರು ಖುರ್ಫಂ ಆಗಿದೆ.

ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ 1612 ರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುಮಾನ್ ಬಾನು ಬೇಗಂ ಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದನು. ಇವಳೇ ಮಮ್ತಾಜ್ ಮಹಲ್. ಇವಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ತಾಜ್ ಮಹಲ್ ನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1628 ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಖಾನ್ ಜಹಾನ್ ಲೋದಿ ಮತ್ತು ಜುಝಾರ್ ಸಿಂಗನ ನೇತೃತ್ವದ ಬುಂದೇಲರ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದನು.

ಪಹಜಹಾನ್ ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ಮೊಘಲ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕಲೆಯ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವರ ಶೈಲಿ "ಇಂಡೋಸೆರಾಸೆಮಿಕ್" ಅಥವಾ "ಇಂಡೋಪರ್ಷಿಯನ್" ಆಗಿದೆ. ಅಥವಾ 'ಇಂಡೋ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್' ಆಗಿದೆ.

ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ತಾಜ್ ಮಹಲ್, ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಯೂರ ರತ್ನ ಖಚಿತ ಸಿಂಹಾಸನ, ಕೆಂಪುಕೋಟೆ, ಜಾಮೀ ಮಸೀದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಜಾಮೀ ಮಸೀದಿ ಅಥವಾ ಜುಮ್ಹಾ ಮಸೀದಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಮಸೀದಿಯಾಗಿದೆ.

ಔರಂಗಜೇಬ (ಕ್ರಿ.ಶ 1658-1707)

ಪಹಜಹಾನ್ ನ ಮಗನೇ ಈ ಔರಂಗಜೇಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು 'ಅಲಂಗೀರ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೇ ಇವನನ್ನು 'ಜಿಂದಾಫೀರ್' (ಜೀವಂತ ಸಂತ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇವನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ನವರೋಜ್ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನಿಷೇಧಗೊಳಿಸಿದನು.

ಧರ್ಮಾಂಧನಾಗಿದ್ದ ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ 1675 ರಲ್ಲಿ ಸಿಖ್ ಗುರು 'ತೇಜ್ ಬಹದ್ದೂರ್' ನನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1679 ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳ ಮೇಲಿನ "ಜಿಜಿಯಾ" ತಲೆಗಂದಾಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಈತನು ಧರ್ಮಾಂಧ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇವನ ಸಮಾದಿಯು ಔರಂಗಾಬಾದ್ ನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಎರಡನೇ ಬಹದ್ದೂರ್ ಷಾ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

4.6) LR21 - History

4.1.1) ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಆಗಮನ

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಆಗಮನ

ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು:-

- # ಕ್ರಿ.ಶ 1453 ರಲ್ಲಿ ಅಟೋಮನ್ ಟರ್ಕರು ಕಾನ್ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್ ನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಾಯಿತು.
- # ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ನಾವಿಕ ವಾಸ್ಕೋಡಿಗಾಮ ಕ್ರಿ.ಶ 1498 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಜಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿದನು. ಅವನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಂದು ತಲುಪಿದ ಸ್ಥಳ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಾಗಿದೆ.
- # ಕೇರಳದ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ದೊರೆ "ಜಾಮೂರಿನ್" ವಾಸ್ಕೋಡಿಗಾಮನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.
- # ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಕ್ರಿ.ಶ 1500 ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿನ್ ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಇದೆ ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಯಿತು. ನಂತರ ಇದನ್ನು ಗೋವಾಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದರು. ಗೋವಾ ಇವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು.
- # ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಮೊದಲ ಗವರ್ನರ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋ-ಡಿ-ಅಲ್ಮೈಡಾ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗವರ್ನರ್ - ಅಲ್ಫಾನ್ಸೋ-ಡಿ-ಅಲ್ಬುಕರ್ಕ್ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.
- # ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ 1961 ಡಿಸೆಂಬರ್ 19 ರವರೆಗೆ ಇವರು ಭಾರತದ ಗೋವಾದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು.

ಡಚ್ಚರು:-

- # ಕ್ರಿ.ಶ 1602 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಡಚ್ಚ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪೆನಿಯು ಹಾಲೆಂಡ್ ಅಥವಾ ನೆದರ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಂಪನಿಯಾಗಿದೆ.
- # ಕ್ರಿ.ಶ 1605 ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಮೊದಲು ಭಾರತದ ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮಳಿಗೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣವು ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಕೂಡ ಆಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1759 ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಸೋತರು. ಸೋತ ಡಚ್ಚರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು:-

ಕ್ರಿ.ಶ 1600 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಇದು ಒಂದು ಖಾಸಗಿ ಕಂಪನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ 1608 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೂರತ್ ನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಇದು "**ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹಾಕಿನ್ಸ್**" ನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಲುಪಿತು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಯಭಾರಿ **ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹಾಕಿನ್ಸ್** ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಂತರ "**ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ರೋ**" ಜಹಾಂಗಿರನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೊದಲ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವು ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿ-ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದ್, ನಂತರ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ರಾಜಧಾನಿ ದೆಹಲಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಫ್ರೆಂಚರು:-

ಕ್ರಿ.ಶ 1664 ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಇದು ಒಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಸ್ವಾಮ್ಯದ ಕಂಪನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ 1667 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಫ್ರೆಂಚರ ರಾಜಧಾನಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ 1742 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಡೊಮ್ನೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಅಧಿಕಾರ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದನು. ಇವನು ಮೊದಲ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದನು.

ಅಂಗ್ಲೋ ಫ್ರೆಂಚ್ ಯುದ್ಧಗಳು ಅಥವಾ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧಗಳು

ಮೂದಲನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ 1746-48):- ಫ್ರೆಂಚ್ ಗವರ್ನರ್ ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮಧ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೋತರು. 'ಏ ಲಾ ಚಾಪೆಲ್' ಒಪ್ಪಂದ ಕ್ರಿ.ಶ 1748 ರ ಮೂಲಕ ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

ಎರಡನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ 1749-1755):- ಫ್ರೆಂಚ್ ಗವರ್ನರ್ ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವರ ನಡುವೆ ಈ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಡೂಪ್ಲೆ ಸೋಲನ್ನನುಭವಿಸಿದನು. ಕ್ರಿ.ಶ 1755 ರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕ ಈ ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

ಮೂರನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ 1756-1763):- ಈ ಯುದ್ಧವು ಫ್ರೆಂಚ್ ಗವರ್ನರ್ ಕೌಂಟ್ ಡಿ ಲಾಲಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವರ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೋತರು. ಮತ್ತು ಈ ವೇಳೆಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1763 ರಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧಗಳು ಕೊನೆಗೊಂಡು ಪ್ಯಾರಿಸ್ ಶಾಂತಿ ಒಪ್ಪಂದವು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಈ ಯುದ್ಧಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸೋಲನ್ನನುಭವಿಸಿ ಅವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಅವನತಿಯಾಯಿತು.

4.2.2) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು

ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಥಮ ಐರೋಪ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಪಾರವಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಜಗತ್ತಿನೆಲ್ಲೆಡೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತದ ಸಾಂಬಾರು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಯೂರೋಪ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಹಳಾ ಬೇಡಿಕೆ ಇತ್ತು. 'ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ನೆವಿಗೇಟರ್' ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ನ **ರಾಜಕುಮಾರ ಹೆನ್ರಿ** ವಿಶ್ವದ ಹೊಸ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲು ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಪೋರ್ಚುಗಲ್ ನಾವಿಕ 'ಬಾರ್ಥಲೋಮಿಯೋ ಡಯಾಜ್' ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಜಲಮಾರ್ಗ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು **ಕ್ರಿ.ಶ.1487ರಲ್ಲಿ** ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಆಫ್ರಿಕಾದ ದಕ್ಷಿಣ ತುದಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ ಅದಕ್ಕೆ 'ಕೇಪ್ ಆಫ್ ಗುಡ್ ಹೋಪ್' ಭೂಶಿರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು.

ವಾಸ್ಕೋಡ ಗಾಮಾ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಜಲಮಾರ್ಗ ಕಂಡುಹಿಡಿದ ನಾವಿಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. **1497ನೇ ಇಸವಿ ಜುಲೈ 8** ರಂದು ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ನ ಲಿಸ್ಬನ್‌ನಿಂದ ಹೊರಟ ವಾಸ್ಕೋಡ ಗಾಮಾ 'ಕೇಪ್ ಆಫ್ ಗುಡ್ ಹೋಪ್' ಭೂಶಿರವನ್ನು ತಲುಪಿದನು. ನಂತರ ಮೊಜಾಂಬಿಕ್‌ನ್ನು ತಲುಪಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಅರಬ್ ನಾವಿಕನೊಬ್ಬನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರದ ಮೂಲಕ **1498ನೇ ಇಸವಿ ಮೇ 20ನೇ** ತಾರೀಖು **ಕೇರಳದ ಕ್ಯಾಲಿಕಟ್ (ಕಲಿಕ್ಕೋಟೆ)** ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಹಿಂದೂ

ದೊರೆ ಜಾಮೋರಿನ್ ಭವ್ಯ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿಳಿದನು. ಈ ಮೂಲಕ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಮರು ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ **ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನಾದನು.** ವಾಸ್ಕೋಡಗಾಮ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ವಾಸ್ತವದ ನಂತರ 148 ಆಗಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ವಾಸ್ಕೋಡಗಾಮನ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ಕೆಬ್ರಾಲ್‌ನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ 13ನೌಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ನೌಕಾಯಾನವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1500ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ **ಕೆಬ್ರಾಲ್ ಕೇರಳದ ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆ** ತಲುಪಿದನು. ಕೆಬ್ರಾಲ್ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ನಂತರ ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ವಾಸ್ಕೋಡಗಾಮನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1501ರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ನೌಕಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆಗೆ ಬಂದಿಳಿದ. ಈತ **ಕೊಚ್ಚಿನ್, ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣೂರುಗಳಲ್ಲಿ** ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ವರ್ತನೆ, ಅನಾಗರಿಕತೆ, ದುರಾಸೆಗಳಿಂದ ಬೇಸತ್ತು **ಜಾಮೋರಿನ್ ದೊರೆ ಅರಬ್ಬರ ಪ್ರೇರಿತದಿಂದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದನು.** ಈ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಸೋಲು ಕಂಡ ಜಾಮೋರಿನ್ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಜೊತೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋ-ಡಿ-ಅಲ್ಮೇಡ್ (ಪ್ರಥಮ ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಗವರ್ನರ್)

ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋ-ಡಿ-ಅಲ್ಮೇಡ್ ಕ್ರಿ.ಶ.1505ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ಬಂದನು. ಮೊಂಬಾಸಾವನ್ನು ಗೆದ್ದು, **ಕೊಚ್ಚಿನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ.** ಅಂಜದೀವ್ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಷಿಯನ್ ಹಡಗುಗಳ ಪಡೆಗಳನ್ನು **ಡಿಯೋ** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಪುರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ (1509). 1509ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ನೌಕೆಗಳಡನೆ ಯುರೋಪಿಗೆ ಹೊರಟು ನಡುವೆ ಸಾಲ್ದಾನಾ ಕೊಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ. ಇಲ್ಲಿ **ಹಾಟೆಂಟಾಟರ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಲೆಗೀಡಾದ.** ಇವನು **ಕೊಚ್ಚಿನ್, ಕರ್ಣೂರು (ಕ್ಯಾನೊವರ್) ಹಾಗೂ ಅಂಜದೀವಗಳಲ್ಲಿ** ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ.

ಅಲ್ಮೊನ್ಸೊ ಡಿ ಅಲ್ಬುಕರ್ಕ್ (ಎರಡನೇ ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ಗವರ್ನರ್)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದವನು 'ಅಲ್ಫೋನ್ಸೊ ಡಿ ಅಲ್ಬುಕರ್ಕ್'. 1508ರಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ. 1509ರಲ್ಲಿ ಆಲ್ಮೋಡಾನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ, ಗವರ್ನರ್ ಹುದ್ದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಗೋವಾದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿದ (ಮಾರ್ಚ್ 1510) ಅಲ್ಲಿದ್ದ **ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಯಿಗಳಿಂದ** ಗೋವಾವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಲಿಸ್ಬನ್ನಿನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ **ಗೋವಾದಲ್ಲೊಂದು ಸೆನೆಟ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ**. ಪೌರಸ್ತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದೊಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ. ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಡಳಿತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ. **ಮಲಬಾರ್ ದಂಡೆಗುಂಟೆ ವ್ಯಾಪಾರದ** ಹತ್ತೊಂಟಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಕೈಗೆ ಬಂತು. ಆರು ತಿಂಗಳ ಅನಂತರ ಮಲಾಕ್ಕಾ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಕೈವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ. **ಪೇಗು, ಕೊಚ್ಚಿ, ಚೀನ, ಸಯಾಮ್ ಮತ್ತು ಜಾವಾಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯಂತೆ** ಸಂಬಂಧ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ಗೋವ, ಕೊಚ್ಚಿ, ಕಣ್ಣಾನೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ಗೆ ಪಯಣಬೆಳೆಸಿದ ನಂತರ ಒರ್ಮಜ್‌ನಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳುವಾಗ ಅವನ ಆರೋಗ್ಯ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು. **ಗೋವದಲ್ಲಿ ನಿಧನಹೊಂದಿದ**. 1566ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ಗೆ ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು.

ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ **ಗೋವಾ, ಡಿಯು ಮತ್ತು ದಾಮನ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ** ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಕೋರಿಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳು **1961ರವರೆಗೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ** ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅರೇಬಿಯನ್ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು ವ್ಯಾಪಾರ **ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು 17ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ** ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಭಾರತದೊಳಗೆ ಡಚ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆಯು ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿತು. **ಭ್ರಷ್ಟ, ಮತ್ತು ಅಸಮರ್ಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತಾಂಧ ನೀತಿ, ಬ್ರೆಜಿಲ್‌ನ ಮೇಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ, ಮರಾಠರ ಏಳಿಗೆ, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನಿತಿ** ಮುಂತಾದವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

4.3.3) ಡಚ್ಚರು, ಫ್ರೆಂಚರು, ಬ್ರಿಟಿಷರು

ಡಚ್ಚರು (ಕ್ರಿ.ಶ.1596-1792)

1587ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಸ್ಪೇನಿನ ಎರಡನೇ ಫಿಲಿಪ್‌ನ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆ ಎದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾರಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಭಾರತದತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು.

ಕಾರ್ಲೆನಿಯಸ್ ಹೌಟ್‌ಮನ್ ಎಂಬ ಡಚ್ ವರ್ತಕ 1596ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಇದು ಡಚ್ಚರಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ.1602ರಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಗಮನವನ್ನು ಸಾಂಬಾರ ದ್ವೀಪಗಳಾದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡೀಸ್‌ನತ್ತ ಹರಿಸಿದರು.

1619ರಲ್ಲಿ ಜಕಾರ್ತಾ, 1641ರಲ್ಲಿ ಮಲಕ್ಕಾ, 1639ರಲ್ಲಿ ಗೋವಾ, 1658ರಲ್ಲಿ ಸಿಲೋನ್‌ಗಳು ಡಚ್ಚರ ವಶವಾದವು. ಜಾವಾ ಸುಮಾತ್ರಾ ಹಾಗೂ ಮಲಕ್ಕಾ ದ್ವೀಪಗಳ ಮೆಣಸು ಮತ್ತು ಸಾಂಬಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಲಾಭಕರ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದ ಡಚ್ಚರು ಈ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಇವರು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ನೌಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು. ವ್ಯಾಪಾರವು ಇವರನ್ನು ಭಾರತದತ್ತ ಸೆಳೆಯಿತು.

ಡಚ್ಚರು ಕೋರಮಂಡಲ, ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ್, ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಗಂಗಾ ಕಣಿವೆಯ ಒಳಭಾಗಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಒರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ.1604ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆಯ ಜಾಮೋರಿನ್ ದೊರೆಯ ಜೊತೆ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಲ್ಲಿಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಡಚ್ಚರು 1605ರಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣ, 1610ರಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪುಲಿಕಾಟ್, 1616ರಲ್ಲಿ ಸೂರತ್, 1633ರಲ್ಲಿ ಒರಿಸ್ಸಾದ ಹರಿಹರಪುರ ಹಾಗೂ ಬಾಲಸೂರು, 1641ರಲ್ಲಿ ಬಿಮ್ಮಿಪಟ್ಟಣ, 1645ರಲ್ಲಿ ಕಾರೈಕಲ್, 1653ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಚಿನ್ನೂರು, 1658ರಲ್ಲಿ ಕೋರಮಂಡಲ ತೀರ (ನಾಗಪಟ್ಟಣ), 1663ರಲ್ಲಿ ಮಲಬಾರ್ ತೀರ (ಕೊಚ್ಚಿನ್), ಕಾಸಿಂಬಜಾರ್, ಪಾಟ್ನಾ, ಬೋಚ್, ಮಾಹೆ, ಟುಟಿಕಾರಿನ್ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಪುಲಿಕಾಟ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಡಚ್ಚರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಆಗ್ನೇಯ ಏಷಿಯಾ ದ್ವೀಪಗಳ (ಇಂಡೋನೇಷಿಯಾ, ಮಲಯ, ಥೈಲಾಂಡ್, ಫಿಲಿಪೈನ್ಸ್, ಕಾಂಬೋಡಿಯಾ) ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಡಚ್ಚರು 1759ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನಿಂದ ಬಿದ್ರಾ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋತು ಭಾರತದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದರು.

ಫ್ರೆಂಚರು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1664-1954)

1664ರಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ದೊರೆ 14ನೇ ಲೂಯಿಸ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಚಿವ ಕೋಲ್ಬೆರ್ಟ್ ಸೇರಿ 'ಫ್ರೆಂಚ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ'ಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಫ್ರೆಂಚರು ಸೂರತ್‌ನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು 1667ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಸುಲ್ತಾನನ ಅನುಮತಿಯ ಮೇರೆಗೆ 1669ರಲ್ಲಿ ಮಚಲಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಂಕೋಯಿಸ್ ಮಾರ್ಟಿನ್‌ನು ವಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನ್ ಷೇರ್‌ಖಾನ್ ಲೂದಿಯಿಂದ 1674ರಲ್ಲಿ ವಾಲಿಕರಿಡಪುರಂ ಬಳಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಪಡೆದು ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇದೇ ಮುಂದೆ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಫ್ರೆಂಚರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಷಹೀಸ್‌ಖಾನ್‌ನ ಅನುಮತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಂಗಾಳದ ಚಂದ್ರ ನಾಗೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.

1735ರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ಬಂದ ಡೂಮನು 1739ರಲ್ಲಿ ಕಾರೈಕಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತೆರೆದನು.

ಫ್ರೆಂಚರ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ಸೂರತ್, ಮಚಲಿಪಟ್ಟಣ, ಪುಲಿಕಾಟ್, ಬಿಮ್ಮಿಪಟ್ಟಣ, ನಾಗಪಟ್ಟಣ, ಕಣ್ಣಾನೂರು, ಬಾಲಸೂರು, ಕಾರೈಕಲ್, ಕ್ವಿಲಾನ್, ಪಾಟ್ನಾ, ಚಿನ್ನೂರ, ಇತ್ಯಾದಿ.

1742ರಲ್ಲಿ ಡೂಪ್ಲೆಯು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಬಂದರು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಡೂಪ್ಲೆ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆದವು, ಇದರಲ್ಲಿ ಡೂಪ್ಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು (ಕ್ರಿ.ಶ. 1600 - 1947)

1529 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24ರಂದು ಲಂಡನ್ನಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಗುಂಪು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಭಾರತದ ಜೊತೆಗಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ನಂತರ ರಾಣಿಗೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆ ಮನವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಂದು ಕಂಪೆನಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಭಾರತದ ಜೊತೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿ

ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆ ಮನವಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ರಾಣಿ ಒಂದನೇ ಎಲಿಜಬೆತ್ 31 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1600ರಲ್ಲಿ ರಾಜಸನ್ನದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದಳು.

"ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹಾಕಿನ್ಸ್" ನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕ್ರಿ.ಶ 1608 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೂರತ್ ನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಯಭಾರಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಹಾಕಿನ್ಸ್ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಹಾಂಗೀರನ ಅನುಮತಿ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸೂರತ್ ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ.1600ರಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ದೊರೆ ಒಂದನೇ ಜೇಮ್ಸ್‌ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕೃತ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ರೋನನ್ನು (ಕ್ರಿ.ಶ.1615) ವ್ಯಾಪಾರಿ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜಹಾಂಗೀರನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಥಾಮಸ್‌ರೋ ಜಹಾಂಗೀರನ ವಿಶ್ವಾಸ ಗಳಿಸಿ ವ್ಯಾಪಾರ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು: ಸೂರತ್, ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್, ಬ್ರೋಚ್, ಆಗ್ರಾ, ಬಾಲಸೂರು (ಒಡಿಶ್ವಾ) ಹೀಗೆ ಮುಂದೆ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಇವರ ಮೊದಲ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. 1911ರ ವರೆಗೂ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಡೇ ಎಂಬುವನು 1639ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈತನು ಚಂದ್ರಗಿರಿ ರಾಜನಿಂದ ಒಂದು ನಿವೇಶನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು 'ಸೇಂಟ್ ಜಾರ್ಜ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು' ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಎರಡನೇ ಚಾರ್ಲ್ಸ್‌ನು ಪೋರ್ಚುಗಲ್‌ನ ದೊರೆಯ ಸಹೋದರಿ ಕ್ಯಾಥರಿನಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದಾಗ ಮುಂಬೈಯು ವರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಮುಂಬೈಯನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಾಮಮಾತ್ರ 10 ಪೌಂಡ್‌ಗಳ ಬಾಡಿಗೆ ಮೇರೆಗೆ 1668ರಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

♦ 1600ರಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

♦ 1602ರಲ್ಲಿ ಯುನೈಟೆಡ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ನೆದರ್ಲ್ಯಾಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

- ♦ 1619ರಲ್ಲಿ ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಜಹಂಗೀರನು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಸೂರತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ಕರಾವಳಿಯ ಹೊಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನು.
- ♦ 1639ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಸರಕು ಕೋರಿಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ♦ 1664ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು.

4.4.4) ಪ್ರಮುಖ ಮಾಹಿತಿ

ಅಂಬರ್ ಕಾಳಗ- 1749

ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗ್ ಮತ್ತು ಚಂದಾ ಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಡೂಪ್ಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ರಹಸ್ಯ ಒಪ್ಪಂದದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ **ಅನ್ವರುದ್ದೀನ್** ಕೋಪಗೊಂಡು ಡೂಪ್ಲೆಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು. ಆದರೆ **ಅಂಬರ್ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ** ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಚಂದಾಸಾಹೇಬರ ಸೈನ್ಯ **ಅನ್ವರುದ್ದೀನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ** ಆತನನ್ನು ಕೊಂದಿತು. ಅವನ **ಮಗ ಮಹ್ಮದ್ ಅಲಿ** ಓಡಿಹೋಗಿ ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕೂತನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ **ಡೂಪ್ಲೆ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಅರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬನ** ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಹರ್ಷಗೊಂಡ ಚಂದಾ ಸಾಹೇಬ ಡೂಪ್ಲೆಗೆ **ಪಾಂಟಿಚೇರಿ ಸುತ್ತಲಿನ 80 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು.

ಕಪ್ಪು ಕೋಣೆ ದುರಂತ

ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದ **ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನು 1756ರಲ್ಲಿ** ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಕಾಸಿಂಬಜಾರನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಸಂತ **ಡೇವಿಡ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು** ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ದಾಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಒಂದು **ಕಿರಿದಾದ ಕೋಣೆ (15 X 18 ಅಡಿಗಳ ಕೋಣೆ)**ಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಕೂಡಿಟ್ಟನು. ಉರಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಗಿದ್ದ **146 ಸೈನಿಕ ಕೈದಿಗಳಲ್ಲಿ 123 ಜನರು** ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು. ಇದು ಕಪ್ಪು ಕೋಣೆಯ ದುರಂತ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದಂತಹ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿಕಾರಿ **ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್**. ಈತನು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರುಕೂನನಾಗಿ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದನು. **ಕರ್ನಾಟಕ್ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಆರ್ಕಾಟ್‌ನ** ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದ ಈತ ಬಂಗಾಳದ

ವಿಜಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣನಾದನು. **1757ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ವಿಜಯದಿಂದಾಗಿ** ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕ್ಲೈವನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೂ ಲಾಭವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ **ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಕ್ಲೈವನು** ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಸಹ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದನು. ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನಂತರ **ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ನಷ್ಟವನ್ನು** ಅನುಭವಿಸತೊಡಗಿತು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಆಪಾದನೆಗಳು ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ **ಸರ್ಕಾರವು ಮತ್ತೆ ಕ್ಲೈವನನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಘನತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವ** ಸಲುವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. **ಬಕ್ಸಾರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ** ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಘನತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಕ್ಲೈವನು ಬಂಗಾಳ, **ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾದ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕನ್ನು** ಸಹ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತನಗೂ ಮತ್ತು ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟು **1767ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.**

ಡೂಪ್ಲೆ

ಡೂಪ್ಲೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ **ಫ್ರೆಂಚ್ ಅಧಿಪತ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಗೌರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ 1742ರಲ್ಲಿ** ನೇಮಕಗೊಂಡನು. ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಡೂಪ್ಲೆ ಇಲ್ಲಿನ ದೇಶೀಯರಾಜರುಗಳ ಜೊತೆ **ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು** ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಡೂಪ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ದೇಶೀ ಸೇನೆಯಿಂದಲೇ ಹೈದರಾಲಿಯು ಸಹ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಡೂಪ್ಲೆಯು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದನು. **ಕರ್ನಾಟಕ್ ಮತ್ತು ದಖನ್ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಪತ್ಯ** ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. **ಡೂಪ್ಲೆಯು 1746ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಕದನದಲ್ಲಿ** ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವು **1754ರವರೆಗೆ ನಡೆಯಿತು.** ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾನ್ಸಿನ ಸರ್ಕಾರವೇ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಡೂಪ್ಲೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿತು.

4.5.5) ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ (1757)

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ (1757)

ಕಿರು ಪರಿಚಯ

ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೊರಟ ಎಲ್ಲಾ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ವಶವಾದದ್ದೇ ಬಂಗಾಳ. **ನವಾಬ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನು** ಬಂಗಾಳದ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಿದ ಯುದ್ಧವನ್ನು **ಪ್ಲಾಸಿ**

ಕದನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್ ನೇತೃತ್ವದ ಕಂಪನಿ ಸೈನ್ಯವು ನವಾಬ ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲನನ್ನು **1757ರ ಜೂನ್ 23ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದಲ್ಲಿ** ಸೋಲಿಸಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್‌ನನ್ನು ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು **24 ಷರಗಳ** ಮೇಲಿನ **ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಹಕ್ಕನ್ನು** ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲರಾದರು.

ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್‌ನು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂದಾದಾಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ **ಮೀರ್‌ಕಾಸಿಮನನ್ನು** ನವಾಬನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವನು **ಬರ್ಧವಾನ್, ಮಿಡ್ನಾಪುರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್** ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಮೀರ್‌ಕಾಸಿಮನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದರು. ನಂತರ ಷರತ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು **ಮೀರ್‌ಜಾಫರ್‌ನನ್ನು ಮತ್ತೆ ನವಾಬನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು.**

ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ:

ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು **ಬಂಗಾಳದಲ್ಲೇ** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಬಂಗಾಳ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ **ಶ್ರೀಮಂತ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿತ್ತು.** ಕೃಷಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಅದು **ಸೆಣಬು, ರೇಷ್ಮೆ ಮುಸ್ಲಿನ್ ಬಟ್ಟೆ ನೀಲಿ ಎಣ್ಣೆ** ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು, ಕರಾವಳಿಯ ಅದರ ಬಂದರುಗಳು ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿದ್ದವು, ಇಲ್ಲಿನ **ಹೂಗ್ಲಿ ನದಿ ನೌಕಾಯಾನಕ್ಕೆ** ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗಾ ನದಿ ಭಾರತದ ಹಿನ್ನಾಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಜಲಮಾರ್ಗ ಒದಗಿಸಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಗಾಳವನ್ನು **"ಸೋನಾರ ಬಾಂಗ್ಲಾ" (ಚಿನ್ನದ ಬಂಗಾಳ)** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಬಂಗಾಳವು ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಸುಭಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಆಗಿದ್ದು, ಅದು **ಓರಿಸ್ಸಾ ಬಿಹಾರ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಂದ** ಕೂಡಿತ್ತು. ಮೊಗಲ್ ಗೌರ್‌ನರ್ ಅದನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. **ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದ್** ಬಂಗಾಳದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. **1707ರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣದ** ನಂತರ ಅನೇಕ ಮೊಗಲ್ ಗೌರ್‌ನರ್ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಂಡರು, ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಸುಭೇದಾರನಾಗಿದ್ದ **ಮುರ್ಷಿದ್ ಖಲಿಖಾನ್ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬ ಸಂತತಿಯ ಸ್ಥಾಪಕನಾದನು 1727ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಅವನ ಅಳಿಯ ಶುಜು ಉದ್ದೀನ್ ಖಾನ್ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗ ಸರ್ಫರಾಜಖಾನ್‌ರು ಆಳಿದರು.**

1740ರಲ್ಲಿ ಬಿಹಾರದ ಉಪಗೌರ್‌ನರ್ ಆಗಿದ್ದ **ಅಲಿವರ್ಧಿಖಾನ್ ಸರ್ಫರಾಜಖಾನ್‌ನನ್ನು** ಕೊಂದು ಬಂಗಾಳದ **ನವಾಬನಾದನು.** ಇವನಿಗೆ ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ **ಮಹಮ್ಮದ್ ಪಾನಾ** ಅಂಗೀಕಾರ ದೊರೆಯಿತು. ಅಲಿವರ್ಧಿಖಾನ್‌ನು ಒಬ್ಬ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರ, ವೀರಯೋಧ ಅವನು ಹಲವು

ದುರಂತ ಸರಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಮರಾಠರ ದಾಳಿ ಎದುರಿಸಿದರೂ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ಒದಗಿಸಿದನು. ಈತ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. **1756ರಲ್ಲಿ ಅಲಿವರ್ಧಿಖಾನ್ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.** ಅವನಿಗೆ ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ 3 ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ **1756ರಲ್ಲಿ ಅವನ 3ನೇ ಮಗಳ ಮಗ ಮಿರ್ಜಾಫಹಮ್ಮದನು ಸಿರಾಜ್-ಉದ್-ದೌಲ್ ರಾಜ್ಯದ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದನು.**

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು : ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾದವು, ಅವುಗಳ ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ.

1.ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು: ಸಿರಾಜ್ ಉದ್ ದೌಲನು 23ರ ಪ್ರಾಯದ ಉತ್ಸಾಹಿ ಮತ್ತು ಧೃಢಚಿತ್ತದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರೇಮಿ. ಅವನು ಯಾರ ಆಂತಕವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ದಕ್ಷವಾಗಿ ಆಳಲು ಬಯಸಿದ್ದನು, ಆದರೆ ನವಾಬನ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದ ಅಲಿವರ್ಧಿಖಾನ್ ಮತ್ತೊಬ್ಬ 2ನೇ ಮಗಳ ಮಗನಾದ ಹಾಗೂ **ಪೂರ್ನಿಯಾದ ಸುಬೇದಾರನಾಗಿದ್ದ ಶೌಕತಜಂಗನೂ** ಸಿರಾಜನ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಂಗೆ ಎದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಅಲಿವರ್ಧಿಖಾನನ ಮೊದಲ ಮಗಳಾದ ಡಾಕದ ಘಾಸಿಟಬೇಗಂಳ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತು. ಘಾಸಿಟಗೆ ಅವಳ ದಿವಾನ ರಾಜಬಲ್ಲಭನ ಬೆಂಬಲವಿತ್ತು.

2.ಕಂಪನಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಆಸೆ: ಬ್ರಿಟಿಷ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕಂಪನಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆ ತೆಳೆದು ರಾಜಕೀಯ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿತ್ತು, ಅದು ಈಗಾಗಲೇ **ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತ್ತು,** ಅದೇ ರೀತಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿತು. ಇದು ನವಾಬ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿ ನಡುವೆ ವಿರಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

3.ನವಾಬನ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪದಿದ್ದುದು: ಕಂಪನಿ ನವಾಬನ ಅಧಿಕಾರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ನವಾಬನಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ, ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಸಿರಾಜನು ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದಾಗ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಇದು ಸಹ ನವಾಬನ್ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

4.ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದ್ದುದು: ಸಿರಾಜನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದ ಅಥವಾ ಅವನ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ **ಶೌಕತಜಂಗ್ ಘಾಸಿಟ ಬೇಗಂ, ಕಿಶನದಾಸ ರಾಯ** ದುರ್ಲಭರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದುದು, ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದುದು ಸಹ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

5.ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳು: (ದಸ್ತಕಗಳ್ ದುರುಪಯೋಗ) 1717ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವತಿ ಫರುಕ್ಸಿಯಾರನು ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ರಹಿತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು

ಅನುಮತಿ (ಪಾರ್ವತ) ನೀಡಿದ್ದು ಅದರಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ದಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ದಸ್ತಕಗಳೆಂದರೆ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಉಚಿತ ಪಾಸುಗಳು. **1717ರ ಪಾರ್ವತನಂತೆ ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾಗಳಲ್ಲಿ** ಸುಂಕ ರಹಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

6.ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಸುತ್ತಾ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದುದು: ಯೋರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ಭೀತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿತು, ಹೀಗಾಗಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಸುತ್ತಾ ಕಂದಕವನ್ನು ತೋಡಿದರು ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು **ಕಲ್ಕತ್ತದ ಪೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂ ಕೋಟೆಯನ್ನು** ಬಲಪಡಿಸಿದರು, ಹೀಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ನವಾಬನ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ನವಾಬನು ಕೆರಳಿಸಿದವು, ಸಿರಾಜನು ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ಕೇವಲ ವರ್ತಕರಾಗಿ ಉಳಿಸಲು ಬಯಸಿದನು.

7.ಇಂಗ್ಲೀಷ ಕೋರಿ ಆಕ್ರಮಣ: ನವಾಬನ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳದಾರಬೆಂಬ ನವಾಬನ ಆದೇಶವನ್ನು **ಇಂಗ್ಲೀಷರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು** ಕೋಪಗೊಂಡ ಸಿರಾಜನು ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದ **ಕಾಸಿಂ ಬಜಾರ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಗಳನ್ನು** ಆಕ್ರಮಿಸಿದುದು ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

8.ಕಪ್ಪು ಕಿಂಡಿಯ ದುರಂತ: ಕಾಸಿಂ ಬಜಾರನಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಎಲ್ಲಾ 146ಮಂದಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಸಿರಾಜನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಬಂಧಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ **123ಮಂದಿ** ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅನನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು.

9.ಹಿಂದೂಗಳ ಆಶ್ರಯ: ಸಿರಾಜನು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮತಾಂಧ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹನೆಯಾಗಲಿ,ಅನುಕಂಪವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ವರ್ತಕರು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡರು ಅಂತಹವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದು ನವಾಬನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ.

10. ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ: 1757ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರ ವಸಾಹತುವಾದ ಚಂದ್ರನಾಗೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ನವಾಬನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದನು. ನವಾಬನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಫ್ರೆಂಚರದೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಈ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ನವಾಬನು ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. **ಸಿರಾಜನು ಬ್ರಿಟಿರು ನಂಬಿಕೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ವರ್ತಕರ ತಂಡ** ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಗೌರವಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ನವಾಬನು

ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು ಸಿರಾಜನ್ ಪದಚ್ಯುತಿಗೆ ಇದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

11.ತತ್ಕ್ಷಣ ಕಾರಣ: ಅಲಿನಗರ ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ನವಾಬನು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ, ಅದರಂತೆ ನಿಗದಿತ ಮೊತ್ತ ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ನವಾಬನು ಕರಾರನ್ನು ಮುರಿದಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಾರಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದರು.

4.6.6) ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ (1757) ಭಾಗ-2

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ (1757)

ಖಾಸಿಂಬಜಾರ್ ಆಕ್ರಮಣ ಜೂನ್ 16, 1756

ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನವಾಬನ ಶತ್ರುವಾದ ರಾಜಬಲ್ಲನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಸಿರಾಜ್ ಅವರನ್ನು ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಆದೇಶಿಸಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. **50,000 ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಧಾವಿಸಿದ ಸಿರಾಜನು ಕಲ್ಕತ್ತದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವ್ಯಾಪರ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಖಾಸಿಂ ಬಜಾರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು.**

ಆಲಿನಗರ ಒಪ್ಪಂದ : ಸಿರಾಜ್ ಉದ್-ದೌಲ್ ಈಗ ಯಾವ ವಿರೋಧವನ್ನು ತೋರದೆ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನೊಂದಿಗೆ **ಫೆಬ್ರವರಿ 9, 1757ರಂದು** ಆಲಿನಗರ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು, ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ನವಾಬನು.

- 1.ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು.
- 2.ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಮತಿಸುವುದು ಮತ್ತು
- 3.ಆಕ್ರಮಣದ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡುವುದು, ಕಂಪನಿಗೆ ನಾಣ್ಯ ಟಂಕಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಕೊಡುವುದು, 1757ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ಗತಿ :

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನವು **ಜೂನ್ 23, 1757ರಂದು** ನಡೆಯಿತು, ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ 3200 ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ 10 ಬಂದೂಕುಗಳಿದ್ದವು, ಸಿರಾಜನ್ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ 50,000 ಸೈನಿಕರಿದ್ದು ಅದರ ದಂಡನಾಯಕತ್ವವನ್ನು ಮೀರಜಾಫರ್ ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಕದನ ನೆಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ನವಾಬನ ಬಹುತೇಕ ಸೇನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ

ಭಾಗಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಮೀರಜಾಫರ್, ಸೇನಾನಿ ರಾಯದುರ್ಲಭರು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ಹೋರಾಡದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿ ಉಳಿದರು. ಮೀರಜಾಫರ್‌ನಂತೂ ಶಿಲೆಯಂತೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. **ಮೋಹನಲಾಲ್ ಮತ್ತು ಮೀರಮದನುರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಹೋರಾಡಿ ಗುಂಡೇಟಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದರು** ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಡೆ 500 ಮಂದಿ ಸೈನಿಕರು ಸತ್ತರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಜಯ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್ ನಡೆಯಿತು. ಸಿರಾಜ್-ಉದ್-ದೌಲ್ ಮೀರಜಾಫರ್ ಬರೆದ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹದಿಂದ ಸೋತು ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದಿಗೆ ಪತ್ನಿ ಲುತೀಫ್ ಉನ್ನಿಸನೊಡನೆ ಓಡಿ ಹೋದರು. ರಾಜಮಹಲನ್ ಗೌರ್‌ನರ್ ಮೀರದೌದ್ ಸಿರಾಜನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು, ಜೂನ್ 25 ರಂದು ಸಿರಾಜನು ಮೀರಜಾಫರ್‌ನ ಮಗ ಮೀರಾನನಿಂದ ಕೊಲೆಯಾದನು. **ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನ ವಿದ್ರೋಹದಿಂದ ಪಡೆದ ಜಯವಾಗಿತ್ತು.**

ಕದನದ ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು :

ಸಿರಾಜನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗ್ಗಿದ ಅವನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸೈನಿಕರು, ಮೀರಜಾಫರ್, ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್ ರೂಪಿಸಿದ ಒಳಸಂಚು ಹಾಗೂ ದಕ್ಷ ಸೇನಾ ನಾಯಕತ್ವ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಸಹಾಯ ದೊರೆಯದಿದ್ದುದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಸಿರಾಜನು ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಲು ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ಪರಿಣಾಮಗಳು : ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನವು ಸೈನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪ್ಪೇನೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಕೋಳಿ ಜಗಳದಂತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದು ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್‌ನ ಪಿತೂರಿಯ ಫಲ, ಆತ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಸಿರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಿಲ್ಲ, ಈ ಕದನ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ, ನಿರ್ಣಾಯಕವೂ ಆಗಿದ್ದು ಭಾರತದ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು.

1. ಮೀರಜಾಫರ್‌ನ್ನು ಬಂಗಾಳದ : ನವಾಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು, ಆತ ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನವಾಬನಾಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರವು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈ ಸೇರಿತು, ನವಾಬ ಕಂಪನಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು.

2. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಈ ಕದನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿತು. ಅವರು ಬಂಗಾಳದ ನೈಜ ಒಡೆಯರಾದರೂ ಇದು **ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಕಿತು,** ಇಡೀ ಭಾರತವನ್ನೇ ಗೆಲ್ಲುವ ಕನಸು ಮೂಡಿಸಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಗೌರವವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ವ್ಯಾಪಕ ಕಂಪನಿ ಈಗ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

3. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಂಪನಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಂಡು ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮೀರಜಾಫರನು ನವಾಬನ ಗದ್ದುಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಂಪನಿಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ **24 ಪರಗಣಗಳ ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆ** ನೀಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ 1ಕೋಟಿ ರೂ, ನೀಡಿದನು. ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಭಾರೀ ಮೊತ್ತದ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಆ ಮೊತ್ತ 125 ಲಕ್ಷ ರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ಲೈವನು 3,34 ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡ್ ವ್ಯಾಟ್ಸನರು 10 ಲಕ್ಷ ರೂ ಲಂಚ ಪಡೆದಿದ್ದರು, ಕಂಪನಿ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಸುಂಕರಹಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಿತು, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಧನದಾಹವನ್ನು ತೀರಿಸಲು **ನವಾಬನು ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು** ಮಾರಬೇಕಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಂಗಾಳದ ದರೋಡೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪಲಾಯನ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

4. ಹಿಂದೂಗಳು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಪ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದೆಂಬ ಪಾಠ ಈ ಕದನ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿತು.

5. ಕದನವು ದೇಶೀಯ ರಾಜರ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕ ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿತು.

4.7) LR26 - History

4.1.1) ಮೀರಜಾಫರ್

ಮೀರಜಾಫರ್ (1750-1760)

ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ನಂತರ ಮೀರಜಾಫರನು **ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದನು**. ಇವನು ಸಿರಾಜ-ಉದ್-ದೌಲವನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದ್ದರಿಂದ **ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ** ನಾಮಮಾತ್ರನಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಇಚ್ಛಿಸಿದಂತೆ ನವಾಬನು ನಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು, ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಆಡಳಿತ ಅನುಭವವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, **ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲಾ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನ ಕೈ** ಸೇರಿತು. ಅವನು ಬ್ರಿಟಿಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮೊತ್ತದ ಬಹುಮಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಖಜಾನೆ ಬರಿದಾಯಿತು. ಮೊದಲ ಕಂತಿನಲ್ಲಿ **8ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡನ್ನು** ಬೆಳ್ಳಿನ್ಯಾಣಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದನು. ನವಾಬ ತನ್ನ **ಸ್ವಂತ ಒಡೆವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ** ಮಾರಿದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಇಂಗದ ಧನದಾಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಪಶುವಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅಧೋಗತಿಯತ್ತ ತಳ್ಳಿದನು. ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಬಾಕಿ ಏರುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು.

ವೇತನ ಇಲ್ಲದೆ **ಸೈನ್ಯ ದಂಗೆ** ಎದ್ದಿತು. ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ದುರಾಸೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೇನು ಬಯಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಕಲ್ಕತ್ತಾದಿಂದ 100 ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತೆಂದು **ಮೆಕಾಲೆ** ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನವಾಬ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲೂ ಡಚ್ಚರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆದರೆ ಡಚ್ಚರು 1759ರ **ಬಿದ್ರಾ ಕದನದಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್**

ಕ್ಲೈವನಿಂದ ಸೋತರು, 1760ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಮರಳಿದನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮೀರಜಾಫರನ ಅದೃಷ್ಟ ಮುಗಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ **ವ್ಯಾನಿಟಾರ್ಟನು ಕಲ್ಕತ್ತ ಗೌರ್ವನರ** ಆಗಿ ಬಂದನು. ಇವನು ನವಾಬನ ಅದಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಬಾಕಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣವೊಡ್ಡಿ **ಮೀರಜಾಫರನ್ನು** ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಸಿ ಅವನ ಅಳಿಯ ಮೀರಖಾಸಿಂನನ್ನು ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

ಮೀರಖಾಸಿಂನು ಫ್ರೆಂಚರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಕಂಪನಿಗೆ **5ಲಕ್ಷ ಪರಿಹಾರ ಧನ. ಕೊಟ್ಟನು ಮಿಡ್ನಾಪುರ, ಬರ್ಡ್ವಾನ್ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಜಮೀನ್ದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು,** ವ್ಯಾನಿಟಾರ್ಟಾ 5,00,000ರೂ ಹಾಲವೆಲನಿಗೆ 2,70,000 ರೂ, ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ 25,000 ಪೌಂಡ್ಸ್ ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ 29 ಲಕ್ಷ ರೂಭಾರೀ ಹಣ ಹಾಗೂ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಬಂಗಾಳ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ **ಚಿನ್ನದ ಮೊಟ್ಟೆ ನೀಡುವ ಕೋಳಿಯಂತಾಯಿತು.**

ಮೀರ್ ಖಾಸಿಂ (1760-1763)

ಕಲ್ಕತ್ತ ಕೌನ್ಸಿಲಿನ ಆದೇಶದಂತೆ **ಮೀರಜಾಫರನು** ನವಾಬನ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಳಿಯ **ಮೀರಖಾಸಿಂಗೆ** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು **2ನೇ ಬಂಗಾಳದ ಕ್ರಾಂತಿ** ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮೀರಖಾಸಿಂ 1756ರ ನಂತರ ಬಂಗಾಳವನ್ನಾಳಿದ ನವಾಬರಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರ, ಧೃಢಚಿತ್ತದ ಸ್ವಂತಪ್ರ ಪ್ರೇಮಿ. ಅವನು ಪೂರ್ವಿಯಾ ಮತ್ತು ರಂಗಪುರಗಳ ಫೌಜುದಾರನಾಗಿ ಅಪಾರ ಆಡಳಿತಾನುಭವಗಳಿಸಿದ್ದನು. ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು **ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದಿನಿಂದ ಮೊಂಘೀರಗೆ** ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಿರ್ಭಂದಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರಲು ಬಯಸಿದನು. ಇವನು ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಿದರು. ಆಡಳಿತ ವೆಚ್ಚ ಇಳಿಸಿದನು. ಅನಗತ್ಯ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಮೊಂಘೀರನಲ್ಲಿ **ಬಂದೂಕು ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಖಾನೆ ತೆರೆದನು.**

ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದನು **2 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆದಾಯವನ್ನು ದ್ವಿಗುಣಗೊಳಿಸಿ ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಬಾಕಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.** ವಿದೇಶೀಯರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಐರೋಪ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದನು. **ಜಹಗೀರುದಾರರಿಂದ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡನು. ಜಮೀನ್ದಾರರ ದಂಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದನು.** ಐರೋಪ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದನು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಹಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸಂದೇಹದಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

4.2.2) ಆಂಗ್ಲೋ-ಫ್ರೆಂಚ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧಗಳು

ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧ - 1746-1748

ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧವು 1746 - 1748ರ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಇದು ಆಸ್ತಿಯಾದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರತ್ವದ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದೆ.

ಕಾರಣಗಳು : ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ.

1. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಭೂ ಪ್ರದೇಶಗಳಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವನ್ನು ಪಡೆಯಲು **ಯುದ್ಧ** **ಮಾರ್ಗ** ಹಿಡಿದರು.
2. ಭಾರತೀಯ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಭೂಸೇನೆಯಾಗಲಿ, ನೌಕಾಪಡೆಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲು ಪರಕೀಯರು ಮುಂದಾದರು.
3. **1740ರಲ್ಲಿ** ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯಾದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರತ್ವಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ **ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದವು** ಅದರ ಬಿಸಿ ಭಾರತಕ್ಕೂ ತಲುಪಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಬ್ಬರು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದರು. "**ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮೊದಲು ಮೊಳಗುವ ಬಂದೂಕಿನ ಮೊನೆಯು ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವುದು**" ಎಂಬ ಪೋಲೈಟ್‌ರನ್ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಡೂಪ್ಲೆಯ ಉತ್ಕಟ ಬಯಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯನ್ನು ಅವನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಫ್ರೆಂಚ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳಾದರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ನೆಲಗಳು ದಖನದಲ್ಲಿ ಅಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧದ ಘಟನೆಗಳು : ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳು ಈ ಮುಂದಿನಂತಿವೆ.

ಮದ್ರಾಸ ಮುತ್ತಿಗೆ : 1746ರಲ್ಲಿ **ಬಾರ್ನೆಟ್** ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಪಡೆ ಕೆಲವು ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿತು. ಆಗ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ **ಫ್ರೆಂಚ್ ಗೌರ್ವನರ ಜನರಲನಾಗಿದ್ದ ಡೂಪ್ಲೆ** ಇದ್ದು ಆತ ಭಾರತದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರದೂಡುವ ಹಾಗೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಘನ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವುದು ಅವನ ಯೋಜನೆ ಯಾಗಿತ್ತು. ಮದ್ರಾಸ್ **ಕರ್ನಾಟಕ ನವಾಬನ** ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು, ಡೂಪ್ಲೆ ಬಳಿ ನೌಕಪಡೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಸಾಧನಗೆ ಮಾರಿಪಸನ **ಫ್ರೆಂಚ್ ಗೌರ್ವನರ ಲಾಬೋರ್ಡೆನಾಯಿಸನ** ಸಹಾಯ ಕೇಳಿದನು.

1746 ರಲ್ಲಿ 8 ಹಡಗು 3000 ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದ ಲಾರೋರ್ಡೆನಾಯಿಸನು ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು

ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. **ಮದ್ರಾಸ್ ಗೌರ್ವನರ್ ಮೋರ್ಸನು**
ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಶರಣಾದನು. **ಲಾಬೋರ್ಡೆನಾಯಿಸನು ಮದ್ರಾಸನ್ನು** ಲೂಟಿ
ಮಾಡಿದನು, ಬಾರ್ನೆಟನ ನಂತರ ಬಂದ ಪೇತಾನನು ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಡೂಪ್ಲೆಗೆ
ಒಪ್ಪಿಸಿ **ಹೂಗ್ಲಿಗೆ** ನಿರ್ಗಮಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ನಡುವೆ ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು
ಲಾಬೋರ್ಡೆನಾಯಿಸರ ಮಧ್ಯೆ ಭಿನ್ನಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಆಡಿಯಾರ್ ಕದನ : ಮದ್ರಾಸ್ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಘನತೆ ಗೌರವಕ್ಕೆ
ಪೆಟ್ಟಾಯಿತು, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮದ್ರಾಸನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ
ಮಿತ್ರನಾದ **ಆರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನ** ಸಹಾಯ ಕೇಳಿದರು.
ಅನ್ವರುದ್ದೀನ ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವಂತೆ ಡೂಪ್ಲೆಯನು
ಕೇಳಿದ **ಡೂಪ್ಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು**. ಕುಪಿತನಾದ ಅನ್ವರುದ್ದೀನ ಡೂಪ್ಲೆಯ ಮೇಲೆ
ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು. 1746 ಸೆಂಟೆ ಥೋಂ ಬಳಿಯ **ಅಡಿಯಾರ್ ಕದನದಲ್ಲಿ**
ಡೂಪ್ಲೆಯಿಂದ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನು ಸೋತು ಹೋದನು. ಇದೊಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕದ್ದವಾಗಿದ್ದು ಭಾರತೀಯರ ಸೈನಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ
ಪರಿಚಯಿಸಿತು, ಕೇವಲ 1000 ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಡೂಪ್ಲೆ 10,000 ಸೇನೆ
ಹೊಂದಿದ್ದ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಡೂಪ್ಲೆಯ ಗಣ್ಯ
ಸಾಧನೆಯಾಗಿತ್ತು , ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ ಆಡ್ಮಿರಲ್ ದಕ್ಷಿಣದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೆಲೆ ಸೆಂಟೆ
ಡೇವಿಡ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ. ಆದರೆ ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪರಿಣಾಮಗಳು

1748 ರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ **ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರತ್ವ ಯುದ್ಧ** ನಿಂತಿತು,
ಆಗ ಆದ ಏಕ್ಸ್‌ಲಾಚಪೆಲ್ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಮೊದಲ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧ ನಿಂತಿತು.
ಅದರಂತೆ ಫ್ರೆಂಚರು **ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು** ಅಮೆರಿಕಾದ
ಲೂಯಿಸಬರ್ಗನ್ನು ಪಡೆದರು, ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಭೂ ಲಾಭವಾಗಲಿಲ್ಲ,
ಇದು ಭಾರತೀಯರ ಸೈನಿಕ ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿತು,
ದೂದವೆಲ್ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, "ಯುದ್ಧವು **ಭಾರತೀಯರು ಕಲಿಯುವ**
ನೌಕಾಶಕ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿತು. ಭೂಕಾಳಗದಲ್ಲಿ
ಭಾರತೀಯರು ದುರ್ಬಲರೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು" ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿದ ಫ್ರೆಂಚರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.
ಡೂಪ್ಲೆಯ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಲಿಗೇರಿದವು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಲು
ಸಂಖ್ಯಾಬಲಕ್ಕಿಂತ ನವೀನ ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರ ಅಗತ್ಯ, ನೌಕಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ
ಬಲಿಷ್ಠರಾದವರು ಮಾತ್ರ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಅರ್ಹರೆಂಬ ಪಾಠ ಕಲಿಸಿತು
ಯುದ್ಧ **ಐರೋಪ್ಯರನ್ನು ಭೂದಾಹಿಗಳಾಗಿ** ಮಾಡಿತು ಅವರು ಅಧಿಕಾರ
ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದರು.

2ನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧ 1749-54

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಕಾಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಯಾದವಿ ಕಲಹಗಳು ಈ ಯುದ್ಧಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು. 1ನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಆರ್ಕಾಟಿ ನವಾಬನದ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲು ಈಗ ಡೂಪ್ಲೆ ಮುಂದಾದನು. ದಖನ್ಸ್‌ನ ರಾಜಕೀಯವು ಆಗ ಒಂದು ಒಡೆದ ಮಡಿಕೆಯಂತಾಗಿತ್ತು ಮೇ 21, 1748ರಲ್ಲಿ ಆಸಫ್ ಜಾನ ಮರಣದ ನಂತರ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ 2ನೇ ಮಗ ನಾಸಿರ್ ಜಂಗ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗ ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗರ ನಡುವೆ ಕಲಹ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅತ್ತ ಆರ್ಕಾಟಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೋಸ್ತ ಅಲಿಯ ಅಳಿಯ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ಆರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬನ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ದುರ್ಬಲ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವಿಸ್ತರಣೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಮಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಚಾಣಾಕ್ಷನಾದ ಡೂಪ್ಲೆ ಚಂದಾಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗರ್ ನಡುವೆ ರಹಸ್ಯ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಭರವಸೆಯಿತ್ತನು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಲೂ ಹೀಗೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಕಾಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಯಾದವಿ ಕಲಹಗಳು 2ನೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವು.

ಯುದ್ಧದ ಘಟನೆಗಳು

ಅಂಬೂರ್ ಕಾಳಗ ಆಗಸ್ಟ್ 3, 1749:

ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗ್ ಮತ್ತು ಚಂದಾಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಡೂಪ್ಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ರಹಸ್ಯ ಒಪ್ಪಂದದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನ ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೆರಿತು, ಆತ ಡೂಪ್ಲೆಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು, ಆದರೆ ಅಂಬೂರ್ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಚಂದಾಸಾಹೇಬರ ಸೈನ್ಯ ಅನ್ವರುದ್ದೀನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಕೊಂದಿತು. ಅವನ ಮಗ ಮಹಮದಾಲಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ತಿರುಚಿನಾಪಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡನು ಕಿರಿಯ ಮಗ ಮಹಪೂಜ್ ಖಾನ್ ಸೆರೆಯಾದನು, ಡೂಪ್ಲೆ ಈಗ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನ್ನು ಆರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬನದ ಗದ್ದುಗೆಗೇರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸುಪ್ರೀತನಾದ ಚಂದಾಸಾಹೇಬ ಡೂಪ್ಲೆಗೆ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಸುತ್ತಲಿನ 80 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗನು ಸಹ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಸುಬೇದಾರನಾದನು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಡೂಪ್ಲೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಾಸಿರ್ ಜಂಗ್ ಮತ್ತು ಮಹಮದಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದರು, ಲಾರೆನ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಮರಾಠರ ಮರಾರಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿದ ನಾಸಿರನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದು ಜಿಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಕದನ

ಹೂಡಿ **ಮುಜಾಫರಜಂಗನನ್ನು** ಬಂಧಿಸಿ, ಚಂದಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಓಡಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಡೂಪ್ಲೆ ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ನಾಸಿರನು ಕಡಪದ **ಪಠಾಣನೊಬ್ಬನಿಂದ** ಕೊಲೆಯಾದನು. 1750, ಈಗ ಡೂಪ್ಲೆ **ಮುಜಾಫರಜಂಗನನ್ನು** ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ತಂದನು, ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕಂಪನಿಗೆ 50,000 ಪೌಂಡ್ ನಗದು ಹಾಗೂ 1 ಲಕ್ಷ ವಾರ್ಷಿಕ ಆದಾಯ ತರುವ ಮಚಲೀಪಟ್ಟಣ ಅನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು, **ಡೂಪ್ಲೆ 2 ಲಕ್ಷ ರೂ, ನಗದು ಪಡೆದನೆಂದು** ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳಪತಿ ಬುಸ್ಸಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಆ ಬಳಿಕ ಕಡಪ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲಿನಲ್ಲಿನ ಅಸಂತುಷ್ಟರು ಸೇರಿ ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಜಾಫರಜಂಗನ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಚು ಹೂಡಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದರು. ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿದ್ದ **ಬುಸ್ಸಿ ಅಸಫಜಾನ್ 3ನೇ ಮಗಸಲಾಬತಜಂಗನು** ನಿಜಾಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು ಸಲಾಬತನು **ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಚಿಕಿಕ್ಕೋಲ, ಎಲ್ಲೋರ್, ಮುಸ್ತಾಫನಗರ, ರಾಜಮುಂಡ್ರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ** ಉತ್ತರ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು ಹೀಗೆ **1751 ಕ್ಕೆ** ಡೂಪ್ಲೆಯು ಅಧಿಕಾರದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿ ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಿತ್ರರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಕಾಟ್‌ಗಳ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಗದ್ದುಗೆ ಅಲಂಕರಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ನೈಪುಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು.

ಆರ್ಕಾಟ್

ಮುತ್ತಿಗೆ:

ಈಗ ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಚಂದಾಸಾಹೇಬರ ಸೇನೆ **ಮಹಮದಾಲಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು** ತಿರುಚಿನಾಪಲ್ಲಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ಮಹಮದಾಲಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾದರು. **1750ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಗೌರ್ವನರ ಆಗಿ ಬಂದ ಸ್ಯಾಂಡರ್ಸನು** ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಗ ತಾನೆ ಕಂಪನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಯುವ ಉತ್ಸಾಹಿ **ಸೇನಾನಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನಿಗೆ** ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು 500 ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬಂದು 1751 ರಲ್ಲಿ **ಆರ್ಕಾಟನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ** ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆರ್ಕಾಟ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದುದು. ಅವರ ಘನತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಚಂದಾಸಾಹೇಬನ ಮಗ ರಾಜ ಸಾಹೇಬನು ಕ್ಲೈವನಿಂದ ಸೋತು **ತಂಜಾವೂರಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದನು** ಶ್ರೀರಂಗಂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾಯಿತು ಫ್ರೆಂಚರು ಚಂದಾಸಾಹೇಬನ ಪಕ್ಷ ವಹಿಸಿದರು.

ತಿರುಚಿನಾಪಲ್ಲಿ

ಮುತ್ತಿಗೆ

1752:

ಈಗ ಮಹಮದಾಲಿಯ ಮೇಲಿನ ಒತ್ತಡ ತಡೆಯಲು **ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ತಿರುಚಿನಾಪಲ್ಲಿಯನ್ನು** ಮುತ್ತಿದನು ಹಾಗೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಡೂಪ್ಲೆ ಮತ್ತು ಚಂದಾಸಾಹೇಬರ ಸೇನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ **ಆರ್ನಿ, ಕಾವೇರಿ ಪಾರ್ಕ, ವಾಲಿಕಂಡಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ** ಸೋತಿತು. ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳಪತಿ **ಜಾಕ್ವಿಸ್ ಲಾನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ** ಶರಣಾದನು. ಡೂಪ್ಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೂ ಅಧಿಕ ಯುದ್ಧ ವೆಚ್ಚದಿಮ್ಮಾಗಿ **ಫ್ರೆಂಚ್ ಸರಕಾರ**

ಡೂಪ್ಲೆಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗೊಡೆಹೊ ಎಂಬುವನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿತು.

ಪರಿಣಾಮಗಳು :

ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಒಪ್ಪಂದ : 1754 ಗೊಡೆಹೊ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ 1754ರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ 2ನೇ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು.

1. ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ದೇಶೀಯ ರಾಜರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹಾಕದಿರಲು ಒಪ್ಪಿದವು.

2. ಇಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧ ಪೂರ್ವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮರಳುವುದು **ಸೈಂಟ್ ಡೇವಿಡ್ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರು ಒಪ್ಪುವುದು**, ಯುದ್ಧಖೈದಿಗಳ ವಿನಿಮಯ.

3. ಸಲಾಬತಜಂಗನನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದನ ನಿಜಾಮನಾಗಿಯೂ, ಮಹಮದಾಲಿಯನ್ನು ಆರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಫ್ರೆಂಚರು ದಖನಗಳಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. **"ಗೊಡೆಹೊ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಗೌರವಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ನಿರ್ನಾಮಕ್ಕೂ ಸಹಿ ಹಾಕಿದನು"** ಎಂದು ಡೂಪ್ಲೆ ದೂಷಿಸಿದನು.

4. ಒಪ್ಪಂದವು ಫ್ರೆಂಚರ ಗೌರವವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿತು, ಅವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಪ್ರಭಾವ ಕುಸಿಯಿತು ಉತ್ತರ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಂಕೆಗೆ ಒಳಗಾದವು.

3ನೇ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧ (1756-1763)

1754ರ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಒಪ್ಪಂದವು ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ನಡುವೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತಿದ್ದ ದ್ವೇಷ ಸ್ಫೋಟ ಗೊಂಡಿತು. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರ ನಡುವೆ ಆರಂಭವಾದ ಸಪ್ತ ವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಹೋರಾಟದ ಕಣಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ತಂದಿತು, ಇದರ ಪ್ರತಿಫಲವೇ ಮೂರನೇ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧ

ಕಾರಣಗಳು

1. 1756ರಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧವು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗಳು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಬಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಹೋರಾಡಿದವು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಫ್ರೆಂಚರು ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದರು.
2. ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲದೆ ಬಂಗಾಳಕ್ಕೂ ತಟ್ಟಿತು, 1757ರ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಿರಾಜ್ ಉದ್ ದೌಲನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಜಯ, ಸಂಪತ್ತು ಮುಂದಿನ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಯುದ್ಧದ

ಘಟನೆಗಳು

ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧದ ಆರಂಭದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂಗಾಳದ ಫ್ರೆಂಚರ ನೆಲೆಯಾದ ಚಂದ್ರನಾಗೂರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು 1757 ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಕೌಂಟ್ ಡಿ ಲ್ಯಾಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಗೌರ್ವನರ್ ಜನರಲ್ ಹಾಗೂ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಬಂದನು. ಡೂಪ್ಲೆಯಂತೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಕೌಂಟ್ ಡಿ ಲ್ಯಾಲಿ ಭಾರತದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಆತ ಜೂನ್ 22, 1758ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೆಂಟ್ ಡೇವಿಡ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು, ನಂತರ ತಂಜಾವೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಮುಂದಿನ ಅವನ ಗುರಿ ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಮುತ್ತುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಹೈದರಬಾದಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಫ್ರೆಂಚ್ ದಳಪತಿ ಬುಸ್ಸಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು.

ಇದು ಲ್ಯಾಲಿ ಎಸಗಿದ ಮಹಾ ಅಪರಾಧ ಕಾರಣ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು, ಈ ಸಮಯ ಬಳಸಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಉತ್ತರ ಸರಕಾರಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕರ್ನಾಟಕ ಪೂರ್ವ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇನೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆತ ಫ್ರೆಂಚರನ್ನು ರಾಜಮುಂಡ್ರಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜಮುಂಡ್ರಿ ಮತ್ತು ಮಚಲಿಪಟ್ಟನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು (1758) ಉತ್ತರ ಸರಕಾರಗಳು ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನ ವಶವಾದವು. ಲ್ಯಾಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಸೈನ್ಯ ಕಳೆದು ಕೊಂಡನು, ಈ ವಿಜಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಸಲಾಬತಜಂಗನು ಫ್ರೆಂಚರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತೊರೆದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿ ಅವರಿಗೆ 30 ಲಕ್ಷ ವಾರ್ಷಿಕ ಅದಾಯ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು.

ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಸರಕಾರ (ಹೈದರಾಬಾದ್) ಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಸಿಯಿತು. ಲ್ಯಾಲಿಯು ಮದ್ರಾಸನ್ನು ಮುತ್ತಿದ, ಆದರೆ ಈ ಆಕ್ರಮಣವೂ ಸಹ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಮದ್ರಾಸ್ ಆಕ್ರಮಣದ ಮುನ್ನವೇ ಕೆಲವು ಫ್ರೆಂಚ್ ಹಡಗುಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದವು, ಲ್ಯಾಲಿಗೆ ಬುಸ್ಸಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ಡಿವಲನಿಂದಾಗಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಸಹಕಾರ ದೊರೆಯಿಲ್ಲ, ಫ್ರೆಂಚರ ಆಡ್ಮಿರಲ್ ಡಿವಲನು ಶ್ರೀರಂಗನಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡನು, ಲ್ಯಾಲಿ ತಂಜಾವೂರನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಶತ್ರುತ್ವ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು.

ವಾಂಡಿವಪ್ ಕದನ :

1760ರ ಜನವರಿ 22ರಂದು ನಡೆದ ವಾಂಡಿವಪ್ ಕದನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸೇನಾನಿ ಸರ್.ಐರಕೂಟರು ಕೌಂಟಿ ಡಿ ಲ್ಯಾಲಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬುಸ್ಸಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು, ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಜಿಂಜಿ, ಮಾಹೆ ಮತ್ತು ಕಾರೈಕಲಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದವು, ಲ್ಯಾಲಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದನು, ಮಾರಿಷನನಿಂದ ಬಂದ ಫ್ರೆಂಚ್ ನೌಕಾಧಿಪತಿ ಡಿಆಕನು ಸೋತು ಹೋದನು, ಇದೊಂದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಕದನವಾಗಿದ್ದು, ಫ್ರೆಂಚರ ಅಧ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು, 1761ರಲ್ಲಿ ಜನವರಿ 16ರಂದು ಕೌಂಟಿ ಡಿ ಲ್ಯಾಲಿ ಪಾಂಡಿಚೈಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಶರಣಾದನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಫ್ರೆಂಚರ್ ಪತನ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿತ್ತು, ಲ್ಯಾಲಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು.

ಪ್ಯಾರಿಸ	ಒಪ್ಪಂದ	1763:
1763ರಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವಾರ್ಷಿಕ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡು ಪ್ಯಾರಿಸ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು, ಅದರಂತೆ 3ನೇ ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು. ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಂಡಿಚೇರಿ, ಕಾರೈಕಲ್, ಮಾಹೆ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನಾಗೂರುಗಳನ್ನು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು, ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೋಟೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಯಿತು, ಉತ್ತರ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ 3 ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ಯುದ್ಧಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವ ಕನಸನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಿದವು ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುವ ಅರ್ಹತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಹೊರತು ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದವು, ಇಲ್ಲಿಂದಾಚೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವ ಹಾದಿ ಸುಲಭವಾಯಿತು, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಜೇಯರಾಗಿ ಉಳಿದರು.		

ಫ್ರೆಂಚ್ ಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು.

1. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿ ಹಣಕಾಸಿನ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿ ಅದು ನೌಕಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚರಿಗಿಂತ ಮೇಲಾಗಿತ್ತು.
2. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಾಂಬೆ, ಕಲ್ಕತ್ತ, ಮದ್ರಾಸಗಳಂತಹ ಉತ್ತಮ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ನೆಲೆಗಳು ದೊರೆತವು, ಆದರೆ ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಅವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.
3. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೊದಲು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದ್ದ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು, ಫ್ರೆಂಚರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ದಖನ್ ಅಷ್ಟೇನೂ ಫಲವತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.
4. ಫ್ರೆಂಚರು ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದುದು.
5. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಡೆ ಉತ್ತಮ ದಕ್ಷವಾದ ಸೇನಾನಾಯಕರುಗಳಿದ್ದರು.
6. ಫ್ರೆಂಚ್ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಲಹ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.
7. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪುರಸ್ಕಾರ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು, ಡೊಪ್ಪೆಯ ವಾಪಸ್ಸಾತಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

4.3.3) ಬಕ್ಸಾರ ಕದನ (1764)*ಬಕ್ಸಾರ ಕದನ (1764)*

ಬಕ್ಸಾರ ಕದನವು **ಮೀರಖಾಸಿಂ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ** ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಕದನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರವಾದ ತಳಪಾಯ ಹಾಕಿತು.

ಬಕ್ಸಾರ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು : ಬಕ್ಸಾರ ಕದನಕ್ಕೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಹಲವಾರು ಕಾರಣವಾದವು.

1. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು: ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮತ್ತು ಮೀರಖಾಸಿಂ ಇಬ್ಬರೂ ಬಂಗಾಳದ ಮೇಲೆ ಪರಮಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರು, **ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೀರಖಾಸಿಂನು ತಮ್ಮ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ** ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರು. ಮೀರಖಾಸಿಂ ತಮ್ಮ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವನನ್ನು **ನವಾಬನನ್ನಾಗಿ** ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ **ಮೀರಖಾಸಿಂನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು** ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ, ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಲು ಆತ ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. **ನವಾಬನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ಬಯಸಿದನು.** ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪರಮಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ನವಾಬನನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಈ ಒಂದು ಕಾರಣ ಸಾಕಾಯಿತು. **ರಾಜ್ಯದ ಪರಮೋನ್ನತ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿ ಮತ್ತು ನವಾಬರ ಮಧ್ಯೆ ಘರ್ಷಣೆ ಆಗಿ ಕದನಕ್ಕೆ** ಕಾರಣವಾಯಿತು.

2. 2ನೇ ಪಾಞ್ಚಲಂನ ಪ್ರಕರಣ: 1760ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ **2ನೇ ಆಲಂಗೀರನು** ಕೊಲೆಯಾದನು. ಅನಂತರ ಬಿಹಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ಮಗ **ಶಹಜಾದ್** ತಾನೇ ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡು '**2ನೇ ಪಾಞ್ಚಲಂ**' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಡೆದನು. ಪಾಞ್ಚಲಂನೊಡನೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದ **ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವನಿಂದ ಕೆಲವು ರಾಜಕೀಯ ಲಾಭಗಳನ್ನು** ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಆದ ಕಾರಣ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನವಾಬನನ್ನು **2ನೇ ಪಾಞ್ಚಲಂನನ್ನು ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ** ಎಂದು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಕೇಳಿದರು, ಆದರೆ ನವಾಬ ಬ್ರಿಟಿಷರು 2ನೇ ಪಾಞ್ಚಲಂನ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬಗಿರಿಯನ್ನು ತಲೆಹಿಡಿಯಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಹಾಗೆಂದು ಒಪ್ಪಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೋಪವನ್ನು ನೆತ್ತಿಗೆರಿಸಿತು. ಈ ಘಟನೆ ಗೌಣವಾಗಿದ್ದರೂ ನವಾಬ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಯ ನಡುವೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.

3.ರಾಮನಾರಾಯಣ ಪ್ರಕರಣ: ಮೀರಖಾಸಿಂ ತನ್ನ

ದಿವಾನನಾಗಿದ್ದ **ರಾಮನಾರಾಯಣವನ್ನು** ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟರು. ಮೀರಖಾಸಿನ್ನು ರಾಮನಾರಾಯಣವನ್ನು ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯ ಕೋರಿ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತರನ್ನು ಎಂದು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸದಸ್ಯನಾದ **ಕಲ್ಕತ್ತ ಗೌರ್ವನರ್ ವ್ಯಾನಿಟಾರ್ತಾನು** ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ನೀತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ರಾಮನಾರಾಯಣವನ್ನು ನವಾಬನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ನಿರಾಶ್ರಿತರ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೀತಿ ಬದಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರಿತ **ನವಾಬನು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು** ಎದುರಿಸುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ರೂಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

4. ರಾಮನಾರಾಯಣನ ಕೊಲೆ: ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ರಾಮನಾರಾಯಣವನ್ನು **ಬಿಹಾರಿನ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಗೌರ್ವನರ್** ಆಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪರವಾಗಿದ್ದನು ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು **ಮೀರಖಾಸಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಮೂಡಿಸಿದವು** ಹೀಗಾಗಿ ಅವಕಾಶವಾದಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಮೀರಖಾಸಿನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದನು. ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

5. ಗುಮಾಸ್ತರ ಶೋಷಣೆ: ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ತಕರ, ಅವರ **ಗುಮಾಸ್ತರ (ಏಜೆಂಟು)** ವ್ಯಾಪಾರ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳು ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ **ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು** ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ಉದ್ವೇಗಿತನ ನವಾಬನನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು.

6. ವ್ಯಾಪಾರ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳ ದುರುಪಯೋಗ: 1717ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಂಪನಿ ಮೊಗಲರಿಂದ **ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ರಹಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ಅನುಮತಿ** ಪಡೆದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಂಪನಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ತೊಡಗಿ ಲಾಭ ಗಳಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ **ನವಾಬನಿಗೆ ಸುಂಕ ಕೂಡದೆ ವಂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.** ಸ್ಥಳೀಯರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ದಸ್ತಕಗಳನ್ನು (ಕಂಪನಿಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಘೋಷಿಸುವ ಉಚಿತ ಪಾಸುಗಳು) **ಭಾರತೀಯ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಮಾರಿ ಲಾಭ (ಕಮಿಷನ್)** ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಕಂಪನಿಯ ನೌಕರರು ಬಳಸಿದರು ಅಂದರೆ ಅವರೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದ ಈ **ಸುಂಕ ವಿನಾಯಿತಿ ಈಗ ಭಾರತೀಯರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.** ಇದು ನವಾಬನ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿ ಹಾಕಿತು. ನವಾಬ ಭಾರಿ ಸುಂಕಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು, ಹೀಗೆ ಕಂಪನಿ ನೌಕರರು ಬಂಗಾಳದ ಅಂತರದೇಶಿ ವ್ಯಾಪರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯ ಪಡೆದು ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತು ಗಳಿಸಿದರು.

7. ತತ್‌ಕ್ಷಣದ ಕಾರಣ: ಮೀರಖಾಸಿಂ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರಲು ಬಯಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ

ಆದೇಶಗಳನ್ನು **ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ** ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲದೇ ದಸ್ತಕಗಳ ದುರುಪಯೋಗ ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಅವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಸುಂಕರಹಿತ ವ್ಯಾಪರ ಸೌಲಭ್ಯ ಭಾರತೀಯ ವರ್ತಕರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಸಹಿಸಿದ ಆಂಗ್ಲರು **ಮೀರಖಾಸಿಂನನ್ನು** ನವಾಬನ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ **ಮೀರಜಾಫರನನ್ನು** ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದು ಬಕ್ಸಾರ ಕದನಕ್ಕೆ ನೇರ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

8. ಐರೋಪ್ಯರ ಕಗ್ಗೊಲೆ: ನವಾಬನ ಈ ಹೊಸ ತೆರಿಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಪಾಟ್ನಾವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪಾಟ್ನದ ಆಂಗ್ಲ ಕೋರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ **ಎಲ್ಲಿಸನ ಉದ್ವಿಟತನದ** ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಕೆರಳಿದ ಮೀರಖಾಸಿಂ ತನ್ನ 15,000 ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಟು **ಪಾಟ್ನಾವನ್ನು ಪುನಃ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು** ಎಲ್ಲಿಸ ಸೇರಿದಂತೆ **148 ಮಂದಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದನು.** ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕಲ್ಕತ್ತ **ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮೀರಜಾಫರನೇ ಪುನಃ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು,** ಅವನು ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತನಾದ ಮೀರಖಾಸಿಂನು ಬಂಧಿತ **148 ಬಿಳಿಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಸೇಡು ತಿರಿಸಿಕೊಂಡನು** ಪಾಟ್ನಕಗ್ಗೊಲೆಗಳಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಯಭೀತರಾಗಿ **ಮೇಜರ್ ಅಡಮ್ಸ್** ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ 2500 ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು, ಆಡಮ್ಸ್‌ನಿಂದ ಮೀರಖಾಸಿಂ **ಮುರ್ಷಿದಾಬಾದ್, ಸೊಟಿ, ಕಾಟಾ, ಉದೌನಾಲ, ಗೇರಿಯಾ ಮೊಂಘೀರ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಸೋತು ಔಧಿಗೆ ಓಡಿಹೋದನು.** ಔಧಿಗೆ ಬಂದ ಮೀರಖಾಸಿಂನು ಔಧನ್ ನವಾಬ **ಶುಜ-ಉದ್-ದೌಲ್ ಮತ್ತು ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 2ನೇ ಪಾ ಆಲಂರೊಡನೆ** ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಜಂಟಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಕರೆತಂದನು.

ಯುದ್ಧಾರಂಭ :

ಅಕ್ಟೋಬರ್ 22, 1764ರಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಮತ್ತು ಮೀರಖಾಸಿಂನಿಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಬಕ್ಸಾರ ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ 7,072 ಸೈನಿಕರು ಹಾಗೂ 20 ಬಂದೂಕುಗಳಿದ್ದು ಅದರ ನಾಯಕತ್ವವನ್ನು **ಸರ್. ಮೇಜರ್ ಹೆಕ್ಟರ್ ಮನ್ರೋ** ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಮೀರಖಾಸಿಂನ ಸಂಯುಕ್ತ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 50,000 ಸೈನಿಕರಿದ್ದರು. ಕದನ ಒಂದೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕಡೆ 847 ಹಾಗೂ ಮೀರಖಾಸಿಂ ಕಡೆ 2000 ಮಂದಿ ಮಡಿದರು. **ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೇನೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿತು.** ಶುಜ ಉದ್ ದೌಲನು ಸೋತು ರೋಹಿಲ್ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದರೆ, 2ನೇ ಪಾ ಆಲಂನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ದೆಹಲಿಗೆ ಓಡಿಹೋದ ಮೀರಖಾಸಿಂ ಅಲ್ಲೇ 1777 ರಲ್ಲಿ ಕಡುಬಡತನದಲ್ಲಿ ನರಳಿ ಸತ್ತನು.

ಬಕ್ಕಾರ ಕದನದ ಕೆಲವು ಪರಿಣಾಮಗಳು ಇಂತಿವೆ.

1. ಮೀರ್ ಜಾಫರ್ ನವಾಬ : ಬಕ್ಕಾರ ಕದನದ ನಂತರ ಮೀರ್ಜಾಫರನು ಪುನಃ ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದನು 1763 ಅವನು ನಾಮಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನವಾಬನಾಗಿದ್ದು ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಕೈ ಸೇರಿತು. ಆತನು ಇಂಗ್ಲಿಷ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಹಾಗೂ ಸೇನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡನು. ಮೀರ್ಜಾಫರನ್ ನಂತರ ಅವನ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ಮಗ **ನಜಾಂ ಉದ ದೌಲನು ಬಂಗಾಳದ ನವಾಬನಾದನು.** ಅವನು ಕೌನ್ಸಿಲಿಗಳಿಗೆ 15 ಲಕ್ಷ ರೂ. ನೀಡಿದನು. ಕಂಪನಿ ನೇಮಿಸಿದ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಸುಬೇದಾರನ ಕೈಗೆ ಆಡಳಿತ ನೀಡಿದನು.

2. ಬ್ರಿಟಿಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ: ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಬಕ್ಕಾರ ಕದನ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು **ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಮತ್ತು ಓರಿಸ್ಸಾಗಳ ವಾಸ್ತವ ಒಡೆಯರಾದರು.** ಹೀಗೆ ಬಕ್ಕಾರ ಕದನವು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಒಡತನವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಗೆಟ್ಟಿತು.

3. ಸೈನಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಬಹಿರಂಗ: ಸೈನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಕ್ಕಾರ ಕದನ ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು ಪ್ಲಾಸಿ ಕದನದ ವಿಜಯ ಕೇವಲ ಬಳಸಂಚಿನ ವಿಜಯ. ಆದರೆ ಬಕ್ಕಾರ ಕದನದ್ದು **ಮೀರಖಾಸೀಂ, ಶುಜ-ಉದ್-ದೌಲ್ ಮತ್ತು ಪಾ ಆಲಂ 3 ಜಂಟಿ** ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೇನಾ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕದನ ಭಾರತೀಯರ ಮಿಲಿಟರಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಪರಕೀಯರಿಗೆ ಬಯಲು ಮಾಡಿತು. ಔಧನ್ ನವಾಬ ಮತ್ತು ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಡಿಯಾಳುಗಳಾದರು.

4. ಯುದ್ಧ ಪರಿಹಾರ: ಮೀರಜಾಫರ್ ಯುದ್ಧ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ 30 ಲಕ್ಷ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೇನೆಗೆ 25 ಲಕ್ಷ ನೌಕಾಪಡೆಗೆ 12/2 ಲಕ್ಷ ರೂ. ನೀಡಿದನು. ಹೊಸ ನವಾಬ ಪೀಡಿಸುವ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಹಣ ಕೊಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದನೇ ಹೊರತು ಆಳುವ ನವಾಬನಂತಲ್ಲ.

5. ಅಲಹಾಬಾದ್ ಒಪ್ಪಂದ: 1765ರಲ್ಲಿ ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್ ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 2ನೇ ಪಾ ಆಲಂ ಮತ್ತು ಔಧನ್ ನವಾಬ ಶುಜಃಉದ್ ದೌಲರ ನಡುವೆ ಸಿತಾಬರಾಯ್ ರಾಜನ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಲಹಾಬಾದ್ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಬಕ್ಕಾರ ಕದನ ನಿಂತಿತು. ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳೆಂದರೆ, ಅ) ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಔಧನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ **ಕಾರಾ ಮತ್ತು ಅಲಹಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು** ಪಡೆದನು. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ **ಬಂಗಾಲ, ಬಿಹಾರ ಮತ್ತು ಓರಿಸ್ಸಾಗಳಲ್ಲಿ** ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವ ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಿವಿಲ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ವಾರ್ಷಿಕ 26 ಲಕ್ಷ ರೂ. ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವೇತನ ಪಡೆದನು. **2ನೇ ಪಾ ಆಲಂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ** ಉಳಿದನು. ಆತ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಉತ್ತರ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು.

ಆ) ಕಾರಾ ಮತ್ತು ಅಲಹಾಬಾದಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ ಔಧನ್ನು ಔಧನ್ ನವಾಬ ಶುಜ್-ಉದ್-ದೌಲನಿಗೆ ರೂ. 5 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾರಿದರು. ಶುಜನು ರೂ. 15 ಲಕ್ಷ ಯುದ್ಧ ವೆಚ್ಚ ಕೊಟ್ಟನು. ನವಾಬ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಿದನು. ಇಂಗ್ಲಿಷ ವಕೀಲನನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. **ಕೈವಸ್ನು ಔಧ ಅನ್ನು ಕಂಪನಿಯ ಆಶ್ರಿತ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಮೊಗಲ್ ಮತ್ತು ಮರಾಠರ ನಡುವೆ ತಡೆ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಇಟ್ಟನು. ನವಾಬನು ನೀಡಿದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಕಂಪನಿಗೆ ಕರವಿಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ , ಅದು ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿತು.**

ಇ) ಉತ್ತರ ಸರಕಾರ (ಹೈದರಾಬಾದ್)ಗಳ ಜಹಗೀರು ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಂಪನಿ ಪಡೆಯಿತು. ಈ ಆರ್ಕಾಟಿನ ನವಾಬ ಸ್ವತಂತ್ರನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಉ) ಚುನಾಡದುರ್ಗವನ್ನು ನವಾಬನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಔಧನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ ರಹಿತ ವ್ಯಾಪಾರ ನೀಡುವುದು. ಊ) ಘಾಜಿಪುರ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಂಪನಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಋ) ನವಾಬ ಕಂಪನಿಗೆ 15 ಲಕ್ಷ ರೂ ನೀಡುವುದು ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೈನ್ಯ ರದ್ದುಪಡಿಸುವುದು, ನವಾಬನ ಗಡಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಭರವಸೆ ಕಂಪನಿ ನೀಡಿತು. ಎ) ಔಧನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದನು.

ಮಹತ್ವ : ಈ ಒಪ್ಪಂದವು ರಾಬರ್ಟ್ ಕೈವಸ್ನ ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ ಯಶಸ್ಸು ಆಗಿತ್ತು. ಅದು ಔಧ ನವಾಬ ಮತ್ತು ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯರನ್ನು ಕಂಪನಿ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಒಪ್ಪಂದವು ಗಂಗಾ ಬಯಲಿನ ಪೂರ್ಣ ಒಡೆತನ ಕಂಪನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಮತ್ತು ದೆಹಲಿಗೆ ಹೆದ್ದಾರಿ ತೆರದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಕಂಪನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿತು. ಔಧನ್ನು ತಡೆ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು.

4.4.4) ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

18ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಹೈದರಾಲಿಯು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಮರಾಠರಿಗೆ, ಕರ್ನಾಟಿಕ್ ನವಾಬನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮರಾಠರು ಹಾಗೂ ನಿಜಾಮನು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ಮೈಸೂರಿನ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಮರಾಠರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ

ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರುಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಹಗೆತನವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇವರುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಜಯಗಳಿಸಿದರು.

ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಗಳ ಕಿರು ಪರಿಚಯ

ಒಂದನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

1767ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೇರಿ ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರಾಲಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೈದರಾಲಿಯು ಚಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಮರಾಠರನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದನು. ನಂತರ ಹೈದರಾಲಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಮದ್ರಾಸಿನವರೆಗೂ ತಲುಪಿದನು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು 'ಮದ್ರಾಸ್ ಶಾಂತಿ ಒಪ್ಪಂದ'ಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

ಎರಡನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಮಾಹೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಎರಡನೆಯ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಹಾಗೂ ನಿಜಾಮನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿದರು. 1781ರಲ್ಲಿ ಐರ್‌ಕೂಟನ ನೇತೃತ್ವದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯವು ಹೈದರಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿತು. ಹೈದರಾಲಿಯು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅವನ ಮಗನಾದ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನು ಮುಂದುವರೆಸಿದನು. ಈ ಯುದ್ಧವು 'ಮಂಗಳೂರಿನ ಶಾಂತಿ ಒಪ್ಪಂದ'ದೊಂದಿಗೆ 1784ರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

ಹೈದರಾಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ.1761-1782)

ಹೈದರಾಲಿಯ ತಂದೆ **ಫತೇಮಹಮದ**, ಈತನು ಶಿಸಿರಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪಾಳೇಯಗಾರರಲ್ಲಿ **ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು**. ಅವನ ಕಿರಿಯ ಮಡದಿಯಲ್ಲಿ **ಷಹಬಾಜ್ ಮತ್ತು ಹೈದರ್** ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಹೈದರನು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ **ಬೂದಿಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.1721** ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನ ಬಾಲ್ಯದ ದಿವಸಗಳು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದುವು, ಶಿರಾದ ಸುಬೇದಾರ **ತಹೀರಖಾನ್ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಾಪುರದ ಜಹಗೀರದಾರ ಅಬ್ದುಲ್ ರಸೂಲ್** ನಡುವೆ ನಡೆದ ಕದನದಲ್ಲಿ ಫತೇಮಹಮದ ಮೃತನಾದನು.

ಫತೇಮಹಮದನು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ **ಅಬ್ದುಲ್ ರಸೂಲ್ ಖಾನನ** ಮಗ ಅಬ್ಬಾಸ ಖುಲಿಖಾನನು ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಣ್ಣ ಹಾಗೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಿ ಅವರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು, ಹೈದರ್ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಸೋದರಳಿಯಾನದ **ಹೈದರ್ ಸಾಹೇಬನ** ನೆರವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದಳು. ಹೈದರ್ ಸಾಹೇಬನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು ಇವನು **ದಳವಾಯಿ ದೇವರಾಜನಿಂದ** ಹಣ ಪಡೆದು, ಅವರ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿ,

ಋಣಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಅವನ ತಾಯಿಯನ್ನು **ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟು ಸಲಹಿದನು.** ಅಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಸಾಹೇಬನು ನೆರವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಹೋದರರು ಸೈನಿಕ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅನಂತರ ಮೈಸೂರಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದ ಅಸ್ತಂಗತದ ನಂತರದಿಂದಲೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ನೆಪಮಾತ್ರಕಪ್ಪೆ ಅದು ಮೊಘಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು. **ನಂಜರಾಜ (ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ) ಮತ್ತು ದೇವರಾಜ (ದಳವಾಯಿ)** ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಧಿಕಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಚಿಕ್ಕಕೃಷ್ಣರಾಜರನ್ನು ನಗಣ್ಯರನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಹೈದರಾಲಿಯು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಾರಣ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮೈಸೂರು, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಅಪರೂಪದ ಅವಕಾಶವನ್ನು **ಹೈದರನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು.** ಈ ಸದಾವಕಾಶವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲುದರ್ಜೆಗೆ ಏರಿದನು. ನಂಜರಾಜನನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿ **1761ರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮೈಸೂರಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡನು.** ದಂಗೆಯೆದ್ದ ಪಾಳೆಗಾರರನ್ನು ಹದ್ದುಬಸ್ತಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಬಿದನೂರು, ಸುಂಡ, ಸೆರಾ, ಕೆನರಾ ಮತ್ತು ಮಲಬಾರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈತ **ಅನಕ್ಷರಸ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿದ್ದನು.** ಈತನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಸೂರನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಬಲರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಇವನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈತನು ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲದೆ **ಮೊದಲ ದಿವಾನರಾದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಿಂದೂಗಳಾಗಿದ್ದದ್ದು ವಿಶೇಷ.** ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದ ಈತ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಮರಾಠರು, ನಿಜಾಮರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ನಿರಂತರ ಕದನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ **1769ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನವರೆಗೂ ತಲುಪಿದನು.** ಎರಡನೆಯ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈತನು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ಹೈದರನ ಸೈನಿಕ ವಿಜಯಗಳು

ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ : ಕ್ರಿ.ಶ.1749ರಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ 18ವಯಸ್ಸು ಹೈದರನು ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸ ತೋರಿಸಿದನು. ಅರಸ ನರಸಿಂಹರಾಜನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಹೈದರನು ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ಕೋಟೆಯ ವಶವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ 200 ಸೈನಿಕರ ದಂಡನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯದ್ವಾರ ರಕ್ಷಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೈದರನಿಗೆ ಕೊಡಮಾಡಲಾಯಿತು.

1749 - ದೇವನಹಳ್ಳಿ ಗೆಲುವು

- # 1750 - ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಮುಜಾಫರ್ ಜಂಗ ವಿರುದ್ಧ ಜಯ,
- # 1751 - ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ
- # 1755 - ದಿಂಱಗಾಲನ ಫೌಜುದಾರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕ,
- # 1759 - ಮರಾಠರಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ರಕ್ಷಣೆ,
- # 1770 - ಅಸಮರ್ಥ ನಂಜರಾಜನ ಬದಲು ಬೆಟ್ಟದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಪಟ್ಟ,
- # 1776 - ಖಾನಾ ರಾಮರಾಜರಿಗೆ ಪಟ್ಟ.

ಮೊದಲ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ 1767-1769)

ಬ್ರಿಟಿಷರು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಸಾರಬಹುದೆಂದು ಮೊದಲೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ಹೈದರನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪೂರ್ವತಯಾರಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. **1767ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸೇರಿ ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರಾಲಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದರು.** ಹೈದರನು ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಹಣದಾಸೆ ತೋರಿಸಿ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಅವರು ನಿರ್ಗಮಿಸುವಂತೆ ಉಪಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಹಾಗೂ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ಹೇರಳವಾದ ಸಂಪತ್ತು ನೀಡಿ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರು, ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೈದರ ನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು **ಮದ್ರಾಸ್ ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರಿನ ಮೇರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಭರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು** ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸೈನಿಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು, ಮರುವರ್ಷವೇ ಮರಾಠರು ಈ ಹೈದರನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೆರವು ಕೇಳಿದನು, ಆದರೆ ಅವರು ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸದಿದ್ದಾಗ ಒಪ್ಪಂದ ಷರತ್ತನ್ನು ಮುರಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕುತಂತ್ರ ಕಂಡ ಹೈದರನು ಈ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸಿ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲವೆ ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಎರಡನೇಯ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ.1780-1782)

1780ರಲ್ಲಿ ಈ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಾಹೆಯು ಫ್ರೆಂಚರ ವಸಾಹತಾಗಿದ್ದು, ಹೈದರಾಲಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು **ಮಾಹೆ ಬಂದರವನ್ನು** ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಹೈದರನಿಗೂ ಅದರಂತಹ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಯುದ್ಧ ಸಾರಲು ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿ ಹೈದರನು ಇಂಗ್ಲೀಷರನ್ನು **ಪೋಲೆಲೂರ ಕದನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಆರ್ಕಾಟನ್ನೂ**

ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. 1781 ರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಗನೂರು ಕದತ್ತು ತಂಜಾವೂರು ಕದನನ ಮತ್ತು ಪೋರ್ಟೋನೋವೆ ಕದನ ಮತ್ತು 1782 ರಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣಾಗುಡಿ ಕದನ ಮಗಳು ಜರುಗಿದವು. ಈ ಕದನಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ಹೈದರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾ ಬಂದರು, 1782 ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ **ನರಸಿಂಗರಾಮನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ** ಹೈದರನು ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅವನ ಮಗ ಟಿಪ್ಪುವು ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು. ನಂತರ **1784 ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಒಪ್ಪಂದದೊಂದಿಗೆ** ಎರಡನೇಯ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

4.5.5) ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ ಭಾಗ-2

ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

ಕಿರು ಪರಿಚಯ

ಮೂರನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

ಟಿಪ್ಪು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ತಿರುವಾಂಕೂರಿ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಘರ್ಷವು ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. 1792ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಒಪ್ಪಂದದೊಂದಿಗೆ' ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ತೀವ್ರವಾದ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 330 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧ ಪರಿಹಾರ ಧನವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾಯಿತು.

ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗರ್ವನರ್ ಜನರಲ್ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲೆಸ್ಲಿಯು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು. ಟಿಪ್ಪುವು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. 1799ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಟಿಪ್ಪುವು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ (ಕ್ರಿ.ಶ.1782-1799)

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ ಕ್ರಿ.ಶ. 1753ರ ನವೆಂಬರ್ 20ರ ಶುಕ್ರವಾರದಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನ ಮೊದಲ ಹೆಸರು **ಫತೆ ಆಲಿಖಾನ್**. ಅನಕ್ಷರಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಹೈದರ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ವಿದ್ಯಾವಂತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು.

ಹೈದರನ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅವನ ಮಗ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ತಂದೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಟಿಪ್ಪು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗಿದ್ದು "ಮೈಸೂರಿನ

ಹುಲಿ" ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದು, ವಿದ್ಯಾವಂತ ಆದರೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಚತುರನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಆಡಳಿತ

ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ 7 ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹಣಕಾಸು, ಕಂದಾಯ ಸೈನ್ಯ, ಆಯುಧ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರು ರಾಣಿಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಹಡಗುಪಡೆ, ಖಜಾನೆ ಮತ್ತು ಟಂಕಸಾಲೆ ಇತರ ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಟಂಕ ಸಾಲೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ: ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 12 ಟಂಕ ಸಾಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಟಿಪ್ಪು ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದನು ಮುಹರ್ ಎಂಬುದು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಬಂಗಾರದ ನಾಣ್ಯದ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಂತ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು : 124 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 37 ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿದ್ದವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 102 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು 52000 ಚದರ ಮೈಲಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು.

ಅಂಚೆ: ಟಿಪ್ಪುವು ದಕ್ಷವಾದ ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು.

ಸೈನ್ಯ: ನೌಕದಳ, ಸೈನ್ಯಬಲ, ಅಶ್ವಬಲ, ಟಿಪ್ಪು ಬಳಿ 69 ಯುದ್ಧ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದವು.

ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ: ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ "ದರಿಯ ದೌಲತ್" ಅರಮನೆ ಮಜ್ಬಿದ್-ಎ-ಅಲ್ಲಾ ಮಸೀದಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಲಾಲಬಾಗ್‌ನ್ನು ಟಿಪ್ಪು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದ.

ಮೂರನೆಯ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ - (ಕ್ರಿ.ಶ. 1790-1792)

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಪ್ರಬಲ ವೈರಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರು. ಟಿಪ್ಪು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ತಿರುವಾಂಕೂರಿ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಘರ್ಷವು ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದೇ ಮೂರನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ. 1790ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಈ ಯುದ್ಧವು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ 1792ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಒಪ್ಪಂದದೊಂದಿಗೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ತೀವ್ರವಾದ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಅರ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ

ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 330 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧ ಪರಿಹಾರ ಧನವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೀಡುವವರೆಗೂ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒತ್ತೆಯಾಳುಗಳಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮೈಸೂರಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಮಲಬಾರ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾಯಿತು. ತುಂಗಭದ್ರಾವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವು ಮರಾಠರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕಡಪ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ದೋ-ಅಬ್ ಪ್ರದೇಶವು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.

ನಾಲ್ಕನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1799 ಫೆಬ್ರವರಿ)

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್ ಹಾಗೂ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಕತೆ 1798ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಮಾತುಕತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಟಿಪ್ಪುವಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬದ್ಧ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದ ಟಿಪ್ಪು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಯುದ್ಧ ತಯಾರಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಟಿಪ್ಪುವು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಮತ್ತು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕ್ರಮಕೈಗೊಂಡನು. ಫ್ರೆಂಚರಿಂದ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಟಿಪ್ಪುವು ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಟರ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗರ್ವನರ್ ಜನರಲ್ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲಿಯು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದನು. ಟಿಪ್ಪುವು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. 1799ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ.1799ರ ಮೇ 4 ರಂದು ಟಿಪ್ಪು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತ ಮಡಿದ. ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಒಡೆಯರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕರವಾಳಿ ಪ್ರದೇಶ, ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ, ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಬೊಂಬೊಯಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೂ, ಗುರ್ಫಂಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನಿಗೂ, ಸೇಲಂ ಆರ್ಕಾಟ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೂ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು, ಸೈನ್ಯ ಸಹಾಯಕ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು, ಒಟ್ಟು 35 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಒಡೆಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು.

4.6) LR31 - History

4.1.1) ಪ್ರಥಮ ಆಂಗ್ಲೋ ಮತ್ತು ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ (1775-1782)

ಪ್ರಥಮ ಆಂಗ್ಲೋ ಮತ್ತು ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ (1775-1782)

1761ರ ಪಾಣಿಪತ್ ಕದನದ ನಾಲ್ಕನೇ ಪೇಶ್ವೆಯಾಗಿದ್ದ **ಮಾಧವರಾವ್** 1772ರಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು. ಈತ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ್ದಾಗ ಪೇಶ್ವೆ ಪದವಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಮಾಧವರಾವ್‌ನ ಸಹೋದರನಾಗಿದ್ದ **ನಾರಾಯಣ ರಾವ್** ಪೇಶ್ವೆಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಅತ್ಯಪ್ಪನಾದ ಮಾಧವ ರಾವ್‌ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ (**ರಘುನಾಥ ರಾವ್**) ನಾರಾಯಣ ರಾವ್‌ನನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ತೆರವಾದ ಪೇಶ್ವೆಯ ಪದವಿಯನ್ನು **ರಘುನಾಥ ರಾವ್ ಆಗಸ್ಟ್ 13, 1773ರಲ್ಲಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದನು**. ಆದರೆ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್‌ನ ಪತ್ನಿ **ಗಂಗೂ ಬಾಯಿಗೆ** ಮರುವರ್ಷ ಅಂದರೆ, **ಏಪ್ರಿಲ್ 18, 1774ರಲ್ಲಿ** ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವಾದಾಗ ಒಕ್ಕೂಟದ **ಮರಾಠ ನಾಯಕ (ನಾನಾ ಫಡ್ನಾವಿಸ್)**ರ ಕೈಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅವಕಾಶ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾವ್‌ನ ಮಗ **ಎರಡನೇ ಮಾಧವರಾವ್‌ನನ್ನು** ಪೇಶ್ವೆ ಎಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು. ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಆ ಮಗುವಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಮಾಧವರಾವ್‌ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ **ರಘುನಾಥ ರಾವ್ ಆಂಗ್ಲರ ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರದ** ಮೊರೆ ಹೋದನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರು ಕಡಲ ಸಮೀಪದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ **ಮಾರ್ಚ್ 7, 1775ರಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು** ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಬಾಂಬೆಯ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದವರು **ಎಲ್ಫಿನ್‌ಸ್ಟನ್**.

ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಟಿಂಗ್ ಒಂದು ಆಂಗ್ಲ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ 1775 ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ತಲುಪಿದನು. ಮೇ, 18, 1775ರಲ್ಲಿ ಅರಾಸ್ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ **ಒಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು**. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲನೇ ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಸೂರತ್ ಒಪ್ಪಂದ (1775 ಮಾರ್ಚ್ 7)

- # ರಘುನಾಥ ರಾವ್‌ನು ಆಂಗ್ಲ ಸೇನೆ ಎಲ್ಲಾ ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಭರಿಸುವುದು.
- # ಪೇಶ್ವೆ ಪದವಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಆಂಗ್ಲರು ರಘುನಾಥ ರಾವ್‌ಗೆ **2500 ಜನ** ಯೋಧರ ನೆರವು ನೀಡುವುದು,
- # ರಘುನಾಥ ರಾವ್ **ಸಾಲ್ವೆಟ್ - ಬೆಸ್ಸಿನ್** ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಡುವುದು.
- # ಸೂರತ್ ಮತ್ತು ಬ್ರೋಚ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವರಮಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡುವುದು.
- # ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಮರಾಠರು ದಾಳಿಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು.

ಮುಂಬೈ ಸರ್ಕಾರವು ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿನ ಸುಪ್ರಿಂ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ನಿಂದ ಯಾವುದೇ ಆದೇಶ ಪಡೆಯದೇ ಸೂರತ್ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿತ್ತು. ರಘುನಾಥ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ, ಮರಾಠಾ ಪ್ರಮುಖರಿಗೂ ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಪೇಶ್ವೆ ಸವಾಯ್ ಮಾಧವರಾವನ ಪ್ರಧಾನಿ ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್‌ನು ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಹೆಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದನು. ಈ ನಡುವೆ ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲರ ನಡುವೆ ತೀವ್ರವಾದ ಹಣಕಾಸಿನ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಫತೇಸಿಂಗ್ ಗಾಯಕವಾಡನು ಒಂದು ಕರಾರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಕರಾರಿನಿಂದಾಗಿ ಮರಾಠಾ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳು ಮಾತುಕತೆಗೆ ಮುಂದಾದವು. ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಚರ್ಚೆಯ ನಂತರ ಮಾರ್ಚ್ 1, 1776ರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದರು.

ಪುರಂದರ ಒಪ್ಪಂದ (1 ಮಾರ್ಚ್ 1776)

- # ಬ್ರಿಟಿಷರು ರಘುನಾಥರಾವನಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯಲು ಒಪ್ಪಿದರು.
- # ಪೇಶ್ವಾ ಸರ್ಕಾರವು ರಘುನಾಥ ರಾವ್‌ನಿಗೆ ಮಾಸಿಕ 25,000ರೂಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡಲು ಒಪ್ಪಿತು.
- # ಆಂಗ್ಲರ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಹಾರ ಭರಿಸಲು 12ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಾವತಿ ಮಾಡಲು ಪೂನಾ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತು.
- # ಆಂಗ್ಲ ಮತ್ತು ಮರಾಠರು ಎಲ್ಲಾ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕು.

ಪುರಂದರ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಎಲ್ಫಿನಿಸ್ಟನ್ ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಪುನಾರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಸೋತರು ಮತ್ತು 1779ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ವಡಂಗಾವ್ ಒಪ್ಪಂದ ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್ ನಡುವೆ ನಡೆಯಿತು.

ವಡಂಗಾವ್ ಒಪ್ಪಂದ (1779 ಜನವರಿ)

- # ಆಂಗ್ಲರು 1773ರಲ್ಲಿ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.
- # ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಷರತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದೆ ರಘುನಾಥನನ್ನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಲಾಯಿತು.
- # ಬಂಗಾಳದಿಂದ ಬಂದ ಆಂಗ್ಲ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು.

ಬ್ರೂಜ್‌ನಿಂದ ಬರುವ ವರಮಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು **ಆಂಗ್ಲರು ಸಿಂಧಿಯಾಗೆ** ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.

ಈ ಅವಮಾನಕರ ವಡಗಾಂವ್ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ವಾರ್ನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. **ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಕಲ್ಕತ್ತಾದಿಂದ** ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದವು.

ಗೋಡ್ಡಾರ್ಡ್‌ನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದಿಂದ ಬಂದ ಸೇನೆ **1780ರಲ್ಲಿ ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್ ಹಾಗೂ ಬೆಸ್ಸಿನ್‌ಗಳನ್ನು** ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಸೈನ್ಯ ಪೂನಾದತ್ತಾ ಮುಂದುವರೆದಾಗ ಮರಾಠರ ಸೈನ್ಯ ಆಂಗ್ಲರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಏಪ್ರಿಲ್ 1781ರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿತು. ಈ ಸೋಲಿನಿಂದ ಆಂಗ್ಲ ಧೈರ್ಯ ಕುಸಿಯಿತು. ಆದರೆ **ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಪೋಪ್‌ಹ್ಯಾಂನ** ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇನಾ ತುಕಡಿ ಗ್ವಾಲಿಯರ್‌ನ್ನು ಮುತ್ತಿದೆ ಹಾಕಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಮರಾಠರು '**ಹೈದರಾಲಿ ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮ'**ರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆಂಗ್ಲರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಲು ಸನ್ನದರಾದರು. ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಹೈದರಾಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಬಂಗಾಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿದ್ದ **ನಿಜಾಮ ಹಾಗೂ ಬೋಂಸ್ಲೆಯವರನ್ನು** ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗುಂಟೂರುನ್ನೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೊತ್ತದ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಆಂಗ್ಲರು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರಿ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ಪಾರಾದರು.

ಸಾಲ್ಟಾಯ್ ಒಪ್ಪಂದ (1782)

ಆಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ **1781ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ** ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧಿಯಾನು ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಪುಣಾ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಲು ಒಪ್ಪಿದನು. ಆ ಮಾತುಕತೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ **1782ರ ಮೇ 17ರಂದು** ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲರ ನಡುವೆ '**ಸಾಲ್ಟಾಯ್ ಒಪ್ಪಂದ**' ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಸಾಲ್ಸೆಟ್, ಎಲಿಫೆಂಟಾ ದ್ವೀಪ ಹಾಗೂ ಧಾಣಾಗಳು ಆಂಗ್ಲರ ವಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿದವು.

ಪುರಂದರ ಒಪ್ಪಂದದ ನಂತರ ಆಂಗ್ಲರು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಎರಡನೇ ಮಾಧವರಾವ್‌ನನ್ನು ಪೇಶ್ವೆ ಎಂದು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಂಗ್ಲರು ಮರಾಠರ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಬಾರದು.

ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧ್ಯಾನಿಗೆ ಯುಮುನಾನದಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಮುಂದಿನ 20 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು.

4.2.2) ಎರಡನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ (1803-1806)

ಎರಡನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ (1803-1806)

ಮೊದಲನೇ ಆಂಗ್ಲೋ-ಮರಾಠ ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಮಂತ್ರಿ **ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್ ನಿಗೆ** ಅಧಿಕಾರ ಮೋಹ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧ್ಯಾನ ಮೇಲೆ ಅಸೂಯೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಆಂಗ್ಲರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಲವು ಅವನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ತರುಣನಾದ **ಪೇಶ್ವೆ ಎರಡನೇ ಮಾಧವರಾವ್‌ನು** ಈ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮರಾಠ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅಸೂಯೆ, ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ.

1794ರಲ್ಲಿ ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧ್ಯಾನು ಮೃತಪಟ್ಟ ನಂತರ ದೌಲತ್‌ರಾವ್ ಸಿಂಧಿಯಾನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು. ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧ್ಯಾನ ಮರಣದ ನಂತರ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ **ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್** ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದನು.

ಇದು ಆಂಗ್ಲರು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು.

ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್‌ನನ್ನು ಹತ್ತೊಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಬಳಲಿ **ಪೇಶ್ವೆ ಎರಡನೇ ಮಾಧವರಾಯನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 25, 1795ರಂದು** ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆ ರಘುನಾಥ ರಾವ್‌ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಚಿಮನಾಜಿಯನ್ನು ಅನಂತರ **ಎರಡನೇ ಬಾಜೀರಾವ್‌ನನ್ನು ಪೇಶ್ವೆ** ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಶಾಲವಾದ ಮರಾಠ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾವ್ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನರ್ಹನಾಗಿದ್ದನು. ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಅವನ ಸಂಬಂಧ ಬೇಗನೆ ಹಳಸಿ ಮರಾಠ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುರ್ಬಲವಾಯಿತು.

1800ರಲ್ಲಿ **ನಾನಾ ಫಡ್ನವೀಸ್‌ನು ಮರಣ** ಹೊಂದಿದನು. ಪೇಶ್ವೆ ಎರಡನೇ ಬಾಜೀರಾವ್‌ನ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಲು ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರಾದ **ಹೋಳ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧಿಯಾ** ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೇಶ್ವೆಯು ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧಿಯಾನಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 1802ರಲ್ಲಿ ಹೋಳ್ಕರನು ಯುದ್ಧ **ಹೂಡಿ, ಸಿಂಧಿಯಾ ಮತ್ತು ಪೇಶ್ವೆಯ ಒಕ್ಕೂಟ** ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಪೇಶ್ವೆಯು ಬೆಸ್ಸಿನ್‌ಗೆ ಓಡಿಹೋದನು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್ 1802ರಲ್ಲಿ

ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗೆ 'ಬೆಸ್ಸಿನ್' ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದನು. ಹೋಳ್ಕರನು **ವಿನಾಯಕ್ ರಾವ್‌ನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿದನು.**

ಬೆಸ್ಸಿನ್ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯು ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದನು. **6000 ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರನ್ನು** ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪಿದನು ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ 26ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು. ಪೇಶ್ವೆಯು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದವು **ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಮರಾಠ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ** ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲಕರ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ಪೇಶ್ವೆಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದ **ಮರಾಠ ಸರದಾರರು ಕಂಪನಿಯ** ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇದು ಮರಾಠರಿಗೆ ಅಪಮಾನಕರವಾಗಿತ್ತು **ಸಿಂಧಿಯಾ ಮತ್ತು ಭೋಂಸ್ಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ** ಸವಾಲೆಸೆದರು. ಇದರಿಂದ ಕಾಳಗಗಳ ಒಂದು ಸರಣಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರೂ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಹೋಳ್ಕರನೂ ಸಹ ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡಿದನು ಮತ್ತು **'ರಾಜಪುರ್‌ಘಾಟ್ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು** ಮಾಡಿಕೊಂಡನು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ **ಬುದೇಲಖಂಡ ಮತ್ತು ಚಂಬಲ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು** ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು.

ಮೂರನೇ ಆಂಗ್ಲೋ ಮರಾಠ ಯುದ್ಧ (1817-1818)

ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ **ಪೇಶ್ವೆ ಎರಡನೇ ಬಾಜಿರಾಯನು ಮರಾಠ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಪುನರ್** ಸಂಘಟಿಸಲು ಮತ್ತು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದ ಮರಾಠರ ವೈಭವವನ್ನು ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಗಾಯಕವಾಡನು **1815ರಲ್ಲಿ** ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಪೇಶ್ವೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ **ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು** ಪೂಣಾಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. **ಗಾಯಕವಾಡ್ ಪೇಶ್ವೆ ತ್ರಿಯಂಬಕ್ ಜೀಯ** ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಗಂಗಾಧರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯನ್ನು **ನಾಸಿಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿಸಿದನು.** ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂಣಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ **ಮೌಂಟ್ ಸ್ವುಲಲ್ಟ್ ಎಲ್ಫಿನ್ ಸ್ಟನ್** ತ್ರಿಯಂಬಕ್ ಜೀಯನು ಒಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ **ಕೋಟೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಾರಿಯಾದನು.** ಆಗ ಪೇಶ್ವೆ ತ್ರಿಯಂಬಕ್ ಜೀಯ ಜೊತೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುವನು ಎಂಬ ಸಂಶಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ನಡುವೆ ಪೇಶ್ವೆ ಹಾಗೂ ಮರಾಠ ನಾಯಕರ ನಡುವೆ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪರಾಣರ **ನಾಯಕ ಅಮಿರ್ ಖಾನ್ ಹಾಗೂ ಪಿಂಡಾರಿಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ** ನಡೆಸಿದನು. ಪೇಶ್ವೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಯುದ್ಧವನ್ನು

ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೆದರಿಸಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ **ಜೂನ್ 13, 1817ರಂದು** ಪೂಣಾ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದನು.

ಎರಡನೇ ಬಾಜಿರಾಯನು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ದಿನವೇ **ಪೂನಾದಲ್ಲಿದ್ದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್‌ನ** ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ **27ಸಾವಿರ ಸೇನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕಿರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರ ಸೇನೆಯ** ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಎರಡನೇ ಬಾಜಿರಾಯ ಸೋತು ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದನು.

ಎಲ್ಲಾ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರೂ **ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು** ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಭತ್ತಪತಿ ಸಾಹುನ ವಂಶಸ್ಥನಿಗೆ ಸತಾರ ಪ್ರದೇಶದ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಅನುಮತಿಸಲಾಗಿದೆ. **ಪೇಶ್ವೆ ಎರಡನೆಯ ಬಾಜಿರಾಯನಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ 8,00,000ರೂಪಾಯಿಗಳ** ವಿಶಾಂತ್ರಿ ವೇತನ ನೀಡಿ ಬಿಫೋರಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

4.3.3) ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು (ಭಾಗ-1)

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು 19ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಲವನ್ನು **‘ನವೋದಯ’** ಕಾಲವೆಂದು ಕರೆದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಚರಿತ್ರೆ ರಚನೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಯುರೋಪಿಗೆ **‘ನವೋದಯ’** ಕಾಲ ಇದ್ದರೆ ಅಂತಹದೊಂದು ಕಾಲ ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮನೋಭಾವ ಆ ಕಾಲದ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿವೆ. ಆದರೂ ಚರಿತ್ರೆ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವ **ಕೆಲವು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕತೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿವೆ.**

ರಾಮ್ ಮೋಹನ ರಾಯ್ (ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪಕ)

19ನೇ ಶತಮಾನವನ್ನು ಭಾರತದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಲ ಅಥವಾ ಸರ್ವೋದಯ ಕಾಲ ಎನ್ನುವರು. ಇವರನ್ನು **‘ಭಾರತೀಯ ನವೋದಯದ ಜನಕ’** ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1772 ಮೇ 22, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಬದ್ವಾನ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಧನಗರ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ತಂದೆ - **ರಮಾಕಾಂತ್ ರಾಯ್**, ತಾಯಿ - **ತಾರಿಣಿದೇವಿ**, ಪತ್ನಿ - **ಉಮಾದೇವಿ**.

ಕ್ರಿ.ಶ.1805 ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.1814ರ ವರೆಗೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಣ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ **ರಂಗಪುರದಲ್ಲಿ** ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ.1811 ರಲ್ಲಿ **ಅಣ್ಣ ಜಗಮೋಹನ ಸತ್ತಾಗ** ಅತ್ತಿಗೆ ಅಲೋಕ ಮಂಜರಿ ಸತಿಸಹಗಮನ ಆಚರಿಸಿದಳು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ನೋವುಂಟಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1815 - **ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯ ಸಭಾ ಸ್ಥಾಪನೆ.**

ಕ್ರಿ.ಶ.1825 - **ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಕಾಲೇಜು ಸ್ಥಾಪನೆ.**

ಕ್ರಿ.ಶ. 1828 ಆಗಸ್ಟ್ 20 ರಂದು ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜ ಸ್ಥಾಪನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1829 ಡಿಸೆಂಬರ್ 4ರಂದು ಇವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ **ಗರ್ವನರ ಜನರಲ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಕ್** ನಿಯಮಾವಳಿ 17ರ ಪ್ರಕಾರ ಸತಿಸಹಗಮನ ನಿಷೇಧ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಇಂಗ್ಲೀಷ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಇವರು **ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ** ಟಿಪ್ಪಣಿ ಆಧರಿಸಿ **ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಕನು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು** ಕಾರಣಕರ್ತರಾದರು. ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಬಲ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ್ದ ಇವರು **ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಸಮಾನತೆ, ಮಹಿಳಾ ಪುನರ್ವಿವಾಹ, ಮಹಿಳಾ ಆಸ್ತಿ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ** ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರು ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ **ಕೌಮುದಿ**, ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ '**ಮಿರಾತುಅಲ್ ಅಕ್ಬರ್**' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ದೇಶ ಪ್ರೇಮಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾನವತಾವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಮೂಲಕ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯರಾದರು. ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು "**ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು**" ಎಂದು ನೋಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರಾದ **ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೂರರು** ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊಗಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ 2ನೇ ಅಕ್ಬರಿನಿಂದ '**ರಾಜ**' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಡೆದ **ರಾಜಾ ರಾಮ್ ಮೋಹನ ರಾಯರು** 2ನೇ ಅಕ್ಬರಿನ ವರ್ಷಾಶಸನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ.1830 ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಪ್ರಯಣ ಬೆಳೆಸಿ ಅಲ್ಲೇ **ಬ್ರಿಸ್ಟೋಲ್ ನಗರದ ಸ್ವಾಪ್ನೆಟೋನಲ್ಲಿ** ಕ್ರಿ.ಶ.1833 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 27 ರಂದು ಮೆದುಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ **ಮೆನಿಂಜೈಟಿಸ್** ಎಂಬ ಖಾಯಿಲೆಯಿಂದ ನಿಧನರಾದರು.

ರಾಜಾ ರಾಮ್ ಮೋಹನ ರಾಯ್ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು.

- # ದಿ ಗಿಫ್ಟ್ ಟು ಮೋನೋಥಿಸಂ (ತುಹಪತ್- ಉಲ್ - ಮುವಾಹಿದಿನ್) (The Gift to monotheism)
- # ದಿ ಪ್ರಿಸೆಪ್ಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಜೀಸಸ್ (The precepts of Jesus)
- # ದಿ ಗೈಡ್ ಟು ಫೀಸ್ ಅಂಡ್ ಹ್ಯಾಪಿನೆಸ್ (the guide to peace and happiness)
- # ಬ್ರೀಫ್ ರಿಮಾರ್ಕ್ಸ್ ರಿಗಾರ್ಡಿಂಗ್ ಮಾರ್ಡನ್ ಎನಕ್ರೋಚಮೆಂಟ್ಸ್, ಆನ್ ದಿ ವಿನೈಯೆಂಟ್ ರೈಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಫಿಮೇಲ್.

ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ

- # ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಯರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದವರು ದ್ವಾರಕನಾಥ ಠಾಕೂರ್, ತಾರಾಚಂದ್ರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಕಾಳಿನಾಥಮುನ್ನಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ದೇವ, ಮಧುರನಾಥ ಮಲ್ಲಿಕ್ ಮುಂತಾದವರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತದ ಜೊರದಂಕೊ, ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಕಮಲಲೋಚನೆ ಬೋಸ್, ಎಂಬುವರ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಾರ್ಥನ ಮಂದಿರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು.
- # ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜವು 19ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಬಹುದೇವತಾ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಏಕದೇವತಾ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿತು. ಅದು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿತು.
- # ರಾಜರಾಮ್ ಮೋಹನ ರಾಯ್ ನಿಧನದ ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಯಿತು.

1) ಭಾರತೀಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ

2) ಆದಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ

ದೇವೇಂದ್ರ ನಾಥ್ ಠಾಕೂರ್ (1817-1905)

ದ್ವಾರಕನಾಥ ಠಾಗೂರರ ಮಗ **ದೇವೇಂದ್ರ ಠಾಗೂರರವರು** ಕ್ರಿ.ಶ.1838 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದನು.

ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1839ರಲ್ಲಿ **ತತ್ವಭೋಧಿನಿ (ತತ್ವರಂಜಿನಿ) ಸಭಾ** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೇ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ '**ತತ್ವಭೋಧಿನಿ ಮಾಸ'** ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅಕ್ಷಯ ಕುಮಾರ ದತ್ತ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಇವರು **ಭಾರತೀಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ**ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕೇಶವ ಚಂದ್ರ ಸೇನ್ (1838-1884)

ಕೇಶವ ಚಂದ್ರಸೇನ್ 1857ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸೇರಿದರು.

1865ರಲ್ಲಿ **ಆದಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ**ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಇವರು **ಭಾರತೀಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು** ನೇಮಿಸಿದರು.

ನಾಗರಿಕ ವಿವಾದ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.

4.4.4) ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು (ಭಾಗ-2)

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ (ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪಕ)

ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ (ಬಾಲ್ಯದ ಹೆಸರು - **ಮೂಲಶಂಕರ ಕರ್ಸನ್ ದಾಸ್ ತಿವಾರಿ**) ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1824 ಫೆಬ್ರವರಿ 12 ರಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತಿನ ಟಂಕಾರ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಇವರ ತಂದೆ - **ಅಂಬಾ ಶಂಕರ ತಿವಾರಿ**, ತಾಯಿ - **ಅಮೃತಾ ಬಾಯಿ**, ಪ್ರಮುಖ ಗುರು - **ಮಧುರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿರಾಜಾನಂದ**.

ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1875 ಏಪ್ರಿಲ್ 10 ರಂದು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರನ್ನು ಪುನಃ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು "**ಶುದ್ಧಿ ಚಳುವಳಿ**" ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಘೋಷಣೆ "**ಭಾರತ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ**", "**ಸ್ವರಾಜ**" ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಬಳಸಿದರು. 'ಹಿಂದಿ'ಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿದ ಇವರು ಜೋದಪುರದ ಅರಸ ಸಜ್ಜನಸಿಂಗ್ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ **ಅಜ್ಮೀರ್‌ಗೆ** ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು.

ಅಲ್ಲಿ **ನಾಹಿಜಾ** ಎಂಬ ವೇಶ್ಯೆಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಸಜ್ಜನಸಿಂಗನನ್ನು ಬಿಡಿಸದ್ದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಈಕೆ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ವಿಷ ಹಾಕಿಸಿ ದಯಾನಂದರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ **ಅಕ್ಟೋಬರ್ 30, 1883 ರಂದು** ನಿಧನರಾದರು.

ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ - ಕೃತಿಗಳು.

ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ (The Light of Truth) ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1875ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು 14 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇದನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1882 ರಲ್ಲಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದರು.

ವೇದ ಭಾಷ್ಯ (ಸಂಸ್ಕೃತ),

ವೇದ ಭಾಷ್ಯ ಭೂಮಿಕ (ಅರ್ಥ ಹಿಂದಿ, ಅರ್ಥ ಸಂಸ್ಕೃತ).

ಆರ್ಯಸಮಾಜ

ಕ್ರಿ.ಶ. 1875 ಏಪ್ರಿಲ್ 10ರಂದು **ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಸಮಾಜವನ್ನು** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ 1877 ರಲ್ಲಿ **ಲಾಹೋರಿಗೆ** ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದರು.

ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿತು. **ತಿಲಕ್, ಲಜಪತ್ ರಾಯ್, ಗೋಖಲೆ** ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು.

ಇವರು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡುತ್ತಾ ವೇದಗಳು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲವೆಂದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ '**ವೇದಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ**' ಎನ್ನುವ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. **ಜಾತಿಯು ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೊರತು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.** ಅನೇಕ ಅರ್ಥಹೀನ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಳಕೆಗೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು.

ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ವಿಭಜನೆ: ಕ್ರಿ.ಶ 1892ರಲ್ಲಿ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಆಂಗ್ಲೋ ವೇದಿಕ್ (DAV) ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ **ಲಾಲಹಂಸರಾಜರ ಒಂದು ಬಣ,** ಗುರುಕುಲ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ **ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಣವಾಗಿ** ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ವಿಭಜನೆಯಾಯಿತು.

ಶುದ್ಧಿ ಚಳುವಳಿ

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಚಾರಗಳು ಜನರನ್ನು ಅನ್ಯಧರ್ಮದಡೆಗೆ ನೂಕಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೇದಗಳನ್ನು ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ, ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಹೋಗುವ ಅವಕಾಶವಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಒಳಗೆ ಬರುವ ಅವಕಾಶಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತಾಂತರಗೊಂಡಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರು ಶುದ್ಧಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮತಾಂತರಗೊಂಡವರನ್ನು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದರು.

4.5.5) ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು (ಭಾಗ-3)

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಆತ್ಮಾರಾಮ್ ಪಾಂಡುರಂಗ (ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪಕ)

ಡಾ.ಆತ್ಮಾರಾಮ್ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜವನ್ನು 1867 ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದ **ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಮೂಡನಂಬಿಕೆ, ಜ್ಯಾತೀಯತೆ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ** ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಇದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿತು. "**ಮಾನವನ ಸೇವೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆ**" ಎಂಬುದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜದ ನೆಲೆಗಟ್ಟಾಗಿತ್ತು.

ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿತು, ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜನತೆಗೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಅರಿವು ನೀಡಲು ಸಂಜೆ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತು, "**ಸುಭೋಧ ಪತ್ರಿಕೆ**" ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಿತು.

ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಂಘ ಛಿದ್ರಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ಅದು ಇತ್ತ ಪೂರ್ಣ ಹಿಂದೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ ಆತ ಪೂರ್ಣ ಅದರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಕುರುಡಾಗಿ ಅನುಕರಿಸಲಿಲ್ಲ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಯಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾನ್ಯ ನೀಡಿತು ಹೊರತು **ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ** ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನೂ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಲಿಲ್ಲ, ಅಪಾರ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹಲವು ಶಾಖೆಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಅದು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿವಂತರು, ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆದ **ಎಂ.ಜಿ.ರಾನಡೆ ಭಂಡಾರ್ಕರ್ ಚಂದಾವರ್ಕರ್, ಪಂಡಿತ್ ರಮಾಬಾಯಿ** ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖ ಸದಸ್ಯರನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದಿತು.

ಎಂ.ಜಿ. ರಾನಡೆಯವರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸದೆ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದರು. ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ರಾನಡೆಯವರು **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ** ಸಕ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ **ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು.**

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ (ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪಕ)

ಇವರು ಏಪ್ರಿಲ್ 11, 1827 ರಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸತಾರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆ - ಗೋವಿಂದ ಪುಲೆ, ತಾಯಿ - ಚಿಮಣಾಬಾಯಿ, ಹೆಂಡತಿ - ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿಪುಲೆ.

ಆಧುನಿಕ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮಹಾಪುರುಷ ಕ್ರಿ.ಶ 1848 ರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಇವರು, ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ **ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆಯನ್ನು** ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ 1851 ರಲ್ಲಿ **ದಲಿತರಿಗಾಗಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಶಾಲೆ** ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಆಧುನಿಕ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮೂಲಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿ, ಸಮಾನತೆಯ ಹರಿಕಾರರಾಗಿ ದೀನ, ದಲಿತ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಏಳಿಗೆಗೆ ಅವಿರತವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವರು.

ಇವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಧರ್ಮ, ಪಂಥ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂತಾದ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ, ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟವರು. ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ "**ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ**" ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಆಂಗ್ಲ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರು '**ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಪುಲೆ**' ಎಂದಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1863 ರಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯರ ಮಕ್ಕಳ ಶೋಷಣೆಗಾಗಿ **ಅನಾಥಾಲಯ**ನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ 1864 ರಲ್ಲಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ತಮ್ಮ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲೇ ನಡೆಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1873 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24 ರಂದು **ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು** ಕಟ್ಟಿದರು.

ತನ್ನ ಮಡದಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಯಿ ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಪಾಠ ಮಾಡಿ ಆಕೆ **ಆಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗುವಂತೆ** ಮಾಡಿದರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ಹಾಗೂ ಅತಿ ಶೂದ್ರರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿದರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯರ ಕೇಶಮುಂಡನವನ್ನು ತಡೆಯಲು **ಕೌರಿಕರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ** ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿದ ಸಾಹಸಿಗರು. ಮದುವೆ ಮುಂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ **ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು** ಮರಾಠರಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು.

ರಾಯಪುರದಲ್ಲಿ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಪತ್ತೆ ಮಾಡಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ರೈತರ ದುಃಖಸ್ಥಿತಿಯತ್ತ **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಗಮನ** ಸೆಳೆದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1879 ರಲ್ಲಿ **ಹತ್ತಿ ಗಿರಿಣಿ ಕಾಮಗಾರರ ಸಂಘವನ್ನು** ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ **ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಮೇಘಾಜಿ ಲೋಖಂಡೇ** ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಮಗಾರರ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1890, **ನವೆಂಬರ್ 27** ನಿಧನರಾದರು.

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ ಕೃತಿಗಳು.

1855 - ತೃತೀಯ ರತ್ನ ಎಂಬ ನಾಟಕ

1865 - ಜಾತಿಭೇದ ವಿವೇಕ ಸಾರದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

1869 - ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಅವರ ಪವಾಡ

1869 - ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುಯುತಿ

1873 - ದಾಸ್ಯ ಗುಲಾಮಗಿರಿ

1883 - ರೈತನ ಚಾಟಿ

1885 - ಸತ್ಯಶೋಧಕ 1 ಮತ್ತು 2 ಸಂಚಿಕೆಗಳು

1887 - ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ ರೀತ್ಯಾ ಮಂತ್ರಾದಿ ಸರ್ವ ಪೂಜಾವಿಧಿ,

1891 - ಅಖಂಡ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳೂ.

ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜ

ಕ್ರಿ.ಶ 1873 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24 ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ ಚಳುವಳಿಯು **ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ರೂಪ ತಾಳಿತು** ಆ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಆಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಸರಿಸಿ, ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದರು. ಶೋಷಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಲು ಪಣತೊಟ್ಟರು. ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅವರ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿದ್ದವರೆಂದರೆ **ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಶಾಸ್ತ್ರಿ ಚಿಪ್ಪೂಣಕರ್** (ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಶಿವಾಜಿ).

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಥಮ ಅವಶ್ಯಕತೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಪಾನನಿಷೇಧವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು.

ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಅಸಮಾನತೆ, ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ, ಜನರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವುದು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲೆ ತೆರೆದರು.

ಶೂದ್ರರು ಮತ್ತು ಅತಿಶೂದ್ರರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದವರನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿತು. ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ **ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜರು** ಹಲವಾರು ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಸಮಾಜವು ರೈತಪರವಾದ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿತು.

ಪುಲೆಯವರು ಶೋಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ '**ಗುಲಾಮಗಿರಿ**' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪುಲೆಯವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆಯವರೂ ಕೂಡಾ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. ನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ **ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರು** ಪುಲೆಯವರ ತತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು.

4.6.6) ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು (ಭಾಗ-4)

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಸರ್ ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್ - ಆಲಿಗರ (ಆಲಿಘಢ) ಚಳುವಳಿ

19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ನಂಬಿಕೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು ಕಲುಷಿತಗೊಂಡಿದ್ದುವು, ಜೊತೆಗೆ **ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಪ್ರಭಾವ ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು**. ಅದರ

ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಚಳುವಳಿಗಳು ಆರಂಭವಾದವು **ಪೀರರ (ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಸಂತರು)** ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಮುಸ್ಲಿಮರ ಹೊಸ ನಾಯಕ **ಸರ್ ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್** ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅಂಶಗಳು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದುವು. ಇವರ ತಂದೆ ಮೊಘಲ್ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ತಾನು ಕಂಪನಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ವೃತ್ತಿ ಆರಂಭಿಸಿದ **ಸರ್ ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್** ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ವಗಳೊಡನೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸಿದ ಇವರು ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟುಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಸರ್ ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್ - ಸುಧಾರಣೆಗಳು.

ಪರ್ದಾಪದ್ಧತಿ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ, **ಪೀರರ ಮತ್ತು ಮರ್ಸಿದಗಳನ್ನು (ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂತರ ಶಿಷ್ಯರು)** ವಿರೋಧಿಸಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಕಂದಾಚಾರದ ಮೂಸೆಯಿಂದ ಹೊರತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೂಡ ನಡೆಸಿದರು, ಖುರಾನ ಮೇಲೆ **ಭಾಷ್ಯ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ತತ್ವಗಳಿಗೆ** ಆಧುನಿಕ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. "**ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮ**"ದ ಬಗ್ಗೆ ರೂಪಿಸಿದ ಇವು ಭಾವನೆಗಳು ವಿವೇಕಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದುವು.

ಮುಸ್ಲಿಮರು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬೇಕು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಬೆಂಬಲ ಗಳಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧ್ಯವರಲ್ಲಿ ಕರೆ ನೀಡಿದ. ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ **ಅಲಿಫರನಲ್ಲಿ 1875 ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಓರಿಯಂಟಲ್ ಆಂಗ್ಲೋ ಕಾಲೇಜನ್ನು ತೆರೆದು** ಅದು ಮುಂದೆ ಒಂದು ದಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಇದು ಮುಂದೆ **ಅಲಿಫರ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ** ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ತನ್ನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೈಯದ್ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಅದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಏಕತೆಗೂ, ಸುಭದ್ರತೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು.

ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಅಲಿಫರ್ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಅಲಿಫರ್ ಚಳುವಳಿ (**Aligarh Movement**) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರು **ಸೈಯದ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್**.

ಅಲಿಗರ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲನಾದ **ಆಂಗ್ಲ ಥಿಯೋಡರ್ ಬೆಕ್ ಅಹ್ಮದ್ ಖಾನ್** ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರತೊಡಗಿದ. ಮುಸ್ಲಿಮರು ತಮ್ಮ

ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುವುದೊಂದೇ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಬಗೆದು ಆ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದ ಹಾಗಾಗಿ ಅಲಿಫರ್ ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕತೆಯ ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿ ಪ್ರಚುರ ಗೊಂಡಿತು.

ಅಲಿಗರ್ ಚಳುವಳಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ **ದೇವಬಂದ್ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ (ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ)** ಮತ್ತೊಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು **ದೇವಬಂದ್ ಚಳುವಳಿ** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. **ರಶೀದ ಅಹಮದ್ ಗಂಗೋಹಿ 1828-1905** ಮಹದ್ ಖಾಸಿಮ್ ನನೌತವಿ ಅದರ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದರು, ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದು, ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಭಾವೈಕ್ಯತೆ ತರುವುದು ಮೊದಲಾದವು ಅದರ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದುವು.

ಅಲಿಗರ್ ಚಳುವಳಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ **ಅಲಿಗರ್ ಮತ್ತು ದೇವಬಂದ್ ಚಳುವಳಿಗಳು** ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದುವು, ಗಂಗೋಹಿ ಕಾಲವಾಗಲಾಗಿ ದೇವ ಬಂದ್ ಚಳುವಳಿಯೂ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು.

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು (ಕ್ರಿ.ಶ 1836- 1886)

ಬಂಗಾಳದ **ಹೂಗ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಮರ್ಪುಕೂರ್** ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಭಾರತದ ಧರ್ಮದೀಪಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರು.

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಬಾಲ್ಯದ ಹೆಸರು **"ಗದಾಧರ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ"**, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ತಂದೆ **ಕುದಿರಾಮ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ**, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಪತ್ನಿ **"ಶಾರದಾ ಮಣಿದೇವಿ"**. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಒಲವು ಮೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಇವರು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1856ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದ **ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ಕಾಲಿದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ** ಅರ್ಚಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಇವರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂಧ **ಭಗವತಿ ಮತ್ತು ತೋತಾಪುರಿ** ಎಂಬುವರು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಲಿಸಿದರು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ದೈವತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇವರು ಓರ್ವ ಸೂಫಿ ಮುಸಲ್ಮಾನನ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿಗೂ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು..

ಅನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸರಳ ಪ್ರವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಭೋಧಿಸಿದರು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದ **ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು** ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಿದರು.

ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಪತ್ನಿ **ಶಾರದಾ ಮಣಿದೇವಿ** ಅಲೌಕಿಕ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಧರ್ಮಿನಿಯಾದರು.

4.7.7) ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು (ಭಾಗ-5)

ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ - ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು **ಕ್ರಿ.ಶ 1863 ಜನವರಿ 12** (ಇವರ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನು **ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುವದಿನವಾಗಿ** ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ)ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ಬಾಲ್ಯದ ಹೆಸರು - **ನರೇಂದ್ರನಾಥ ದತ್ತ**, ತಂದೆ ಹೆಸರು - **ವಿಶ್ವನಾಥ ದತ್ತ**, ತಾಯಿ ಹೆಸರು - ಭುವನೇಶ್ವರಿ ದೇವಿ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1893 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 11 ರಂದು ಸೋಮವಾರ ಬೆಳಗ್ಗೆ 10 ಗಂಟೆಗೆ, ವಿಶ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಮಹಾ **ಚಿಕಾಗೋದ ಆರ್ಟ್ ಪ್ಯಾಲೇಸ್** ಎಂಬ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.

ಸರ್ವ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಇವರು ಭಾಗವಹಿಸಲು ಧನ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರು **ಮೈಸೂರಿನ 10 ನೇಯ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಕೆ.ಶೇಷಾದ್ರಿ ಆಯ್ಯರ್.**

ಚಿಕಾಗೋ ಸರ್ವಧರ್ಮಸಮ್ಮೇಳನ ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಕಾರಣ **ಕೋಲಂಬಸ್ ಅಮೇರಿಕವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದ (ಕ್ರಿ.ಶ.1492) 400 ವರ್ಷಗಳ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ.** ಕ್ರಿ.ಶ 1896 ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆ.

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಪ್ರೀತಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಇವರು, ಗುರುಗಳ ಭೋದನೆ, ತತ್ವ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ **ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಸಮೀಪ ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1897, ಮೇ 5 ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.** ಇದು **ಕ್ರಿ.ಶ 1909 ರಲ್ಲಿ ನೊಂದಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.** ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಖಂಡದ **ಅಲ್ಮೋರದ ಬಳಿ ಮಾಯವತಿ** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಠವನ್ನು (ಅದ್ವೈತಾಶ್ರಮ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಥಮ ಹಿಂದು ಎಂದು **ವ್ಯಾಲಿಂಟೀನ್ ಚಿರೋಲ್** ಇವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಮುಖ ಘೋಷಣೆ, "**ಏಳಿ ಎದ್ದೇಳಿ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವ ತನಕ ನಿಲ್ಲದಿರಿ**"

ವಿವೇಕಾನಂದರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಶಿಷ್ಯ : **ಸೋದರಿ ನಿವೇದಿತಾ (ಎಲಿಜೆಬತ್ ಮಾರ್ಗರೆಟ್ ನೋಬಲ್).**

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಸ್ಪೂರ್ತಿ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದಿಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಅವರ ಭಾಷಣಗಳು, ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳು ಅವರ ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ ಅವರು **4 ಜುಲೈ 1902ರಂದು** ಪ್ರಾಪ್ತವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೀಡಾದುದು ತುಂಬಲಾರದ ನಷ್ಪವಾಗಿದೆ.

ಡಾ.ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ - ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ

ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದದ್ದು **ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ**, ಇವರು 25ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತಿಯಿಂದ ದೂರವಾದರು.

ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ 1893ರಲ್ಲಿ "**ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ**" ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ / ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ಯಾ ಸಮಾಜ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1875 ರಲ್ಲಿ **ನ್ಯೂಯಾರ್ಕನಲ್ಲಿ** ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸ್ಥಾಪಕರು : ರಷ್ಯಾದ ಮೇಡಂ ಎಚ್.ಪಿ.ಬ್ಲವಾಟ್ಸ್ಕಿ, ಅಮೇರಿಕಾದ ಕರ್ನಲ್ ಎಚ್.ಎಚ್.ಓಲ್ಕಾಟ್.

ಕ್ರಿ.ಶ 1882 ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯನ್ನು **ಮದ್ರಾಸ್ ಸಮೀಪ ಆಡ್ಯಾರಲ್ಲಿ** ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮನ

ಕ್ರಿ.ಶ 1889 ರಲ್ಲಿ ಸೊಸೈಟಿ ಸೇರಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1893 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮನ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1898 ರಲ್ಲಿ ಬನಾರಾಸ್ (ಕಾಶಿ)ಯಲ್ಲಿ **ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಹಿಂದೂ ಕಾಲೇಜ್** ಅನಿಬೆಸೆಂಟರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆ. (ಇದೇ ಕಾಲೇಜು ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1916 ರಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ್ ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯರಿಂದ ಬನಾರಾಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಯಿತು.)

ಕ್ರಿ.ಶ 1907 ರಲ್ಲಿ ಓಲ್ಕಾಟ ಸಾವಿನ ನಂತರ **ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ಸೊಸೈಟಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ** ನೇಮಕ. ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಹೋರಾಟದ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1913 ರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಪಾದಾರ್ಪಣೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1916 ರಲ್ಲಿ "**ಹೋಂರೂಲ್ ಲೀಗ್ ಚಳುವಳಿ**" ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1917 ಕಲ್ಕತ್ತಾ **ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ** ಆಯ್ಕೆಯಾದರು.

ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆ "**ನ್ಯೂ ಇಂಡಿಯಾ**".

ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳುವಳಿ ಸಂದರ್ಭ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ ಇವರು, "**ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾದಾಗ ಬಡಿಯಬೇಕು ಮತ್ತು ಬಡಿಯುವುದರಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಕಾಯಿಸಬೇಕು**" ಎನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕಾವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ "**ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಆಪತ್ತು ಭಾರತದ ಸುಸಂದರ್ಭ**" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಚಳುವಳಿಗಾರರಿಗೆ ಅರಿವನ್ನು ನೀಡಿದರು.

4.8) LR36 - History

4.1.1) ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ (1857)

ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ (1857)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು '**ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ**' ಮತ್ತು '**ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ**' ಎಂಬ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಈ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಹಲವು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದವು. ಇದರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು **ಭಾರತೀಯರು ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು**. ಈ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೇಲೆ ದಂಗೆ ಎದ್ದರು. ಇದೆ ಅಸಮಾಧಾನವು 1857 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭುಗಿಲೆದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಭಾರತೀಯರು "**ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ**" ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಇದನ್ನು "**ಸಿಫಾಯಿ ದಂಗೆ**" ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು:-

ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳು:-

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ '**ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ**' ಎಂಬ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಹಲವು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಈ ನೀತಿಯಿಂದಾಗಿ **ಸತಾರ, ಜೈಪುರ, ಝಾನ್ಸಿ, ಉದಯಪುರ** ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದವು.

ಡಾಲ್ ಹೌಸಿಯು ತಂಜಾವೂರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ್ ನವಾಬರಿಗಿದ್ದ ರಾಜ ಪದವಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದನು.

ಮೊಘಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಔದ್ ನ ನವಾಬ ಮೊದಲಾದ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಪದ್ಮಚ್ಯುತಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸೈನಿಕರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದರು. ಇದು **ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧದ 1857 ರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ** ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು.

ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳು:-

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕರಕುಶಲತೆ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸಿದವು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ವ್ಯಾಪಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರದೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಕಾರ್ಯಾಗಾರವಾಯಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಕರಕುಶಲಗಾರರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಉಣ್ಣೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಅವನತಿ ಹೊಂದಿ ನೇಕಾರಿಕೆ ವೃತ್ತಿಯವರು ಉದ್ಯೋಗ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು.

ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇದೇ ಬಗೆಯ ತೀವ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಿ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡವು.

ಭಾರತದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ದುಬಾರಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಹೇರಿದರು.

ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ರೈತನ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಜಮೀನ್ದಾರನು ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಲು ತಾಲ್ಲೂಕುದಾರರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹಿಂಪಡೆಯಲಾಯಿತು.

ಇನಾಂ ಆಯೋಗ ನೇಮಿಸಿ ಇನಾಂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ ಪಡೆಯಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಕರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅವಮಾನ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಇದು ಕೂಡ ರೈತರ ಮಹಾನ್ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕಾರಣಗಳು:-

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೊಸ ನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅಪರಾಧ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.

ಕಾನೂನಿಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಿಯಮಗಳು ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೊಸ ಕಾನೂನಿನ ಆಶಯಗಳು ಜನರಿಗೆ ಅರಿವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸೈನಿಕ ಕಾರಣಗಳು:-

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಿಫಾಯಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು.

ಆಂಗ್ಲ ಸೈನಿಕರಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ವೇತನ, ಬಡ್ತಿ ಅವಕಾಶಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಿಫಾಯಿಗಳಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಸಾಗರೋತ್ತರ ಸೇವೆಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ್ದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿತು.

ತತ್ಕ್ಷಣದ ಕಾರಣಗಳು:-

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗೆ 'ರಾಯಲ್ ಎನ್ ಫೀಲ್ಡ್' ಎಂಬ ನವೀನ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದೂಕುಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತುಪಾಕಿಗಳಿಗೆ **ಹಂದಿ ಮತ್ತು ಹಸುವಿನ ಕೊಬ್ಬನ್ನು ಸವರಿದ್ದಾರೆ** ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಹಸು ಪವಿತ್ರವಾದರೆ, ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಹಂದಿಯು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಘಟನೆಯು ತತ್ಕ್ಷಣದ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ

ಬ್ಯಾರಕ್ ಪುರದಲ್ಲಿನ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ ಈ ವದಂತಿಯು ತೀವ್ರ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತುಪಾಕಿಯನ್ನು ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಿ ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆದೇಶಿಸಿದಾಗ ಇದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬ್ಯಾರಕ್ ಪುರದ **ಸೈನಿಕರು ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು**. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲ ಪಾಂಡೆ ಎಂಬ ಸೈನಿಕನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಂಗಲಪಾಂಡೆಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆಗೊಳಪಡಿಸಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೀರತ್ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಬಲ ಸೇನಾ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತುಪಾಕಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ಆದೇಶಿಸಿದಾಗ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರು ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗ **ಮೀರತ್ ನಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು.** ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸೈನಿಕರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಿಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಬೀಜಾಂಕುರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ನಂತರ ಸೈನಿಕರ ಗುಂಪು **ಮೀರತ್ ನಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ತಲುಪಿತು.** ಅವರು ಕೆಂಪುಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮೊಘಲ್ ದೊರೆ ಎರೆಡನೇ **ಬಹದ್ದೂರ್ ಪಾನನ್ನು** ಭಾರತದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಹಲವಾರು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ನಿರತ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ದೆಹಲಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯು ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪ ತಾಳಿತು. **ಕಾಳಿಚ್ಚನಂತೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯು ದೆಹಲಿ, ಕಾನ್ಪುರ ಮತ್ತು ಝಾನ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು.**

ಕಾನ್ಪುರದಲ್ಲಿ **ನಾನಾ ಸಾಹೇಬನು** ಸಿಡಿದೆದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಝಾನ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿ **ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯ** ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕಾನ್ಪುರ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಶವಾದ ನಂತರ **ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಝಾನ್ಸಿ ರಾಣಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು.**

ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಕಾವು ಲಕ್ನೋವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ **ಲಕ್ನೋ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಶವಾಯಿತು.** ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮವು **ಯಮುನಾ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿತು.** ಇದರಿಂದಾಗಿ ಝಾನ್ಸಿಯಲ್ಲಿನ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನೀತಿಯಿಂದ ಕೆರಳಿದ **ಝಾನ್ಸಿ ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯು** ಇಂಗ್ಲಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿದಳು. ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆದಳು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ರಾಣಿಯು **ಅಸುನೀಗಿದಳು.**

ದಂಗೆಯ ವಿಫಲತೆಗೆ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಕಾರಣಗಳು:-

1857 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿಫಲವಾಯಿತು.

ದಂಗೆಯು ಇಡೀ ಭಾರತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

- # ಇದು ದೇಶದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ನಡೆದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಸವಿತಾಸಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆದ ದಂಗೆಯಾಗಿತ್ತು.
- # ಇದು ಯೋಜಿತ ದಂಗೆಯಾಗಿರದೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತವಾಗಿತ್ತು.
- # ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿನ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿದ್ದ ಭಿನ್ನತೆಯು ದಂಗೆಯ ವಿಫಲತೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು.
- # ದಂಗೆಗೆ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೊರತೆ ಇತ್ತು.
- # ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ತಂತ್ರ, ಸೈನಿಕ ಪರಿಣಿತಿ, ಸೂಕ್ತ ಸೇನಾ ನಾಯಕತ್ವ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತಿನ ಕೊರತೆ ಇತ್ತು.
- # ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಗುರಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.
- # ಹಲವಾರು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತೋರಿದ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಿಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಲಿಲ್ಲ.
- # ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಮಾಡಿದಂತಹ ಲೂಟಿ, ದರೋಡೆ ಮೊದಲಾದ ಗಂಭೀರವಾದ ತಪ್ಪುಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು.

ದಂಗೆಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು:-

- # ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯ ಆಡಳಿತ ಕೊನೆಗೊಂಡು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಡಳಿತವು ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡಿತು.
- # ಭಾರತದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಭಾರತದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.
- # 1858 ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ರಾಣಿಯು ಘೋಷಣೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
  - 1) ಕಂಪನಿಯು ದೇಶೀ ರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು.
  - 2) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದು.
  - 3) ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸುಭದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು.
  - 4) ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಸಮಾನತೆ.

5) ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೊಂದಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರೀತಿ, ಬೆಂಬಲ, ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅರಿತುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರು ಹೋರಾಟದ ಪರ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು.

4.2.2) ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ (1857) ಭಾಗ -2

ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ (1857)

1857ರ ದಂಗೆಯನ್ನು ಕೆಲವರು ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿ.ಡಿ.ಸಾರ್ವಕರ್ - ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ

ಎಸ್.ಬಿ.ಚೌಧರಿ - ನಾಗರಿಕ ದಂಗೆ

ಎಲ್‌ಇಎಸ್ ರಿಸ್ - ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಜನರ ಜನಾಂಗೀಯ ಕಲಹ

ಔಟ್‌ರಮ್ ಮತ್ತು ಟೈಲರ್ - ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಒಗ್ಗಟ್ಟು.

ಮಲ್ಲೇಸನ್ - ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ

ದಂಗೆಯ ಉಗಮ

ಮೇ 10, 1857 ರಂದು ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ **ಮೀರತ್ ನಲ್ಲಿ** ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೀರತ್ ಸೈನಿಕರು ದೆಹಲಿ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು ಸುಮಾರು 80 ವರ್ಷದ **2ನೇ ಬಹಾದೂರ್ ಷಾನನ್ನು** ಭಾರತದ ದೊರೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು.

ದಂಗೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಾಯಕರು

ದೆಹಲಿ : ಎರಡನೇ ಬಹದ್ದೂರ್ ಷಾ ಮತ್ತು ಬಕತ್ ಖಾನ್ (ಸೇನಾಧಿಕಾರಿ)

ಕಾನ್ಪುರ್: ನಾನಾಸಾಹೇಬ್ ಹಜೀಮುಲ್ಲಾಖಾನ್ ತಾಂತ್ಯಟೋಪಿ

ಲಕ್ನೋ: ಬೇಗಂ ಹಜರತ್ ಮಹಲ್

ಜಾನಿ (ಝಾನಿ): ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ

ಬುದೇಲ್ ಖಂಡ / ರಾಯ್ ಬರೇಲಿ: ಖಾನ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಖಾನ್

ಅರ (ಬಿಹಾರ): ಕುನ್ವಾರ್ ಸಿಂಗ್ (ಜಗದೀಶ್ ಪುರದ ಜಮೀನ್ದಾರ್)

ಫೈಜಾಬಾದ್: ಮೌಲಾವಿ ಅಹಮದ್ ಉಲ್ಲಾ

ಅಸ್ಸಾಂ: ಮಣಿರಾಮ್ ದತ್ತ

ಅಲಹಾಬಾದ್, ಬನಾರಸ್ - ಅರಮ್ ಸಿಂಗ್

ದಂಗೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳು:

1857ರ ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹದ್ದೂರ್ ಪಾನನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣಿ ಜಿನತ್ ಮಹಲ್ ಜೊತೆ ಬರ್ಮಾದ ರಂಗೂನಿಗೆ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ನಾನಾ ಸಾಹೇಬ್ ಬೇಗಂ ಹಜರತ್ ಮಹಲ್ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ನೇಪಾಳಕ್ಕೆ ಪರಾರಿಯಾದನು.

ತಾಂತ್ಯ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಆತನ ಸ್ನೇಹಿತ ಮಾನಸಿಂಗ್‌ನ ದ್ರೋಹದಿಂದ ಗ್ವಾಲಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಏಪ್ರಿಲ್ 15, 1859ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು.

ದಂಗೆಯ ನಿರ್ಣಾಮ

ದೆಹಲಿ: ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 20, 1857 - ಜನರಲ್ ನಿಕೋಲ್‌ಸನ್

ಕಾನ್ಪುರ್: ಡಿಸೆಂಬರ್ 6, 1857 - ಕಾಲಿನ್ ಕ್ಯಾಂಬೆಲ್

ಲಕ್ನೋ: ಮಾರ್ಚ್ 21, 1858 - ಕಾಲಿನ್ ಕ್ಯಾಂಬೆಲ್

ಜಾನಿ - ಹುಗ್ ಗ್ರೋಸ್

ಅರ - ಐರ್‌ಕೂಟ್

ದಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದೆ ತಟಸ್ಥವಾಗಿದ್ದವರು

- # ಪಂಜಾಬಿನ ಸಿಖ್ಖರು
- # ಬಂಗಾಳದ ಜಮೀನ್ದಾರರು
- # ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವಿಧ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪಡೆದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗ
- # ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಸಿಂಧ್ಯ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿ ದಿನಕರ್ ರಾವ್
- # ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮ - ಅವಜ್ ಉದ್ದೋಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನಿ ಸಾಲರ್ ಜುಂಗ್
- # ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಹಾರಾಜ - ಗುಲಾಬ್ ಸಿಂಗ್
- # ಭೂಪಾಲದ ಸಿಕಂದರ ಬೇಗಂ
- # ನೇಪಾಳದ ದೊರೆ ಜುಗ್ ಬಹದ್ದೂರ್

4.3.3) ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಂಡಾಯದ ಮೂಲಕ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು **ಧೀರ ಯುವಕರ ಗುಂಪು** ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರೇ **ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು**. ಇವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಭಾರತವನ್ನು ಪರಕೀಯರಿಂದ ವಿಮೋಚಿಸುವುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ. **ಬಾಂಬ್ ಮತ್ತು ಪಿಸ್ತೂಲ ಬಲದಿಂದ** ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯನ್ನು ಮಣಿಸುವುದು ಅವರ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಸ್ತ್ರಬಲದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಅದೇ ಹಿಂಸೆ ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದಲೇ ಮಣಿಸುವುದು ಅವರ ನಿಲುವಾಗಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆ, ದೇಶ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು, ವಿವೇಕಾನಂದರ ವೀರವಾಣಿ, ಅಮೇರಿಕಾ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ರಷ್ಯದ ನಿಹಿಲಿಸ್ವ ಚಳುವಳಿ, ರಷ್ಯಾ-ಜಪಾನ್ ಯುದ್ಧ ಇವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು.

ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು(MAIN REVOLUTIONISTS)
ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಈ ಮುಂದಿನಂತಿದೆ.

1) ವಾಸುದೇವ ಬಲವಂತ ಫಡಕೆ (1845-1883)

1845ರಲ್ಲಿ **ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ** ಈತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಯುಗದ ಪ್ರವರ್ತಕ. ಈತ ಪೂನಾದ ಮಿಲಿಟರಿ ಹಣಕಾಸು ವಿಭಾಗದ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಈತ **ಬ್ರಾಹ್ಮಣ**

ಜಮೀನ್ದಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಪೂನಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದನು.

ಪೂನಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಹಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಯುದ್ಧ ಸಾರಿ ಅವರ **ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು. ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು, ವಾಹನಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು.** ರಾಮೋಶಿ ಜನಾಂಗ ಅವನಿಗೆ ನೆರವಾಯಿತು,

ಫಡಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. **4000ರೂ. ಬಹುಮಾನ** ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು, ಕೊನೆಗೆ ಮೇಜರ್ ಡೇನಿಯಲಿನಿಂದ ಸೆರಸಿಕ್ಕ ಬಂಧಿತನಾಗಿ **1883ರಲ್ಲಿ ಏಡನ್ ನಗರದ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ** ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟನು. ಏಡನ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ನೆಲಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಬಲಿದಾನದಿಂದ ಇತರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದನು.

2) ವಿ.ಡಿ.ಸಾವರ್ಕರ್ (1883-1866)

ವಿನಾಯಕ ದಾಮೋದರ್ ಸಾವರ್ಕರ್ **ಮೇ 28, 1883ರಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಭಗೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಈತ ಪೂನಾದ ಫರ್ಗ್ಯೂಸನ್ ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ **ಲಂಡನ್ನಿನ ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ** ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ತಿಲಕ್ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆ ಅವನ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈತ ನಾಸಿಕನಲ್ಲಿ ಮೀತ್ರಮೇಳ ರಚಿಸಿದನು. ಸಾವರ್ಕರ್ 1904ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಲಂಡನ್ನಿನ '**ಅಭಿನವ ಭಾರತ**' ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಗುಪ್ತ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತು. ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ತಯಾರಿಕೆ ಕಲಿತು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಕಲಿಸಿದನು.

ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. **1902ರ ಮೇ ನಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನ ಭಾರತ ಭವನದಲ್ಲಿ 1857ರ ದಂಗೆಯ ಸ್ವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ** ಆಚರಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಗಮನ ಸೆಳೆದರು. ಇವರು '**ಇನ್ ಕ್ವಿಲಾಬ್**' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. 1857ರ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರ' ಹಾಗೂ '**ಮ್ಯಾಜನಿ**' Grave Warning ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿದರು.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಸಂಘವನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾರತ ಭವನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿ ಭಾನುವಾರ ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭಾರತೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಐರೋಪ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟರು. **ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಿಗೆ** ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ 1910ರಲ್ಲಿ ಸಾವರ್ಕರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ **ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆ (ಅಂಡಮಾನ್ ಜೈಲು)**ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಕೈಬೇಡಿಗಳಿಂದಲೇ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ದೇಶಭಕ್ತಿಗೀತೆ ರಚಿಸಿದರು. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಮೊದಲಿಗರು.

1966ರ ಫೆಬ್ರವರಿ 26ರಂದು ಇವರು ನಿಧನರಾದರು. ಇವರ ಅಣ್ಣ **ಗಣೇಶ ದಾಮೋದರ್ ಸಾವರ್ಕರ್** ಸಹ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಯಾಗಿದ್ದರು. ಗಣೇಶ ಸಾವರ್ಕರ್ಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದ **ನಾಸಿಕನ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಜಾಕ್ಸನನ್ನು** ಸಾವರ್ಕರರೇ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕಾನ್ವೇರೆ ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ **ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಪಿಸ್ತೂಲ್‌ನಿಂದ** ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದನು. ಈತ ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾ ಎಂಬ ಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟಿದ ಉಜ್ಜಲ ದೇಶಭಕ್ತ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಂಜಾಬ, ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳಗಳು ಇವು ಭಾರತದ 3 ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಅವರು ಭಾರತವಲ್ಲದೇ **ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಅಮೇರಿಕಾ, ಕೆನಡ್, ರಷ್ಯಾ ಜಪಾನಗಳಲ್ಲಿ** ತಮ್ಮ ಗುಪ್ತ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1911 ರಲ್ಲಿ **ವಂಚಿ ಅಯ್ಯರ್** ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ತಿನ್ನವೆಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿದ್ದ ಆಂಗ್ಲನನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದನು.

3. ಚಾಪೇಕರ್ ಸಹೋದರರು

ಪೂನಾಗೆ ಪ್ಲೇಗ್ ಬಂದಿದೆ. ಇಲಿಗಳನ್ನು ಸಾಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ ಪೂನಾದ್ ಪ್ಲೇಗ್ ಅಧಿಕಾರಿ **ರಾಂಡ್ಯ ರೈತರ ಮನೆಗಳಿಗೆ** ನುಗ್ಗಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟನು. **ಬೂಟುಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಮನೆ, ಬಾಣಂತಿ ಕೊಠಡಿ ದೇವರ್ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ** ಹೆಂಗಸರ ಮೇಲೆ ಕೈ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿದ. ಇಂತಹ ಕ್ರೂರಿ, ದುರಹಂಕಾರಿ, ಪೂನಾದ್ ಪ್ಲೇಗ್ ಅಧಿಕಾರಿ **ರಾಂಡ್ಯನನ್ನು 1897ರ ಜೂನ್ 22 ರಂದು ಚಾಪೇಕರ್ ಸಹೋದರರು** ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದರು.

ದಾಮೋದರ್, ಬಾಲಕೃಷ್ಣ, ಮತ್ತು ವಾಸುದೇವ ಈ ಮೂವರು ಚಾಪೇಕರ್ ಸಹೋದರರು ಅವರು **ವ್ಯಾಯಾಮ ಮಂಡಲ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಸಂಘ** ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಬಳಗ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು ದಾಮೋದರ್ ಗಲ್ಲಿಗೇರುವಾಗ ಅಧಿಕಾರಿ ಹಿಗಂದು ಕೇಳಿದರು 'ನಿನ್ನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಆತ ಹೇಳಿದ 'ನಗುನಗುತ್ತ ನೇಣುಗಂಬಕ್ಕೆರಿದ ಎಂದು ಹೇಳಿ' ಪೂನಾದ್ ಈ ದೇಶಭಕ್ತ ಚಾಪೇಕರ್ ಕುಟುಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಲಾಗದ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿತು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ **ಚಿದಂಬರಂ ಪಿಳ್ಳೆ** ಅವರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಿರುನ್ನೆಲಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಲಿಬಾರಗೆ ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಭಾರತ ಮಾತ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ **ವಾಂಚ್ ಅಯ್ಯರ** ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದರು. ಪೊಲೀಸರಿಮ್ಮ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ **ಬಲವಂತರಾವ್ ಮತ್ತು ಹರಿವಂತ ರಾಮಚಂದ್ರ** ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಸಂಜೀವಿನಿ ಸಭಾ: ಸತೀಶ್ಚಂದ್ರನಾಥರು ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಅದು ನಿಸ್ಸೇಜ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತವನ್ನು ಸತ್ತ ತಲೆಬುರುಡೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅದರ ಕಣ್ಣಿನ ರಂಧ್ರಗಳಿಗೆ ಮೇಣದಬತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

4) ಮದನ್ ಲಾಲ್ ಧಿಂಗ್ರ (1887-1909) ಪಂಜಾಬ್

ಅಮೃತಸರದ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ **ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ** ಅಲ್ಲಿ **ಸಾರ್ವರ್ಕರ್ ಭಾಷಣ** ಕೇಳಿ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಸರ್ವತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾದ **ಇಂಡಿಯಾ ಹೌಸನ್ ಸದಸ್ಯನಾದ** ಈತ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಾ ತಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಲಿತ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಸಾರ್ವರ್ಕರ್ ಅಣ್ಣ ಗಣೇಶ ದಾಮೋದರನಿಗೆ **ಅಂಡಮಾನ್ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ** ಆದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಕೆರಳಿದ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ **ನ್ಯಾಷನಲ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್** ಭಾರತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ **ಕರ್ಜನ್ ವೈಲಿ** ಎಂಬ ದುಷ್ಕನನ್ನು **1909ರಲ್ಲಿ** ಲಂಡನ್ನಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಟ್ಟುಕೊಂದನು ಈ ಧೀರನೇ **ಮದನ್ ಲಾಲ್ ಧಿಂಗ್ರ**, ಆಗಸ್ಟ್ 17, 1909ರಂದು ಧಿಂಗ್ರಗೆ ಗಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.

4.4.4) ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

5. ಶ್ಯಾಮಜಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮ

ಅಭಿನವ ಭಾರತದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ಈತ **ಕಾಥೇವಾಡದ ನಿವಾಸಿ ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ** ಕಾನೂನು ಪದವೀಧರ ಈತ ಕ್ರೌರ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ **ರಾಂಡ್** ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

1905ರಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ **ಇಂಡಿಯನ್ ಹೋಂರೂಲ್ ಸೊಸೈಟಿ** ಹಾಗೂ **ಇಂಡಿಯಾ ಹೌಸಗಳನ್ನು** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಅವರು **ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಸೋಸಿಯಾಲಜಿಸ್ಟ್** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು.

1909ರಲ್ಲಿ ಅಹಮದಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ **ವೈಸ್ರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಮಿಂಟೋ** ಮತ್ತು ಅವನ ಪತ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಫಲ ಯತ್ನ ಈತ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಈತ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಈತ **ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್** ಆಗಿ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಭಯೋತ್ಪಾದನೆ ತರಬೇತಿ ಬಯಸುವವರಿಗೆ **ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿ ಶಿಷ್ಯವೇತನ** ಘೋಷಿಸಿತು. ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಕಂಡ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯರನ್ನು ಚಚ್ಚಿದರು. 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆ ಚುರುಕಾಯಿತು.

6. ಬರೀಂದ್ರಕುಮಾರ ಘೋಷ್

ಪಿ. ಮಿತ್ರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯನಾದ **ಬರೀಂದ್ರ ಕುಮಾರ್ ಘೋಷ್ ಅರವಿಂದ ಘೋಷ್** ಸಹೋದರ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾಳದ **ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ**. ಈತ ಯುವಕರಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದ. ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು , ಸ್ವದೇಶಿ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ **ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ತೊರೆಯುವಂತೆ ಕರೆ ನೀಡಿದನು**. ನೀವು ಶಪಥ ಮಾಡಿದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ 1/2 ಲಕ್ಷ ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನ ಓಡಿಸಬಹುದೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಈತ ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದನು.

ಈತ '**ಯುಗಾಂತರ್**' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು '**ಭವಾನಿ ಮಂದಿರ್**' ಮತ್ತು ಸಂಧ್ಯಾ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದನು.

ಅರವಿಂದ ಘೋಷ್ **ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಾ ತಯಾರಿಕಾ ಕೈಗಾರಿಕೆ** ಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕೊಳ್ಳಗಾದರು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸೋದರ **ಭೂಪೇಂದ್ರಕುಮಾರ ದತ್ತರು** ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ಬಂಗಾಳಿ ಯುವಕರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು.

ಅನುಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿ ಶಾರೀರಕ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆದು **ತರುಣ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಳುವಳಿಗೆ** ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಅದು **ಸಂಧ್ಯಾ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು **ರಣನೀತಿ, ಮುಕ್ತಿಕೋನ್ ಪಥೇ** ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು, **ಉಲ್ಲಾಸಕರದತ್, ಪ್ರಪುಲ್ಲ** ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಾಂಬ್ ತಯಾರಿಕೆ ಕಲಿತರು.

7. ಖಾದೀರಾಮ ಬೋಸ್ (1889-1908) ಬಂಗಾಳ

ಈತ ಬಂಗಾಳದ ಯುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ. ಅನುಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯ ಈತ **ಡಿಸೆಂಬರ್ 3, 1889ರಂದು ಬಂಗಾಳದ ಬಹುವೈನೀ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ**

ಜನಿಸಿದ. ತಂದೆ - **ತ್ರಿಲೋಕನಾಥ ಬೋಸ್** ತಹಶೀಲ್ದಾರರು, ತಾಯಿ - **ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ**,

ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಉಗ್ರನಾದನು. **ಸೋನಾರ್ ಬಾಂಗ್ಲಾ**, **ವಂದೇ ಮಾತರಂ** ಗೀತೆಗಳನ್ನು **ಹಾಡಿದವರಿಗೆ ಕಿಂಗ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಎಂಬ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್** ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಬೋಸನ್ ಸ್ನೇಹಿತ ಸುಶೀಲ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಆತ **15 ಚಾಟಿಯ ಏಟಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ** ಇಂತಹ ದುಷ್ಪಾನಾದ ಕಿಂಗ್ಸ್ ಫರ್ಡನನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಖುದೀರಾಮ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತ ಪ್ರಪುಲ್ಲ ಚಾಕಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಇವರು **ಏಪ್ರಿಲ್ 30, 1908ರಂದು** ಕಿಂಗ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದರು. ಆದರೆ ಆ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕಿಂಗ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ದವನು ವಕೀಲ **ಮಿ.ಕೆ.ನಡಿ, ಬಾಂಬ್ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೊಂದಿತು**. ನಂತರ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರಪುಲ್ಲನು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದನು, ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹುತಾತ್ಮನಾದನು. ಮರುದಿನ ರೈಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಖುದೀರಾಮನನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಸೆರೆಹಿಡಿದರು. ಖುದೀರಾಮನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದು ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. **ಆಗಸ್ಟ್ 8, 1908ರಂದು** ಖುದೀರಾಮ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಹಿಡಿದು '**ವಂದೇ ಮಾತರಂ**' ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಲೇ ನಗುನಗುತ್ತಾ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ. ಆಗ ಅವನ ವಯಸ್ಸು 19ವರ್ಷ, ಈ ಘಟನೆ '**ಮುಜಾಫರಪುರ ಕಗ್ಗೋಲೆ**' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಎಂದರೆ ಬಂಗಾಳಿ, ಎಂದರೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಆಗ ಮೂಡಿತು. 1907-14ರ ನಡುವೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ 12 ಬಾಂಬ್ ಪ್ರಕರಣಗಳು 31 ಹತ್ಯೆಗಳು, 72 ರಾಜಕೀಯ ಡಕಾಯಿತಿಗಳು ನಡೆದವು.

8. ರಾಸ್ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸ್ (1886-1945)

"ಬ್ರಿಟಿಷರ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡಬಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಎಂದರೆ ವೈಸ್ರಾಯ್ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ್ ಹಾಕಿ ಸಾಯಿಸುವುದು" ಹೀಗೆಂದವರು **ರಾಸ್ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸ್**, ಈತ 1886ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು,

ಈತ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ತಯಾರಿಕೆ ಕಲಿತನು. **1912ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 23ರಂದು** ದೆಹಲಿಯ ಚಾಂದನಿ ಬಳಿ ವೈಸ್ರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಹಾರ್ಡಿಂಜನು ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಆಗ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸನು ಸನಯಾಲನೊಂದಿಗೆ **ವೈಸ್ರಾಯ್ ಮೇಲೆ ಬಾಂಬ್ ಎಸೆದ, ವೈಸ್ರಾಯ್ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ** ಇದು ಡೆಲ್ಲಿ ಸಂಚು ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಬೋಸ್ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಜಪಾನಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸುಭಾಷಚಂದ್ರಬೋಸರಿಗೆ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆ ಕಟ್ಟಲು ನೆರವಾದರು. 1942ರಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಾಕನಲ್ಲಿ 'ಇಂಡಿಯನ್ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ ಲೀಗ'ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

1929ರಲ್ಲಿ ಜತಿನದಾಸ್ ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ 64 ದಿನಗಳ ಜೈಲಿನ ಉಪವಾಸ ನಂತರ ನಿಧನಾದನು. **ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬ್ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ** ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಈತ **ಯುಗಾಂತರ್ ಮತ್ತು ಲಿಬರ್ಟಿ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು.

4.5.5) ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು - ಭಾಗ 1

ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

9. ಲಾಲ ಹರದಯಾಲ್ (ಫದರ್ ಪಕ್ಷ)

ಈತ ಪಂಜಾಬಿನ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಫದರ್ ಚಳುವಳಿಯ ನಾಯಕ **ಲಂಡನ್ನಿನ ಸೆಂಟ್ ಜಾನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ** ಓದಿದ ಈತ 1913ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕಾದ ಸ್ಯಾನಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋದಲ್ಲಿ **ರಾಮಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಬರಕತುಲ್ಲಾ** ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ನೆರವಿನಿಂದ **ಫದರ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಅದು ಫದರ್ ಎಂಬ ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಬರ್ಲಿನ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ '**ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಘ**'ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಫದರ್ ಚಳುವಳಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದನು. **ಫದರ್ ಎಂದರೆ ಬಂಡಾಯ ಎಂದರ್ಥ**. ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವುದು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹತ್ಯೆ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊರತರುವುದು, ಆಯುಧ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಫದರ್ ಪಕ್ಷದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಬಾಬಾ ಗುರುಮುಖ್ ಸಿಂಗ್, ಪರಮಾನಂದ ಕಾರ್ತಸಿಂಗ್, ಸಾರಾಬ, ಸೊಹಾನಸಿಂಗ್, ರಹಮತ್ ಆಲಿಪಾ ಈ ಪಕ್ಷದ ಇತರ ನಾಯಕರು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದಂಗೆ ಎಳಲು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಿಗೆ ಇದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಮಗಾತಮಾರು, ಲೋಸುಮಾರು ಎಂಬ ಜಪಾನಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. **ಆದರೆ ಫೆ.21, 1915ರಂದು** ಅವು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದವು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ **42ಮಂದಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದರೆ, 114 ಮಂದಿ ಜೈಲುಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದರು**. ಫದರ್ ಪಕ್ಷ ಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ದಂಗೆ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಫದರ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಚರಣೆಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು.

10. ರಾಂಪ್ರಸಾದ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ (ಕಾಕೋರಿ ಕೇಸ್)

ಈತ ಪಹರಾನಪುರದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ **ಆಗಸ್ಟ್ 9, 1925 ರಂದು** ಪಹಜಹಾನ್ ಪುರದಿಂದ ಲಖ್ನೋಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ರೈಲಿನ ಸರಪಳಿಯನ್ನು **ಕಾಕೋರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ**

ಎಳೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ರಾಂಪ್ರಸಾದ್ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ಲಾ, ರೋಷನಸಿಂಗ್, ರಾಜೇಂದ್ರ ಲಹರಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಗೆಳೆಯರು ರೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸರಕಾರಿ ಹಣವನ್ನು ದೋಚಿ ಪರಾರಿಯಾದರು. ಇದನ್ನು 'ಕಾಕೋರಿ ರೈಲು ಡಕಾಯಿತಿ ಅಥವಾ ಕಾಕೋರಿ ಕೇಸ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ಲನಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಕೊನೆಯ ಗಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆ ಹಾಡುತ್ತಾ ನಗುನಗುತ್ತಲೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದ.

ಆಗ ಅವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ "ನನ್ನ ತಾಯಿಯೇ, ಕಡೆಯ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಕಳವಳ ಪಡದಂತೆ ನಿನ್ನ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವಂತೆ ಆರ್ಥಿವರ್ದಿಸು." ಅವನ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಅರವಿಂದ ಘೋಷರು 'ಭವಾನಿ ಮಂದಿರ್' ಎಂಬ ಕರಪತ್ರ ಹೊರಡಿಸಿದರು.

11. ಅಜಾದ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ (1904-31)

ಡಿಸೆಂಬರ್ 26, 1912ರಂದು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಲಾರಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕಲ್ಲೆಟು ಹೊಡೆದ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಾಜರುಪಡಿಸಲಾಯಿತು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು, **ನಿನ್ನ ಹೇಸರೇನು?** 'ಅಜಾದ್ (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) **'ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು? ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ನಿನ್ನ ವಿಳಾಸ? 'ಜೈಲು' ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದವರನೆ ಅಜಾದ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್.**

1904 ರಲ್ಲಿ **ಅಜಾದ್ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಭಾವರಾದಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಂತಿವಾರಿ ಮತ್ತು ಜಗರಾಣಿದೇವಿಯರ** ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಈತ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಸೋಶಿಯಲಿಸ್ಟ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದನು, ಆಗ ಭಗತಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ರಾಜಗುರುರ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಲಾಲಾ ಲಜಪತಿರಾಯನ್ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ **ಸ್ಯಾಂಡರ್ಸನನ್ನು** ಮುಗಿಸಲು ಸಂಚು ಹೂಡಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗತಸಿಂಗ್ಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದ. ಈತ ಕಾಕೋರಿ ರೈಲು ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಗತನಾದನು. ದೆಹಲಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ ಎಸೆದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಕೊನೆಗೆ **ವೀರಭದ್ರ ತಿವಾರಿ** ಎಂಬ ದ್ರೋಹಿಯಿಂದ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ **ಅಜಾದನು ತನಗೆ ತಾನೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹುತಾತ್ಮನಾದನು.** 1924ರಲ್ಲಿ ಕಾನ್ಪುರದಲ್ಲಿ ಸುಖದೇವ, ಸನ್ಯಾಸಾಲ್, ಚಟರ್ಜಿ, ಭಗವತಿ ಚರನ್, ಶಿವವರ್ಮ, ರಾಜಗುರು, ಭಗತಸಿಂಗ್, ರಾಂ ಪ್ರಸಾದ್ ಬಿಸ್ಮಿಲ್ಲಾ, **ಅಜಾದ್** ಮೊದಲಾದವರು ಸೇರಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದು ಮುಂದೆ ಆರ್ಮಿ

ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅದರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಇದರ ಶಾಖೆಗಳು **ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ, ದೆಹಲಿ, ಪಂಜಾಬ** ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅದು ರಷ್ಯಾ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ನೇರ ಕ್ರಮ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿತ್ತು. 1914 ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಜರ್ಮನಿಯ ನೆರವು ಪಡೆಯಲು ಬರ್ಲಿನ್‌ನಲ್ಲಿ **ಜರ್ಮನ್ - ಇಂಡಿಯಾ ಸ್ನೇಹ ಸಮಿತಿ** ಹಾಗೂ **ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಿತಿಯನ್ನು** ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು.

12. ಭಗತ್ ಸಿಂಗ್ (1907-31)

'ಪಂಜಾಬಿನ ಪುರುಷಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಭಗತ್ ಸಿಂಗ್ ಡಿಸೆಂಬರ್ 28, 1907 ರಂದು ಪಂಜಾಬಿನ **ಕೇತರಕರ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದನು. **ತಂದೆ : ಕಿಶನ್‌ಸಿಂಗ್, ತಾಯಿ : ವಿದ್ಯಾವತಿ** ಅವರೂ ಸಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೇ.

ಆತ ಲಾಹೋರಿನ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ **ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಬಾಗ್ ದುರಂತ ನಡೆಯಿತು**. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಭಗತ್ ಸಿಂಗ್ ಅಲ್ಲಿನ **ರಕ್ತಸಿಕ್ತ ಮಣ್ಣನ್ನು ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ** ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಈ ದುರಂತ ಅವನ ಮೇಕೆ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಕೋನೆಗೆ ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಜೊತೆಗೂಡಿ 'ನವಜಾನ್ ಭಾರತ ಸಭಾ'ವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಅಜಾದ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ ಜೊತೆಗೂಡಿ **ಬಾಂಬ್ ತಯಾರಿಸಿದನು. ಗುಪ್ತ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದನು.**

ಸ್ಯಾಂಡರ್ಸನನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್ ಶಪಥ ಮಾಡಿದ ಭಗತ್‌ಸಿಂಗನು ರಾಜಗುರು ಮತ್ತು ಅಜಾದ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಜೊತೆಗೂಡಿ **ಡಿಸೆಂಬರ್ 17, 1928ರಂದು ಸ್ಯಾಂಡರ್ಸನನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದು ಪರಾರಿಯಾದನು**. ಅದೇ ರೀತಿ 1929ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 8ರಂದು ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಬಟುಕೇಶ್ವರದತ್ತರು ದೆಹಲಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಮೇಲೆ 2 ಬಾಂಬ್‌ಗಳನ್ನು ಎಸೆದು 'ಇನಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್' ಕ್ರಾವ್ತಿ ಚಿರಾಯುವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶರಣಾದರು.

ಲಾಹೋರ್ ಪಿತೂರಿ ಕೇಸಿನ ಅಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಅಪಾದಿಸಿ **ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್, ಸುಖದೇವ ಮತ್ತು ರಾಜಗುರು ಅವರನ್ನು ಮಾರ್ಚ್, 23, 1931ರಂದು ಲಾಹೋರ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಯಿತು** ಸರಕಾರ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಅವರ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿತು. ಜನ ಅವರ ಬೂದಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅತ್ತರು ಈ ದೇಶಭಕ್ತರ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಇಡೀ ಭಾರತವೇ ದನಿ ಎತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾತ್ಸಭೂಮಿ ವಿಮೋಚನಗೆ ತ್ಯಾಗ, ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಗೈದ ಇತರೇ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಾರಿಗಳೆಂದರೆ **ಭೂಪೇಂದ್ರನಾಥ ದತ್** (ಯುಗಾಂತರ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದ್ಯ), **ಅರವಿಂದ ಘೋಷ** (ಆಲಿಫರ್ ಬಾಂಬೆ ಕೇಸಿನ ಆರೋಪಿ), **ಕುಮಾರಿ ಕಲ್ಪನಾದತ್** (ಬಂಗಾಳ), **ಕುಮಾರಿ ಉಜ್ಜಲ್** 1913, **ಅರುಣ ಅಸಫ್ ಅಲಿ** (ಲಾಹೋರ 1909),

ನವಾಜಖಾನರು 1929ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 29ರಂದು ವೈಸ್ರಾಯ್ ಇರ್ವಿನ್ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲುಹಳಿ ಮೇಲೆ **ಭಗತಸಿಂಗ್, ಭುಕ್ತೇಶ್ವರರು** ಬಾಂಬ್ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವೈಸ್ರಾಯ್ ಅದರಿಮ್ಮ ಬಚಾವಾಗಿದ್ದನು. 1907ಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು 64 ಪೀಡಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದರು. 112ಡಕಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು.

4.6.6) ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು - ಭಾಗ 2

ಪ್ರಮುಖ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು

13. ಸೂರ್ಯಸೇನ್ (ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಬಂಡಾಯ)

ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸ್ಕೂಲನ ಶಿಕ್ಷಕನಾದ ಈತ **ಮಸ್ತರಾ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ತರುಣ ಯುವಕರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು,

1930ರಲ್ಲಿ 64 ಜನ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರೊಂದಿಗೆ **ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸೇನಾ ಶಿಬಿರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದನು**. ಕೊನೆಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಜನವರಿ 12, 1934ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದನು.

ಕೆಲವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಯೂರೋಪಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ ವಿರೋಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತರುವ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. **ಉದಾ :** ಮೇಡಂ ಕಾಮಾ, ಅಜಿತಸಿಂಗ್, ಲಾಲ್ ಹರದಯಾಳ್ ಶ್ಯಾಮಜಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮರು.

14. ಉದಮ್ ಸಿಂಗ್

ಉದಂಸಿಂಗ್ 1899ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 26ರಂದು **ಪಟಿಯಾಲದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದನು.

ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡವನ್ನು ಎಸಗಿದ **ಮೈಕೇಲ್ ಡೇಯರ್** ಎಂಬ ನರರೂಪಿ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ **ಮಾರ್ಚ್ 13, 1940ರಂದು ಲಂಡನ್ನಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರನನ್ನು ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದ ವೀರನೇ ಉದಂಸಿಂಗ್** ಈ ಕಾರ್ಯಸಾಧನಗೆ ಆತ 21 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕಾದಿದ್ದ.

1940ರ ಜುಲೈ 31ರಂದು ಉದಂಸಿಂಗಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು, **ಉದಾ:** ಕಲ್ಪನಾದತ್, ಶಾಂತಿಘೋಷ್, ಸುನೀತ ಚೌಧರಿ, ಜಸ್ಟೀಸ್ ಮುಖರ್ಜಿ ಕಲ್ಕತ್ತದ ಪೋರ್ಟ್ ವಿಲಿಯಂ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದ್ದನು.

15. ಸುಭಾಷ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್ (1897-1945)

ಸುಭಾಷಚಂದ್ರಬೋಸ್ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಅವರು ಅಪ್ರತಿಮ ದೇಶಭಕ್ತರು, '**ನೇತಾಜಿ**' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಡೆದ ಅವರು ಜನವರಿ 23, 1897ರಂದು **ಓರಿಸ್ಸಾದ ಕಟಕನಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು

ಇವರ **ತಂದೆ :** ಜಾನಕಿನಾಥ ಬೋಸ್ ವಕೀಲರು, **ತಾಯಿ:** ಪ್ರಭಾವತಿ.

ಕಲ್ಕತ್ತದ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಅವರು **ಬಿ.ಎ. ಪದವಿ** ಪಡೆದರು. ನಂತರ **ಎಂ.ಎ ಪಾಸಾದರು**, ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಹೊರಟು **ಐ.ಸಿ.ಎಸ್**, ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ 4ನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿದ್ದರು, ಆದರೆ **ಐ.ಸಿ.ಎಸ್ ಗೆ** ರಾಜೀನಾಮೆ ಇತ್ತರು.

ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಿ.ಆರ್.ದಾಸರವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ **ಅಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನುಭಂಗ** ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದರು. ಕಲ್ಕತ್ತ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ, ಕಲ್ಕತ್ತದ ಮೇಯರ್ ಆಗಿ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿ **1918ರ ಹರಿಪುರ ಮತ್ತು 1939ರ ತ್ರಿಪುರ** ಕಾಂಗ್ರೆಸನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯೊಡನೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಂಗ್ರೆಸನಿಂದ ಹೊರಬಂದು '**ಫಾವರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಕ್**' ಎಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. '**ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಪ್ರಿಂಗಲ್**' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿದರು. 1934 ರಲ್ಲಿ **My Struggle** ಎಂಬ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದರು.

ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆ (Indian National Army - INA)

1941ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತದ ಗೃಹಬಂಧನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಾಣ ವೇಷದಲ್ಲಿ **ಪೇಪಾವರ್, ಕಾಬೂಲ್, ಮಾಸ್ಕೋ, ಮೂಲಕ ಹಾದು ಕಪ್ಪಪಟ್ಟು ಬರ್ಲಿನ್ ಮತ್ತು ರೋಮಗಳಿಗೆ** ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಹಿಟ್ಲರ್ ಮತ್ತು ಮುಸೋಲಿನಿಯರು ಬೋಸರಿಗೆ ಭಾರತದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಜರ್ಮನ ಭಾರತೀಯ ಯುದ್ಧ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೇನೆ ಕಟ್ಟಿದರು.

ನಂತರ ಬೋಸ್ ಜಪಾನಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ **ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ರಾಸ್ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸ್ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಸುಭಾಷರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು.** ಬೋಸ್ 2ನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಯ, ಬರ್ಮಾ ಮ್ ಸಿಂಗಪೂರ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿಯರಿಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ '**ಅಜಾದ್ ಹಿಂದ್ ಫೌಜ್**' ಅಥವಾ '**ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆ**'ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮೋಹನಸಿಂಗ್ ಅದರ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಇದರಲ್ಲಿ 20,000 ಸೈನಿಕರಿದ್ದು 5 ಸೈನಿಕ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಪಡೆ (ಝಾನಿದಳ) ಇದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅದಕ್ಕೆ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಆಗಿದ್ದಳು. ಅಂಡಮಾನ ಮತ್ತು ನಿಕೋಬಾರ್ ಈ ಸೇನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಹುತಾತ್ಮರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲು ಅವುಗಳನ್ನು **ಶಾಹಿದ್ ಮತ್ತು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ದ್ವೀಪಗಳೆಂದು** ಕರೆದನು.

ಹುಲಿ INA ಧ್ವಜ ಲಾಂಛನ ಮತ್ತು **ಜೈಹಿಂದ್** ಅದರ ವಂದನೆಯಾಗಿತ್ತು. **1943ರಲ್ಲಿ ಬೋಸರು ಸಿಂಗಪೂರದಲ್ಲಿ** ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಸಿಂಗಪೂರ್ ರೇಡಿಯೋದಲ್ಲಿ '**ಚಲೋಡಲ್ಲಿ**' ಮತ್ತು '**ಜೈಹಿಂದ್**' ಎಂಬ ರಣ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು INA ಸೈನಿಕರು 2ನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ವೇಳೆ ಜಪಾನಿಯರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಬರ್ಮಾ ಗಡಿದಾಟಿ **ಕೋಹಿಮ, ಇಂಪಾಲ, ಕಾಕಿನಾಡಗಳು** INA ವಶವಾದವು. ಜಪಾನಿನ ಪ್ರದಾನಿ ಟ್ರೋಜೊ ಬೋಸರಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಜಪಾನ ಬಾಂಬ್ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತ ಭಾರತದತ್ತ ನುಗ್ಗಿತು. ಜಪಾನಿಯರ ಸಹಕಾರ ದೊರೆಯದಿದ್ದುದ್ದು, INA ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆಹಾರದ ಅಭಾವ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ INAಗೆ ಸೋಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಜಯ ದೊರೆತು, ಜಪಾನ್ ಮಿತ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಯಿತು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು **1945ರಂದು ಬ್ಯಾಂಕಾಕನಲ್ಲಿ** ವಿಮಾನ ಹತ್ತಿದ ಬೋಸರು ವಿಮಾನ ಅಪಘಾತದಲ್ಲಿ ಸಾವಿಗೀಡಾದರು ಎಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

"**ನೀವು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ತವನ್ನು ಕೊಡಿ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ**" ಎಂದು ನೇತಾಜಿ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಕರೆನೀಡಿದ್ದರು. 1992ರಲ್ಲಿ ಬೋಸರಿಗೆ ಮರಣೋತ್ತರ "**ಭಾರತ ರತ್ನ**" ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆಯಿತು.

4.7) LR53 - History

4.1.1) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ

ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ:-

ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿ, ದತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ, **ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತಹ** ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಡೀ **ಭಾರತಕ್ಕೆ ಏಕರೂಪದ ಆಡಳಿತ ಜಾರಿಗೆ** ಬಂದಿತು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು, ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತರುವಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಫಲರಾದರು. ಇದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಏಕರೂಪದ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿತ್ವ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಭಾವ:-

- # 18 ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯು ದೇಶಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು.
- # ಇದರಿಂದಾಗಿ ಐರೋಪ್ಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅಂತರ ಉಂಟಾಗಿ ಅಸಮತೋಲನ ಬೆಳೆಯಿತು.
- # ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳ ರಫ್ತು ಸದಾಕಾಲ ಆಮದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.
- # ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾಗಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತ ಕೇವಲ ಕಚ್ಚಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿತು.
- # ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ತಂದು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- # ಯಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸರಕುಗಳೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದ ಸರಕುಗಳು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲಾರದೆ ಸೋತವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಕಾರ್ಮಿಕರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದರು.

ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ:-

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಲಾಭಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಲವು ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ:-

1. ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

2. ರೈತವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ
3. ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

1. ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ

ರಾಜರುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಾತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ರೈತರು ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹರಾಜು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹರಾಜಾದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಭೂ ಒಡೆತನವು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಹೊಸ ಕಂದಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಭೂ ಒಡೆತನದ ಒಟ್ಟಾರೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಭೂಕಂದಾಯದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಬೆಳೆಯ ಆಧಾರದ ಬದಲು **ಜಮೀನಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯದ ದರವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.** ಇಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ **ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು** ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು **ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್ ವಾಲೀಸನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ** ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನ್ ವಾಲೀಸನು ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು **ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ಒರಿಸ್ಸಾ**ಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಉಳುವ ರೈತನಿಂದ ನಿಗದಿತ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಮಾಡಿ ಕಟ್ಟಬೇಕಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದಾಯ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜಮೀನ್ದಾರರು ನಿಗದಿತ ಕಂದಾಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ನಿಗದಿತ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ವೈಭವದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವಂತಾಯಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದರು.

2. ರೈತವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ:-

ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು **ಮದ್ರಾಸ್, ಮುಂಬೈ, ಸಿಂಧ್, ಬಿರಾರ್, ಅಸ್ಸಾಂ** ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು **ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ರೀಡ್** ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ **ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ** ಇದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದನು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂ ಒಡೆತನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ರೈತರು ಪಡೆದು ಕಂದಾಯವನ್ನು ಭೂ ಅಳತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಾವತಿ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು.

ರೈತರು ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ವಿಫಲರಾದಾಗ **ಭೂಮಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು** ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಜಮೀನುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಬದಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಿತ್ತು.

3. ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ:-

ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು **ಗಂಗಾ ಕಣಿವೆ, ವಾಯುವ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಂಜಾಬ್** ಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು **ಆರ್. ಎಂ ಬರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಜೇಮ್ಸ್ ಥಾಮ್ಸನ್** ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು.

'ಮಹಲ್' ಎಂದರೇ ತಾಲ್ಲೂಕು ಎಂದರ್ಥ.

ಇಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಬದಲು ಮಹಲ್ದಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಮಹಲ್ದಾರರು ನಿಗದಿತ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಭೂ ಅಳತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರೈತರಿಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಜಮೀನ್ದಾರರುಗಳಂತೆಯೇ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಇವರು ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕ್ರೂರಿಕರಿಸಿ ರೈತರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ, ರೈತವಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಮಹಲ್ವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎನಿಸಿದರೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ರೈತರ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಲಾಭಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇವು ರೈತರ ಬದಕನ್ನು ದುಸ್ತರಗೊಳಿಸಿದವು.

4.2.2) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ (ಭಾಗ-2)

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ

ಕೈಗಾರಿಕೆ:-

ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಬಂಡವಾಳ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಬಂದಿತು.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹತ್ತಿ ಬಟ್ಟೆ, ಸೆಣಬು, ಮತ್ತು ಕಾಗದ ತಯಾರಿಕೆ, ಕಾಫಿ ತೋಟಗಳು, ಉದ್ಯಮಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದವು.

ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ನವೀಕೃತ, ಯಾಂತ್ರಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಶಿಕ್ಷಣ:-

ಪರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಮದರಸಾಗಳು ನೀಡುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕೆಲವರಿಗಷ್ಟೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಅರಿವುಂಟಾಯಿತು.

ಕಂಪನಿಯು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. **ಲಾರ್ಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕ್ ನು ಮಕಾಲೆ ವರದಿಯಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದನು.** ಇದು ಆಂಗ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿತು.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಯು ಬಂಗಾಳದ ಹಿಂದೂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು.

ಕಲ್ಕತ್ತಾ, ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಮುಂಬೈಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ರೂರ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ವುಡ್ ಆಯೋಗವು ಸಲಹೆ ನೀಡಿತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಯಿತು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದವು. ನಾಯಕತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯು ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಏಕತೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ, ಹಿಂದೆ, ಮರಾಠಿ, ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕಂಡಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್‌ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದನು.

ಸಾರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ:-

ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಾವು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಲುಪಲು ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ರೈಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

1853 ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ - ಧಾಣೆಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಥಮ ರೈಲು ಸಂಚಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಾವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳ ಸಾಗಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೇನೆಯು ಸಂಚರಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಇವು ದೇಶೀಯರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು, ಸಂಚರಿಸಲು ಸಹಾಯವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರಚಾರಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಇದು ದೇಶೀಯರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪಾತ್ರವು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಚರಿತ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನವಜಾಗೃತಿಯ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಅಮೋಘವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು 1818 ರಿಂದ ಕಾಣಬಹುದು.

'ದಿಗ್ವಿಶ್ವನ' ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ, 'ಸಮಾಚಾರ ದರ್ಪಣ' ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದವು. ರಾಮ್ ಮೋಹನರಾಯರವರು 'ಸಂವಾದ ಕೌಮುಧಿ' ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

'ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಜರ್ನಲ್' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಯಿತು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ **ಬಕ್ಸಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಮ್** ನನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಶಾಸನವೊಂದು ಸಹ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ನ ಪೂರ್ವಾನುಮತಿ ಪಡೆದೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಿತ್ತು.

ಭಾರತೀಯರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನತೆಯ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೆ '**ಹಿಂದೂ ಪೇಟ್ರಿಯಾಟ್**', ಇದು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತೀಯರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಧ್ವನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಈಶ್ವರ ಚಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರರವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ '**ಸೋಮ ಪ್ರಕಾಶ**' ಎಂಬ ಬಂಗಾಳ ಪತ್ರಿಕೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

1860 ರ ನೀಲಿ ಬೆಳೆಗಾರರ ದಂಗೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಂಗಾಳಿ ಕೃಷಿಕರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ - '**ಅಮೃತ್ ಬಜಾರ್ ಪತ್ರಿಕೆ**', ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ '**ದಿ ಬೆಂಗಾಲಿ**', '**ದಿ ಟ್ರಿಬ್ಯೂನ್**'.

ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ '**ದಿ ಬೆಂಗಾಲಿ**' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಲೇಖನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಎರೆಡು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಂಗಾಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಮಂದಗಾಮಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ತೀವ್ರವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದ ತಿಲಕರು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ '**ಕೇಸರಿ**' ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ '**ಮರಾಠ**' ಎಂಬ ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

'**ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಸೋಷಿಯಲ್ ರಿಫಾರ್ಮರ್**' ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿತು.

'**ಮಂಗಳೂರು ಸಮಾಚಾರ**' ಪತ್ರಿಕೆಯು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಮೋಗ್ಲಿಂಗ್ ಮಿಷನರಿಯವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. '**ಮೈಸೂರು ರೆಕಾರ್ಡರ್**' ಮತ್ತು '**ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿತಾ**' ಕರ್ನಾಟಕದ ಇದರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು :-

ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು	ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಸ್ಥಳ	ವರ್ಷ
ಟೈಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ	ಮುಂಬೈ	1861

ದಿ ಪಯೋನಿಯರ್	ಅಲಹಾಬಾದ್	1865
ದಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಮೈಲ್	ಮದ್ರಾಸ್	1875
ದಿ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಮನ್	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	1875
ದಿ ಸಿವಿಲ್ ಆಂಡ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಗೆಜೆಟ್	ಲಾಹೋರ್	1876

4.3.3) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ ಭಾಗ -3

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮ

ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಬೆಳೆದಂತೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಕೂಡಾ ಬೆಳೆದವು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರುವ ಅಗತ್ಯತೆಯು ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಈ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಭಾರತೀಯರ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಭಾರತದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದವು.

1773ರ ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್ ಶಾಸನ

ರಾರ್ಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ **ದ್ವಿಮುಖ ಸರ್ಕಾರ** ರದ್ದಾಯಿತು. ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು **ಬಂಗಾಳದ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್ ಭಾರತದ ಮೊದಲನೆಯ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದನು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ನೀಡಲು ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಕಂಪನಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸರ್ವೋಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು **ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ** ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

1784ರ ಪಿಟ್ಸ್ ಇಂಡಿಯಾ ಶಾಸನ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಉತ್ತಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು. ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ **ಪ್ರೆವಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್** ಒಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು. ಈ ಸ್ವ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡುವಂತಾಯಿತು. **1861ರ ಇಂಡಿಯನ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಕಾಯ್ದೆ** ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ 1861ರ ಕಾಯ್ದೆಯು

ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತೀಯರು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಶಾಸನೀಯ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು.

1909ರ ಮಿಂಟೋ-ಮಾರ್ಲೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಈ ಶಾಸನವನ್ನು 1909ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವೈಸರಾಯ್ ಮಿಂಟೋ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮಾರ್ಲೆರವರು ರೂಪಿಸಿದರು. **ಇದರಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳೆಂದರೆ:** ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗದ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ವಿಸ್ತರಣೆ, ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತರಿಗೂ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವಿಕೆ, ಮತೀಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಆರಂಭ.

1919ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಶಾಸನ (ಮಾಂಟೆಗ್ಯೂ - ಚೆಮ್ಮಫರ್ಡ್ ಸುಧಾರಣೆ)

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೈಕಮಿಷನರ್ ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸದನಗಳ ಶಾಸನಸಭೆ ರಚನೆಯಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ (ಮೇಲ್ಮನೆ), ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ (ಕೆಳಮನೆ) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿ-ದಳ ಸರ್ಕಾರಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆಡಳಿತ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

1935ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯ್ದೆ

1935ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯ್ದೆಯು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ, ಅದು ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನೀಡಿದ್ದು. ಈ ಶಾಸನವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

4.4.4) ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ದಿವಾನರು

ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ದಿವಾನರು

ಹೆಸರು	ಆಡಳಿತದ ಆರಂಭ	ಆಡಳಿತದ ಅಂತ್ಯ
ಪೂರ್ಣಯ್ಯ	29 December 1782	4 May 1799
	4 May 1799	April 1811
ಬರ್ಗೀರ್ ಬಕ್ಸಿ ಬಾಲಾಜಿ ರಾವ್	April 1811	January 1812
ಸವರ್ ಬಕ್ಸಿ ರಾಮ ರಾವ್	February 1812	October 1817
ಬಾಬು ರಾವ್	November 1817	April 1818
ಸಿದ್ದರಾಜ್ ಅರಸ್	May 1818	February 1820
ಬಾಬು ರಾವ್	March 1820	August 1821
ಲಿಂಗರಾಜ್ ಅರಸ್	November 1821	November 1822
ಬಾಬು ರಾವ್	December 1822	November 1825
ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ	November 1825	May 1827
ವೆಂಕಟ ಅರಸ್	May 1827	October 1831
ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯ	October 1831	14 May 1832
ಬಾಬು ರಾವ್	May 1832	19 April 1834
ಕೊಲ್ಲಮ್ ವೆಂಕಟ ರಾವ್	20 April 1834	1838
ಸೂರಪ್ಪಯ್ಯ	1838	1840
ಕೊಲ್ಲಮ್ ವೆಂಕಟ ರಾವ್	1840	1844
ಕೊಲ ಕ್ರಿಷ್ಣಮ ನಾಯ್ಡು	1844	1858
ಖೋಲ ವಿಜಯರಂಗಮ್ ನಾಯ್ಡು	1858	1864
ಅರುನಾಚಲ ಮುದಲಿಯಾರ್	1864	1866
ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ (1866 - 1881) : ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಗಳು ಅರಮನೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸನ್, 1881ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ನೀತಿಯನ್ನು	1866	20 March 1881

ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಪುನಃ ರಾಜ್ಯವಾಳಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡುವ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವಾನರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿ.ರಂಗಾಚಾರ್ ರವರೇ ಮೊದಲಿಗರು.		
ಸಿ. ರಂಗಾಚಾರ್	25 March 1881	20 January 1883
ಸರ್. ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್	21 January 1883	28 December 1894
	28 December 1894	11 August 1900
ಟಿ. ಆರ್. ವಿ. ಥಂಬುಚೆಟ್ಟಿ	11 August 1900	18 March 1901
ಪಿ. ಎನ್. ಕ್ರಿಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	18 March 1901	30 June 1906
ವಿ. ಪಿ. ಮಾಧವರಾವ್	30 June 1906	31 March 1909
ಟಿ. ಆನಂದರಾವ್	1 April 1909	September 1912
ಸರ್. ಎಮ್.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ	10 November 1912	8 December 1918
ಎಮ್. ಕಾಂತರಾಜೇ ಅರಸ್.	10 December 1918	5 February 1922
ಸರ್. ಆಲ್ಫ್ರೆಡ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ	6 March 1922	25 April 1926
ಸರ್.ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್	1 May 1926	3 August 1940
	4 August 1940	1941
ಸರ್. ಎಮ್. ಎನ್. ಕ್ರಿಷ್ಣ ರಾವ್	1941	1941
ಎನ್. ಮಾಧವ ರಾವ್	1941	1946
ಆರ್ಕಾಟ್ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮುದಲಿಯಾರ್	Aug 1946	Nov 1949

4.5.5) ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರು

ದೀವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ (ಕ್ರಿ.ಶ.1881-1883)

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪರಭಾರೆಯ ನಂತರ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ದೀವಾನರಾದವರು ರಂಗಾಚಾರ್, ಇವರು ಚಂಗಲಪಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಟ್ಟಿಪುಣ್ಯಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ

1831ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆ - **ರಾಘವಾಚಾರ್ಯ**, ತಾಯಿ - **ಕನಕಮ್ಮ**, ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಾಧನೆಯನಂತರ ಮದ್ರಾಸ ಸರ್ಕಾರದ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿದವರು.

ಮುಂದೇ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಹುದ್ದೆಗೇರಿದವರು, ಅನಂತರ **1868 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ** ಸೇವೆಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದರು. ಅರಮನೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣಾಧಿಕಾರಿ, ಅರಸರ ಸಹಾಯಕ ಪೋಷಕ, ಅನಂತರ ಕಂದಾಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅರಮನೆಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ, 2 1/2 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿದರು. ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಾಗಾರರೂ, ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಆದ **ರಂಗಾಚಾರ್ಯ 1881 ರಲ್ಲಿ ದೀವಾನರಾಗಿ** ನೇಮಕರಾದರು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲೆಂದೇ ಬೌರಿಂಗನು ಇವರನ್ನು ಕರೆತಂದಿದ್ದನು ಉತ್ತರಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ :

ದೀವಾನ್ ರಂಗಾಚಾರ್ಯನ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವರ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ಇವರು **ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಭೆ ಅಥವಾ ರೆಪ್ರೆಸೆಂಟೇಟೀವ್ ಕೌನ್ಸಿಲನ್ನು 1881 ರ ಅಗಸ್ಟ 25 ರಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು** ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರುಗಳ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಭೂಮಾಲೀಕರು ಮತ್ತು ಗಣ್ಯ ವರ್ತಕರನ್ನು ಈ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು **1881 ರ ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ** ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ 144 ಮಂದಿ ಆಹ್ವಾನಿತ ಸದಸ್ಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರದ ಧೈಯಧೋರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಈ ಸಭೆಯ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇದು **ಶಾಸನಬದ್ಧ ಸಭೆಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ ಸಭೆ ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು** ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಾಯಿತು. ಭಾರತದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದದ್ದು ಇಲ್ಲೇ, 1885ರ ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಪುರಸಭೆಗಳಿಂದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಏರತೊಡಗಿತು. **ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 1881 ರಲ್ಲಿ 144 ಇದ್ದುದು 1883ರಲ್ಲಿ 154ಕ್ಕೆ, 1884ರಲ್ಲಿ 183ಕ್ಕೆ, 1885ರಲ್ಲಿ 198ಕ್ಕೆ 1886ರಲ್ಲಿ 279ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.** ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾದಂತೆಲ್ಲ ಕೌನ್ಸಿಲನ್

ಉದ್ದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು. ಪ್ರಜಾಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕೌನ್ಸಿಲಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಸಮಾನವಾದವು.

ಸಾಧನೆಗಳು

ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ನಾಡಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಗೆಟ್ಟಿತ್ತು.

ಆರ್ಥಿಕ

ಇಲಾಖೆಯನ್ನು

ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ದೀವಾನ ರಂಗಾಚಾರ್ ಅವರ ಮೇಲೆಬಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ರೈಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು 1882ರಲ್ಲಿ ಉದ್ಘಾಟಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ

ತಿಪಟೂರಿನವರೆಗೆ

ರೈಲುಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಸಾಲವನ್ನು ಎತ್ತಿದರು. ಜನರೂ ಸಹ ಉದಾರವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದುಂಟು, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ದೀವಾನರು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ, **1883 ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ ನಗರಕ್ಕೆ** ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿಹೋದವರು ಅಲ್ಲೇ ಮೃತರಾದರು ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸರ್ಕಾರವು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಹಾಯ ಧನವನ್ನು ದೀವಾನರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಉದಾರವಾಗಿ ನೀಡಿತುಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಂಗಾಚಾರ್ ಪುರಭವನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಲಾಗಿದೆ.

ದಿವಾನ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ (1883-1901)

ಕೆ.ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ ಜೂನ್ 1, 1845 ರಂದು ಜನಿಸಿದರು, ಅವರ ತಂದೆ - ಕೃಷ್ಣ ಐಯ್ಯರ್ ತಾಯಿ - ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಮದರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ 1886 ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಪದವಿ ಪಡೆದರು. 1868ರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸೇವೆ ಸೇರಿದರು. ಸಿ.ರಂಗಾಚಾರ್ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕವಾಗಿ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ ಗಾಢವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸಿ.ರಂಗಾಚಾರ್ ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾದ ಮೇಲೆ ಕೆ.ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ ಅವರನ್ನು 1883 ರಲ್ಲಿ ದಿವಾನರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು, ಇವರು 18 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ, ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ಸುಧಾರಣೆಗಳು.

ಹಣಕಾಸು ಸುಧಾರಣೆಗಳು : ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಗುರುತರವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು, ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಹಣವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಅರಿತಿದ್ದರು. **1896 ರವರೆಗೂ**

ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಧನ ಸಹಾಯಧನವನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸುವಂತೆ ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಕೋರಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅಬಕಾರಿ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ 100 ಲಕ್ಷ ರೂ, ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಆದಾಯವನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ಬಿಡುವ ವೇಳೆಗೆ 180 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳು. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಬಲಗೊಂಡಿತು. 1891 ರಿಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರು ಚುನಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು ಚುನಾವಣೆ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಗೆಬಂತು, ಆಸ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವವರು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ಪದವಿಧರರು ಮತನೀಡುವ ಹಕ್ಕು ಪಡೆದು ಅಧಿಕಾರವಧಿಯನ್ನು 3ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ

ರಸ್ತೆ, ರೈಲುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದವು, ರೈಲು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು, ಕೆಳಗಿನ ಊರುಗಳ ನಡುವೆ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು - ಹರಿಹರ ಮೈಸೂರು - ನಂಜನಗೂಡು ಬಿರೂರು - ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸದರನ್ ಮರಾಠ ಕಂಪನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ರೈಲ್ವೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಭೂಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿ

ಭೂಮಾಪಾನ ಕೆಲಸ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಬಹುತೇಕ ಮುಗಿಯಿತು. ಭೂಕಂದಾಯ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು "ರೆವಿನ್ಯೂ ಟ್ರಿಬ್ಯುನಲ್" ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಉತ್ಪಾದನೆ

- ಶಿವನ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯ ನೀರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು "ಹೈಡ್ರೋ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಪವರ್ ಸ್ಟೇಷನ್ ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯನ್ನು 1992 ರಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗೆ ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಪರಿಷ್ಕೆ ಆರಂಭ.

- ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ತುಂಬಲು ವಿನೂತನ ನೇಮಕಾತಿ ಮಾದರಿಯಾದ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆ (ನಾಗರಿಕ ಸೇವಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು 1891 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಮೈಸೂರು

ಮೈಗಲಾಯ

ಸ್ಥಾಪನೆ.

- ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಮತ್ತು ದಿವಾನರು ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿದ ಕಾರಣ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೈಗಲಾಯ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.
- ಹತ್ತನೇ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರು 1892ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮೈಗಲಾಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- 'ಪಾಲೆಸ್ ಝೂ ಲಾಜಿಕಲ್ ಗಾರ್ಡನ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು, 1909ರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ 'ಶ್ರೀ' ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಝೂ ಲಾಜಿಕಲ್ ಗಾರ್ಡನ್ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ಮೈಸೂರು ಮೈಗಲಾಯ Mysore Zoo ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯ , ಮೈಸೂರು ಮೈಗಲಾಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಅದು ಕೇವಲ ಎಂಟು ಎಕರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಅಂಚೆ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ.

ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರಿನ ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕವಾದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಂಚೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನ ಮಾಡಿದರು.

- ಮೈಸೂರು ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ವೇಳೆ ನಡೆಯುವ "ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನ"ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.
- ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವವಿಮಾ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು
- ಮೈಸೂರು ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
- 1894ರಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ನಿಷೇಧ ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿ, ಎಂಟು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ತಡೆ ಕೆ. ಶೇಷಾದ್ರಿ ಐಯ್ಯರ್ 18 ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವಿ ಸೇವೆಯಿಂದ 191 ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿ, ಅದೇ ವರ್ಷ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು. ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೂಡ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ದಿವಾನರ ಆಡಳಿತ ಮುತ್ಸದ್ವಿತನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅವರ ಉದ್ವಿಗ್ನತನವನ್ನು ಕೆಲವರು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲದೇ ಅವರು ಮದರಾಸಿನವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನೌಕರಿನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರೋಪ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಎಂ.ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ (ತಾತಾಯ್ಯ) ಕೂಡ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಈ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರು.

4.6.6) ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರು

ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರು

ಪಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (1901-1906)

ಪಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು 1901ರ ಮಾರ್ಚ್ 18 ರಂದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾದರು, ಇವರು ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯನ ವಂಶದ ನಾಲ್ಕನೇ ತಲೆಮಾರಿನವರು (**ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರುಪೂರ್ಣಯ್ಯ ನರಸಿಂಗರಾವ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ**) ಇವರು 1849ರ ಆಗಸ್ಟ್ 12 ರಂದು ಜನಿಸಿದರು, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪದವಿ ಪಡೆದರು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆ ಆದರು, ಮುಂದೆ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದರು.

ಪಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಆಡಳಿತದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ತಂಬೂಚೆಟ್ಟಿಯವರ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಆಡಳಿತದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾದರು.

ಕೋಲಾರದ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗಳಿಗೆ ನೀರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಲು ಮಹಾರಾಜರ ಸರ್ಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿತು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅರಸ ಏಳನೇ ಎಡ್ವರ್ಡ್‌ನ ಕಿರಿಟಿಧಾರಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ **1902ರ ಜನವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ** ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅರಸರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು, ಅರಸರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು, ಆಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೇವಲ ಶೇ.4.8, ಹಿಂದುಳಿದವರ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ 1902ರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು, ಖ್ಯಾತ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮಿಯೂ ಕೂಡುಗೈ ದೊರೆಯು ಆಗಿದ್ದ ಜೆ.ಎನ್.ಟಾಟಾರವರು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಮಂದಿರ **ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1905ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.** ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಸಾಲವಾದ ನೀವೆನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ವಾರ್ಷಿಕವಾಗಿ 50,000 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅನುದಾನವನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿದರು.

1904ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮನ್ಯ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯ ಸಚಿವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲು ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಡೆಹರಾಡೂನಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.

1902ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಿತಿ ಕಾಯಿದೆಯ ಅನ್ವಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು, ಮರುವರ್ಹ ಮೈಸೂರು ನಗರವನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವಸಮ್ಮಂದಲಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು, ಇದರ ಫಲವಾಗಿ **ಮೈಸೂರು ನಗರ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ**

ಸುಂದರ ನಗರವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತು, ಸಹಕಾರ ಸೊಸೈಟಿ ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ 1905 ರಲ್ಲಿ ಚಾಲನೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಸ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು **1906 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.** ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ ರಾಜಕುಮಾರು ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೇಲ್ಸ್ ಮತ್ತು ಆತನ ರಾಣಿ ಈ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು, **ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಮಹಾರಾಣಿಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ** ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವೇಲ್ಸ್‌ನ್ ರಾಜಕುಮಾರ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ಆಸ್ತಿಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದ ಸರ್.ಪಿ.ಎನ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು **1906 ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದರು, ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರು** ಮುಂದಿನ ದೀವಾನರಾದರು, ಇವರು ಮೊದಲಿಗೆ ತಿರುವಾಂಕೂರು ರಾಜ್ಯದ ದೀವಾನರಾಗಿದ್ದರು.

ಟಿ.ಆರ್.ಎ. ತಂಬೂಚಟ್ಟಿ - 1901

ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರರಿಂದ ತೆರವಾದ ದೀವಾನರ ಹುದ್ದೆಗೆ ಬಂದವರು **ರಾಜಧರ್ಮ ಪ್ರವೀಣ ತಿರುಚಿನಾಪಳ್ಳಿ ರಾಯಲು ಆರೋಗ್ಯಸ್ವಾಮಿ ತಂಬೂಚಟ್ಟಿಯವರು,** ಇವರು 1900ರ ಆಗಸ್ಟ್ 11ರಂದು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು 1901ರ ಮಾರ್ಚ್ 17ರವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇವರು **ಕ್ರಿಸ್ತಾನ ಧರ್ಮದ ಕೆಥೊಲಿಕ ಪಂಥಕ್ಕೆ** ಸೇರಿದವರು. ಇವರು ಸಜ್ಜನಿಕೆಗೆ ಹೆಸರಾದವರು.ಇವರು ಮೊದಲಿಗೆ ಮದ್ರಾಸಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಭಾಗದ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಅನಂತರ ಮದ್ರಾಸಿನ ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಭಾಗದ ಗುಮಾಸ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು.

ಅನಂತರ ಮದ್ರಾಸಿನ ಶಾಸನಸಭೆಯ **ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಜಾನ್ ಡಾಸನ್ ಮೇಯರ್** ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಹೆಸರುಗಳಿಸಿದರು. ತಂಬೂಚಟ್ಟಿಯವರು ಕೆಲಕಾಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮುನ್ಸಿಫ್ ಆಗಿದ್ದರು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರಾಗಿ, **1884 ರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದರು,** ಈ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇದ್ದರು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ದೀವಾನರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಯಿತು, ಅದರ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು ತಂಬೂಚಟ್ಟಿಯವರು. ಇದರ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರು ಪಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಅಟ್ಟುಪಾಕಂ ರತ್ನ ಸಭಾಪತಿ ಮೊದಲಿಯಾರ್,ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಗತಿಸಿದ ನಂತರ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದರಿಂದ **'ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ಆಡಳಿತ'** ಆರಂಭವಾಯಿತು. ತಂಬೂಚಟ್ಟಿಯವರು ರಾಜ ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದರು, ದೀವಾನ್ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಅಯ್ಯರ್ ಖಾಯಿಲೆ ಮಲಗಿದಾಗಲೂ ದೀವಾನರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು, ಇವರ ನಂತರಪಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ದೀವಾನರಾಗಿ ನೇಮಕವಾದರು.

ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ.1906-09)

ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಧನೆಂದರೆ **1907ರಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯವಿಧಾಯಕ ಸಭೆ** (ಅಥವಾ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು)ಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು, ಇದರ ಮೂಲಕ ಕಾಯಿದೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು, ದೀವಾನರು ಈ ಸಭೆಯ ಪದನಿಮಿತ್ತ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು, ಇಬ್ಬರು ಪೂರ್ಣಾವಧಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಐದನೇ ಎರಡರಷ್ಟು ಖಾಸಗಿ ಸದಸ್ಯರು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣಗೊಂಡರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಶಂಕರಮಠದ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ರದ್ದುಮಾಡಲಾಯಿತು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಸಂಬಳವನ್ನು ದೀವಾನರ ಸರ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು, **ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳ ಜನರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು.** ಇವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನವನ್ನು ನೀಡಿತು, ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ದೀವಾನರು ದುಡಿದರು, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಹಕಾರ ಬ್ಯಾಂಕು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹಣವನ್ನು ರೇವಣಿಯಾಗಿಟ್ಟವರು ಅರಸರೇ 1909 ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯರು ನಿವೃತ್ತರಾದರು,

ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬನಗಳಿದ್ದವು **ಒಂದು ಮೈಸೂರ ಪಾರ್ಟಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಮದ್ರಾಸ ಪಾರ್ಟಿ ಮೊದಲ ಬಣದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗರು ಮೈಸೂರಿಗೆ** ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೇ ಬಣದವರು ಮೈಸೂರು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಮಾಧವರಾಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜಟಾಪಟಿ ತಾರಕ್ಕೇರಿತು, ದೀವಾನರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನೆರವಾದರು.

ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರು ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಚಾಲನೆಗೆ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು, ರಾಜ್ಯ ಆದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಖಜಾನೆಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಅಡಕೆ ಕೃಷಿಗೆ ಕಂಟಕವಾಗಿದ್ದ ಹಾಲತ್

ಸುಂಕವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡುವುದು ಮಾರೀಕಣಿವೆ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣ **1906-07 ಮೈಸೂರು ನಗರದ** ವಿದ್ಯುದೀಕರಣ - ಮುಂತಾದ ಜನಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಧವರಾಯರು ಕೈಗೊಂಡರೂ, ಅವರು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕಾ ಕಾಯಿದೆ, ಅವರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಿತು, ಅವರು **1908 ರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕಾ ರೆಗ್ಯುಲೇಷನ್ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು** ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಯಿದೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮೊಟಕು ಮಾಡಿತು. ಇದನ್ನು ಜನನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದವು.

ಮಾಧವರಾಯರು **1909 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರ ಪದವಿಯಿಂದ** ನಿವೃತ್ತರಾದರು, ಇವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ವಿಶ್ವನಾಥ ಪಾಟಣಕರ, ಮಾಧವರಾವ್ ಇವರು **1850 ರಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು, ಕುಂಬಕೋಣಂ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ **ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ 1869 ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ.ಪದವಿ ಪಡೆದು ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು**, ಇವರು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಪ್ರಾಸಿಕ್ಯೂಟರಾಗಿ, ಪ್ರೊಲಿಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್, ಪ್ಲೇಗ್ ಕಮಿಷನರ್ ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು, **ಮಾಧವರಾಯರು 1904 ರಲ್ಲಿ ತಿರುವಾಂಕೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿ**, ಆ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವಿದ್ದರು, ಅವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಟಿ.ಆನಂದರಾಯರನ್ನು ಅರಸರು ಮುಂದಿನ ದೀವಾನರಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು.

4.7.7) ಮೈಸೂರಿನ ದೀವಾನರು ಭಾಗ-3

ಮೈಸೂರಿನ ದೀವಾನರು

ಟಿ.ಆನಂದರಾಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ.1909-12)

ತಂಜಾವೂರು ಆನಂದರಾವ್ ಅವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಇವರ ತಂದೆ **ತಂಜಾವೂರು ಮಾಧವರಾಯರು** ತಿರುವನಂತಪುರದಲ್ಲಿ ದೀವಾನರಾಗಿದ್ದಾಗ **1852ರಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಆನಂದರಾಯರು **ಬಿ.ಎ.ಪದವಿಯನ್ನು** ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ತಿರುವನಂತಪುರ ಮತ್ತು ಇಂದೂರಿನ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು **1873ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ** ಆಡಳಿತದ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿದರು.

ಇವರು ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ **ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಾಗಿ, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್** ಆಗಿ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆದರು, ಅನಂತರ **ರೆವಿನ್ಯೂಕಮಿಷನರಾದರು**, ಇವರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಗೆ 1906ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಪಿ.ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಚಿಟ್ಟಿಯವರ ಜೊತೆ ಆಯ್ಕೆ ಆದರು, ಇವರು 1912 ರಲ್ಲಿ ದೀವಾನ ಪದವಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು, ಇವರು 1919ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದರು.

ಟಿ.ಆನಂದರಾಯರು ನಾಡಿನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮಹತ್ವರವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನ ನಗರಗಳ ನಡುವೆ **ರೈಲ್ವೆ ಹಳಿಗಳನ್ನು** ಹಾಕಿಸಲಾಯಿತು. 1911-12ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ **ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ** ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಕಾನೂನಿನಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ **ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಹತ್ತಿರ ಅಣೆಕಟ್ಟನ್ನು** **ಸರ್.ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ** ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಅರಸರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ **ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರವೆಂದು** ಕರೆಯಲಾಯಿತು. 1908ರಲ್ಲಿ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವವರು ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ **ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕಾ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು** ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು.

ಇದು ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಗೊಂದಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. 1911ರ **ಡಿಸೆಂಬರ್ 12ರಂದು** ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಅರಸ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ **ಐದನೇ ಜಾರ್ಜ್ ದೊರೆಯು** ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ವೈಭವಯುತವಾದ ದರ್ಬಾರಿನಲ್ಲಿ **ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರು** ಗೌರವಾನಿತ್ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. **ಶ್ರೀಗಂಧದಿಂದ** ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಅರಮನೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದ್ದು 1910ರಲ್ಲಿ ಟಿ.ಆನಂದರಾಯರು 1912ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದಾಗ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಆಗಿದ್ದ **ಸರ್.ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರನ್ನು** ದೀವಾನರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಸರ್.ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ (1912 - 1918)

ಭಾರತ ಕಂಡ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಕೂಡ ಒಬ್ಬರು, ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಬಹು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿದವರು, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಶಿಸ್ತು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಗೆ ಜನ ಇವರನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಇವರು ಮೈಸೂರನ್ನು ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವರನ್ನು "**ಆಧುನಿಕ ಮೈಸೂರಿನ ನಿರ್ಮಾಪಕ**" ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು.

ಬಾಲ್ಯ: ಮೋಕ್ಷಗುಂಡುಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು **ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 15, 1861ರಂದು ಇಂದಿನ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ** ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿಂದಿನ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುದ್ದೇನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇವರ ತಂದೆ - **ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿ**, ತಾಯಿ - **ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ**, ಇವರ ಪೂರ್ವಿಕರು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೋಕ್ಷಗುಂಡಂನಿಂದ ಬಂದ ಕಾರಣ ಆ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಗುಂಡಂ ಎಂಬ ಹೆಸರು

ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು 1962ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 12 ರಂದು ವಿಧಿವಶರಾದರು, ಆಗ ಅವರಿಗೆ 102 ವರ್ಷ, 6 ತಿಂಗಳು ಹಾಗೂ 8 ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ದಿವಾನ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರ ಸಾಧನೆಗಳು.

1. ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ (ಕೆ.ಆರ್.ಎಸ್)

ಮೈಸೂರಿನಿಂದ 19. ಕಿ.ಮೀ ದೂರದ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಜಲಾಶಯವನ್ನು **ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಜಲಾಶಯ** ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಎಂಜಿನಿಯರ್ ಮತ್ತು ದಿವಾನರಾಗಿ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದ ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣದ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ 1911ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, 1931ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದರು.

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಜಲಾಶಯದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ನಿರ್ಮಾಣ, ಇದು ತುಂಬಾ ಸುಭದ್ರವು ಸುಂದರವೂ ಆಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ ಒಂದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೈಲಿ ಉದ್ದವಿರುವ ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದ ವೆಚ್ಚ 5ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನದಿಯ ತಳದಿಂದ 130 ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ, **ಗರಿಷ್ಠ 124 ಅಡಿಗಳನ್ನು** ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಲಾಶಯದ ಒಟ್ಟು ನೀರು ಶೇಖರಣೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ **44,827 ಲಕ್ಷ ಘನ ಅಡಿಗಳು** ಈ ನೀರನ್ನು ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಶಿವನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಣೆಕಟ್ಟಿನ ವಿವಿಧ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದ್ವಾರಗಳಿದ್ದು, ನೀರು ರಭಸವಾಗಿ ಹೊರ ನುಗ್ಗುವ ದೃಶ್ಯ ರಮಣೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

2. ಕೈಗಾರಿಕಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಲು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ಇಂತಿವೆ.

- > ಭದ್ರಾವತಿಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ಕೈಗಾರಿಕೆ
- > ಮೈಸೂರು ಲ್ಯಾಂಪ್ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಮೈಸೂರಿನ ಆರ್ಟ್ ಆಂಡ್ ಕ್ರಾಫ್ಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಮೈಸೂರಿನ ಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಕೇಂದ್ರ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ
- > ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೋಪ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಸೀಸ ಹದ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಖಾನೆ
- > ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಮಿಲ್
- > ದಾವಣಗೆರೆ ಕಾಟನ್ ಜಿನ್ನಿಂಗ್ ಕಾರ್ಖಾನೆ

3. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದರು, ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಆರಂಭಗೊಂಡಿದ್ದು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ತೋರಿದ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯ ಫಲಶ್ರುತಿಯಾಗಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ 1916ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಇದು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಮೊದಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಯಿತು. ಅವರ ಇನ್ನಿತರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಳೆಂದರೆ

- > ಪ್ರಾರ್ಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸಿದ್ದು
- > ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ನೀಡಿದ್ದು
- > ರಾಜ್ಯದವರಿಗೆ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದ್ದು
- > ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೊಮ್ಮೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಶಾಲೆ ಐ.ಟಿ.ಐ ಸ್ಥಾಪನೆ
- > ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಪಾಲಿಟೆಕ್ನಿಕ್ ಸ್ಥಾಪನೆ

4. ಶಾಸಕಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಹಲವು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯರ 18 ರಿಂದ 24ಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದರು. ಶಾಸನ ಸಭೆಯಿಂದ ಸದಸ್ಯರು 8 ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ 4 ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

5. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಇವರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 1915ರಲ್ಲಿ "ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತನು"ನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಲೈಬ್ರರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. - ಎ ವಿಷನ್ ಆಫ್ ಪ್ರಾಸ್ಪರಿಸ್ ಮೈಸೂರು - ರಾಪ್ಸಿಡ್ ಡೆವಲಪಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರೀಸ್ - ಪ್ಲಾನಡ್ ಎಕಾನಮಿ ಫಾರ್ ಇಂಡಿಯಾ.

6. ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಗತಿ

- ಇವರು ಕೃಷಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
- ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಫಾರಂ
- ಮೈಸೂರು ಸಮೀಪದ ನಾಗೇನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಮತ್ತು ಭತ್ತ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ
- ಹೆಬ್ಬಾಳದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಶಾಲೆ

7. ರೈಲ್ವೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಇವರ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಯ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 372 ಮೈಲುಗಳನ್ನು ರೈಲು ಮಾರ್ಗವಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು-ಅರಸೀಕೆರೆ, ಬೌರಿಂಗಪೇಟ್- ಕೋಲಾರ ರೈಲು ಮಾರ್ಗಗಳ ಕೆಲಸ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು, ರೈಲು ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೌತ್ ಮರಾಠ ರೈಲ್ವೆ ಕಂಪನಿಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಕೊಂಡಿತು.

4.8.8) ಮೈಸೂರು ದಿವಾನರು ಭಾಗ-4

ಮೈಸೂರು ದಿವಾನರು

ಸರ್ದಾರ್ ಎಂ. ಕಾಂತರಾಜ ಅರಸರು (1918-22)

ಸರ್.ಎಂ.ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರ ನಂತರ ಎಂ. ಕಾಂತರಾಜ ಅರಸರು ದೀವಾನರಾದರು. ಇವರು ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ತಮ್ಮಂದಿರು ಮತ್ತು ಅಳಿಯರು ಇವರು ಕಳೆದ ಮನೆತನದ ಭಾರಿ ಜಮೀನ್ದಾರರು. ಇವರು ಮದ್ರಾಸಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದು. 1894ರಲ್ಲಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರಾದರು ಮುಂದೆ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರಾದರು.

ಕಾಂತರಾಜ ಅರಸರು ದೀವಾನರಾದ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು.

ಆಗತಾನೆ ಪ್ರಥಮ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧ ಮುಗಿದಿದ್ದರಿಮ್ಮ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಟ್ಟಿತ್ತು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಪುನಾರಚಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಿದರು, ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ಲರ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಡಿಯುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು, ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಹಂತದವರೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತರಗತಿ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಿದರು. ಆಹಾರದ ಅಭಾವ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇದು ಸಹ ಯುದ್ಧದ ಫಲ, ಕಾಂತರಾಜ ಅರಸರು ಆಹಾರವನ್ನು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾರಟವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಭದ್ರಾವತಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **1919ರ ಏಪ್ರಿಲಿನಲ್ಲಿ** ನಡೆಯಿತು. ಗಣಿ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧೀಕೃತ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದರು. ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರಿನಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಕಾಂತರಾಜ ಅರಸರು ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ 1922ರ ಮಾರ್ಚ್ 5 ರಂದು ಅಧಿಕಾರದಿಮ್ಮ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದರು, ಇವರು **1923ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2ರಂದು ಮೃತರಾದರು**. ಇವರ ನಂತರ ಐಸಿಸಿಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ **ಸರ್ ಅಲ್ಬಿಯನ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರನ್ನು** ಮುಂದಿನ ದೀವಾನರಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಸರ್ ಎ.ಆರ್.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (1922-26)

ಸರ್ ಅಲ್ಬಿಯಾನ್ ರಾಜಕುಮಾರ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು 1922ರ ಮಾರ್ಚ್ 6ರಂದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜದ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ದೇವವ್ರತ ಶಶಿಪಾದ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಮಗನಾಗಿ ಅಲ್ಬಿಯಾನ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು 1871 ರಲ್ಲಿ ಬಾರಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಓದಿ, ಮುಂದೆ ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದರು, ಇವರು 1895ರಲ್ಲಿ ಐ.ಸಿ.ಎಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದರು 1907ರಿಂದ 1914 ರವರೆಗೆ ಕೊಚ್ಚಿನ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು 1917 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಇವರು 1922ರಲ್ಲಿ ಹಂಗಾಮಿ ದೀವಾನರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯ ದೀವಾನರಾದರು.

ಅಲ್ಬಿಯಾನ್ ರಾಜಕುಮಾರ್ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 1923ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಂಡಳಿಗಳ ರದ್ದು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡುವುದು. ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ನಗರ ನೈರ್ಮಲಿಕರಣ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡುವಂತೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಸಮ್ಮೇಳನವು ನೀಡಿತು . ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲು ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿ ನಿಧಿ ಸಭೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕಸಭೆಗಳ ರಚನೆಯ ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ನಡೆಯಿತು.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಬಜೇಂದ್ರನಾಥ ಸೀಲರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗೆ ಶಾಸನಬದ್ಧ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇದರ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 250-275 ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಇದರ ಮತದಾನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ವಿಸ್ತರವಾಯಿತು. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಗಳು ರಚನೆ ಆದವು, ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರಿಗೆ 35 ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಲಾಯಿತು.

ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪೆಕ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಯಿತು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿ ನೀರು ಹಂಚಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ವಿವಾದ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇವರು ಮದ್ರಾಸಿನ ಗೌರ್ವನರ ಆಗಿದ್ದ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲಿಂಗ್ಟನ್‌ನೊಂದಿಗೆ 1923ರ ನವೆಂಬರನಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿ, 1924ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು, ಇವರು 1926ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 30ರಂದು ದೀವಾನನ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದರು . ಇವರ ನಂತರ ಸರ್.ಮಿರ್ಜಾ.ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಮುಂದಿನ ದೀವಾನರಾದರು.

ದೀವಾನ ಸರ್.ಎಂ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ (1926 - 1941)

ಮಹಮ್ಮದ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಿವಾನರು. ಇವರ ಪೂರ್ವಿಕರು ಪರ್ಷಿಯಾದಿಮ್ಮ ಬಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಇವರು **1883 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 20ರಂದು ಜನಿಸಿದರು.** ಇವರು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೇಂಟ್ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ತರುವಾಯ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಹಪಾಠಿಯಾಗಿ ಓದಿದರು. ಪದವಿಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪದವಿ ಮುಗಿಸಿದ ವರ್ಷವೇ 1905 ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರು, ನಂತರ ಮಹಾರಾಜರ ಉಪಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ 1908 ಹುಜೂರು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಕೊನೆಗೆ **1926 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೀವಾನರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು.** ತಮ್ಮ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ದಿವಾನಗಿರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು ದುಡಿದರು.

ಸಾಧನೆಗಳು

1.ಕೈಗಾರಿಕಾ ಪ್ರಗತಿ: ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಶುರುಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ
-> ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ ಏರೋನಾಟಿಕ್ಸ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್ (ಎನ್.ಎ.ಎಲ್) ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ವಿಮಾನ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಅನುವು
-> ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಾಣಿ, ಗಾಜು, ಟೆಲಿಫೋನ್, ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಉಪಕರಣ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು
-> ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ
-> ಬೆಳೆಗೊಳದಲ್ಲಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಮತ್ತು ಗೊಬ್ಬರ ಕಾರ್ಖಾನೆ
-> ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆ
-> ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕು ಘಟಕ
-> ಹಾಸನದ ಕೃಷಿ ಉಪಕರಣಗಳ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆ
-> ಬದನವಾಲದಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ಉತ್ಪಾದನಾ ಕೇಂದ್ರ
-> ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಜವಳಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ
ಮೈಸೂರಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಿಗೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಡಲು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಾಪರಿ ಕಮಿಷನರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಗ್ರಾಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಪೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು.

2.ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಪ್ರಗತಿ

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಅಣೆಕಟ್ಟು ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಇವರು ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು 1932, ಮಂಡ್ಯ, ಮಳವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಟಿ, ನರಸೀಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿಗೆ ನೀರಾವರಿ ಒದಗಿಸುವ ಇರ್ವಿನ್ ನಾಲೆ ಈಗಿನ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ

ನಾಲೆ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಜನಾಪುರದ ಜಲಾಶಯ, ಮಾರ್ಕೋನಹಳ್ಳಿಯ ಜಲಾಶಯ, ಟಿ.ನರಸೀಪುರ ಸಮೀಪದ ವರುಣ ನಾಲೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭತ್ತ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು, ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಗೂ ಉತ್ತೇಜನ ಸಿಕ್ಕಿತು.

3.ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆ

ಜೋಗ ಮತ್ತು ಶಿಂಪಾಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸ್ಥಾವರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಒದಗಿಸಿದರು. ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲು.

4.ಆರೋಗ್ಯ

ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಜನ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು, ಅವುಗಳೆಂದರೆ
-> ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಹರಿಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆ
-> ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜು
-> ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನರರೋಗಿಗಳ ಆಸ್ಪತ್ರೆ
-> ಕೋಲಾರದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹರಾಜ ಆಸ್ಪತ್ರೆ

5.

ಸಾರಿಗೆ

ಸಂಪರ್ಕ

ರಸ್ತೆ, ರೈಲು, ವಿಮಾನಯಾನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಕಂಡವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜಕ್ಕೂರು, ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾದ ರಸ್ತೆಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಪುತ್ಥಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ನಂಜನಗೂಡು-ಚಾಮರಾಜನಗರ ನಡುವಿನ ರೈಲ್ವೆ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರ ಆರಂಭವಾಯಿತು 1935 ಹೇಮವಾತಿ, ಶಿಂಪಾ ನದಿಗಳಿಗೆ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲಾಯಿತು.

6.

ಮೈಸೂರಿನ

ಅಲಂಕರಣೆ

ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಆಡಳಿತ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸುಂದರ ಹೂದೋಟ, ಸುಂದರ ಭವನಗಳು, ಅಗಲವಾದ ರಸ್ತೆಗಳು, ಜಗಜಗಿಸುವ ವಿದ್ಯುತ್ ದೀಪಗಳು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ಥಳಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ್ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬೃಂದಾವನ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ 'ಧರೆಗಿಳಿದ ಸ್ವರ್ಗ' ಎಂದು ನಂದನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅಣೆಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 60ಆಡಿ ಆಳಕ್ಕೆ ಈ ಉದ್ಯಾನವನವಿದ್ದು 75 ಎಕರೆ ಭೂ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಮರಗಳು, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಹೂಗಿಡಗಳು, ವರ್ಣರಂಜಿತ ಕಾರಂಜಿಗಳು ಹಚ್ಚು ಹಸಿರಿನ ನೆಲ, ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ

ಲಾನಗಳು ಪುಟ್ಟ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾಹರ ಮತ್ತು ವರ್ಣಮಯ ದೀಪಾಲಂಕಾರ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ಭೂಲೋಕದ ಸ್ವರ್ಗೋದ್ಯಾನ'ವನ್ನಾಗಿಸಿದೆ.

7.

ಆಡಳಿತ

ಸುಧಾರಣೆ

-> ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳ ಅಧಿನಿಯಮವು 1927 ಜಾರಿಗೆ ಬಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತವಾದವು.
-> ಪೌರಭಯ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೇಲಿದ್ದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಲಾಯಿತು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ಇದ್ದ ತೊಡಕನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಯಿತು.

-> ಮೈಸೂರಿನ ನ್ಯಾಯಾಲಯವು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯವಾಯಿತು.
-> ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎರಡನೇ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

1940ರಲ್ಲಿ **ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು** ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು, ಅದೇ ವರ್ಷ ಜಯಚಾಮ ರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸಿಂಹಾಸನ ಏರಿದರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕೆಲಕಾಲ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ **ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್** 1941ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ದಿವಾನ ಹುದ್ದೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಪಡೆದರು. ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ **1959 ಜನವರಿ 8 ರಂದು** ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು

4.9.9) ಮೈಸೂರು ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ

ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ

ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ (1834-1861)

ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ ಮೈಸೂರನ್ನಾಳಿದ ಕಮೀಷನರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು ಇವರು **27 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು**, ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಪಾರ ಕೊಡುಗೆಯುತ್ತು ಈತ ಇಂದಿಗೂ ಜನರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದ

ಜೀವನ

ಕ್ರಿ.ಶ. 1785ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸರ್ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ ತನ್ನ 16ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದರಾಸ್ ಭೂಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು, ಮಾರ್ಕ್ ವಿಲ್ಕಿನ್ಸನ್ ಸೋದರ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ. ಈತ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಮೇಲೇರಿ 1834ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಕಮೀಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡನು.

ಆಡಳಿತ

ಸುಧಾರಣೆಗಳು

1. ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಸಂಘಟನೆ: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಸಿದನು. ಅವೆಂದರೆ- 1.ಬೆಂಗಳೂರು 2.ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 3.ಅಪ್ಪಗ್ರಾಮ 4.ಬಿದನೂರು ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಯೋರೋಪಿಯನ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಿದ್ದನು, ಒಟ್ಟು 120 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿದ್ದವು,

ಆಮಲ್ದಾರನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುಂಬಡನಾಗಿದ್ದನು, ಹೋಬಳಿದಾರನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು.

2. ಇಲಾಖೆಗಳ ರಚನೆ :
ಹಿಂದಿನ ಆರಾರ ಕಚೇರಿಗಳ ಬದಲು ಹೊಸ ಒಂಬತ್ತು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ನಂತರ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು 12ಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದನು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. 1.ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆ 2.ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆ 3.ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆ 4.ಸವಾರ್ ಇಲಾಖೆ 5.ಆರೋಗ್ಯ ಇಲಾಖೆ 6.ಅಮೃತಮಹಲ್ ಇಲಾಖೆ 7.ಮರಮತ್ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಇಲಾಖೆ 8.ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಇಲಾಖೆ 9.ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ 10.ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ 11.ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಇಲಾಖೆ 12.ತನಿಖಾ ಇಲಾಖೆ.

3. ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು.
ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ತರುವಾಯ ಆರಾರ ಕಚೇರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

4. ರಕ್ಷಣೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.
ರಕ್ಷಣೆಯ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು, ಕಬ್ಬನ್ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದನು, ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಮಲ್ದಾರನಿಗೆ ಪೊಲೀಸ್ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಿಲ್ಲೆದಾರ, ಶಿರಸ್ತೇದಾರ, ದಫೇದಾರ, ಕಂದಚಾರ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸೆರಮನೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದನು.

5. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.
ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಮಿಷನ್ ರಚಿಸಿ, ಶೀಘ್ರ ನ್ಯಾಯ ನೀಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದನು. ಅವನ ಕಾಲದ ಐದು ಹಂತಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂತಿದೆ. ನ್ಯಾಯಾಲಯ

->	ಕಮಿಷನರನ್	ಸರ್ವೋಚ್ಚ
->	ಹುಜೂರ್	ಅದಾಲತ್
->	ನಾಲ್ಕು	ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರ
->	8	ಜಿಲ್ಲಾ
->	85	ತಾಲ್ಲೂಕು

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 120 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿದ್ದರು 85 ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು, ಕೆಲವು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು.

6. ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.
ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು,

309 ಬ್ರಿಡ್ಜ್‌ಗಳನ್ನೂಳಗೊಮ್ಮ 1597 ಮೈಲಿಗಳಷ್ಟು ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಕಬ್ಬನ್ ಅವರದು, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಜೋಲಾರ್ ಪೇಟೆಯಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ರೈಲು ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು, 366 ಮೈಲಿಗಳ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಹಾಕಿದರು.

7. ಕಾಫಿ ಬೆಳೆ ಪರಿಚಯ : ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿತು, 1,60,000 ಎಕರೆಗಳ ಜಮೀನಲ್ಲಿ ಕಾಫಿ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಯಿತು.

8. ಶಿಕ್ಷಣ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.
ಕಬ್ಬನ್ ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ವೆಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಮಿಷನ್ ಆಂಗ್ಲ ಶಾಲೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು, ತುಮುಕೂರು, ಹಾಸನ ಮತ್ತು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಶಾಲೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು.
1858 ರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.
-> ಹಳೆಯ ನಾಣ್ಯ ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಹೊಸ ಬೆಳ್ಳಿ ನಾಣ್ಯ ಪರಿಚಯಿಸಿದನು.
-> ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು
-> ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.
-> ಹೀಗೆ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ 1861ರಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ದಾರಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು.

ಲೂಯಿಸ್ ಬೆಂನ್‌ಹಾಮ್ ಬೌರಿಂಗ್(1862-1870)

ಮಾರ್ಕ್ ಕಬ್ಬನ್ ನಂತರ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಮೈಸೂರಿನ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ಸ್ಟ್ಯಾಂಡರ್ಡ್ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು, ನಂತರ 1862 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂನ್‌ಹಾಮ್ ಬೌರಿಂಗ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆದರು, ಇವರು ಸರ್ ಜಾರ್ಜ್ ಬೌರಿಂಗನ ಮಗನಾಗಿ 1824ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು, ಇವರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಭಾರತ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆ (ಐ.ಸಿ.ಎಸ್.) ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರು, ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ, ವೈಸರಾಯ ಕ್ಯಾನಿಂಗನ್ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಗಳಿಸಿ, 1862ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು 1870 ರಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.

1.ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳ ಸಂಘಟನೆ

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು, ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿದನು, ಅವೆಂದರೆ 1.ನಂದಿದುರ್ಗ 2.,ಅಪ್ಪಗ್ರಾಮ 3.ನಗರ್ ಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ವೇಲ್ವಿಚಾರಕನಿದ್ದನು, ಈ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಎಂಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದನು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಮಲ್ದಾರನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುಖಂಡನಾಗಿದ್ದನು.

2. ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಸುಧಾರಣೆಗಳು

ಲೂಯಿಸ್ ಬೆನ್ಡಾಮ್ ಬೌರಿಂಗ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ನೀಡಿದನು. ನ್ಯಾಯಾಲಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಇಂತಿದೆ.
->ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದನು.
->1864 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದನು.
->ಭಾರತ ದಂಡ ಸಂಹಿತೆ ಮತ್ತು ಕೋಡ್ ಆಫ್ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಪ್ರೊಸೀಜರಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದನು.
->ಮುನ್ಸಿಫ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು 125 ಏರಿಸಿದನು.
->ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಡಿಸಿ, ಎ.ಸಿ ಮತ್ತು ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಹಂಚಿದನು.

3. ಶಿಕ್ಷಣ ಸುಧಾರಣೆ.

ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ಪ್ರತಿ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ತೆರೆಯಲು ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸಿದರು. ಬೌರಿಂಗ್ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

4. ಕಂದಾಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.

ಬೌರಿಂಗ್ ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿನ ಲೋಪಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿದರು, ಇನಾಮಿ ಜಮೀನುಗಳಿಂದ ಅದಾಯ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಆಯೋಗ ರಚಿಸಿ, ಅದರ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಭೂಮಾಪನ ಮಾಡಿಸಿ ಕಂದಾಯ ನಿಗದಿಗೊಳಿಸಿದರು. 1864 ರಲ್ಲಿ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ನೋಂದಣಿ ಕಾಯಿದೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿ, ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ನೋಂದಣಿ ಮಾಡಿಸಲು ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಿದರು.

5. ಪೊಲೀಸ್ ಸುಧಾರಣೆಗಳು.

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಪಡುಗಳಾದವು, ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದನು, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್, ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಅವರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸಿದರು.

ಕಂದಚಾರ ಪೋಲಿಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕೊನೆಗೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಪೋಲಿಸ್ ಇಲಾಖೆ ರಚನೆಯಾಯಿತು.

6. ಇತರೆ ಕೊಡುಗೆಗಳು.

- >ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮತ್ತು ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಸ್ಥಾಪನೆ
- >ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಡುಬು ಮದ್ದು ನೀಡಿಕೆ
- >ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲು ಪ್ರಾರಂಭ

4.10) LR54 - History

4.1.1) ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿ

ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿ

1857ರ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ನಂತರ ಹಲವಾರು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು. ಲಾರ್ಡ್ ಲಿಟ್ಟನ್ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು 1878ರಲ್ಲಿ 'ದೇಶೀಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಾಯ್ದೆ' ಒಂದೆಡೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಲಾರ್ಡ್ ರಿಪ್ಪನ್ ಇಲ್ಯುಟ್ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದು, ಏಕರೂಪ ಕಾನೂನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

1858ರ ರಾಣಿ ಮಹಾಸನ್ನದನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಘೋಷಿಸಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಘೋಷಿಸಿತು. ನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಲಿತ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಭಾರತೀಯರು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವೇ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

1885ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

- 1) ಬಂಗ ಭಾಷಾ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಭಾ - 1836
- 2) ದ್ವಾರಕಾನಾಥ ಟಾಗೋರರ - ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ (ಭೂ ಹಿಡುವಳಿದಾರರ ಸಮಿತಿ) - 1838
- 3) ಬಂಗಾಲ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿ - 1843

- 4) ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾಲ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿಯ ಲೀನದಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ - ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ -1851
- 5) ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ ಅವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ - ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ - 1866
- 6) ಶಿಶಿರ್‌ಕುಮಾರ್ ಘೋಷ್ ಅವರು - ಇಂಡಿಯನ್ ಲೀಗ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು - 1875
- 7) ಎಸ್.ಎನ್.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ ಮತ್ತು ಆನಂದ್ ಮೋಹನ್ ಬೋಸ್ ಅವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ - ಇಂಡಿಯನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಆಫ್ ಕೊಲ್ಕತ್ತಾ - 1876
- 8) ಎಂ.ಜಿ.ರಾನಡೆ ಮತ್ತಿತರರಿಂದ - ಪೂನಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭಾ ಸ್ಥಾಪನೆ. - 1870
- 9) ವೀರ ರಾಘವಾಚಾರಿ, ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್ ಮತ್ತು ಆನಂದಾಚಾರ್ ಅವರು - ಮದ್ರಾಸ್ ಮಹಾಜನ್ ಸಭಾವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. - 1884
- 10) ಬದ್ರುದ್ದೀನ್ ತ್ಯಾಬ್ಜಿ, ಫಿರೋಜ್ ಪಾ ಮೆಹತಾ ಮತ್ತು ಕೆ.ಟಿ.ತೆಲಾಂಗ್ ಅವರು - ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ - 1885

ನಿವೃತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನಾಗರಿಕ ಅಧಿಕಾರಿ **ಎ.ಓ.ಹ್ಯಾಮ್ 1884ರಲ್ಲಿ** ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಅನಂತರ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಾಯಕರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದನು. ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮೊದಲ ಅಧಿವೇಶನ **27-12-1885ರಂದು** ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ಉಮೇಶ್ ಚಂದ್ರ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿಯವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಂದ **72 ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು** ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಲ್ಕು ಜನರಿದ್ದರು.

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಉದ್ದೇಶಗಳು

- # ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಮತ್ತಿತರ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು.
- # ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಏಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಬಲಪಡಿಸುವುದು.
- # ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು.

ಭಾರತೀಯ ಜನಸಮೂಹಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವುದು.

ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು.

1890ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅನ್ನು ಸೇರಿದ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರನಾಥ ತಿಲಕರು ಸೌಮ್ಯವಲ್ಲದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಿಯೂ, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರೊಂದಿಗೆ **ಲಾಲ ಲಜಪತ್ ರಾಯ್ ಹಾಗೂ ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರ ಪಾಲ್ ಕೂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು.** ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳಾದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ ಮತ್ತು ದಾದಾಭಾಯ್ ನವರೋಜಿಗಳು ಮಾತುಕತೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ತರುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬಣಗಳಾಗಿ 1907ರ ಸೂರತ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಒಡೆಯಿತು.

4.2.2) ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಅಧಿವೇಶನಗಳು

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಅಧಿವೇಶನಗಳು

ವರ್ಷ	ಸ್ಥಳ	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
1885	ಮುಂಬೈ	ಉಮೇಶ್ ಚಂದ್ರ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು & ಮೊದಲನೇ ಅಧಿವೇಶನ ಮುಂಬೈಯ ಗೋಕುಲದಾಸ್ ದೇಶಪಾಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು)
1886	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ (ಪ್ರಥಮ ಪಾರ್ಸಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ)
1887	ಮದ್ರಾಸ್	ಸಯ್ಯದ್ ಬದ್ರುದ್ದೀನ್ ತ್ಯಾಬ್ಬಿ (ಪ್ರಥಮ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧ್ಯಕ್ಷ)
1888	ಅಲಹಾಬಾದ್	ಜಾರ್ಜ್ ವ್ಯಾಲೆ (ಪ್ರಥಮ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ)
1889	ಮುಂಬೈ	ವಿಲಿಯಂ ವ್ಯಾಡರ್ನ್ ಬರ್ನ್
1890	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ಪಿರೋಪಾ ಮೆಹತಾ
1891	ನಾಗಪುರ್	ಆನಂದಾಚಾರ್
1892	ಅಲಹಾಬಾದ್	W.C.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ

1893	ಲಾಹೋರ್	ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ
1894	ಮದ್ರಾಸ್	ಆಲ್ಫ್ರೆಡ್ ವೆಬ್
1895	ಪೂನಾ	ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ
1896	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ರಹಮತ್‌ಉಲ್ಲಾ ಸಹಾನಿ (ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆ ಹಾಡಲಾಯಿತು.)
1897	ಅಮರಾವತಿ	ಸಿ.ಶಂಕರ್ ನಾಯರ್
1898	ಮದ್ರಾಸ್	ಆನಂದ ಮೋಹನ್ ಭೋಸ್
1899	ಲಕ್ನೋ	ರಮೇಶ್ ಚಂದ್ರ ದತ್ತ
1900	ಲಾಹೋರ್	ನಾರಾಯಣ್ ಗಣೇಶ್ ಚಂದಾವರ್ಕರ್ (ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡಿಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷ)
1901	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ದಿನ್ನಾವಾಚ್
1902	ಅಹಮದಾಬಾದ್	ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ
1903	ಮದ್ರಾಸ್	ಲಾಲ್ ಮೋಹನ್ ಘೋಷ್
1904	ಮುಂಬೈ	ಎನ್ರಿಕಾಟನ್
1905	ಬನಾರಸ್	ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ (ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಗೆ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು)
1906	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ. ಸ್ವರಾಜ್ ಪದದ ಘೋಷಣೆ
1907	ಸೂರತ್	ರಾಸ್ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸ್ (ಸೂರತ್ ಒಡಕು) (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಬೆರ್ಪಡಿಸುವಿಕೆ)
1908	ಮದ್ರಾಸ್	ರಾಸ್ ಬಿಹಾರಿ ಬೋಸ್ (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂವಿಧಾನ)
1909	ಲಾಹೋರ್	ಮದನ್ ಮೋಹನ್ ಮಾಲವಿಯಾ
1910	ಅಲಹಾಬಾದ್	ಸರ್ ವಿಲಿಯಂ ವೆಡರ್ ಬರ್ನ್
1911	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ಬಿ.ಎನ್.ಧರ್ (ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಜನಗಣಮನ ಹಾಡಲಾಯಿತು)
1912	ಪಾಟ್ನಾ	ಆರ್.ಎನ್.ಮುದಲಕರ್
1913	ಕರಾಚಿ	ಸೈಯದ್ ಮಹಮದ್ ನಹದ್ದೂರ್
1914	ಮದ್ರಾಸ್	ಭೂಪೇಂದ್ರನಾಥ್ ಬೋಸ್

1915	ಮುಂಬೈ	ಎಸ್.ಪಿ.ಸಿನ್ನಾ
1916	ಲಕ್ನೋ	ಅಂಬಿಕಾ ಚರಣ್ ಮಜುಮ್ ದಾರ (ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಒಗ್ಗೂಡುವಿಕೆ)
1917	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ಆನಿಬೆಸೆಂಟ್ (ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು)
1918	ಮುಂಬೈ	ಅಸನ್ ಇಮ್ರಾನ್
1919	ದೆಹಲಿ	ಮದನ್ ಮೋಹನ್ ಮಾಳವಿಯಾ
1920	ಕೊಲ್ಕತ್ತಾ (ವಿಶೇಷ)	ಲಾಲಾ ಲಜಪತ್ ರಾಯ್
1920	ನಾಗಪುರ	ವೀರ ವಿಜಯ ರಾಘವಾಚಾರ್ಯ (ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಂಡರು)
1921	ಅಲಹಾಬಾದ್	ಅಖಿಂ ಅಜಮಲ್ ಖಾನ್
1922	ಗಯಾ	ಚಿತ್ತರಂಜನ್ ದಾಸ್ (ಸ್ವರಾಜ್ ಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಾಪನೆ)
1923	ದೆಹಲಿ	ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ ಆಜಾದ್ (ಕಿರಿಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ)
1923	ಕಾಕಿನಾಡ	ಮೌಲಾನ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ
1924	ಬೆಳಗಾವಿ	ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ. (ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ ಏಕೈಕ ಅಧಿವೇಶನ.)
1925	ಕಾನ್ಪುರ	ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು (ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷೆ.)
1926	ಗೌಹಾಟಿ	ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
1927	ಮದ್ರಾಸ್	ಡಾ.ಎಂ.ಎ.ಅನ್ನಾರಿ.
1928	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರು
1929	ಲಾಹೋರ	ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು (ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ ಯೋಜನೆ ಘೋಷಣೆ)
1930		ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು

		ಅಧಿವೇಶನ ಇಲ್ಲ. ನೆಹರೂರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಕೆ)
1931	ಕರಾಚಿ	ವಲ್ಲಾಬಾಯ್ ಪಟೇಲ್ (ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅನುಮೋದನೆ ಮಂಡನೆ)
1932	ದೆಹಲಿ	ಅಮೃತಲಾಲ್
1933	ಕಲ್ಕತ್ತಾ	ಸೇನ್ ಗುಪ್ತಾ
1934	ಮುಂಬೈ	ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್
1935		ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್
1936	ಲಕ್ನೋ	ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು
1937	ಪೈಜಪುರ್	ಜವಾಹರ್ ಲಾಲ್ ನೆಹರು. (ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಧಿವೇಶನ)
1938	ಹರಿಪುರ	ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್
1939	ತ್ರಿಪುರ	ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್ (ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್ ರಾಜೀನಾಮೆ, ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು)
1940	ರಾಮ್‌ಘರ್	ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ ಆಜಾದ್
1941-1945		ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಂ ಆಜಾದ್ (ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅಧಿವೇಶನವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ)
1946	ಮೀರತ್	ಜಿ.ಬಿ.ಕೃಪಲಾನಿ (ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದಾಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು)
1947	ದೆಹಲಿ	ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್.
1948	ಜೈಪುರ	ಡಾ. ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

4.3.3) ಮಂದಗಾಮಿಗಳು (ಭಾಗ 1)

ಮಂದಗಾಮಿಗಳು

1907 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಮಹಾಧಿವೇಶನ **ಸೂರತನಲ್ಲಿ** ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವು ಮಂದಗಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ತ್ರಿವಿಧಗಾಮಿಗಳೆಂದು 2 ವಿಭಾಗವಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಂದಗಾಮಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮಂದಗಾಮಿಗಳು

ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ತ್ರಿವ ಸ್ವರೂಪದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಂದು ಅದನ್ನು ಬೇಡಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮನವಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮನವೊಲಿಕೆಗೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನ್ಯಾಯಪರತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಮಂದಗಾಮಿಗಳು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಒಡಕಿನ ನಂತರವೂ 1908 ರಿಂದ 1911 ರವರೆಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಪ್ರಮುಖ ಮಂದಗಾಮಿ ನಾಯಕರು

- 1) ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ
- 2) ಫಿರೋಜಾ ಪಾ ಮೆಹ್ತಾ
- 3) ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ
- 4) ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ
- 5) ದೀನ ಪಾ ವಾಚ್‌ಆ
- 6) ನಂದ ಮೋಹನ್ ಬೋಸ್
- 7) ರೋಮೇಶ್ ಚಂದ್ರದತ್, ಇತ್ಯಾದಿ

ಮಂದಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು

1) ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ - ಕ್ರಿಶ 1825 - 1917

ಜನನ :	ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 4, ಕ್ರಿಶ 1825, ಮುಂಬೈಯ ಪಾರ್ಸಿ ಕುಂಟುಬದಲ್ಲಿ ಜನನವಾಯಿತು.
ತಂದೆ :	ನವರೋಜಿ ಪಲಾನ್ನಿ ದೋರ್ಜಿ
ತಾಯಿ :	ಮೆನಕ್ ಬಾಯ್ ನವರೋಜಿ
ಶಿಕ್ಷಣ :	ಮುಂಬೈನ್ ಎಲಫಿನ್‌ಸ್ಟೋನ್ ಕಾಲೇಜ್

ಮುಂಬೈನ ಎಲಫಿನ್ ಸ್ಟೋವ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪಾಕೃತಿಕ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಭೋಧಿಸುವ ಮೂಲಕ **ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ** ನೇಮಕಗೊಂಡರು.

1885 ರಲ್ಲಿ ಈ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಾಮ್ ಆಂಡ್ ಕಂಪನಿ ಪಾಲುದಾರರಾಗಿ ಬ್ರಿಟನ್ನಿಗೆ ಪ್ರಯಾನ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಸೋಷಿಯೇಷನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಥಮ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1867, ಮೇ 2) ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದರು.

ಭಾರತ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ **ಬರೋಡದ ದಿವಾನರಾಗಿ** ಕ್ರಿ.ಶ 1873 ರಲ್ಲಿ ನೇಮಕವಾದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ತಮ್ಮ ಪದವಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1175 ರಲ್ಲಿ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1888 ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನವರೋಜಿಯವರನ್ನು ಬೇಟಿಮಾಡಿದ್ದು ನವರೋಜಿಯವರನ್ನು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಂದೆಯಂತಿದ್ದರು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರು.

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆಯವರು ನವರೋಜಿಯವರನ್ನು '**ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಶೇಷಭಾರತೀಯ**' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1904 ರಲ್ಲಿ ಆಮೆಸ್ವರ್ ಡ್ಯಾಂ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಾಜವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸನಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು.

'**ರಸ ಗೋಪಾಲ್**' ಎಂಬುದು ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆ. ಭಾರತದ ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇವು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಕ್ರಿ.ಶ 1917 ಜೂನ್ 30 ರಂದು 92 ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು.

2) ಫಿರೋಜ್ ಪಾ ಮೆಹ್ ಕ್ರಿ.ಶ (1845 - 1915)

ಆಗಸ್ಟ್ 4, 1845 ರಂದು, ಮುಂಬೈನ ಪಾರ್ಸಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು.

ಮುಂಬೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪದವಿ ಪಡೆದು, ನಂತರ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಪಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಪಾರ್ಸಿ ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1867 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದ ಲಂಡನ್ ನ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಅಸೋಶಿಯೇಷನ್ ಚರ್ಚಾ ಕೂಟ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಎಜುಕೇಷನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಇನ್ ದಿ ಪ್ರೆಸೆಂಟ್ ಆಫ್ ಬಾಂಬೆ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿ ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿಯಿಂದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1858 ರಲ್ಲಿ ಬದ್ರುದ್ದೀನ್ ತ್ಯಾಬ್ಬಿ ಮತ್ತು ಕೆ.ಟಿ.ತೆಲಾಂಗ್ ಜೊತೆಗೂಡಿ 'ಬಾಂಬೆಪ್ರೆಸೆಂಟ್ ಅಸೋಶಿಯೇಷನ್' ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಮೂವರನ್ನು ಬಾಂಬೆ ತ್ರಿವಳಿಗಳು ಎನ್ನುವರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1890 ರ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆವಹಿಸಿದರು.

ಮಂದಗಾಮಿ ಮತ್ತು ತೀವ್ರಗಾಮಿ ನಡುವಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಮಂದಗಾಮಿ ನಾಯಕರಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂಬೈ ಪ್ರೆಸೆಂಟ್‌ನ ಸಿಂಹ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ 1915 ನವೆಂಬರ್ 5 ರಂದು ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

4.4.4) ಮಂದಗಾಮಿಗಳು (ಭಾಗ-2)

ಮಂದಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು

1) ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ - (ಕ್ರಿ.ಶ 1864 - 1918)

ಜನನ :	ಮೇ , 9 ಕ್ರಿ.ಶ 1866
ಸ್ಥಳ :	ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಹಾಗರ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ, ಕೋತ್ತುಕ್ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನನ
ಶಿಕ್ಷಣ :	ಮುಂಬೈನ ಎಲ್ ಫಿನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಮುಂಬೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪದವಿ ಪಡೆದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1886ರಲ್ಲಿ ಡೆಕ್ಕನ್ ಎಜುಕೇಷನ್ ಸೊಸೈಟಿ ಸದಸ್ಯರಾದರು.

ಪೂನಾದ ಫರ್ಗುಸನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1905 ರ ವಾರಣಾಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1905ರ ಜೂನ್ 12 ರಂದು ಸರ್ವೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿ

ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವುದು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧೈಯವಾಗಿತ್ತು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಇವರೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ಒಡನಾಟ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಗಾಂಧಿ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಇವರು ಕ್ರಿಶ 1912 ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾಕ್ಕೆ ಬೇಟೆ ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಇವರನ್ನು '**ರಾಜಕೀಯ ಗುರು**' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಗೋಖಲಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ತಿಲಕರು ಇವರನ್ನು '**ಭಾರತದ ವಜ್ರ**' ಮತ್ತು '**ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೀರಿಟ**' ಹಾಗೂ '**ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ರಾಜಕುಮಾರ**' ಎಂಬುದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿಶ 1915, ಫೆಬ್ರವರಿ 19 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು

2) ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1848 - 1925)

ಜನನ:	ನವೆಂಬರ್ 10, ಕ್ರಿ.ಶ 1848 ರಂದು
ಸ್ಥಳ:	ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಜನನ
ಶಿಕ್ಷಣ :	ಕ್ರಿಶ 1868 ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪದವಿ

ರೋಮೆಶ್ ಚಂದ್ರದತ್ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರಿ ಲಾಲಾ ಗುಪ್ತರೊಡನೆ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ತೆರಳಿ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷವೇ '**ಇಂಪೀರಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ IPS**' ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು.

ಕ್ರಿಶ. 1876 ಜುಲೈ 26 ರಂದು ಆನಂದ ಮೋಹನ ಬೋಸ್ ಮತ್ತು ಇತರೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೂರ್ ಇವರನ್ನು **ಲೋಕ ನಾಯಕ** ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದರು.

ಬಂಗಾಳದ ಅನಭಿಷಕ್ತ ದೊರೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ 1925, ಆಗಸ್ಟ್ 4 ರಂದು ಬಂಗಾಳದ ಬ್ಯಾರಕಪುರದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು.

3) ದಿನ್ನಾ ಎಡುಲಿ ವಾಚ ಕ್ರಿ.ಶ. 1844 - 1936

ಜನನ:	ಆಗಸ್ಟ್ 02 ಕ್ರಿಶ 1844
ಸ್ಥಳ:	ಮುಂಬೈನ್ ಪಾರ್ಸಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನನ
ಶಿಕ್ಷಣ:	ಮುಂಬೈ ಎಲಫಿನ್ಸ್ಕೋನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಇವರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಆಂಧೋಲನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1915ರಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಕೌನ್ಸಿಲನ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ 1901ರ ಕಲ್ಕತ್ತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಕ್ರಿಶ 1936ರ ನಿಧನರಾದರು.

4) ಬದ್ರುದ್ದೀನ್ ತ್ಯಾಬಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 1844 - 1906)

ಜನನ:	ಅಕ್ಟೋಬರ್ 10, 1844
ಸ್ಥಳ:	ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಜನನ
ವೃತ್ತಿ:	ಭಾರತದ ವಕೀಲರಾದ ಇವರು ಪ್ರಥಮ ಸಾಲಿಸಿಟರ್, ಮುಂಬೈನ ಪ್ರಥಮ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಧೀಶ ಎಂದೆಲ್ಲ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ 1885ರಲ್ಲಿ ಫಿರೋಜಾ ಶಾ ಮೆಹ್ತ, ಕೆ.ಟಿ ತೆಲಾಂಗ್ ಜೊತೆ ಗೊಡಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಅಸೋಶಿಯೇಷನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ . 1887ರ ಮದ್ರಾಸ್ ನ ಮೂರನೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಥಮ ಮುಸ್ಲಿಂ.

4.5.5) ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳು

ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳು (ಕ್ರಿಶ್. 1905 - 1918)

ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಮೃದು ದೋರಣೆಯಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗರಲ್ಲೇ ಅಸಂಧೋಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪು ಇವರನ್ನು 'ರಾಜಕೀಯ ಭಿಕ್ಷುಕರು' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಮೃದುದೋರಣೆಯನ್ನು ಟೀಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ತೀವ್ರವಾದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಬಂದ ಬಣವನ್ನು ತೀವ್ರವಾದಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

1905 ರಿಂದ 1920 ರ ವರೆಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು 'ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಯುಗ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಂದಗಾಮಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಧನೆ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ತೀವ್ರವಾದದ ಕಡೆ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ 1907 ರ ಸೂರತ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಿಭಜನೆಯಾಯಿತು.

ತೀವ್ರಗಾಮಿ ನಾಯಕರು

- ಲಾಲಲಜಪತರರಾಯ್
- ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್
- ಅರಬಿಂದೋ ಘೋಷ್
- ಬಿಪಿನಚಂದ್ರಪಾಲ
- ಅಜೀತಸಿಂಗ್
- ಅಶ್ವಿನಿಕುಮಾರ
- ಎಂ.ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್
- ಚಿದಂಬರಂ ಪಿಳ್ಳೆ
- ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ

ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ್: (1865-1928)

ಜನನ :	28, ಕ್ರಿಶ 1865
ಸ್ಥಳ :	ಪಂಜಾಬಿನ ಮೋಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ದುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಲೋದಿಯಾನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಾಗರಾಸ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜನನ)
ವೃತ್ತಿ :	ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬಿನ ಸಿಂಹವೆಂದೇ ಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದ **ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ** ನಿಜ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಸಿಂಹದಂತೆ ಬಾಳಿದರು. ಮತ್ತು ಪಂಜಾಬಿನ ಕೇಸರಿ (ಶೇರ್ ಇ ಪಂಜಾಬಿ) ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಹಿಂದುತ್ವ ಹಾಗೂ ಮನುಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ತೀವ್ರ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು.

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರ್ಮಾದ ಮಾಂಡಲೆ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ **ಕ್ರಿಶ. 1907 ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ** ಗಡಿಪಾರಾಗಿ ನಂತರ ಆರೋಪಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಸಾಕ್ಷಾಧಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1914 ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1916 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 16ರಂದು '**ಇಂಡಿಯನ್ ಹೋಂ ಲೀಗ್**' ಅನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1919ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಅವರು ಲಾಹೋರನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಗತ್ ಸಿಂಗ್ ಕೂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1928 ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನಾನ್ವತಕ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದ ಸರ್. ಜಾನ್ ಸೈಮನ್ ಬಿಳಿಯರ ಆಯೋಗವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ದೇಶದ್ಯಂತ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಿತು. ಅಕ್ಟೋಬರ್ 30, 1928 ರಂದು ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗವು ಲಾಹೋರಿಗೆ ಬೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ ಅವರು ಶಾಂತಿಯುತ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಸೂಪರಿಟೆಂಡರ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಎ ಸ್ಕಾಟ್ ಲಾರಿ ಜಾರ್ಜ್ ಮಾಡುವ ಆದೇಶವಿತ್ತದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಯಂ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿ ಅವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿದ ಈ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲಾಗಿದೆ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯವರು ನವೆಂಬರ್ 17, 1928 ರಂದು ನಿಧನರಾದರು.

4.6.6) ಪ್ರಮುಖ ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳು

ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳು

ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್ (1856 - 1920)

ಜನನ :	1856 ಜುಲೈ 23
ಸ್ಥಳ :	ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಖಲ್ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ.
ತಂದೆ :	ಇವರ ತಂದೆ ಗಂಗಾಧರ ರಾಮ ಚಂದ್ರ
ವೃತ್ತಿ :	ವಕೀಲ ಪದವಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದರು

ವಿಷ್ಣು ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಚಿಪಳೂಣಕರರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ದಿ ನ್ಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ಕೂಲ ಪ್ರಗತಿಗೆ ತಿಲಕರು ಕಾರಣರಾದರು. ಪರಮ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ತಿಲಕರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಬಳಗದವರು 1881 ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೇಸರಿ' ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ದಿ ಮರಾಠಾ' ಎಂಬ ಎರಡು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು.

ಜನರಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ತ್ಯಾಗ, ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಗಣೇಶ ಉತ್ಸವ ಮತ್ತು ಶಿವಾಜಿ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂದಿನ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಚಳುವಳಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿತು. ಪುನಃ ತಿಲಕರನ್ನು ಸೆರಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಸೆರಮನೆ ಸೇರಿದ ತಿಲಕರು ಅಲ್ಲಿ 'ಗೀತಾರಹಸ್ಯ' ವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದರು.

ವೀರದೇಶಾಭಿಮಾನ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಾಯಕವಾಗಿ ಜೀವಂತ ಉಳಿದಿದೆ ತಿಲಕರು ಗಾಂಧೀಜಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಸರಾಂತ ದೇಶನಾಯಕರು. "ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು ಅದನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದೇ ತೀರುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. 1920 ಜುಲೈ 31 ರಂದು ತಿಲಕರು ಇನ್ನಿಲ್ಲವಾದರು.

ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಘೋಷ (1872 - 1950)

ಜನನ :	1872 ಆಗಸ್ಟ್ 15
ಸ್ಥಳ :	ಬಂಗಾಳ
ಶಿಕ್ಷಣ :	ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಾಂಗ ಮಾಡಿದರು.

ವೃತ್ತಿ: ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು.

ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಗದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದೊಡನೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಭಿನ್ನವತ್ಯಳೆಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ ಇವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಉಗ್ರಕಾಂತಿಕಾರಕ ಹೋರಾಟವೇ ಸೂಕ್ತ ಎಂದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದರು.

ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳನ್ನು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸಲು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರನ್ನು 1907 ಮತ್ತು 1908 ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಸುಮಾರು 40 ವರ್ಷಗಳ ಜೀವನಾದ್ಯಂತ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. 'ಸ್ವರಾಜ್ ಸಿದ್ಧಾಂತ' ಇವರ ಅಮರ ಸಂದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

4.7.7) ಚಳುವಳಿಗಳು

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ - 1920

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ವ್ಯವಹಾರ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಭಾರತವನ್ನಾಳುವ ಪ್ರಭುಗಳಾದರು. ಇವರು ಭಾರತೀಯರ ಹಕ್ಕು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತೀಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಪಹರಣವಾಗಲು ಭಾರತೀಯರೇ ಕಾರಣ ಎಂಬ ಅರಿವು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲದೇ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಹಕರಿಸದೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅದು ಮುಗ್ಗಿರಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಾರತೀಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಮಾತ್ರ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಭಾರತೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆ, ಅಹವಾಲು ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯರ ಹಕ್ಕು ಭಾದ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ "**ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದು ಇಷ್ಟುವೂ, ಸಾಧ್ಯವೂ ಆಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗ, ಅದರೊಂದಿಗೆ ಸಹಕರಿಸದಿರುವುದು ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಹೀಗೆ ನಾನು ' ಅಸಹಕಾರ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದೆ. ಆಗ ಅದರ ನಾನಾ ವಿಧಗಳಾದ ಅರ್ಥಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ**". ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಬಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು - ಮುಸ್ಲಿಮರಿಬ್ಬರೂ ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಹೊಸ ಹುರುಪು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಬಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡರು. 1920 ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ತಿಲಕ್ ನಿಧನರಾದ ದಿನದಂದು (ಆಗಸ್ಟ್ 1, 1920) ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ಕಲ್ಕತ್ತ ಮತ್ತು ನಾಗಪುರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯ ಗುರಿ - ಉದ್ದೇಶಗಳು.

1. ಟರ್ಕಿಗೆ ಆದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು
2. ಸ್ವರಾಜ್ ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ
3. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಬಾಗ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿ.

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳು

- 1) ಸರ್ಕಾರವು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವುದು
- 2) ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದು
- 3) ಸರ್ಕಾರಿ ಮತ್ತು ಅನುದಾನಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲಾ - ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವುದು
- 4) ಸರ್ಕಾರಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದು
- 5) ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದು
- 6) ವಿದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸುಡುವುದು
- 7) ಮುಷ್ಕರ ಮತ್ತು ಹರತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು
- 8) ಕೊನೆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜನರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸದಿರುವುದು 'ಕರ ನಿರಾಕರಣೆ ಚಳುವಳಿ'.

ಚೌರಿಚೌರಾ ಘಟನೆ - 1922 ಫೆಬ್ರವರಿ 5

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯು ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದಂತೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗೋರಖಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚೌರಿಚೌರಾದಲ್ಲೂ ನಡೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ 3,000 ರೈತರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಇದು ಜನರನ್ನು ಉದ್ರೇಕಗೊಳಿಸಿತು. ಉದ್ರಿಕ್ತ ಗುಂಪು ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಠಾಣೆಯ ಒಳಗಡೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ 22 ಜನ ಪೊಲೀಸರು ಸುಟ್ಟು ಸತ್ತು ಹೋದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಲೇ ದುಃಖಿತರಾದರು. ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ತಾಂಡವಾಡಿದ್ದು ಬೇಸರ ತಂದಿತು. ತಕ್ಷಣ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಾಡಿದರು. ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಲ್ಲಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡಲು ಕಾರಣಗಳು

1. ಉದ್ರಿಕ್ತ ಜನರು ಹಿಂಸೆಗೆ ತಿರುಗಿದ್ದು.
2. ಹಿಂಸೆಯು ಅಹಿಂಸೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು.
3. ಜನರು ಅಹಿಂಸಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ.
4. ಚೌರಿಚೌರಾದಂತಹ ಹಿಂಸಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಕೆಲಸವೇನು ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಚಳುವಳಿಯ ಗತಿ

- ◆ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯ ಕರೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ವಕೀಲರು, ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು.
- ◆ 1922 ಫೆಬ್ರವರಿ 5 ರಂದು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗೋರಖಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚೌರಿಚೌರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯುತ ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ ಮಾಡಿದ 22 ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಕುಪಿತ ಕೃಷಿಕರು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸುಟ್ಟರು.
- ◆ ಈ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಯವರು 1922 ಫೆಬ್ರವರಿ 11 ರಂದು ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಏಕಾಏಕಿ, ಏಕಪಕ್ಷಿಯವಾಗಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಾಡಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದ್ದು ರಾಜಕೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ

ಚರ್ಚೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಳಗೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿತು. ಆದರೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟೇಲ್, ಅನ್ಸಾರಿ, ಪ್ರಸಾದ್ ಮುಂತಾದವರು ರಚನಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು.

◆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಾಪನೆ - ಕ್ರಿಶ. 1922

◆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಅಧಕ್ಷರು - ಚಿತ್ತರಂಜನ್ ದಾಸ್

◆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು - ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರೂ

◆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನೊಳಗಡೆಯೇ ಇರುವ ' ಶಾಸನ ಸಭಾ ಗುಂಪು' ಆಗಿ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿತು.

◆ ಚಿತ್ತರಂಜನ್‌ದಾಸರವರ ನಿಧನ, ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರೂರವರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಧೋರಣೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರ ಹಿಂದೂ ಕೋಮುವಾದಿ ರಾಜಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷವು ಇಳಿಮುಖವಾಯಿತು.

◆ 1930 ರ ನಂತರ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಯಿತು.

ಸ್ವರಾಜ್ ಪಕ್ಷದ ಉದ್ದೇಶ

1) ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರದ ಒಳಗಿದ್ದುಕೊಂಡೆ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು.

2) ದುಷ್ಕರ ಕಾನೂನುಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬರದಂತೆ ತಡೆಯುವುದು.

3) ಸರ್ಕಾರದ ಲೋಪ-ದೋಷಗಳನ್ನು, ಅದರ ವೈಫಲ್ಯಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಅಸಹನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹೋರಾಟವನ್ನು ತ್ರಿವಗೊಳಿಸುವುದು.

ಸ್ವರಾಜ್ ಪಕ್ಷದವರ ಸಾಧನೆಗಳು

1) ಸ್ವರಾಜ್ ಪಕ್ಷದವರು ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಭಾರತೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

- 2) ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು.
- 3) ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿನ ಆಮದು ನಿಂತು ಹೋಯಿತು.
- 4) ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು ತಡೆದರು.
- 5) ಜನರ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

4.8.8) ಚಳುವಳಿಗಳು 3

ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತು - 1930

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಮೂರು ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ.

1. ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್ನಿನ ವರದಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು
2. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಸರ್ಕಾರವಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು. ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸೈಂಟ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಪ್ಯಾಲೆಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು.

ಮೊದಲನೆಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತು - 1930

ಮೊದಲನೆಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ 1930ರ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾಮೆಸ್ ಮ್ಯಾಕಡೊನಾಲ್ಡ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. **ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವರು ಎಂದರೆ:-**

- ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿವಿಧ ಪಕ್ಷಗಳಿಂದ - 16 ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರು
- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ - 16 ಮಂದಿ
- ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದಿಂದ - 57 ಮಂದಿ
- ಒಟ್ಟು 89 ಮಂದಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು, ಆದರೆ ಕಾಯ್ದೆ ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸನವರಾರು ಭಾಗವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದಾಗ್ಯೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಭಾರತೀಯರೆಂದರೆ:

- ಸರ್ ತೇಜ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಸಪ್ರು
- ಎಂ. ಎ. ಜಿನ್ನಾ

- ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್
- ಎಂ.ಆರ್.ಜಯಕರ್
- ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
- ಸಿ.ವೈ, ಚಿಂತಾಮಣಿ
- ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಹಾಖಿಯಿಲ್
- ಸರ್ ಅಕ್ಬರ್ ಐದರಿ

ಚರ್ಚಾ ನಿರ್ಣಯ ರೂಪದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು

- 1) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- 2) ಕೇಂದ್ರದ ಒಕ್ಕೂಟ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಯುಕ್ತ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು.
- 3) ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.

ಗಾಂಧಿ -ಇರ್ವಿನ್ ಒಪ್ಪಂದ: ಮಾರ್ಚ್ 1931

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾಮ್ಸ್‌ಮಾಕ್ ಡೊನಾಲ್ಡರವರ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರೆ 19 ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಥಮ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಸದಸ್ಯರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದೊಡನೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪರಿಶೀಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು, ವೈಸರಾಯ್‌ಯೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಗೊಟ್ಟು ಗಾಂಧೀಜಿ ವೈಸರಾಯ್‌ಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು, ವೈಸರಾಯ್ ತಕ್ಷಣ ಟೆಲಿಗ್ರಾಮ್ ಸಂಧೇಶ ನೀಡಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದರು. ವೈಸರಾಯ್ ಆಗಿದ್ದ ಇರ್ವಿನ್ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿ ನಡುವೆ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದು 1931ರ ಮಾರ್ಚ್ 5 ರಂದು ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು.

ಗಾಂಧಿ ಇರ್ವಿನ್ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿತು.

- ಎಲ್ಲಾ ದಮನಕಾರಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯುವುದು.
- ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡವರನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದು.
- ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವುದು.
- ವಿದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆ ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಮದ್ಯದಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಶಾಂತಿಯುತ ಪಿಕೆಂಟಿಂಗ್ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ.

ಇದರ ಬದಲಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿತು

- ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯುವುದು.
- 2ನೇ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು.
- ಪೋಲಿಸ್ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತನಿಖೆಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸದಿರುವುದು.

ದ್ವಿತೀಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ - 1931

ದ್ವಿತೀಯ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ 1931 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 7 ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಏಕಮೇವ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಇತರರೇ ಗಣ್ಯರೆಂದರೆ.

- ಪಂಡಿತ್ ಮದನ್ ಮೋಹನ್ ಮಾಲವೀಯ
- ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು
- ಮಹಮ್ಮದ್ ಇಕ್ಬಾಲ್
- ಎಸ್.ಕೆ. ದತ್ತಾ
- ಜಿ.ಡಿ. ಬಿರ್ಲಾ
- ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್

- ಆಫಾಖಾನ್

ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬೇಡಿಕೆಗಳು: ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದರು.

ಇವರ ಬೇಡಿಕೆಗಳು :

- ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು.
- ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು (ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕು.
- ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಣಕಾಸು, ಸೇನೆ, ರಕ್ಷಣಾ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣ ಹತೋಟಿ ಇರಬೇಕು.
- ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ, ಒಟ್ಟಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನೀಡಬಾರದು.

ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ಅವರ ಬೇಡಿಕೆಗಳೆಂದರೆ:-

- ವಿದೇಶಿ ರಿಯಾಯಿತಿ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.
- ಮುಸ್ಲಿ ಲೀಗ್ ತನಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿತು.
- ಇತರೇ ಪಕ್ಷಗಳವರು ತಮಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.

ತ್ಯತೀಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ -1932

ಎರಡನೇಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರನೇ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಕರೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮೂರನೆ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ **1932 ರ ನವೆಂಬರ್ 17 ರಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್ 24 ರ ವರೆಗೆ** ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಲೇಬರ್ ಪಕ್ಷವೇ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಹ ಭಾಗವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸನೀಯ ಜನರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಮಂತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತೃತೀಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತನ್ನು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು

- 1) ಮತೀಯ ತೀರ್ಪಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
- 2) ಮೊದಲೆರಡು ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಚರ್ಚಿತ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.
- 3) ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೊಟ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಂತೆ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಎರಡು ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅದು ಶ್ವೇತ ಪತ್ರ ಮಂಡಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.
- 4) ದ್ವಿತೀಯ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸಮೇಳನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಸಮಿತಿ ಉಪಸಮಿತಿಗಳ ವರದಿಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು.

4.9.9) ಚಳುವಳಿಗಳು 4

ಪೂನಾ ಒಪ್ಪಂದ - 1932

ಆಗಸ್ಟ್ 16, 1932 ರಂದು ಜಾತಿವಾರು ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮ್ಯಾಕ್ ಡೊನಾಲ್ಡ್ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಜಾತಿ, ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಿಧ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ದಲಿತ ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪೂನಾದ ಯರವಾಡ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಘೋಷಣೆಯಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾದ ಸಾಕಷ್ಟು ನೊಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 20, 1932 ರಿಂದ ಆಮರಣಾಂತ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರದರ್ಶನವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಸಹ ಚಿಂತಿತರಾದರು.

ಉಪವಾಸದಿಂದ ದಿನೇ ದಿನೇ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಹದಗೆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರೂ ಚಿಂತಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ, ಶೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು, ಮಾಳವೀಯ, ಸಿ.ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮುಂತಾದವರು ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಗಾಂಧಿ ಉಪವಾಸ ಆರಂಭಿಸಿದ 5 ದಿನ ಅವರೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ದಲಿತರ ಪರವಾಗಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಸರ್ವಣೀಯರ ಪರವಾಗಿ ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯರು ಗಾಂಧಿಯ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 24 ರಂದು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಹಿ ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ಪೂನಾ ಒಪ್ಪಂದ' ಅದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಉಪವಾಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತು.

ಪೂನಾ ಒಪ್ಪಂದದ ಅಂಶಗಳು

- 1) ದಲಿತರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಗದಿ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಮತದಾರರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಾನ ಮೀಸಲಿಡುವ ಅವಕಾಶ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು.
- 2) ಸ್ಥಳೀಯ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡಲು ಸಮ್ಮತಿಯಾಯಿತು.
- 3) ಕೇಂದ್ರ ಶಾಸಕಾಂಗದಲ್ಲಿ 18% ರಷ್ಟು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ದಲಿತ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.
- 4) ದಲಿತ ವರ್ಗದವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ನೀಡಲು ಅಸ್ಥೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಅಥವಾ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿ - 1942

1942ರ ಜುಲೈ 14 ರಂದು ಮುಂಬೈಯ ವಾರ್ಡಾದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಯಿತು. ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ನಡೆಯುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ 24 ದಿನಗಳ ಕಾಲಾವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದ ಸರ್ಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಿತು.

1942ರ ಆಗಸ್ಟ್ 8 ರಂದು ಮುಂಬೈಯ ಗೋವಳಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಗೆ' ಚಾಲನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಕ್ಷಣ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾನೂನು ಭಂಗವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು

ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಸಲು 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ' ಎಂಬ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಕರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.

ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಸರ್ಕಾರ ಆಗಸ್ಟ್ 9 ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹಲವು ನಾಯಕರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳ್ಳಿತು. ಅವರೆಂದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರು, ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದ್, ಸರ್ದಾರ ಪಟೇಲ್, ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪಲಾನಿ ಮುಂತಾದವರು.

ಚಳುವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪ

- 1) ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಸಂಧಾನ ವಿಫಲವಾದ ನಂತರ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ 1942 ರ ಆಗಸ್ಟ್ 8 ರಂದು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು.
- 2) ವಿದ್ಯಾವಂತ ಯುವಕರು ರಹಸ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದರು.
- 3) ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣ್ ಇಂತಹ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು.
- 4) ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಾ ಮೆಹ್ತಾ ಒಂದು "ರಹಸ್ಯ ಕಾಂತ್ರಿಕಾರಿ ರೇಡಿಯೋ ಸ್ಟೇಷನನ್ನು" ಆರಂಭಿಸಿ ಈ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.
- 5) 1942ರ ವೇಳೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದರು.

ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆ (ಐ .ಎನ್ .ಎ)

ಸುಭಾಷ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆಯ ಸಂಘಟನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಧಾರಿ.

1942 ರಲ್ಲಿ ಸಿಂಗಪುರದಲ್ಲಿ ಜತಾನನ್ ನರವಿನಿಂದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಮೋಹನ್ ಸಿಂಗ್ ರವರು ಜಪಾನಿಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

1943 ರಲ್ಲಿ ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರಬೋಸ್ ಇದರ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಿದರು.

1943 ರಲ್ಲಿ I.N.A (Indian National Army) ಸೈನಿಕರು ಅಂಡಮಾನ್ ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳ ಮೇಲೆ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರು.

I.N.A ಜಪಾನ್ ಸೇನೆಯ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಭಾರತವನ್ನು ಮುಕ್ತಿಸು.

ಸುಭಾಷ ಚಂದ್ರಬೋಸ್ 1945 ಆಗಸ್ಟ್ ಮಂಚೂರಿಯಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿಮಾನ ಅಪಘಾತದಲ್ಲಿ ಮೃತರಾದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ವೇವಲ್ ಯೋಜನೆ ಮತ್ತು ಸಿಮ್ಲಾ ಸಮ್ಮೇಳನ - ಕ್ರಿ.ಶ. 1945

1945 ರಲ್ಲಿನ 2ನೇ ವಿಶ್ವಸಮರ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡ ನಂತರ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ತೆರೆಯನ್ನಳೆಯಲು ಭಾರತದ ಅಂದಿನ ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಆದ ಲಾರ್ಡ್ ವೇವಲ್ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲು 1945 ರಲ್ಲಿ ಸಿಮ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದನು.

ವೇವಲ್ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸೇನೆಯ ದಂಡನಾಯಕನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನೀಡುವುದು ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೂ ಸಹ ಸಮಾನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡುವುದು.

ಸಿಖ್ಖರು, ದಲಿತರು, ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡಲು ಆ ಯೋಜನೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿತ್ತು.

ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನೆಯಾಗಿ ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಧ್ಯಂತರ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದ ಅಲಿ ಜಿನ್ನಾ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಮಂಡಳಿಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದನು.

ಜಿನ್ನಾನ್ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಲು ವೇವಲ್ ಈ ಯೋಜನೆ ವಿಫಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದನು.

4.10.10) ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು 2

ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು (MAKERS OF MODERN INDIA)

ಚಿತ್ತರಂಜನದಾಸ (1870-1925)

'ದೇಶಬಂಧು' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಸಿ.ಆರ್.ದಾಸರು ಬಂಗಾಳದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ವಕೀಲ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಾಪಕರು. ಇವರು ಬಂಗಾಳದ

ವಿಭಜನೆ ವಿರೋಧಿಸಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಇವರು 1922ರಲ್ಲಿ ಗಯಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಪ್ರೀತಿಲತಾ ವಡ್ಡೆದಾರ್

ಈಗ ಬಂಗಾಳದ ಖ್ಯಾತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಣಿ, ಡಾಕಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಕಲ್ಪನಾದತ್ತರೊಡನೆ ಸೇರಿ ದೇವರು ಮತ್ತು ದೇಶಕ್ಕವಿಧೇಯರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟು ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಘವನ್ನು ಸೇರಿ ಲಾರಿ ಮತ್ತು ಕತ್ತಿವರಸೆಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದರು, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಬಸ್ವಾನ್ ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದಳು, ಈಕೆ ವಾಲ್ಮಾಟನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗುಂಡಿನ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಲ್ ಕ್ಯಾಮರೂನನ್ ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದಳು. 1932ರಲ್ಲಿ ಸಹರ್ತಾಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಐರೋಪ್ಯ ಆಫೀಸರ್ಸ್ ಕ್ಲಬ್ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಳು. ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಐರೋಪ್ಯ ಮಹಿಳೆ ಸತ್ತಳು, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಬಂಧಿಯಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದೆ ಸಯನ್ಯೆಡ್ ಸೇವಿಸಿ ಅಸುನೀಗಿದಳು. ಈಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಹುತಾತ್ಮವಾದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳೆ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಪಿರೋಜ್ ಪಾ ಮೆಹ್ತಾ (1845-1915)

ಬಾಂಬೆಯ ಪಾರ್ಸಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇವರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಸ್ವದೇಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಸೋಷಿಯಲ್ ಇಂಡಿಯನ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ದುಡಿದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. 1890ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. 1913ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಕ್ರಾನಿಕಲ್ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು, ಫಿರೋಜರನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಅನಭಿಷಿಕ್ತದೊರೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ (1838-1894)

ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ ಒಬ್ಬ ಖ್ಯಾತ ಬಂಗಾಳಿ ಕವಿ. ಇವರು ತನ್ನ ಕಾದಂಬರಿ ನೀಲದರ್ಪಣ ಮತ್ತು ದೇಶಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹೊಳೆಹರಿಸಿದರು. ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆಗೆ ಬಂಗಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು

ಮಾತೆಯಾಗಿ, ವನದೇವತೆಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದರು. ಚಟರ್ಜಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ, ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೀಡಿದರು. ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆಯನ್ನು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ ಆನಂದಮಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾದಂಬರಿ ದುರ್ಗೇಶ ನಂದಿನಿ, ಚಟರ್ಜಿಯವರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಎಂದು ಗೌರವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭೂಪೇಂದ್ರನಾಥ ದತ್ತ

ಈತ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸೋದರ ಹಾಗೂ ಬಂಗಾಳದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ, ಈತ **ಯುಗಾಂಗರ್ (ಯುಗಾಂತರ) ಪತ್ರಿಕೆಯ** ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಬಂಗಾಳ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಂಘದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈತ ಆಲಿಫರ್ ಬಾಂಬ ಪಿತೂರಿಯ ಭಾಗಿದಾರ ಎಂಬ ಆರೋಪದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಇಂಡಿಯಾ ಹೌಸನ್ನು ಸೇರಿ ಗದರ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದನು. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈತ ಬರ್ಲಿನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆನ್ಸ್ ಕಮಿಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.

ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು (1879-1949)

ಫೆಬ್ರವರಿ 13, 1879ರಂದು ನಾಯ್ಡು **ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಇವರು ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಲಂಡನ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿದರು, ಶ್ರೀಮಂತರಾದರೂ ಅವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಹೊಂದಿ ಹಿಂದೂ ವಿಧವೆಯರ ರಕ್ಷಣೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಇಳಿದರು. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಮತದಾನ ಬೇಕೆಂದು ಮಾಂಟೆಗೋ ಬಳಿಗೆ ಒಂದು ನಿಯೋಗ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದರು. 1925ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದರು, ಗಾಂಧೀಜಿಯ **ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್** ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಾರಟ ಮಾಡಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಅವರನ್ನು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗೌರ್ವನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಮೂಲಕ **ಭಾರತ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಗೌರ್ವನರ್** ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಇವರನ್ನು '**ಭಾರತದಕೋಗಿಲೆ**' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ **ಕೈಸರ್-ಇ-ಹಿಂದ್** ಪದಕವನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ನೀಡಿದರು.

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಭಾರತಿ (1882-1921)

ತಮಿಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯಾದ ಇವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದು ಅನೇಕ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದರು.

ಮಹ್ಮದ್ ಇಕ್ಬಾಲ್ (1878-1938)

'ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಜನಕ್' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಮಹ್ಮದ್ ಇಕ್ಬಾಲ್ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ, ವಕೀಲ, ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತಕರು. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಪಂಜಾಬ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. 1930ರ ನಂತರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗನ್ನು ಸೇರಿ ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಬೇಕೆಂಬ ದ್ವಿರಾಷ್ಟ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. 'ಸಾರೆ ಜಹಾಸೆ ಅಚ್ಚ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ಹಮಾರ' ಎಂಬ ಐಕ್ಯಗೀತೆ ರಚಿಸಿದ ಇವರೇ ಈ ರೀತಿ ದೇಶವನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕುತಂತ್ರ ಹೊಡೆದ್ದು ವಿಮರ್ಯಾಸವೇ ಸರಿ.

ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯ (1961-1946)

ಪಂಡಿತ ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯರು ಒಬ್ಬ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ. ಅವರು ಶಿಕ್ಷಕರು, ವಕೀಲರು, ಪತ್ರಕರ್ತರು, ಸ್ವರಾಜ್ಯವಾದಿಯೂ, ಸ್ವದೇಶವಾದಿ, ಸನಾತನವಾದಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರು. 1990ರ ನಂತರ ಪತ್ರಕರ್ತರಾಗಿ ಲೀಡರ್, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್, ದಿ ಇಂಡಿಯನ್ ಯೂನಿಯನ್, ಅಭ್ಯುದಯ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದರು. 1909, 1918ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಲೆಜಿಸ್ಲೇಟಿವ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಗಿದ್ದರು, ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾಕ್ಕೆ 3ಬಾರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು, ಅವರು ಬನಾರಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ್ನು ದೂಷಿಸಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಎಂಬ ಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟಿದರು.

ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರು (1861-1931)

ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರುರವರ ತಂದೆ ಮೋತಿಲಾಲ್ ನೆಹರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಕೀಲರು, ದೇಶಭಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ಸ್ವರಾಜ್ಯಪಕ್ಷ ಸ್ಥಾಪಕರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಇವರು ಸೈಮನ್ ಕಮೀಷನನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪಕ್ಷಗಳ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ನೆಹರು ವರದಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. 1928ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

4.11.11) ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು.

ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು (MAKERS OF MODERN INDIA)

ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರ (1861-1941)

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರರು ಖ್ಯಾತ ಬಂಗಾಳಿ ಕವಿ. ಅವರು 1861ರಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರ ಮತ್ತು ಶಾರದಾದೇವಿಯವರ ಮಗನಾಗಿ **ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಬಂಗಾಳಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತರು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತು ಅರಳಿತು. ದೇಶಭಕ್ತರಾದ ಅವರು ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು, ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಬಾಗ್ ದುರಂತ ಖಂಡಿಸಿ **ನೈಟೆಹುಡ್ ಪದವಿ** ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಅಮರ್ **ಸೋನಾರ್ ಬಾಂಗ್ಲಾ ಗೀತೆ** ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪ್ರವಾಹ ಹರಿಸಿತು. ಅದು ಇದೀಗ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯಾದ ಜನಗಣಮನ **ಅಧಿನಾಯಕ ಜಯಹೇಯ** ಕರ್ತೃ ರವೀಂದ್ರರೇ ಅವರು 1913ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಗೀತಾಂಜಲಿ ಎಂಬ ಕವನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ **ನೋಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ** ದೊರೆತು ಅವರ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಗೌರವಾನಿತ್ವರಾದರು, ಅವರು ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತಿಕೇತನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದು ಈಗ **ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿ** ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದೆ. ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ ಮತ್ತು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ (1878-1972)

'**ರಾಜಾಜಿ**' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ, ವಕೀಲರೂ, ರಾಜನೀತಿಜ್ಞರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಸೇಲಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೊರಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಪದವಿ ಪಡೆದು ವಕೀಲರಾದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಂರ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ರಚನೆಗೆ ಅವರ ಒಲವಿತ್ತು. 1944 ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಸೇರಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆ, ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಎರಡೂ ದೇಶಗಳ ಗಡಿ ಗುರಿಸುವ ಅಂಶಗಳಿದ್ದ ರಾಜಾಜಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದರು. 1973ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಸಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಗೌರ್ವನರ್ ಆಗಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಭಾರತೀಯ ಗೌರ್ವನರ್ ಜನರಲ್ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿ

ಹೇರಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು, ಅವರು **ಸ್ವತಂತ್ರಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟಿದರು**. ಅವರು ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸರ್.ವಿಲಿಯಂ ಜೋನ್ಸ್ (1746-1794)

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ಜೋನ್ಸ್ ಒಬ್ಬರು ಅವರು ಕಲ್ಕತ್ತದ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು, ಅವರು ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಕುಂತಲ ನಾಟಕವನ್ನು ಹಿತೋಪದೇಶ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರು 1784ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ **ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಆಫೆಂಗಾಲ್** ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಜೋನ್ಸ್ **ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪರ್ಶಿಯನ್, ಗ್ರೀಕ್, ಲ್ಯಾಟಿನ್** ಮುಂತಾದವುಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಿತಾಮಹ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಧಾಮಸ್ ಮೆಕಾಲೆ (1800-1859)

ಧಾಮಸ್ ಮೆಕಾಲೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಕೀಲ, ಪತ್ರಕರ್ತ, ಈತನನ್ನು 1834 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಗೌರ್ವನರ್ ಜನರಲನ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಸಲಹೆಗಾರನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ವಿವಾದ ಎದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕರು ಮೆಕಾಲೆಯನ್ನು ಸಾವರ್ಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸುಧಾರಣಾ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ, ವರದಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಮೆಕಾಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮೆಕಾಲೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿ ಗೌರ್ವನರ ಜನರಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಜಾರಿತೆ ತರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ವಿಲಿಯಂ ಬೆಂಟಿಂಕರು ಒಪ್ಪಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು ಹೀಗಾಗಿ ಮೆಕಾಲೆ ಭಾರತದ '**ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಿತೃ**' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ **Indian Penal Code, The Story of England** ಇವು ಮೆಕ್ಲೆಯ ಎರಡು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು.

ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ (1884-1963)

ಬಿಹಾರಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರಾದ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರು ಗಾಂಧೀಜಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಅಸಹಕಾರ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು

ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ

ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನರಚನಾ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಭಾರತ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಥಮರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ರಾಜಕುಮಾರಿ ಅಮೃತಕೌರ್

ಖ್ಯಾತ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿಯಾದ ಈಕೆ 1886ರಲ್ಲಿ ಲಖ್ನೌದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಈಕೆ ರೌಲತ ಕಾಯಿದೆ, ಮತೀಯ ತೀರ್ಪು ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದಳು. ಈಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದಳು. 1926ರಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ್ ಭಾರತ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾವೇಶ ಸಂಘಟಿಸಿದಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಈಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದಳು.

ರಮೇಶ ಚಂದ್ರದತ್ (1848-1909)

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆರ್ಥಿಕ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದ ರಮೇಶ ಚಂದ್ರದತ್ತರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು. Economic History of British India, in victorian Age, Histou of Civilization in Ancient india ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದವು. ಅವರು 1899 ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಮಹದೇವ ಗೋವಿಂದ ರಾನಡೆ (1842-1901)

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಖ್ಯಾತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಕರಾದ ಮಹದೇವ ಗೋವಿಂದ ರಾನಡೆ ಬಾಂಬೆ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಶಿಕ್ಷಕರೂ, ಚರಿತ್ರಕಾರರೂ, ಸಂಘಟಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು ಅವರನ್ನು 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಸಾಕ್ರೆಟಿಸ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ರಾನಡೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಸೇವೆ ಎರಡನ್ನು ಆವರಿಸಿತ್ತು, ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸೇರಿ ಸೇವೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಸಹ ಭೋಜನ, ಅಂತರಜಾತಿ ವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ವಿವಾಹ, ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಳಗೆ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅವರು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ವಿಧವೆಯರ ಮರು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ

ನೀಡಿದರು. ರಾನಡೆ ಪೂನಾದಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಹಾಗೂ ಡೇಕ್ಸ್‌ಎಜುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮೂಡಿಸಿ ಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಆರ್ಯ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ಸಹ ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

4.12.12) ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು 4

ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು (MAKERS OF MODERN INDIA)

ಮಹ್ಮದಲಿ ಜಿನ್ನ (1875-1948)

ಮಹಮದಾಲಿ ಜಿನ್ನಾ ಒಬ್ಬ ಕಟ್ಟಾ ಮತಾಂಧ, ಇಸ್ಲಾಂ ಪಕ್ಷಪಾತಿ, **ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಜನಕ**. ಹಿಂದೂಗಳ ಏಳಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ಆಗದ ಸಂಗತಿ, ಮೊದಮೊದಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. 1921ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ್ನು ತೊರೆದನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಸಹಿಸದ ಆತ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗನ್ನು ಸೇರಿ 1927 ತೀವ್ರ ಕೋಮುವಾದಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟನು. ನೆಹರು ವರದಿ 1928 ಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ತನ್ನದೇ ಆದ 14 ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾವಾದದ ಬೀಜ ಬೀತ್ತಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಅನಗತ್ಯ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿ ಅವನನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಹಿತರಕ್ಷಕನೆಂದು ಕರೆದರು. 1937ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ 482 ಸ್ಥಾನಗಳ ಪೈಕಿ 51 ಸ್ಥಾನ ಗೆದ್ದು ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಸೋತಿತು, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಹುಮತ ಗಳಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಜಿನ್ನಾ ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 1939ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ಜಿನ್ನಾನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಡಿಸೆಂಬರ್ 22 ರಂದು ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ಸಂತೋಷ ದಿನವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಕರೆ ನೀಡಿದನು.

1940ರ ಲಾಹೋರ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ **ದ್ವಿರಾಷ್ಟ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು** ಮಂಡಿಸಿ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಧರ್ಮಗಳೆಂದು ಹೇಳಿ ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ, ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಕ್ವಿಟ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಬಗೆದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ನಿರ್ಣಯ **ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಪಡೆಯಿರಿ ಇಲ್ಲದೆವಿನಾಶವಾಗಿರಿ** ಎಂದು ಕರೆ ನೀಡಿದನು. ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ತೀರ್ಪುಗೊಳಿಸಿದನು, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸದ ಆಗಸ್ಟ್ 16, 1946ರಂದು ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ **ನೇರಕ್ರಮ ದಿನಾಚರಣೆ** ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಕರೆನೀಡಿದನು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನೌಕಲಿ, ಕಲ್ಕತ್ತ ಮುಲ್ತಾನ, ರಾವಲ್ಪಿಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಕಗ್ಗುಲೆ ಮತ್ತು ರಕ್ತಪಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದನು. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸರ್ಕಾರ ಸೇರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ತಲೆ ನೋವಾದನು. ಕೊನೆಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ದೇಶದ ವಿಭಜನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡನು, ಜಿನ್ಯಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಮುಸ್ಲಿಂನಾಗಿದ್ದರೂ

ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು, ಅವನು ಹೃದಯಾಘಾತದಿಂದ ಸತ್ತನು.

4.13.13) ಚಳುವಳಿಗಳು 2

ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್ - 1928

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು 1928 ರಲ್ಲಿ ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್‌ನನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿತು. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ :

- 1919ರ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು.
- 1919ರ ಕಾಯ್ದೆಗೆ ಹೊಸ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ತರುವುದು.

ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ 7 ಸದಸ್ಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಭಾರತೀಯರಿಲ್ಲದಿದ್ದುದು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು. 1927ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್‌ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್‌ನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗ 1928 ರ ಫೆಬ್ರವರಿ 3 ರಂದು ಬಾಂಬೆಗೆ ಬಂದಿಳಿಯಿತು. ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಲ್ಲೂ ಘೋಷಣೆಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದವು. " ಸೈಮನ್ ಗೋ ಬ್ಯಾಕ್ " (Simon Go Back -ಸೈಮನ್ ಹೊರಟು ಹೋಗು) ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಆದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಭಟನಾಕಾರರ ಮೇಲೆ ಲಾರಿ, ಗೋಲಿಬಾರ್ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ್ ತೀವ್ರ ಲಾರಿ ಏಟಿನಿಂದ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ನಡುವೆಯೂ ಕೆಳಕಂಡ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್ ಮಾಡಿತು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ.

ಸೈಮನ್ ಕಮಿಷನ್ ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು

- 1) ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ದ್ವಿಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.
- 2) ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳು 200-250 ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು.
- 3) ಬರ್ಮಾವನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ, ಸಿಂಧ್ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಬೇಕು.
- 4) ಮತದಾನದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಶೇ. 10 ರಿಂದ 15 ರಷ್ಟು ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕು.

- 5) ಕೇಂದ್ರಿಯ ಶಾಸನ ಸಭೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
- 6) ಕೋಮುವಾರು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು.
- 7) ಭಾರತಕ್ಕೆ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅದರ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿ 10 ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1930 - 1934)

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ 1929 ಮಹತ್ವದ ವರ್ಷ. ಇದೇ ವರ್ಷ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರುರವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿತು. ಇದು ಲಾಹೋರ ಅಧಿವೇಶನ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳು ಜರುಗಿದವು.

1. ಇದೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.
2. ಹೊಸದಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು.
3. 1930 ಜನವರಿ 26 ರನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು.
4. ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಅಂದರೆ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿ

ಏಪ್ರಿಲ್ 16 ರಂದು ಅವರು ದಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವಾಗಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ದೇಶದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು.

ನಗರ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳ ನಿವಾಸಿಗಳು ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆ, ಕಂದಾಯ ನಿರಾಕರಣೆ, ಮದ್ಯದಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕ್‌ಟಿಂಗ್, ಚೌಕಿದಾರಿ (ಗ್ರಾಮೀಣ ಪೊಲೀಸ್) ತೆರಿಗೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದರು.

1931ರ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ "ಗಾಂಧಿ -ಇರ್ವಿನ್ ಒಪ್ಪಂದ" ಏರ್ಪಟ್ಟು ಚಳುವಳಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಿಲುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ದಂಡಿಯಾತ್ರೆ

ಸವಿನಯ ಕಾಯ್ದೆಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಯ್ದೆ ಕಾನೂನುಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡದೆ ವಿರೋಧಿಸುವ ಅಂಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಸುಲಭವಾದಂತಹ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ ಜನತೆಗೆ ಬಹಳ ಆಪ್ತಿಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕಾಕಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಿಂದ ಉಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಪ್ಪಿನ ಕಾನೂನನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಈ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಗಾಂಧೀಜಿಯೇ ದಂಡಿಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

ದಂಡಿಯು ಗುಜರಾತಿನ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ. ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಶ್ರಮವಿದ್ದ ಸಬರಮತಿಯಿಂದ ಇನ್ನೂರು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು. ಈ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. **1930ರ ಮಾರ್ಚ್ 12**ರಂದು 78 ಆಯ್ಕೆ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟರು. ಏಪ್ರಿಲ್ 5 ರಂದು ದಂಡಿ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಅದು ಒಂದು ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯಂತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗರು ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ಬಂದರು. ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿಸಿದರು. ಯಾತ್ರಿಗಳು ನಡೆದಾಗ ಮೊಣಕಾಲೂರಿ ನಮಿಸಿದರು. 300 ಗ್ರಾಮಗಳ ಪಟ್ಟೇಲರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ತ್ಯಜಿಸಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು.

ಏಪ್ರಿಲ್ 6 ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಸಂಗಡಿಗರು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಸಮುದ್ರ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗರದ ಅಲೆಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿನ ಹರಳುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಕಾನೂನು ಭಂಗಮಾಡಿದರು.

ಚಳುವಳಿಯ ವ್ಯಾಪಕತೆ

1) ಎಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ಕಾನೂನುಬಾಹಿರವಾಗಿ ತಯಾರಿಸುವುದು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯಿಂದಾಗಿ (ಸಮುದ್ರ ವಿಲ್ಲದೆ) ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತೋ ಅಂತಹ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಇತರ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಭಂಗ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು.

2) ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂಕೋಲಾ ಸೇರಿದಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳು ನಡೆದವು.

3) ಗುಜರಾತ್, ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳದ ಮಿಡ್ನಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಜನರು ತೆರಿಗೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

4.14.14) ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು

ನವ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು (MAKERS OF MODERN INDIA)

ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಘೋಷ 1872-1950

ಬಂಗಾಳದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಉಜ್ಜಲ ದೇಶಭಕ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಘೋಷರು **1872ರ ಅಗಸ್ಟ 15ರಂದು ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕ್ರೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು **ICS** ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಬಾಂಬ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗ ಕಲಿತರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಂಗಾಳದ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು. ವಂದೇಮಾತರಂ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ವಿಧೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ವಂತ ಹಣದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದು ಶೇಖರಿಸಿದರು.

ಅವರು 2 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕಲ್ಕತ್ತ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದರು, ಅವರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಲೇಖನ, ಭಾಷಣಗಳಿಂದ 1908 ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಪಾಂಡಿಚೇರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು, ಆಗ ಯೋಗ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಪಾಂಡಿಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅರವಿಂದ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. **ಸ್ವತಃ: ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಅರವಿಂದರು ಎಸ್‌ನೇಸ್ ಆನ್ ಗೀತಾ, ಬೇಸಿಸ್ ಆಫ್ ಯೋಗ, ಲೈಫ್ ಡಿವೈನ್, ಲವ್ ಅಂತ್ ಡೆತ್** ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು.

ಅಜಿತಸಿಂಗ್ (1879-1947)

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ **ಭಗತಸಿಂಗ್‌ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ** ಅಜಿತಸಿಂಗ್ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ. ಅವರು ಲಾಲ ಲಜಪತರಾಯರ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಬರ್ಮಾದ ಮಾಂಡೇಲಾ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಬಂಧಮುಕ್ತರಾಗಿ **ಪೇಶ್ವಾ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. **ಭಾರತ ಮಾತ ಸೊಸೈಟಿ** ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. 1908ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸರ್ಕಾರ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲೆತ್ತಿಸಿದಾಗ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ನಾನಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಗದರ ಪಕ್ಷದ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು, ಭಗತಸಿಂಗನ ದೇಶಭಕ್ತಿ ನೆನಪಿಸಲು ಗದರ ಪಕ್ಷದ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ **5000 ಪುಸ್ತಕಗಳುಳ್ಳ ಭಗತ ಲೈಬ್ರರಿಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಿದನು** ಆತ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ **ಆಗಸ್ಟ್ 16, 1947ರಂದು ನಿಧನನಾದನು.**

ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಂ ಅಜಾದ್ (1888-1958)

ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಂ ಅಜಾದರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉರ್ದು, ಪರ್ಶಿಯನ್, ಅರೆಬಿಕ್ ಕವಿ, ಇವರು **ಮೆಕ್ಯಾದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ತಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು, ತಾಯಿ-ಮದೀನದ ಒಬ್ಬ ಮುಪ್ಪಿ ಮಗಳಾಗಿದ್ದಳು, ಕಲಂರು 16 ವಯಸ್ಸಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾಗಿ ಅಜಾದ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು **ಆಲನದ್ವಾ** ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವರು ಗಾಂಧಿ ಅನುಯಾಯಿಯಾಗಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂರ ಐಕ್ಯತೆ ಬಲಪಡಿಸಿದರು ಅವರು ತಮ್ಮ 35ನೇ ಕಿರಿಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು 1940ರಲ್ಲಿ 2ನೇ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸನ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಕಲಂರು ನೆಹರು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥನವಾದ **India wins freedom**ಅನ್ನು ಬರೆದರು.

ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್ ಖಾನ್ (1890-1988)

'ಗಡಿನಾಥ ಗಾಂಧಿ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್ ಖಾನ್ **ಫೇಷಾವರನಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಧುಮುಕಿ ಪಠಾಣರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು, ಅವರು ಸ್ವದೇಶಿ, ಅಸಹಕಾರ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. **ಖುದಾ-ಎ-ಪದ್ಮತಗಾರ** ಎಂಬ ದೇವರ ಸೇವಕರುಳ್ಳ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಮುಂದೆ **ಕೆಂಪಗಿ ದಳ** ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಅವರು ಮುಸ್ಲಿಂರಾದರೂ ದೇಶ ವಿಭಜನೆ ವೀರೋಧಿಸಿದರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ವಾಯುವ್ಯಗಡಿಯ ಪಠಾಣ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಫಕ್ಕೊನಿಸ್ತಾನಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಇವರಿಗೆ 1987ರಲ್ಲಿ **'ಭಾರತ ರತ್ನ'** ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆಯಿತು.

ಅರುಣಾ ಆಸಫ್ ಆಲಿ

ಇವರು **ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು. ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು, **ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ** ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ

ಹೋರಾಡಿದರು, ಸರ್ಕಾರ ಇವರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರು ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈಚೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಇವರು **ಇನಕ್ವಿಲಾಬ್ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆ** ನಡೆಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ದೆಹಲಿಯ ನಗರಸಭೆಯ ಮೇಯರ್ ಆಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರನ್ನು ರ್ಝಾನಿಸ್ಸರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆನಂದ್ ಮೋಹನ ಬೋಸ್ (1847-1906)

ಇವರು ಬಂಗಾಳದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ಆರ್ಥಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ, ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಆಗಿದ್ದರು, ಇವರು **ದೇಶಿಯ ಭಾಷಾ ಕಾಯಿದೆ ವಿರುದ್ಧ ಚಳುವಳಿ ಹೊಡೆದರು. ಇಲ್ವರ್ಟ್ ಬಿಲ್** ಜಾರಿಗೆ ತರುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. 1829ರ ಮದ್ರಾಸ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು, ಬಂಗಾಳ ವಿಭಜನೆ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಕಲ್ಪನಾದತ್

ಬಂಗಾಳದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ಈಕೆ ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಬಂಡಾಯದ ಆರೋಪಿ ಎಂದು ಸಾರಿ ಅಜೀವ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು, ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ನಂತರ **ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ರೈತ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು.**

ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ (1903-1988)

ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಈಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ್ತಿ, ಇವಳೆ ತಂದೆ ICS ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಕಮಲಾ ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಲಂಡನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಎಕನಾಮಿಕ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. 1922ರಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ತ್ರೀ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಲೀಗ್ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. 1930ರಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ , ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಮಧ್ಯಪಾನ ಅಂಗಡಿಗಳ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, 6 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದರು, ಅನಂತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಸೇವಾದಳ ಸೇರಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು, ಭೂ ಸುಧಾರಣೆ ಮಹಿಳಾ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು, **ಇವರಿಗೆ 1955ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಮ್ಯಾಗ್ಸೆಸೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ 1966 ದೊರೆತವು.**

4.15.15) ಗಾಂಧಿಯುಗ

ಗಾಂಧಿಯುಗ (ಕಿರು ಪರಿಚಯ)

ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಂದಿನಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಶಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ನಾಯಕರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಬಹುಮಾನ್ಯರಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಹುರುಪು, ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಅದು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿಯೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಗಾಂಧಿಯುಗ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 1869 ರಲ್ಲಿ ಗುಜಾರಾತಿನ **ಪೋರಬಂದರನಲ್ಲಿ** ಜನಿಸಿದರು ತಂದೆ ಕರಮಚಂದ ಗಾಂಧಿಯವರು ರಾಜಕೋಟನ್ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದರು. ತಾಯಿ ಪುತಲೀಬಾಯಿ ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿದ್ದರು ಇವರು ಪುತ್ರನ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪೋರಬಂದರನಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತು. ನಂತರ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕೋಟೆಗೆ ಬಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ 13ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಸ್ತೂರಿಬಾ ಅವರೊಡನೆ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಕಾನೂನು ಪದವಿ ಪಡೆಯಲು **1889 ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ** ಹೋದರು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ್ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿಸಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

1893 ರಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಸೇಟ್ ರವರ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗೆ ಕಾನೂನು ನೆರವು ನೀಡಲು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಂದಿ ಭಾರತೀಯರು ಕೂಲಿ ಆಳಾಗಿ ನೆಲಸಿದ್ದು ಅವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯು **ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು** ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾವು ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ರುಮಾಲನ್ನು ಧರಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಆದೇಸಿದರು. ಆಗ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹೊರ ನಡೆದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಡರ್ಬಾನಿನಿಂದ ಪ್ರಿಟೋರಿಯಾಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಟಿಕೆಟ್ ಪಡೆದು ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬಿಳಿಯನೊಬ್ಬ ಬಂದು ಈ ಬೋಗಿ ಬಿಳಿಯರಿಗೆ ಮೀಸಲು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬೈದು ಬೋಗಿಯಿಂದ ಹೊರತಳ್ಳಿದನು. ಇದರಿಂದ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಚಳಿಯಿಂದ ನಡುಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಮನನೊಂದು ಗಾಂಧಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. "ನೇಟಾಲ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. '**ಇಂಡಿಯನ್ ಒಪಿನಿಯನ್**' ಎಂಬ

ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸುಮಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರು.

1915 ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ದುಮುಕಿದರು. ಅಹಮದಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಜನರ ನಾಡಿ ಮಿಡಿತವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಯೋರೋಪಿಯನ್ ತೋಟಗಾರರು (**ಪ್ಲಾಂಟರ್**) **ಚಂಪಾರಣ್ಯದ ಕೃಷಿಕರನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿದರು**. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರು ಖೇಡಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು.

ಸಂಶಯಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸದೆ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟಾವಧಿ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಜೈನಿನಲ್ಲಿಡುವ '**ರೌಲಟ್ ಕಾಯಿದೆ**'ಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಅದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ರೌಲಟ್ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಅಮೃತಸರದ ಜನರು ಹರತಾಳ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಡೈಯರನು ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಗರೆದನು. ಆಗ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸತ್ತು ಹಲವರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ತುಂಬಾ ನೊಂದುಕೊಂಡರು. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ತಾವು ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಗಾಯಾಳುಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ್ದ ರಾಣಿ ವಿಕೋಟೀರಿಯಾ ಪದಕವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದರು.

ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿ - (1919)

ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟರ್ಕಿಯು ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಾತ್ರ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರು ಟರ್ಕಿಯ ಸುಲ್ತಾನನಾದ ಖಲೀಫನನ್ನು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸೋತ ಟರ್ಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು 1920 ರಲ್ಲಿ '**ಸೀಯರ್ಸ್ ಒಪ್ಪಂದ**'ವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಒಪ್ಪಂದವು ಟರ್ಕಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾರತೀಯ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಭಾವಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೇ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕನಾದ ಖಲೀಫನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಟರ್ಕಿಯ ಸುಲ್ತಾನನಾದ ಖಲೀಫನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಯುದ್ಧಪೂರ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದವರು ಮೌಲಾನಾ ಮಹಮದ್ ಆಲಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಆಲಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಆಲಿ ಸಹೋದರರು.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಮರೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದದ್ದು ಖಿಲಾಫ್

MadGuy Labs®

The Government Job App

History

ಒಕ್ಕೂಟವು 1919 ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿತು. ಹಿಂದೂಗಳ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಮೌಲಾನಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಬಾರಿಯವರು ಖಿಲಾಫತ್ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ "**ಹಿಂದೂಗಳ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನಾವು ಮರೆತದ್ದೇ ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೀತು**" ಎಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಖಿಲಾಫತ್ ಸದಾವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ ಎಂದರು. ಕೊನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿ ಮುನ್ನಡೆಯಿತು. **ಅಕ್ಟೋಬರ್ 17, 1919** ನ್ನು ಖಿಲಾಫತ್ ದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಖಿಲಾಫತ್ ಸಮಾವೇಶ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಖ್ಯ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಸೂಚಿಸಿ ಮುಂದಾಳತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು.